

আয়তীৰ উৰুলি

সংগ্ৰাহিকা :-

মূলকুমাৰী কলিতা

বৰপেটাৰোড,

জিলা- বৰপেটা

Ayatir Uruli:— A Collection of Assamese folk songs compiled and edited by Sri Phul Kumari Kalita M. A. , Professor of Assamese in B. H College, Howly and Published by Sri Nabin Chandra Kalita M. A, Principal of Bhawanipur Anchalik College, Bhawanipur.

প্রকাশক : শ্রীমতী চন্দ্র কলিতা
বৰপেটাৰোড,

প্রথম তাড়বৎ— ১৯৯১ ইং চন

বেটুপাত:-- শ্রীমতী ৯২ দাস ।

বেটুপাত মুদ্রণ:— ময়ূৰ প্ৰিণ্টাৰ্ছ গুৱাহাটী ।

ছাপাশাল:— তালুকদাৰ প্ৰিণ্টাৰ্ছ, হাউলী ।

মূল্য ৫০.০০ টকা

অৰ্পণ

শৈশৱৰে পৰা আক্লিলে, যাৰ সুবীয়া ক'ই মোক প্ৰেৰণা
যোগাই আহিছে, সেই ছগৰাকী পাঠকনী
আইতা ৮ দেবী বায়ন (দেউতাৰ মাক)
আৰু ৮ নৰ্মদা বায়ন (মাক)ৰ
পৱিত্ৰ স্মৃতিত অৰ্পণ কৰিলো
“আমতীৰ উকলি”

বিষয়	পৃষ্ঠা
১। বিস্মার গীতঃ	
সুৰাগৰ ধান বন্ধা গীত	১
সান্দৰ খুন্দা নীত	১৮
তেলৰ ভাৰ দিবলৈ যোৱা গীত	২৬
তেলৰ ভাৰ দি উভতি আহোতে গোৱা গীত	৫০
পানী তোলা গীত	৫২
পানী কটা গীত	৫৯
দৰা কইনাৰ মূৰত পান চতিওৱা গীত	৭৪
শলা বটা গীত	৭৫
নান্দীমুখ শ্ৰাদ্ধৰ গীত	৭৭
টিক্ ধৰা বা তেল চাবৰা গীত	৮২
টিক ধৰাৰ পিছত গোৱা গীত	৮৩
পিঙ সনা গীত	৯০
কইনাক গা ধুওৱা গীত	৯৩
সুৰাগ তোলা আৰু সোৱাগ জাৰা নিয়ম	১০৩
সুৰাগ জাৰা গীত	১০৯
কইনাৰ কামত গোৱা গীত	১১০
দৰা সজোৱা আৰু ধিৰাহ বাজাৰ গীত	১২৬
দৰা বৰি নিয়া গীত	১৪২
দৰা বৰণৰ (উচৰ্গাৰ গীত)	১৪৬
গেম পতা গীত	১৫০

বিষয়	পৃষ্ঠা
হোমৰ গুৰিলৈ কইনা উলিয়াই অনা গীত	১৫১
লগুণ গাঁঠি দিয়া গীত	১৫৬
আঁধৈ তোলা গীত	১৫৬
কুশ চিঙা বা টিক ধৰা গীত	১৫৭
পুৰোহিতক খিচা গীত	১৫৮
বিয়া সমাপ্ত হোৱাৰ পিছত গোৱা গীত	১৬০
আগ দিয়া গীত	১৬৪
পাশা খেলৰ গীত	১৭২
বৰক নেওঁতা দিয়া গীত	১৭৩
দৰাই মান ধৰা গীত	১৮০
কইনা বিদায়ৰ গীত	১৮১
কইনা আঁহি দৰাঘৰ পাওঁতে গোৱা গীত	১৮৫
বিধাৰ ৰাতি গোৱা বিভিন্ন গীত	১৮৭
২। বৰশী বোৱা গীত	১৯৮
৩। ধুবুৰীৰ গীত (তোলনী বিষাৰ গীত)	১৯৯
৪। বাট বুলনিৰ গীত	২২০
৫। তুলসীৰ নাম	২২৪
৬। উপনয়ন বা লগুণ দিয়নীৰ গীত	২৩৭
৭। আইনাম	২৫৭
৮। পাচতিৰ নাম	২৬৫
৯। দৌলৰ গীত	২৮১
১০। পুহন বিয়া বা জেউৰাৰ নাম আৰু গীত	২৮৪
১১। সাত শাক তোলা গীত	২৯৩
১২। জগন্নাথৰ নাম	২৯৫

বিষয়	পৃষ্ঠা
১। বিদ্যমান গীতঃ	
সুৰাগৰ ধান বন্ধা গীত	১
সান্দহ খুন্দা গীত	১৮
তেলৰ ভাৰ দিবলৈ যোৱা গীত	২৬
তেলৰ ভাৰ দি উভতি আহোতে গোৱা গীত	৫০
পানী তোলা গীত	৫২
পানী কটা গীত	৫৯
দৰা কইনাৰ মূৰত পান চতিওৱা গীত	৭৪
শলা বটা গীত	৭৫
নান্দীমুখ শ্ৰাদ্ধৰ গীত	৭৭
টিক্ ধৰা বা তেল চাবৰা গীত	৮২
টিক ধৰাৰ পিছত গোৱা গীত	৮৩
পিঙ সনা গীত	৯০
কইনাক গা ধুওৱা গীত	৯৩
সুৰাগ তোলা আৰু সোৱাগ জাৰা নিয়ম	১০৩
সুৰাগ জাৰা গীত	১০৯
কইনাৰ কাষত গোৱা গীত	১১০
দৰা সজোৱা আৰু বিবাহ যাত্ৰাৰ গীত	১২৬
দৰা বৰি নিয়া গীত	১৪২
দৰা বৰণৰ (উচৰ্গাৰ গীত)	১৪৬
হোম পতা গীত	১৫০

বিষয়	পৃষ্ঠা
হোমৰ গুৰিলৈ কইনা উলিয়াই অনা গীত	১৫১
লগুণ গাঁঠি দিয়া গীত	১৫৬
আঠৈ তোলা গীত	১৫৬
কুশ চিঙা বা টিক ধৰা গীত	১৫৭
পুৰোহিতক খিচা গীত	১৫৮
বিয়া সমাপ্ত হোৱাৰ পিছত গোৱা গীত	১৬০
আগ দিয়া গীত	১৬৪
পাশা খেলৰ গীত	১৭২
বৰক নেওঁতা দিয়া গীত	১৭৩
দৰাই মান ধৰা গীত	১৮০
কইনা বিদায়ৰ গীত	১৮১
কইনা আহি দৰাঘৰ পাওঁতে গোৱা গীত	১৮৫
বিষাৰ ৰাতি গোৱা বিভিন্ন গীত	১৮৭
২। বৰশী বোন্ধা গীত	১৯৮
৩। ধুবুৰীৰ গীত (তৌলনী বিষাৰ গীত)	১৯৯
৪। বাট বুলনিৰ গীত	২২০
৫। তুলসীৰ নাম	২২৪
৬। উপনয়ন বা লগুণ দিব্বনীৰ গীত	২৩৭
৭। আইনাম	২৫৭
৮। পাঁচতিৰ নাম	২৬৫
৯। দৌলৰ গীত	২৮১
১০। পুতন বিয়া বা জেটীৰাৰ নাম আৰু গীত	২৮৪
১১। সাত শাক তোলা গীত	২৯৩
১২। জগন্নাথৰ নাম	২৯৫

॥ আয়তীৰ উৰুলি ॥

(এটি চমু পাতনি)

সৃষ্টিৰ আদিতেই “শব্দ” হৈ আছিল। সেই “শব্দ”ই ‘নাদ’
শোলা হয় আৰু ইয়াকই ‘নাদ’ কপং পৰমব্ৰহ্ম’ আৰু ‘নাদ’ কপং
পৰম্ ‘জ্যোতি’ বুলিও কয়। শব্দ স্থয়ং সম্পূৰ্ণ, সং তৎক আনন্দময়।
ইয়াৰ পৰাই উদ্ভৱ হয় – গীত, বাদ্য, নৃত্য, নাট, কাব্য-সাহিত্য
আৰু বিভিন্ন কলা-শিল্প। এইবিলাকৰ মাজেদিযেহ, যাত্ৰাহ আবেগ
-অ-তি, ইধ-বিষাদ, শ্ৰেয়-শ্ৰীতি আদিৰ মাধ্যমত ‘বস’ অনুভৱ
কৰে। এই বসে আনন্দ কৰে সত্য-শিৱ-সুন্দৰ-সনাতনৰ ভাৱৰ
মহা আনন্দ।

ভাৰতীয় প্ৰাচীন বিশ্বাস মতে পৰম জ্ঞানী ব্ৰহ্মদেৱ, নটৰাজ
শিৱ, কলা-বিশাৰদা দেৱী সৰস্বতী আদিৰ দ্বাৰাই চৌমৰ্শী কলা
নৰালয়লৈ বোৱাই অনা হয়। ব্ৰহ্মদেৱৰ পৰম শিষ্য মনুষ্য ভাৱত
নাট্য শাস্ত্ৰ ৰচনা কৰি বস-প্ৰাণিৰ মহিমা এই মূল্যবান গ্ৰন্থত প্ৰকাশ
কৰে।

পূৰ্ব কালত সাহিত্য শব্দটোৰ পৰিৱৰ্ত্তে ‘কাব্য’ শব্দটো
ব্যৱহাৰ হৈছিল। এই কাব্যবসৰ দুটা ফাল তেওঁলোকে বিশ্লেষণ
ভাৱে প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল। ইয়াৰ একালক কোৱা হৈছিল ‘শৰীৰ’ আৰু
আনটো ফালক ‘আত্মা’। কাব্যৰ লক্ষণসমূহ বিশ্লেষণ কৰোঁতে
অলঙ্কাৰিক পণ্ডিতসকলে এই দুই ফালৰ বৈশিষ্ট্যৰ ওপৰত নিজে
নিজে মত প্ৰকাশ কৰিছিল। ইলেন্ড, কাব্যৰ আত্মিক বিশ্লেষণটোৱেই
সৰহ সংখ্যক পণ্ডিতেই ‘বস বিভাৱনত চতুৰ’ স্বৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল।

মানৱ জাতি সৃষ্টি হোৱাৰ লগে লগেই দেহ-বসৰ পৰা

চম্পক হোৱা লোক-গীত, লোক-নৃত্য, লোক-কাব্য, লোক মালিতা, লোক প্ৰচলন আদিয়ে সকলো মানুহক আনন্দ প্ৰদান কৰি আছে। কামৰ নাতিত কোনো কোনো লোক-গীত, লোক-নৃত্য আদিৰ আনন্দ যেনে সদৌ, দুই চাৰিৰ অবলুপ্তি ঘটিছে বুলি কলেও কম অৱস্থা নহ'ল। নতুন কম লৈও জীয়াই আছে। লোক-সাহিত্যৰ বহু মনোহৰ প্ৰকাৰ বিধৰ নহয়। মানৱ সমাজৰ ভাৱ-অনুভূতি, আকাঙ্ক্ষা আশংকা, বিশ্বাস অশ্বাস আদি লৈয়ে লোক-সাহিত্যৰ সৃষ্টি হয়। লোক-সাহিত্যৰ গীত-পাদ আৰু কোতিয়াবা নাচোন বহুমান। সেয়েহে এনে বিশাল সাহিত্যৰ মাজত অমি পাত্ৰ বিহু গীত, বিয়া-গীত, বন-গীত, গৰখীয়া-গীত, দেহ-বিচাৰণ গীত, আঠি নাম, ধাঠি-নাম, ধেমেলীয়া বং গীত, ইত্যাদি। ইয়াৰ উপৰি আৰু গুঢ়া-গুঢ়ী নাতিৰ আগত সুৰে সৈতে কৈ যাব সুন্দৰ মান।

সমাজত বৰ্তমান আধুনিক সভ্যতাই ব্যাপকতা লাভ কৰাৰ পৰা আমাৰ এনে লোক-কৃষ্টিৰ সম্পদবোৰ অমি লাভে লাভে হেৰুৱাই আছো। এনে লোক-কৃষ্টিৰ উদ্ধাৰৰ বাবে জনসাহিত্য বিশাৰদ শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ দাস দেৱে ইয়াৰ সংগ্ৰহ আৰু সংৰক্ষণৰ বাবে অশেষ শ্ৰম শৰি দিয়া। এজনী ফঁকৰা-যোজনা এক গোট কৰি “জন-সাহিত্যৰ ফুৰ চন্দ্ৰন” নামকৰণ কৰি থৈ গৈছিল। এনে অমূল্য সম্পদ বোৰ ৰক্ষা পৰিলে আমাৰ সমাজৰ সাংস্কৃতিক ইতিহাসৰ অনেক তথ্য তথ্যবোৰ হ'ব।

এনে ধৰণেৰেই এটি কঠিন কাম আমাৰ মৰমৰ শিল্পী, লিখিকা শ্ৰীমতী ফুকুমাৰী কলিতাই সম্পাদনাৰে ৰা-ৰাইজৰ আগলৈ ‘আতীৰ উৰলি’ স্বৰূপে আগ বঢ়োৱাত আনন্দিত হৈছো।

শ্ৰীমতী কলিতা বৰপেটাৰোড-হাটলী কলেজৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰবক্তা। ভাষাভাষা, সংস্কৃতি আদিৰ লগতো তেওঁ বিশেষ ভাব লাভত। তেওঁৰ সন্মানী শ্ৰীমতী চন্দ্ৰ কলিতাদেৱ ভৱানীপুৰত নৈক প্ৰতিষ্ঠিত মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ। গতিকে, তেওঁৰ যথেনো শিক্ষা, সংস্কৃতি, সংস্কৃতিৰ বাতাবৰণেৰেই পাৰিপূৰ্ণ।

সকলো এম কায়কেই অতীৰ উৰলিৰ দ্বাৰাহে আৰম্ভ কৰা হয়। বিষয় সৰ্বাংগ, আনকি অনেক সভা সামাজিক মাঙ্গলিক কাৰ্য্যত উৰলি ছোকাৰ দিয়া হয়।

পুথিখনিৰ বিভিন্ন বিভাগত বিভিন্ন গীত-পদ, দিহা আদি সংকলন কৰা হৈছে, যেন বিয়-গীত, আই নাম, জগন্নাথৰ নাম, তুলসীৰ নাম ইত্যাদি। এনে প্ৰকাৰ ভেদত শ্ৰীমতী কলিতাই কঠোৰ শ্ৰমেৰে সংগ্ৰহ আগবঢ়াইছে। তেওঁ গাঞি-ভূঞা অনেক-জনী বয়সীয়াঃ মহিলাকো সাক্ষাৎ কৰি আৰু টেপ্ যন্ত্ৰটো কঢ়িয়াই ফুৰি বৰ পৈৰ্য্যোৰ এনে পৱিত্ৰ সংগ্ৰহ কাৰ্য্য এতাবাও চলাই আছে। অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ এই সম্বলবোৰ পুনৰ সংস্কৃতিৰ মন্দিৰত যথা স্থানত থুৱা, ৰাখিলে সংস্কৃতিৰ ৰহস্য হৃদয়ে চৰিব।

শ্ৰীমতী কলিতাই বিভিন্ন তা-হালোচনীত প্ৰবন্ধ-পাতি লিখি আৰু নিজৰ ৰচিত শিশু-গীত “সখী ই সখী” ইতিমধ্যে ছপাই

উলিয়াই পাঠক পাঠিকাব মাক্ত পৰিচিত '৬ অ'ছে অ'ক সেই
 এগদীয়া পুথি খনিৰ ১৯৯২ খৃষ্টাব্দৰ ৯ মাৰ্চৰ "The North
 India Times" নামৰ কাকত খনত কবি, সমালোচক ই দীনেশ
 গোস্বামীদেৱ An interesting piece of juvenile literature
 শিৰোনামাত এটি প্ৰশংসামূলক চমু সমালোচনা লিখিছে। তেওঁ
 পুথিকাৰ "আয়কো-উকলি" পুথিখনিৰ সজ্জীত, কলা-শিল্প আৰু
 সংস্কৃতিৰ সেৱক-সেৱীকাবন্দৰ নিশ্চয় সন্মাদৰ লাভ কৰিব পাৰিব
 বুলিয়েই মোৰ বিশ্বাস। তেওঁৰ পিতৃ চন্দ্ৰকান্ত বায়নৰ পূৰ্ব-
 পুৰুষসকল একালত বৰাপটাৰ কামৰাত থকা বাসুদেৱ নসত্ৰ নামৰ
 গায়ন-বায়ন আছিল। তেওঁলোকৰে কোনোবা এজনৰে বাবা
 এটি সময়ত ওচৰাত থকা কনবাসত্ৰলৈ উঠি আহে। ই তেওঁ
 শ্ৰীমতী কুলকুমাৰীৰ জন্ম। তেওঁৰ মাতৃ শ্ৰীপ্ৰতিমা বায়ন আৰু
 তেওঁৰ শাস্ত্ৰযেক শ্ৰীচক্ৰাণী কলিতা উভয়েই গীত-পদ আৰু নামৰ
 নপূৰ্ণা গায়িকা। তাৰোপৰি তেওঁৰ সাংসাৰিক পৰিবেশেও তেওঁক
 সকলো পিনোদ সজ্জীতৰ পাবেশত বুৰাই ৰাখিব পাৰিছে। তেওঁৰ
 সজ্জীত-ময় জীৱনৰ সাধনা পূৰ্ণ হওক, এয়ে কামনা। ইতি -

১৫ আত্মন,

২/১০/৯২ ইং

গুৰুৰবাৰ

শ্ৰীতিলক দাস

ড॰ বাণীকান্ত কাকতি ৰোড

পোঃ— বৰপেটা

পিন্— ৭৮১৩০১

ভাগকথা

অসমৰ নান গীত উদ্ধাৰৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথম বাট কাটোতা দৰং
ভেৰা গাওঁৰ ৮যোমেশ চন্দ্ৰ তামূলী দেৱ ১৯১৪ ইং চনতে প্ৰকাশ
কৰা “নিচুকণি” নামৰ পুথখন। তেওঁৰ নবমবছৰীয়া অসমৰ সাহিত্য-
চাৰ্য ৮অতুল চন্দ্ৰ হাজৰকা দেৱলৈ পুনঃ প্ৰকাশৰ বাবে পঠিয়াই
দিওতে এয়াৰ বৰ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ কথা লিখি গৈছে— “এখা আৰু উজনি
অসমৰ যিবোৰ গীত পাইছিলোঁ, দেখিলো যে কামৰূপৰ সম্পদ
উজনি অসমৰ গীতবোৰতকৈ বহু উচ্চ দৰণৰ”। ১৯১৯ ইং চনতেই
তামূলীদেৱে উপলব্ধি কৰা কথাষাৰ যে সত্য, তাক প্ৰমাণ কৰিব
পৰাকৈ, পুৰণি কামৰূপৰ সম্পদ সমূহ আজিলৈ আংশিক ভাবেও
উদ্ধাৰ হোৱা নাই। তামূলী দেৱে আক্ষেপ কৰি কৈছিল— “এটা
বৰ ডাঙৰ তুখ মনত ৰৈ গ’ল যে উওৰ কামৰূপৰ মোৰ ৰহঘৰাটোত
হাতকে দিবলৈ নিজ অৱস্থাই সুবিধা নিদিলে।” — সচাঁ কথা—
বৰ লুইতৰ উত্তৰ পাৰৰ কুষ্টিৰ ৰহঘৰাটোত এতিয়াও বহুত মো
সংগীত হৈ আছে। বৰপেটা জিলাতো মো বসেৰে টুপ্‌টুপীয়া হৈ
থকা কুষ্টিৰ মোচাকৰ পৰা দেবাজানা গুণী, জ্ঞানী ব্যক্তিয়ে মো
বস আৱৰণ কৰি লোক স্নাতকক তাৰ আশ্বাদ দিছে। বৰপেটা
অঞ্চলত লোক সংস্কৃতি উদ্ধাৰৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰান্তঃ স্মৰণীয় ব্যক্তি হ’ল—
৮শ্ৰীৰাম চন্দ্ৰ দাস। তেখেতে সমগ্ৰ অসমৰ চুকে-কোণে গীত-
পদ বুটলি ফুৰিছিল যদিও, জন সাহিত্যিক জনাই উদ্ধাৰ কৰা
অধিক সংখ্যক গীত-মাত বৰপেটা অঞ্চলৰ। তেখেতে নানা মেল-
মিটিঙত এই অঞ্চলৰ যুৱক-যুৱতীক নিজৰ কুষ্টি-সংস্কৃতি সম্পৰ্কে
সচেতন হৈ পুৰণি গীত পদ সমূহ উদ্ধাৰৰ বাবে জনোৱা আহ্বানে
আমাকো অনুপ্রাণিত কৰিছিল। লগতে মোৰ আইতা দেৱী বায়ল
(দেউতাৰ মাক) আৰু ৮নৰ্মদা বায়নে (মাৰ মাক) শুল্লিলিত কণ্ঠে

গোলা কীৰ্ত্তনঘোষা, নামঘোষা, বৰগীত, বিস্ময়গীত, দেশবিচাৰ গীত আদ্য আদি সৰ্ববিধ পদাভিলাষ আকৰ্ষিত কৰিছিল। ছোবালী অৱস্থাত আমি ওচৰ চুবুৰীয়াৰ বিয়া-সবাহত জাক পাতি গীত পদ গাই বৰ ভাল পাইছিলো। পিছে আজিকালি বজাৰত ওলাৱা বিভিন্ন হিন্দী, ই. ৰাজী গানৰ কেছোটেৰেই বিয়া-সবাহ ৰজা-জনাই থকা বাবে, নতুন চামে গীত পদ গাবলৈ এৰিলে, আনকি ৰয়সংস্থা নথিলা সকলে গীত পদ গালেও কিছুমান লাভ পোৱা হ'ল। নিজৰ কৃষ্টি-সংস্কৃতি সম্পৰ্কে জ্ঞান নথকাটোকেই প্ৰগতিৰ লক্ষণ বুলি দেখুৱাব বিচৰা মাননিকতাই, গানপীয়া নামতিৰ অৰ্থৰাজক আৰু অন্তৰ পৰশা সুৰক বাট ভেটা দিছে। বৰ্ত্তমান যুগৰ সাক্ষাৎ ৰহন কৰি অহা এটা জাতক সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰত উচ্চ স্থান দি অশা মন মুক্ততা স্বৰূপ পুৰণি গীত-নাটবোৰক অপসংস্কৃতিৰ ধূলি-মাকড়ি/২ নামসিক ভাবে ম্লান কৰি পাতালেও, ইয়াৰ স্বাভাৱিক উজ্জ্বলতা আৰু গৌৰৱ কেতিয়াও নিঃশেষ হৈ নাযায়।

আজি কিছুদিনৰ পৰা অসমৰ পুৰণি গীত-পদ সমূহ উদ্ধাৰৰ ক্ষেত্ৰত ৰাইজ সচেতন হোৱা দেখা গৈছে। এই ক্ষেত্ৰত অসমৰ বেনাগৰাকী বিশেষ পণ্ডিতে অসমৰ লোক সংস্কৃতিৰ ওপৰত কেবাখনো তাপসগীত গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰি কণাক চকু দিছে। কিন্তু সেইবোৰক জীয়া ৰাখিব পৰা পৰিৱেশ এটা গঢ়ি তুলিবলৈ বৈজ্ঞানিক চিন্তা চৰ্চা নহলে এই অপুৰণীয়া সম্পদ সমূহ কোনোবা গৱেষকৰ গৱেষণা গ্ৰন্থৰ মাজতে উকমুকাই থাকিব।

১৯৮৫ ইং চনত বৰপেটাৰোডৰ অন্যতম মহিলা অনুষ্ঠান “অৱগুপ্তিতা শিল্পী সমাজে” সদৌ বৰপেটা জিলা ভিত্তিত আয়োজন কৰা মহিলাৰ গীত-নাট প্ৰতিযোগিতাত, থলুৱা ভাষাৰ গীতে প্ৰতিযোগী

সকলৰ লগতে সমূহ দৰ্শকক আকৰ্ষণ কৰা কাৰ্যটো, থলুৱা গীত - মাত্ৰ উদ্ধাৰৰ আগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰি তোলাত, বৰপেটা জিলাৰ বিভিন্ন অঞ্চলে গৈ পুৰণি গীত - পদ সংগ্ৰহৰ কামত লাগি পৰে। এই ক্ষেত্ৰত উৎসাহী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল অতিমোৰ লগত সহযোগ কৰি বহুতো কাম সহজ সাধ্য কৰি তুলিছে।

“আয়তীৰ ঢকলিত” সন্নিবিষ্ট গীত - পদ সমূহৰ প্ৰত্যেকৰে একোটা নিজস্ব সুৰ আছে। একোটা গীতক কেবাটাও সুৰত খাপ খুৱাই গাব পৰা কৌশল আছে। বৰপেটা জিলাত প্ৰচলিত বিভিন্ন গীতৰ সুৰৰ বৈচিত্ৰ্যতা, য'চকল শ্ৰোতাক অভিভূত কৰাৰ লগতে অনাক্ষৰী মানুহৰ দ্বাৰা প্ৰশংসা কৰাৰ লগত সংগতি ৰাখি বঙ্গা সুৰৰ বহুত বহুত নতুন নতুন আভাস দিব। আজি কিছু বছৰ আগৰ পৰা বৰপেটা জিলাৰ বিভিন্ন সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানে থলুৱা গীত-মাত্ৰ প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজন কৰি বহুতো তেজস্বী সম্পদ উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হোৱাটো এটা শুভ লক্ষণ।

“আয়তীৰ ঢকলি”ত উল্লিখ কৰা বিয়া সংক্ৰান্তীয় বৈদিক আৰু লৌকিক নীতি - নিয়ম থিনি লিপিবদ্ধ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত মাননীয় শ্ৰীযুত ভগৱান দেৱ ভাগৱতীৰ লগতে মোৰ শান্তআই শ্ৰীচিকুণী কলিতা আৰু মাতৃ শ্ৰীপ্ৰতিমা বায়নৰ ওচৰত মই চিৰকৃতজ্ঞ। গীত-পদ সমূহ গাই দিয়া আয়তী সকলৰ ভিতৰত চাৰিকুৰি বছৰ পাব কৰা মোটপুৰীৰ সৰ্ব্বশ্ৰী চৰিনী দাস, শাওনী দাস, মৈৰামাৰাৰ সুভদ্ৰা পাঠক, বৰপেটাৰ মেমো দাস, পোৰাভালৰ যশোদা নাথ, ডুমুৰীয়া গাওঁৰ সুমিত্ৰা তালুকদাৰ, বৰনগৰৰ সৰলা দাস, বৰপেটা-ৰোডৰ সাৰিত্ৰী মুদৈ, বৰটাপাৰ তাৰদা দাস, গুৱগাছাৰ প্ৰমিলা ডেকা, ধুপগুৰিৰ শৈৱা দাস, হটাপাৰাৰ সুমিত্ৰা বৰ্মণ, টাঙলা

গাৱৰ বড়িলা বৰুৱা, আৰু গগনকুচিৰ চৰকাৰী দাসৰ ওচৰত
মই চিৰাংগী । এওঁলোকৰ বান্ধক্য জনিত অসুস্থ শৰীৰ অথচ অসুস্থ
উজাৰি গীত - পদ গানলৈ নিচৰা ১২পাৰ আনক প্ৰেৰণা দিছে ।

বিভিন্ন গাওঁৰ আয়তী সকলৰ লগত যোগাযোগ কৰি দিয়া, ছপা-
শালৰ উপযোগীকৈ পাণ্ডুলিপি প্ৰস্তুত কৰা আদি বিভিন্ন দিশত
মোৰ শুভাকাংক্ষী সৰ্বস্বামী আৰ্থদাস, উত্তম তালুকদাৰ, চৰণ দাস,
অধ্যাপক গুণাল ভৌমিক, অধ্যাপক বীৰেন দেৱ, দীপা বায়ন ,
অমেন বায়ন আৰু মৰমৰ ছাত্ৰ ছাত্ৰী— নৃপেন কলিতা, মঃ চাহাবুদ্দিন,
মঃ আব্দুল হামান, ৰূপাঞ্জলি ওজাঁ, জোন্নাৰাণী বৰ্মণ তৰণী
দাস, কন্যা মনোমা কলিতা আদিয়ে সহায় কৰি দিছে ।

অসমৰ স্বাধীনতা সাহিত্যিক বৰপেটাৰ শ্ৰীযুত তিলক দাস
দেৱে কিতাপখনৰ চমু পাতনি এটি লিখি দিয়া বাবে তেখেতক
মোৰ আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছোঁ । লগতে বেটুপাতৰ
শিল্পী মৰমৰ ছাত্ৰ শ্ৰীমন্তজিৎ দাস আৰু তালুকদাৰ প্ৰিন্টাৰৰ সমূহ
কৰ্মকৰ্তাৰ শলাগ লৈছোঁ ।

সদৌ শেমত “আহতীৰ উকলি”য়ে ৰাইজৰ পৰা মৰম-চেনেহ
পালে, আমাৰ পৰিশ্ৰম সাৰ্থক হ'ব, লগতে পৰৱৰ্তী সংগ্ৰহ গ্ৰন্থ
প্ৰকাশৰ প্ৰেৰণা লাভ কৰিম । ইতি

শ্ৰীশ্ৰীকুমাৰী কলিতা

চন্দনপুৰ, বৰপেটাৰোড

জিলা— বৰপেটা

পিন নং— ৭৮১৩১৫

‘আয়তীৰ উৰতলি’

সুৱাগৰ ধান বন্ধা গীত —

(বৰপেটা জিলাৰ বিভিন্ন ঠাইত বিয়াৰ কেইদিনমান আগতে সুৱাগৰ ধান বন্ধা হয়। ’ সুৱাগৰ ধান বন্ধাৰ আগতে ঢেঁকীৰ সম্মুখত আগলি কলপাত এখিলাত এবোৰ ডামোল পাণ দি’ এগছি চাকি জ্বলাই, ঢেঁকী বা উৰালত, কুলা চালনী লুৰি, ঘাটা আদিত সেন্দূৰৰ ফেঁটি দি উকলি জোকাবোৰে আয়তী সকলে সুৱাগৰ ধান বান্ধে। জোবৰ দিনাখন দৰা ঘৰে এই চাউলৰে এটেকেলি কইনাৰ ঘৰলৈ ভাৰ বান্ধি মিথাম উপৰিও বাকী খিনি চাউল নান্দী মুখ আন্ধৰ খালিত, হুণিত আৰু সুৱাগ তোলোতে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এটেকেলি চাউল ইমান ঘোৰ কামত ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰি বাবে কইনা ঘৰে বান্ধি উলিওৱা সুৱাগৰ চাউলৰ লগত এই খিনি চাউল মিহলি কৰি লোৱা হয়। উল্লেখযোগ্য যে সুৱাগৰ ধানৰ তুঁহ খিনি দৰা বা কইনা ঘৰৰ পদূলিৰ পৰা বাস্তালৈ অলপ অলপকৈ ছটিয়াই দিয়ে)

(১)

দেহি নালো — সুৱাগৰ ধান মুঠি বান্ধা ঐ আয়তী

ঢেঁকীতে তেল সিন্দূৰ দিয়া বাম জানকী

দেহি নালো — সুৱাগৰ ধান মুঠি বান্ধা ঐ আয়তী

ঢেঁকীতে ডামুল পাণ দিয়া বাম জানকী

দেহি নালো—সেই জায়ল পানে আয়াকো নাটিলো
 নাবাকু লুহাগৰ ধান বাম জানকী
 দেহি নালো—সগাৰে চালেনী চালিৰা লাগিছে
 বাপু তোলা বামৰ বিয়া বাম জানকী
 দেহি নালো—সগাৰে চালেনী চালিৰা লাগিছে
 ভাইবো সক সক সগা বাম জানকী
 দেহি নালো—সগাৰে চালেনী চালিৰা লাগিছে
 সৰুটু পুত্ৰকৰ বিয়া বাম জানকী
 দেহি নালো—অভাগিয়া বাপুৰ বিয়া নামি নাহে
 খাটা লৰি লৰি মাই বাম জানকী
 দেহি নালো—এক খাটা লৰি গেল দুই খাটা লৰি গেল
 তিন খাটাত হৈ গেল বিয়া বাম জানকী।

= x =

(খাটা— বিয়াৰ বন্দবস্ত। খালি— চাউল সজাই দিয়া কলপতুৱা,
 খাটা— উৰালত চিৰা আদি খুন্দিলে, খুন্দা বন্ধ। বিনি লৰাই
 দিব পৰা এচটা বাইৰ কাৰী। লুহা— চোঁকীত ধান বান্ধোতে
 ধান খিনি খুবুলিলে বঢ়াই দিব পৰা এডাল দীঘল জুৰিয়া। মাৰি-
 ডালৰ আগত খেৰ বা ফটা কানিৰে এটা টেমনা বাকি লয়।)

(২)

ঢেঁকীৰে বস্তৰা ও বাপু মনতৰা
 ঐ বাম নকৰাঃ বোলছিল। কিয়াছে।
 ঢেঁকীৰে মলুৱা মলকি পৰিলা
 ঐ বাম পাহৰি পাত্ৰিলা কিয়াছে।
 বাপু বনমালা কাবে বৃদ্ধি পালি
 ঐ বাম পৃথিবীত নাপাবা কৰিছে।
 দিনত থাকা কুৰি, গোখলা আতা ঘূৰি
 ঐ বাম ঘৰত ক ভাত মাখা বুলিছে
 জুইশালৰ গুৰিতে বৌয়েকে সুধা ঐ
 ঐ বাম বাপু জুই জ্বলি কিয়াছে।
 কিয় সুধা বুকোৰ বৌ, চন্দুকত টাকা নাই
 ঐ বাম আঙঠিটত সাত কুৰি ৰাট হে।

জ্বলি—কীণোৱা।

(৩)

বজিলো—খুচ্, মূচ্, কাটেৰী, খুচ্কে কাটিলো
 „ — কাটেৰীৰ আগৰে চূণ প্ৰাণেৰ বজুলো।
 „ — বাপুই ভায়ুল কাটি, আঘাতে বেদিলো

বহিলো — নাবাক্ষু স্ত্ৰাগৰ খান প্ৰাণেৰ বন্ধুলো।

„ — মায়ে কইনা চায়ে অৰঙে দৰঙে (আজাৰে পাজাৰে)

„ — পিতে কইনা চায়ে ঘৰে প্ৰাণেৰ বন্ধুলো।

„ — আপুনাৰ নজৰে কইনা চাই এলনো

„ — গাওঁ ফুৰিবাৰে চলে প্ৰাণেৰ বন্ধুলো।

„ — আলৰ পিঠাগুডি চাউল চালা চালেনী

„ — গৰিয়া পিপাৰে খাই প্ৰাণেৰ বন্ধুলো

„ — সাত খেন দাপোনে বাপুকে দেইখলু

„ — বয়া বলন্তা নাই প্ৰাণেৰ বন্ধুলো

„ — জতা মুজা মাৰি বাট্টাকে নাযবা

„ — কাৰে শতকৰে মেল প্ৰাণেৰ বন্ধুলো

= x =

(আলৰ পিঠাগুডি— বিয়াৰ দিনাখন দুপৰীয়া নান্দী মুখ আন্ধ
কৰোঁতে এই পিঠাগুডিৰে মণ্ডল সাজি তাৰ ওপৰত মাজলিক ঘট
বহুৱাই দিয়াৰ উপৰিও দবা আৰু কইনা ঘৰত দবা কইনাক আগ
চাউল দিওঁতে ঘৰৰ মজিয়াত এই পিঠাগুডিৰে আন্ননা আঁকি তাত
দবা আৰু কইনাৰ নাম ঠিকনা লিখি দিয়া হয়। , অৰঙে দৰঙে—
দূৰে দূৰে, খুচককে— লাহেকৈ, গৰিয়া পিপাৰে— বঙা পকুৱা,
বন্ধুলো— বন্ধুলোক)

(৪)

ঢেঁকীৰে বত্তৰা বাজে—

ঢেঁকীৰে মছৰা লৰেহে, বাজে আৰো বাজে—

একাঠু পানীতে বাজে, হালাফুল ফুলিছে বাজে

ঢেঁকী হেন হৈ আছে থুৰা হে, বাজে আৰো বাজে।

চালৰে খৰিকা বাজে, সল্‌কি পৰিলা বাজে

নকৰাং বোল্‌ছিল বিয়াহে, বাজে আৰো বাজে।

বিয়া নকৰাং বোলি বাজে, বৌয়েকে কৈছিল বাজে—

পাহৰি পাতিলা বিয়াহে, বাজে আৰো বাজে।

ই চতল সাৰিলো বাজে, সিচতল লাৰিলো বাজে

দোঘৰাত—ফেললু জাহ্নিহে, বাজে আৰো বাজে।

মায়েৰ গাত দোষ নাই বাজে

দাদেৰ গাত দোষ নাই বাজে

পিভেহে অজুঁনৰ ঘাইহে, বাজে আৰো বাজে।

থুডেৰ গাত দোষ নাই বাজে, জেঠেৰ গাত দোষ নাই বাজে

খুইডেহে অজুঁনৰ ঘাই হে, বাজে আৰো বাজে।

= x =

(দেখকা—হুটা খবৰ আজৰ অংশ বা হুটা খবৰ আজৰ দক বাট,

হালাফুল—ভেঁট ফুল, অজুঁনৰ ঘাই—দোষৰ ভাগী)

(৫)

পাণকে গেইছিল৷ প্ৰাণেশ্বৰা ডেকা ও
বিলাচী ও দৈ পাণকে নানিলা লেখি ।

বৰপেটাৰ সমূহে গুৰুজনক স্মৃধে ও
বিলাচী ও দৈ- বৰপেটা স্মৃথী না হুথী ।

স্মৃথীও নবোলু হুথীও নবোলু ও
বিলাচী ও দৈ- বাৰ মাছে বাৰ তিথি ।

গোপী আই থাকন্তে গছে বিয়া কৰৈ ও
বিলাচী ও দৈ- লোক বেহৰি কৰি । পাণকে . .

ভাটীৰে পৰাহে গুৰুজন আহিছে ও
বিলাচী ও দৈ- বালাভে মাৰিলা খুটি -

বৰপেটাৰ সমূহে গুৰুজনক স্মৃধে ও
বিলাচী ও দৈ- বৰপেটা স্মৃথী না হুথী ।

খট্‌খটি থাকন্তে খট্‌খটি বাকিলা
বিলাচী ও দৈ- যাত্ৰীলোক আহিব বুলি ।

= x =

(লোক বেহৰি- লোক ব্যাহাৰ কৰি অৰ্থাৎ বাবতীয় নিয়ম
নীতি কৰি, ' খট্‌খটি- বৰপেটা কীৰ্ত্তন ঘৰৰ পূবফালে থকা
এটি পবিত্ৰ জাম । এই পবিত্ৰ জামলৈ নামি যোৱা বাটটো
কেবাধাকো পকাৰে খটখটি বাকি দিয়া আছে । এই খটখটি
ঘাটটোক বৰপেটাৰ মানুহে যমুনাৰ দৰে পবিত্ৰ বুলি ভাবে আৰু
মহাপুৰুষ সকলৰ তিথি মহোৎসৱত ইয়াত বিখ্যাত ৰাষ্ট্ৰখন
অস্থিতিত হয় । বাদ্ৰীলোক- বৰপেটা কীৰ্ত্তন ঘৰত অস্থিতিত অন্যত্ৰম

দৌল উৎসৱ উপলক্ষে দুব দুবনিব পৰা অহা তীৰ্থযাত্ৰী সকলক
বৰপেটাৰ মানুহে “যাত্ৰী” বুলি কয়। যাত্ৰী সকলে যাতে
কোনো অশুবিধা নাপায় তাৰ কাৰণে কীৰ্ত্তনঘৰৰ পৰা চাউল,
দাইল, তেল নিমখ আনকি খৰি কেইডালৰো যোগান ধৰে।
বৰপেটাৰ মানুহে নিজৰ ঘৰত যাত্ৰী বাখিব পৰাতো অতি
পুণ্যৰ কাম বুলি ভাবে।)

(৬)

পক্ষী পৰিছে সাগৰে—

তোৰ পিতে কইনা চাইছে

নগৰে নগৰে, পক্ষী পৰিছে সাগৰে।

পদ — পুখৰীৰে পাৰে পাৰে

খাগৰীৰে বেৰা, পক্ষী পৰিছে সাগৰে

দলি মাৰি ফেলে দিলা

ফটিকৰে মালা, পক্ষী পৰিছে সাগৰে।

তুমি দিবা ফটিক মালা

আমি দিবো কি, পক্ষী পৰিছে সাগৰে

মণিৰ লগত ঘোড়ক দিবো

সত্যভমাৰ জী, পক্ষী পৰিছে সাগৰে।

(৭)

মোৰ মইনা, বাপু ভই নাছিলি ও

„ „ অকিচক গৈছিলি ও

„ „ দেহি ও, মায়ে চাই থৈছে সীতা।

মোৰ মইনা, সেই সীতাক লাগে ও
 ,, ,, সোণ খাট মুঠি ও —
 ,, ,, দেহি ও তাৰেহে ধৰিছে চিন্তা ।
 ,, ,, চিন্তা ও নকোৰ্ বা ও —
 ,, ,, ভাবনাও নকোৰ্ বাও
 ,, ,, দেহি ও আমি সমনীয়া ভাই ।
 ,, ,, বৰপেটাৰ বাজাৰোঁত ও
 ,, ,, সোণ খাট্ মুঠি ও
 ,, ,, দেহি ও একেটা আধেলিত পাই ।
 ,, ,, আধেলি দিছিলু ও
 ,, ,, মাদেলী গচবা ও
 ,, ,, দেহি ঐ বাটলৈ আছিলু চাই ।
 ,, ,, শজবৰ জীয়েকোক ও
 ,, ,, বাজেবুৰে থবা ও
 ,, ,, দেহি ও বগিয়া পাবাবে নাই
 ,, ,, বাঙালী বগিয়া ও
 ,, ,, বাপুক লগৰীয়া ও
 ,, ,, দেহি ও সেইহে বগিয়াৰ গচ ।

== X ==

(সোণ খাট — সোণ খটুঞ্জা, মাদেলী — ঢোল বিবি, বাজে-
 বুৰে — বুজোৱা, বগিয়া — সোণাৰী)

(৮)

বাপু গুণে মনে মনে

ও মোর, ভাবিছে অন্তরে

খামে খামে দেই চিঠি

সীতারে কাবণ, বাপু ।

বাপু আইলন এৰ্লি কোত

ও মোর লগবীর লগত,

খোগুরা কইনা পালি

মায়েৰে যোহোত, বাপু আইলন ।

বাপু আইলন এৰ্লি কোত

খোগুরা কইনা পালি

পিভেৰে যোহোত । বাপু আইলন ।

আইলন— উবা কাপোৰ, যোহোত— নিমিত্তে বা কাবণে ।

= x -

(৯)

উপ্ৰবোত আছে তেলি কদম

ভলভ আছে বেল

বেল চাইবার চুটা কবি

কইনা চাইবা গেল ।

কইনা চাই আহি বাপুই এ
 চত্ৰলোত দিলা ঠিয়া
 কি কথা বুকোৰে আই
 বিয়াৰ দিহা কৰা
 কি কৰা বৃক্ষাৰ বাপা এ
 উধাই মুখাই কথা
 ঘৰত নাই টাকা কডি
 মোৰ হৈছে চিন্তা ।
 কইনা চাই আহি বাপুই এ
 মইজাত দিলা ঠিয়া
 বোম্বেকৈহে কয় বাপু
 কইনা কোন ভাল
 কি অধা বৃক্ষাৰ বৌ
 কৰাৰ লাজ লাগে
 তুমি সদৃশ কইনা পাইছু
 আঠৰ সমান ।

— x —

- তেলি কদম— তকৰা কদম ফুল, চুটা— কায়দা, কোণল,
 চত্ৰলোত— চোতালত ।

(১০)

ও দেহি— হালি বাই আহিলি মোৰে সগামুৱা
 " " — চাল পাই খুহিলি লুক ও— ।

- ও দেহি— শহুৰৰ জীয়েকে বাতৰি পঠৈছে
 ” ”— সগা যুৱ হৈছে তাইৰ সৰু ও ।
 ” ”— সগাও নগৰং বিয়াও নকৰং
 ” ”— আই মই বাগিছাক যাউ ও
 ” ”— আধা বাটৰ পেৰে মায়ে কিৰে আনে
 ” ”— মোৰ কাপন সগা জুৰ দেউ ও ।

— x ==

(১১)

মথেন্দাৰ পাৰতে নতুন জলকীয়া
 সেই দেখি পুৰে মোৰ হিয়া,
 হিয়াও পুৰে মোৰ, অস্তৰো জুৰে মোৰ
 মৰমীক মনতে পৰে ।

কাপোৰ ধুই দিয়া মৰমৰ মৰমী
 চাহ কৰি দিয়া খাওঁ
 ওলাই মাত দিয়া মৰমৰ মৰমী
 ভোমাক চাই অফিচাক যাউ ।
 অফিচাক যাওঁতে পকেটৰ কমালখন
 ঘনে অলে অলে পৰে
 ঘৰত এৰি আইহলু মৰমৰ মৰমী
 আই বা কি কৰি মাৰে ।

= x =

(১২)

দাদাৰ চত্লে আইহ্লু
 দাদাৰ চতলে গেলুও
 কাঁচেহে কাটিলা ভৰিহে বাম ।
 দাদাবে হাতবে ডাবুৰা কাটেবী ও
 কৰে কদমবে পোলি হে বাম ।
 কদমাত উঠি, কৃষ্ণই পটে পুথি ও
 ককুণী দাকণী বুলি হে বাম
 ককুণী দাকণী সহিব নোহোৱি ও
 কৃষ্ণই ডাল ভাঙি পৰে হে বাম ।
 ডাবুৰা কাটেবী— জপাই বা মোকোটাই কটাৰী সোমোৱাই
 বাথিব পৰা নাল থকা কটাৰীকে ডাবুৰা কটাৰী বা ডবুৰা কটাৰী
 বোলে । দাকণী — নিদাকণী ।

— x =

(১৩)

ন ঘৰটু বানছে কুনি এ—
 কেচেবে কুমোটি
 বিয়া পাতি নেদায় বাপুই

নামারে ঘুমাটি ।

অনো মাৰে আইন পক্ষী এ

বাপুই মাৰে ডেলা,

বিয়া পাতি নেদায় বাপুই

বনত কৰে হেলা

চত্ৰলোৰ আগৰ ডালিম ডেলিৰ এ

চাটো চটো পাত,

বিয়া পাতি নেদায় বাপুই

ঘৰত নাইকি ভাত

মেচিন ঘৰৰ চিলাই বেজি

বিচাৰে ঘৰে, বিচাৰে ঘৰে,

বিয়া পাতি নেদায় বাপুই

নাথাকে ঘৰে ।

চত্ৰলোৰ আগৰ ডালিম ডেলিৰ

চটো চটো পাত

বিয়া পাতি নেদায় বাপুৰ

খটো খটো মাত ।

অনো কাট আইন খৰি এ

বাপুই কাট নল

বিয়া পাতি নেদায় বাপুই

হৰোত নক্ৰে বন ।

দাঁতৰ মাছৰ জটো জটো এ

তোমাৰ মাথোঁ বান্ধে

মনৰ নতুন কইনা নাপে

বাঁটত বহি কান্দে ।

- কেচৰ কুনোটি— কেচু আৰু কুনটোয়ে উজৰা মাটিৰ চিপৰ
নিচনা খলপায়া ঘৰ । চটো চটো— সৰু সৰু । খটো খটো
-- খটো বা কঠুৱা মাত । জটো জটো— একে লগ কৰি বন্ধা ।

== X ==

(১৫)

বাপু ও— কেহেনি বান্ধিনি বাটৰ বাট চৰা

“ “ কেহেনি চাচিনি কামি ও

“ “ কেহেনি চাইলি ভিনগাৱা জীয়

“ “ বাতোৰি নাপলু আগি হো ।

“ “ চাঙেলীৰ কুটা শাক খাবা হাক দিছিলু

“ “ চাঙেলীৰ কুটা শাক খালি ও

“ “ শস্তৰেখেৰ গাওঁকে যাবা হাক দিছিলু

“ “ কাক দেখি পাগলা হালি হো ।

“ “ ৰাঙী কই হাৰৰে খুতুৰা খুতুৰি

“ “ বগী কই হাৰৰে লাডু ও

“ “ সেই লাডু নাখৰা আমাৰ চটো বাপু

“ “ শাহে কৰি থৈছে দাক হো ।

চুহেনীৰ কাচা কল

বাপু তোৰ কাপাল ভাল

কোত পালি থগুৱা কইনাহে ।

ভনগাৱা— অন্য গাওঁৰ, চাঙেলী— চালনী, কইনাৰ- কুঁহিয়াৰ,

হাৰ— ঔষধ, চুৰেনী— চুড়াপাতনি ।

— x —

(১৫)

হাৰ থলুঙত ও পহুমলতা

হাৰিলি মাই তই ও পহুমলতা

হাৰ কপিত খাই পহুমলতা

হাৰিলি বিৰিষত কিয় মেৰাই আছা

পানী বাটনে ও পহুমলতা

বাৰিলি মাই তই ও পহুমলতা

বিবাহৰ বাৰ্তাৰ পাই পহুমলতা

হাৰিলি বিৰিষত কিয় মেৰাই আছা

বিবাহৰ বাৰ্তাৰ ও পহুমলতা

ৰাম দি পঠোছ, ও পহুমলতা

শত্ৰুৰক নাজানা কৰি পহুমলতা

হাৰিলি বিৰিষত কিয় মেৰাই আছা ।

শত্ৰুৰে জানিব ও পহুমলতা

দলতে হাঁহিবো ও পহুমলতা

আ ৰা নো কি নানা লাগ পহুমলতা

হাৰিলি বিৰিষত কিয় মেৰাই আছা

থলুঙ— গহৰ খোৰং, কাপিত— কুঁহিপাত

— x —

(১৬)

খোঁগা বাপু খোঁগা বাপু
 চেঙেলতে ভৰি
 খোঁগা বাপুই কইনা চায়ে
 ত্রলোকাৰে ছৰি ।
 ত্রলোকাৰে ছৰি আই
 নকৰং মই বিয়া
 আই পিতাই কইনা চাইছে
 তাইকে কৰম বিয়া ।
 খোঁগা বাপু খোঁগা বাপু
 চেঙেলতে ভৰি
 খোঁগা বাপুৰ কইনা চাইছে
 ত্রলোকাৰে ছৰি
 ত্রলোকাৰে ছৰি পিতা
 নকৰং মই বিয়া
 বৌৰ সদৃশ কইনা পালি
 তাইকে কৰম বিয়া ।

— x —

(১৭)

কাঁক্ৰাৰ গাতাৰে পানী নালো

জুইশালৰ কাষতে মাংসকে স্মৃণা ঐ
মাই তোক কৰ দৰা লাগে নালো।
ওৰো নালাগে তোৰো নালাগে
লাগে বৰপেইটা দৰা নালো
বৰপেইটা দৰায়ে কি কাম কৰে
ভাত খাই গাওঁখন ফুৰে 'নালো।

— X —

(১৮)

ৰাম পাৰিজাতে
শুভ যাত্ৰা ভৈলা দ্বাৰকাতে, ৰাম . ।
টেঁকীৰে আগতে ৰাম পাৰিজাতে
পানীফুকনৰে নাতি ৰাম পাৰিজাতে
কুলীৰে আগতে ৰাম পাৰিজাতে
হিজৰী লগৈছে ৰাম পাৰিজাতে
সগৰ খাম্ দিয়া থুৰা ৰাম পাৰিজাতে ।

— X —

(১৯)

বাপুথৰ মজিয়াত ভাল ধানৰ ডাখেৰি
কি ও বাপুই কলম পাৰি লেখেছে ৰাম।
দেখনে দৰ্পণে আমাৰে বাপুকে

কি ও, কোনে? নিন্দবা পাৰেহে বাম ।
 বাপুথৰ সজ্জাত এসজুৰি পাৰ,
 কি ও, পাখা ঢাঙি ঢাঙি বুবেহে বাম
 দেখনে দৰ্পণে আমাৰ বাপুকে
 কি ও কোনে? নিন্দবা পাৰে হে বাম ।
 সৰু সৰু চকৰ বাপু, লক্ষীবিলাস তেল
 সেই তেল দি বাপুই মামকথেকে গেল
 মামকথেকে যাই বাপুই আনিলা আধেলি
 থোপা বটনাৰ গল চাওঁ গালা মাদেলি ।
 মাদেলি গালা বাপুই থলা বোয়েকৰ হাতে
 তোমাৰ জাৰে আতি পালি দিবা মোৰ হাতে ।

— x —

সান্দহ ধুন্দা গীত :— বিয়াৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় আট্ট চাউলৰ
 (আলৰ সান্দহ বা মাথা সান্দহ) ধুন্দাৰ আগতে চোঁকা, চক
 কৰচেনী, ঢেঁকী বা উৰাল, উৰালমাৰী ইত্যাদিত সৈন্দুৰত মিঠা
 তেল মিহলাই সেই সৈন্দুৰেৰে ফোঁট দিয়াৰ পিছত আয়তী
 সকলে উৰুলি জোকাৰেৰে ৩/৫/৭ নাইবা ৯ খলা সান্দহ
 কুটে । উল্লেখযোগ্য যে ৯ৰ ওপৰত ১১ খলা হ'ব নোৱাৰে,
 কাৰণ ১০ পাৰ হৈ আহিলে ১০ৰ শূন্যক অমঙ্গলীয়া চিন বুলি
 আয়তী সকলে বিশ্বাস কৰে । বৰনগৰ অঞ্চলত স্ত্ৰীগণৰ শান
 বন্ধা আলৰ সান্দহকুটা আঠৈ ভজা এই সকলো বিলাক কাম
 অকুমাৰী ছোৱালীৰ হতুৱাই কৰোৱা হয় । দৰা কইনা ধুওৱাৰ

পিছত লম্বোণে থকা আয়তী সকলক এই সান্দহ খাবলৈ
দিয়াৰ উপৰিও বিয়া সমাপ্ত হোৱাৰ পিছত দৰাক নেওঁতা
দিওঁতে আৰু কইনা মাৰুৰ ঘৰৰ পৰা দৰা ঘৰলৈ যোৱাৰ আগ
মুহূৰ্ত্তত এই সান্দহ খাব দিয়ে । কিছুমান ঠাইত নান্দীমুখী
শ্ৰাদ্ধ হৈ যোৱাৰ পিছত দৰা আৰু কইনাক এৰা গাখীৰেৰে
এই সান্দহ খাবলৈ দিয়ে ।

(২০)

বহিলো সান্দাহ কুটি কুটি

মই ডুলি ভৰালু

বহিলো ডুলিতে ভখুৰী যাই প্ৰাণেৰ বন্ধুলো

বহিলো অভাগিনী মাইৰ

বিয়া নামি নাহে

বহিলো খাটা—লৰি লৰি যাই প্ৰাণেৰ বন্ধুলো

[উল্লেখযোগ্য যে সূৰাগৰ ধান বন্ধোতে গোৱা গীত বোৰকে
সান্দহ খুন্দাৰ সময়তো গোৱা হয় ।]

আলৰ সান্দহ বা মাখা সান্দহ—আটো চাউল আৰু বৰা চাউল
মিহলাই তৈয়াৰ কৰা সান্দহ। কৰচেনী—সান্দহ ভাজিবলৈ
তৈয়াৰ কৰা খৰিবাৰ আঁটি)

= x =

সূৰাগৰ ধান বান্ধোতে, সান্দহ খুন্দোতে দৰা আৰু
কইনা ঘৰৰ দ্বাৰা হুক জোকাই গোৱা খিচা গীতঃ—

(২১)

আজৰে মাজৰে উৰি হৰি হৰি

ঐ ৰাম আহিৰে মাজৰে উৰিহে—

বৰৰে মায়েকে সান্নাই ভাজিছে

ঐ ৰাম গিৰেকৰ পাচৰা উৰিহে ।

একখলা ভাজিলো

দুইখলা ভাজিলো

ঐ ৰাম, আৰু কিমান খলা লাগেহে

ৰামে বলে ওৰে সীতা শান্তি

ঐ ৰাম সাত খলা ভাজিব লাগেহে— ।

= x -

(২২)

ঢেকী কৰে হেঁকাৰ বেকাৰ এ

মৌলাবাৰী লৰে

আহাৰ ঘৰৰ চাৰ্‌টা মৰদ

ঢেকী পাত্‌পা নৰে ।

এক টিপট চাহেও

আমাকো নাটে—

কইনাৰে মায়েকে

টেপ্‌ টেপ্‌কে মাতে ।

ধৰি আন মায়েকক

ঢেকীতে খুন্দু

কুবে ধুবে আমি

চাহ্, নিন্‌কি সাহ্
নিন্‌কি—নিমকি, সাহ্—বিচাৰেঁ।

— x —

(২৩)

আমি মোক গীত গাই
বিছাৰ চক্ৰি নাচে
বৰৰ মাংসেক দেখু আঁমি ।
চাইকেল মাৰি আছে ।
হেৰ্, হেৰ বৰৰ মাংসেক
আমাৰ কথা লো
পুতেৰ দেখু বিয়া পাত্‌ছা
লেঙুৰ কছে থো ।
সৰ্থেবাৰীত দেখি আইহলু
চিল্‌চিলা কাঁহী
বৰৰ মাংসেক দেখু আঁমি
মিল্‌মিলা ঠাঁহি ।
বৰপেটাত দেখি আইহলু
জাহাধানৰ টপা
ধৰৰ মাংসেক মাৰ্ছে আঁমি
কদে সেইবা ধপা

বাৰী জুক বাৰী জুক
 বাৰীত পালু আদা
 বৰৰ মায়েক অলে আঠিছে
 গবৰোৰে খাদা
 গবৰোৰে খাদা লই
 তৰো বৰো কৰে
 বুঢ়াই উঠি কয়ে বলে
 বুকোৰ বুঢ়ী মৰে ।
 কদে সেইবা খপা— কদে সিৰীয়া খোপা, চিলচিলা - জিলিকি
 থকা, গিল্‌গিলা— মিচিকীয়া হাঁহি ।

— x —

(২৪)

ছাগ্ মাৰাৰ কৰে মাছ
 কুন জেনী ৰান্ধে বে
 কইনাৰ মায়েকে খাবা নাপে
 ফেক্‌ৰি ফেক্‌ৰি কান্ধে বে
 কিয় কান্ধা কইনাৰ মায়েক
 কিয় কৰা কহ বে
 ওচিনাতে বহি তই
 কাটা মুৰা চুহ্‌ বে ।
 নাকান্দিবি কইনাৰ মায়েক
 নকোৰিবি কহ বে

কুৱেনিৰ আগত বহি

কাটা মূৰা চুহু ৰে।

ছাগমাৰা— বৰপেটা জিলাৰ এটা বিলৰ নাম, ওচিনা—
পানীপতা, ৰহ— অভিমান, ঠেহ।

— x —

(২৫)

ইদো ব'লে সিয়ো বলে

কইনাৰ নামেক কৈহু ৰাম

কইনাৰ নামক ঘুমে আছে

কাথাকানি লৈহে ৰাম।

কাথ' খিনি গুছে চাৰা

সান্দাৰে বাতি হে ৰাম।

কি চাইছা আই মাই

মোৰো লাগছে ভুখ হে ৰাম

কৈ— কত, ভুখ— ভোক

— x —

(২৬)

অলপ পানীতে মাগুৰ মাছৰ পোৱালী,

অলপ হেলোচি মাগুৰ মাছৰ পোৱালী

অলপ মেলিছে পাতী হে মাগুৰ মাছৰ পোৱালী

বাহাদুৰি নকৰিবা যাচি আনছা ছোৱালী

অলপ বয়সত মাগুৰ মাছৰ পোৱালী

- বাপুই বিয়া পাতে মাগুৰ মাহৰ পোৱালী
 মুখতে মিল্‌মিলি হাঁহিছে মাগুৰ । মাহৰ পোৱালী
 বাহাদুৰি নকৰিবা যাচি আনছা ছোৱালী
- হেলোচি - হেলচি শাক

- x =

(২৭)

- ও লং মছলা, বৰ'ৰ মায়েকৰ
 ভীম গাৰী পছলা ।
- ও মনে জিৰা বৰেৰে মায়েকটু
 বাহ'ৰ তলৰ বীৰা
- ও মনে জালুক, বৰেৰে ময়েকটু
 এৰণ্যৰে ভালুক ।
- ও মনে সিন্দূৰ বৰৰ বয়েক আল আইছে
 ভাখ'ৰীৰ তলৰ ইন্দুৰ ।
- ও মনে সিন্দূৰ বৰৰ দাদেক অলে আইছে
 গাঁতাত থাকা ইন্দুৰ ।
- ও মনে জিকা— বৰেৰে বায়কটু
 চাঙৰ তলৰ চিকা
 চাঙৰ তলৰ চিকাটুৱে
 চিকো চিকো কৰে
 এক টিপা মাৰি দিলে

চখু ভেল্‌তে মৰে ।

— x —

(২৮)

কাচা আমৰ ঠানি

বৰৰ মায়েকক পুতি থম

ওচিনাত আনি, কাচা আমৰ ঠানি ।

ওচিনাৰে পানী টপা

সিচু মেনি আহে

বৰৰ মায়েক লাজ নহুইতী

খিচু মেনি হাঁহে ।

নিখিচু নিখিচু মায়েক

তোকে লাগে দায়

চাহ নিন্‌কি নেদা দেখি

তাতে পালু বয়া ।

অচিনাৰে পানী টপাত

পিল্‌ পিল কৰে জুক

বৰৰ খুইবেক অলে আইছে

লুপ লুপ কৰে মুখ ।

আলি নহৈ ধূলি বাট

বৰৰে মায়েকৰ মুখ নহৈ কচুৰ পাত ।

বাটোৰ কাধৰ ভেঙেবা?

বৰৰে দাদেকটু
 চাহাবৰে লিগিৰা ।
 বাচা কল কুটু
 বৰৰ পিতেক অলে আইছে
 ৭চিনাত পুতু
 কাচা কল কুটু ।

— x —

তেলৰ ভাৰ দিবলৈ মোৱা গীতঃ— (বিয়াৰ হুদিনৰ আগত দৰাঘৰৰ পৰা কইনা ঘৰলৈ এই ভাৰ নিয়া হয় । সাধাৰণতে ঠাই ভেদে ভাৰৰ সংখ্যা ৩ বা ৫খন হয় যদিও প্ৰথম ভাৰখনত তেলৰ টেকেলি নিয়াতো অপৰিহাৰ্য । পিছৰ ভাৰ কেইখনত মাহ, চাউল, মাছ, গাখীৰ, গুডৰ টেকেলি, পানীলাউ, বা পছলা, এখন চালনী এঠাক তামোল, পান, নাৰিকল, কল ইত্যাদি নিখাৰ উপৰিও আঁচি ফণি, মূৰত বন্ধা ঘুগুচা, গোক্ক তেলৰ বটল, সেন্দূৰ, স্নো, পাউদাৰ, চেন্ট, মিঠাই, গহনা, সাধা অলুসৰি পিঙ্কা কাপোৰ আৰু কইনাৰ বিয়াৰ দিনাখন পিঙ্কিবলৈ এখনি তেল পাট্‌নি নিব লাগে । বৰপেটাৰে বৰনগৰ অঞ্চলত প্ৰথমখন ভাৰত লাডু বন্ধা গছৰ পাতেৰে মুখ বান্ধি নিয়া তেলৰ টেকেলি দুটা, ২য় খন ভাৰত কইনা আৰু দৰাঘৰৰ উভয় পক্ষৰ বাবে তামোল-পান, ৩য়খন ভাৰত এফালে মাহৰ টেকেলি আনফালে চাউলৰ টেকেলি, ৪র্থখন ভাৰত মাহ, পানীলাউ, চালনী আৰু এখন সৰু কুলা, ৫মখন ‘মামাসাদনী’ ভাৰত কইনাৰ মোমায়েকৰ ঘৰলৈ তামোল, পান আৰু নতুন ধুতী

চান্দা এঘোৰ নিব লাগে । বাকীখিনি নিয়ম বৰপেটা জিলাৰ
না অঞ্চলৰ নিচিনা যদিও অলপ হেৰ ফেৰ নথকা নহয় ।
লৈখযোগ্য যে বৰপেটা অঞ্চলৰ কইনাৰ বাবে সোণ বা ৰূপৰ
পাইতা আঙঠি” এটি নিয়াতো অপৰিহাৰ্য্য ।)

(২৯)

তেলৰ ভাৰ সাজু কৰে আহাৰ আজি কি
ও বাম বাজাই বিয়া কৰৈ জনক বাজাৰ জী ।
হৰি মোৰ অযোধ্যাতে আজি,
হৰি মোৰ সয়ম্বৰ সাজি
হৰি মোৰ বাম বাজাৰ তেলৰ ভাৰ যাই ।
হৰি মোৰ বাম বাজাৰ তেলৰ ভাৰ
হৰি মোৰ পৃথিৱী পয়োভৰ
হৰি মোৰ নুগৰে নধৰে প্ৰজা ।
এত পৰে হালি জালি
আহাৰ আজি কি
ও বাম বাজাই বিয়া কৰৈ
জনক বাজাৰ জী ।

— x —

(৩০)

লক্ষণ স্মৃতিছ ভোমাকে
ব্ৰজশীলা খেবু ভাঙ্‌বা
বাবানা লগতে ।

লক্ষণ স্মৃতিছু তোমাকে ।

পদঃ— প্রথমে প্রণামো ব্রহ্ম ৰূপী সনাতন, লক্ষণ ..

সব্ব' অৱতাৰৰ কাৰণ নাৰায়ণ

লক্ষণ স্মৃতিছু তোমাকে ।

(শিশুলীলাৰ পদ গাব পাৰি)

(৩১)

হনুমান সাগৰ বাসী চাউ

সীতাৰে নিমিত্তে আমি

যুদ্ধ দিবা ষাউ । হনুমান ।

সাগৰতে সেতু বান্ধে নল-নীল বীৰে

একেজাপে পাৰ হৈলা, হনুমন্ত বীৰে ।

পাৰ হৈয়া হনুমন্তে চাৰি দিশে চাইলা,

চাৰি দিশে চাই বীৰে লঙ্কাতে সোমাইলা ।

মোৰ আই সীতা মাত্ৰ আছা কুন দিশে

লঙ্কাতে সোমাই বীৰে মনতে ভাবিছে ।

লাহে লাহে চলি গৈলা হনুমন্তে বীৰে

শিখপা বিৰিষৰ তলে সীতাই দেখা দিলে ।

কাণৰ গুৰিত হনুমন্তে কৰে ভেঁহু ভেঁহু

তেহে সীতাই হনুমন্তক মূৰ দাঙি চাৱে ।

ৰাম সেনা যদি বাচা চিনা দিয়া মোকে

ৰাৱণ সেনা যদি বাচা শাপি ভৱিষ্য তোকে ।

বামৰ হাতৰ চিৰি আঙঠি, পৰিল সীতাৰ হাতে
 তিহে সীতাই হনুমন্তক বাপু বোলি মাতে । হনুমন্ত •
 হে বাপু হনুমন্ত 'বাত' কৰা আগে
 মোৰ হেন বাম স্বামী আছেন কল্যাণে । হনুমন্ত ••
 তোমাৰ হেন বাম স্বামী আছে যে কল্যাণে
 শূন্য ঘৰে সীতা নাই পঠৈছে আমাক । হনুমন্ত ••
 তুমাৰ হেন বাম স্বামী কল্যাণেহ আছে
 বাজা মৰে পুত্ৰ শোক ধাম বনবাসে ।
 হে বাপা হনুমন্ত 'বাত' কৰা আগে
 মোৰ হেন লক্ষণ দেৱৰ আছেন কল্যাণে । হনুমন্ত ••
 পিঠিত উঠিয়ো মাৰ নোমে ধৰা টানি
 সাগৰ পাৰ কৰি নেউ জগত গোসানী । হনুমন্ত ••

— x —

(৩২)

হৰি মোৰ তেলৰ ভাৰ সাজি
 " " ছাৰকাতে আজি
 ' " বাই কুণ্ডলাকে লাগি ।
 " " বাম লক্ষণ
 " " ভৰত শত্ৰুঘন
 " " আহন চাৰি ভাই
 " " কশৈল্যা হৈলন্ত আই ।

” ” দশৰথ ৰাজাই
 ” ” বাৰ্তা দি পঠাইছে
 ” ” জোৰণ পিন্ধে আহা যাই।
 ” ” তাতিত বাৰাং বাচা
 ” ” নিন্ৰসৰ মেখলা
 ” ” ৰাম ৰাজ্যৰ তেলৰ ভাৰ যাই
 ” ” ৰাম ৰাজ্যৰ তেলৰ ভাৰ
 ” ” পৃথিৱী নসৈ ভাৰ
 ” ” নগৰে নধৰে প্ৰজা

এলেঙা মাছৰে পিত হৰি হৰি ও
 এলেঙা মাছৰে পিত নালো
 ঘৰত বহি আছে বুজোৰে বকুৱা ও
 কইনা সুধৱা যাই প্ৰজা নালো
 ঘৰত বহি আছে দশৰথ ৰাজা ও
 কইনা সুধৱা যাউ আমি নালো।

● বাৰাং = সৰু সৰু ফুলঃ, নসৈ = নসহে,
 বুজোৰে বকুৱা — বুজৰ বকুৱা।

— x —

(৩৩)

তেলৰ ভাৰ সাজি আনিলা
 ঐ ৰাম তিনি খানি বান্ধিলা ভাৰহে।

আগৰে ভাৰতে কি কি আনিছা
 ঐ ৰাম শুদা গাখীৰৰে লাডু হে
 মাই শেহতীয়া, মাই কুমলীয়া
 ঐ ৰাম নাথৈ যা গাখীৰৰ লাডু হে ।
 মাজৰে ভাৰতে কি কি আনিছা
 ঐ ৰাম সমাজৰ মাজতে থকা হে
 পাচৰে ভাৰতে কি কি আনিছা
 জানকীৰ অলংকাৰ গিনি হে ।

— X —

(৩৪)

নাৰিকল বাতালি খালি কইনাৰ মায়েক
 নাৰিকল বাতালি খালি হে ৰাম
 কুননো জনমত তপ খাই আছিলি
 থোপুগা জাঙোক পালি হে ৰাম ।
 মাইৰে নিমিত্তে তেলৰ ভাৰ ঐ লৈইছু
 সাত খেন ৰাইজক লৈছে ৰাম ।
 দৈ আন, ছু হুফ আন, ছু
 আনছু সাদৰি হে ৰাম
 মণিপুৰত কইনা আছে
 ডালিমা সূন্দৰী হে ৰাম

— X —

(৩১)

হাতে শাখা শিৰে সিন্দূৰ এ

গলে হেমুহাৰ

ও ভাগৱতী বাধে তোমাৰ

স্বামী অলংকাৰ ।

আনকাম্ থৱা আই এ

এক কাম্ খৰা কন্যা

ছলি আই মনকা বলে

বৰ বাচি লৰা কন্যা । হাতে

নলং নলং বৰ বাচি এ

নাপাতি জ্ঞান

তুমি পিতা যতে দিয়া

সেয়ে হব ভাল । হাত ..

মায়েৰৰ অলংকাৰ থৱাহে নাউ মাই

এ বাম পিতেৰৰ অলংকাৰ থৱাহে

ৰামে দি পঠৈছে বিচিত্ৰ অলংকাৰ

এ বাম হাত জুৰ্ কৰি লৱা হে বাম ।

— x. —

(৩৬)

মাই কলা কলা সেন্দু কলা কলা

বাপু ও— তিনিও ভায়ে কৰিলি মেল

ইচুপিৰ বেপাৰত যি ধন পাঠিছিল
ষাপু ও জানকীৰ গহনাত গেল ।
জানকীৰ গহনা দেখতে চমৎকাৰ
ষাপু ও কোনহু বনিয়াৰ গঢ় ।
বাঙালী বনিয়া বাপুৰ লগৰীয়া
ষাপু ও সেইহে বনিয়া গঢ় ।

(৩৭)

অলে আত্মা ককুণী তই
আঙুলিতে লেখি বে
প্ৰজাসকল বহি আছে
তোমাক নেদেখি বে ।
বেৰত আছে তেলৰ শিশি
তাতে নাইকো তেল বে
ঘৰোত আছে মইনামতী
বাইজোত কিহৰ মেল বে ।
কিনো ভাগ্য কৰিলন্ত
ৰাধা ভাগ্যৱতী বে
জগতৰে স্বামীৰ সৰ্হে
কৰিলন্ত প্ৰীতি বে ।
নকবা নকবা বুলি

বাধা দেই তাক বে
 ভাইঠে আধা কদম ফুল
 শিৰে লৈলা তাক বে ।
 জগত জননৈ লক্ষী ।
 যাহাক ধিয়াই বে
 বাধাৰ সঙ্গে বোলি কৰে
 সেহি যুৱ বাই বে ।
 অনন্ত শয্যাত যিটো
 কৰিলেক শয়ন বে
 বাধাৰ আঙুলে বহে
 সেহি নাৰায়ণ বে ।
 কহয় মাধৱ দাসে
 বাধা ভাগ্যবতী বে
 জনমে জনমে হৈবো
 কৃষ্ণতে ভকতি বে ।

— x —

বাইজোত = বাহিৰত

(৩৮)

দশৰথৰ ঘৰে আছে পুত্ৰ একজন
 ও - জনকৰ জীয়াবীক লাগি পঠিছে জোৰণ
 দশৰথৰ ঘৰে আছে পুত্ৰ একজন

- ও— সয়ম্বৰ চাবাক লাগি হৈ আছে মন
এতি বুলি হুহো ভাই আলচ কৰিলা
- ও— সয়ম্বৰ চাম বুলি গমন কৰিলা ।
লক্ষণে বোণয় দাদা আমি হুহো ভাই
- ও— এনে ধেমু ভাঙ্গা আমি কতো দেখা নাই ।
বঙ্গ মনে বামচন্দ্রই উঠি হৈলা ঠিয়া
- ও— বৰ লজা পাম দাদা সভাতে বসিযা ।
বাৰ বছৰে ধেমুক থৈছা ঘূণে খাই
- ও— ঠন্থাৰ কৰি ধেমু মাজতে ভাঙ্গাই ।
ধেমুক ভাঙ্গিলা বুলি সীতায়ৈ জানিলা
- ও— সূবৰ্ণৰ মালা আনি বামৰ গলে দিলা ।
- ও— বঙ্গ মনে সীতাই আছি বামকে বৰিলা
- ও— সিংহাসন পাতি বামক বহিবাক দিলা ।

— x —

(৩৯)

- হাতে টকন গুৰে জাপি এ
বাপু ব্ৰহ্মচাৰী—
- ও বাপুৰে সাদৰী কইনা
এলগু বিচাৰি ।
- বেতৰৰ আগ হালি পৰে এ
আহাৰ আজি কি

ও বাম ৰাজাই কইনা স্মৃধে
 জনেক ৰাজাৰ জী।
 ও এমুৱা নগৰৰ মাজে
 কুমুজৰ যাই—
 ও দেগিলিহে প্ৰাণ ফুটে
 নয়ন জুৰাই।
 বাপুৰ কইনা হকে বোলি
 মনতে নাছিল।
 ও আচৰিত্তে হৰি আনি
 হাততে মিলাইলা।
 বেহিনি চাছিল। বাটৰে বাটঘৰা ও
 বেহিনি চাছিল। কামী নালো
 বেহিনি চাইছিল। গনককুছিৰ কইনা
 বাতৰি নাপলু আমি নালো
 সোৰদলং ভাঙিলু, বৰদলং ভাঙিলু ও
 আমাৰ ভৰি হাতে বিহে নালো
 তিও নপোতিঐ আমাৰ চটো বাপুই ও
 গনককুইছা, কইনা লাগে নালো।

— x —

বাটঘৰা— বাটচৰা, সোৰদলং— সৰদলং, বিহে— বিধায,
 তিও— তথাপিও, নপোতি ঐ— অপতিয়ায়, চটো— সৰ

(৪০)

ৰাম আইছে পিথিমী লৰি
 অস্তাৰাতে সীতা দেৱী
 জান্ছে স্বামী বোলি ।
 ৰাম আইছে পিথিমী লৰি ।
 কৃষ্ণৰূপে দৈৱকীত ভৈলা অৱতাৰ ।
 শংখ চক্ৰ গদা পদ্ম কৰত তোমাৰ ।
 (শিশুলীলাৰ পদাৰ্থিনি গাব পাৰি)
 পিথিমী— পৃথিৱী ।

— x —

(৪১)

দশৰথৰ ঘৰে আছে পুত্ৰ একজন
 ও— জনেকৰ জীয়াৰীক লাগি পঠৈছে জোৰণ ।
 দশৰথ মহা ৰাজা অযোধ্যা নগৰে
 ও— চেতন হাৰিয়া ৰাজা ভূমিতে বাগৰে
 স্নানিতা কশৈল্যাই কান্দে ৰামকে স্নানি
 ও— কান্দে সীতা সতী আই জনেকৰ জীয়াৰী ।
 নগৰৰে সৰে লোক শোকে বিয়াকুল
 ও— পশু পক্ষী সৰে কান্দে শোকতে আকুল ।
 ভূমি হলা অযোধ্যা নগৰীৰ মহা ৰায়
 বোলা ৰাম ৰাম হৰি পাতকৰ ক্ষয় ।

— x —

(৪২)

ৰাজহংস পৰিল সৰোবৰে
 নল ৰাজাই জোৰণ পঠৈ
 দময়ন্তীৰ ঘৰে । ৰাজ হংস ..
 প্রথমে প্রণামো ব্রহ্মৰূপী সনাতন, ৰাজহংস পৰিল
 (কীতন ঘোষাৰ উক্ত পদটো গাব পাৰি)

— x —

(৪৩)

ৰাম ৰাম — পানৰ পত্ৰ লেখি
 " " — দিলাহে আইদেউ
 " " — পানৰ পত্ৰ লেখি দিলাহে ।
 " " — সেই পত্ৰ পাই
 " " — দ্বাৰকাৰে কৃষ্ণই
 " " — অলংকাৰ পঠিয়াই দিলাহে ।
 " " — পানৰ পত্ৰ লেখি
 " " — দিলাহে আইদেউ
 " " — পানৰ পত্ৰ লেখি দিলাহে
 " " — সেই পত্ৰ পাই
 " " — দ্বাৰকাৰে কৃষ্ণই
 " " — কাপোৰ জোৰ পঠিয়াই দিলাহে ।
 জাপিৰ মিচিৰ মিচিৰ দৈ হৰি হৰি

ঐ বাম জাপিৰ মিচিৰ মিচিৰ দৈ হে
হাৰৰ মিচিৰ মিচিৰ, হে দৰাৰ ভায়েক
সমাজৰ মাজতে থোৱাহে— ।

— x —

(৪৪)

আম ডেল হালে দিছু যত লাগে লো
পাচা জোৰ বেয়া হৈছে
ও মন পিতৈৰ আগত কো ।
চোৱাচোন চোৱা পিতা
ও মন পাচাৰে বৰণ,
কি কৰিম বুকোৰ বাচা
ও মন আগে দিছু জবান ।
আমডেল হালে দিছু যত লাগে লো
কাপোৰ জোৰ বেয়া হৈছে
ও মন দাদৈৰ আগত কো ।
কি কম বুকোৰ বৈইনী
ও মন আগে দিছু জবান ।

— x —

(৪৫)

বৰৰ ভায়েক চটে নাৰিকল জুৰ কোতে ।
ও নাৰিকল জুৰ বাটতে, বেছি আইহলু হাটতে ।
বৰৰ ভায়েক চটে, ৰৌ মাছ টু কোতে

ও বোঁ মাছটু হাটতে, পকা লাগিল বাটাত ।
বনৰ ভায়েক চটে পান তামোল কোতে
পান তামুল হাটতে, বেছি আইহ্নু বাটাত

● (চটে— দংবোপ মাৰি কথা কোৱা মানুহ ।

— x —

(৪৬)

আগত জ্বল তেলৰ বন্তি
মৈজাত আছে পীৰা
আংতীকে বৈহুঁ বা দিছে
বাহুঁৰ চাকলি ঢাৰা ।
মাইৰ মায়েক অলে আইছে
হাতত পানৰ বাটা
গলে বস্ত্ৰ লোৱা মায়েক
সমাজকে মাতা ।
কি লৰে কি চৰে
মাইৰে কাপেলি হে
দশৰথে পৈঠে দিছে
গাখীৰোৰ টেকেলি হে ।
কি লৰে কি চৰে
মাইৰে জুহুকাৰে
ৰামে দিয়া কাপোৰ জোৰত

ফুলৰ ভগকা ৰে ।
 কি লৰে কি চৰে
 মাইৰে মাদেলীৰে
 দশৰথে পৈঠে দিছে
 মিঠৰে টোকলিৰে ।
 কি লৰে কি চাৰে
 মাইৰ হাতৰ খাৰুৰে
 দশৰথে পৈঠে দিছে
 মাতচাৰ লাডু ৰে ।
 ১ক লৰে কি চৰে
 নাকৰ নলক লৰে ৰে
 সগাৰ মোহৰ হাতত দিয়া
 মাইৰ হাতত ধৰে ৰে ।
 কি লৰে কি চৰে
 নাকৰ নলক লৰে ৰে
 কাচা টাকা হাতত দিয়া
 মাইৰ হাতত ধৰে ৰে

● নলক— নাকত পিন্ধা অলংকাৰ

— x —

(১৭)

তামোল বাগেলি
 বৰৰ বোয়ক আজেলি

কিও— গাতে নাইকা বলহে ৰাম
 কইনাৰে হাততে নাৰিকল তুলি দি
 কিও— তাই আধা মৰা হল হে ৰাম ।
 তামোল বাগেলি
 বৰৰ বায়েক আজেলি
 কিও গাতে নাইকা বলহে ৰাম ।
 মিঠা বস্ত্ৰখিনি কইনাটুক দিওতে
 কিও তাই আধা মৰা হল হে ৰাম ।

— x —

(৪৮)

আদা কলো শাৰী শাৰী এ
 তাৰো মাজে পান
 বৰ গিৰাৰি ॥ তিৰি ॥ কেইটাৰ
 হাতৰ মুঠি টান ।
 তামুল কেইটা ধনা পৰা এ
 পান মেৰুৰিৰ কাণ
 যিও এটা আঙঠি আনছা
 আঙলিত হৈছে টান ।
 তেল নাইকা শুদা বটল এ
 ঘূন্টা নাচনী জৰী ,
 সিদ্ধুৰ পুইৰা আনবাৰ নহল
 ঘৰত আছিল এৰি ।

কল, মাখা বাদলি খাৰা এ
 নাৰিকল' জোৰ সৰু
 দৈ 'খিনি বেঙৰ ছাতা
 আমি :খাবা নোক
 মিও এখন আইনা আনছা এ
 মুখত, মুঠে ছবি, —
 ককলাৰ দাঁৰ হেন ফণি আনছা
 কহেন লুকে থবি ।
 জইলা ধৰা, চাউল আনছা এ
 মেখলা, আনছা, খাটা,
 দৰ্কাৰ হেন বো মাছটু
 গিৰেতীকে নাটা
 মাহৰ টেকলিত মাহ নাই এ
 শৰাইত নাইকা সণা
 কাপোৰ ঢাকি কিমান লুক
 আমি নহৈ কাণা
 পাটনীখন কুনি বুইছিল এ
 পুতল চিঙা কৰি,
 ডাৰ'কানা ফুল তুলি থৈছে
 কোনমু আবেৰি
 এ বৰৰ বোয়েক চতুৰী
 দাত এলে হাঁহি হাঁহি

আমাক ভুৰ্কে গেলি ।
 এচেন আন'চা চিকাই লুন
 পাউদাৰ পিঠাগুৰি,
 আন'চা আত্মা তিৰি হাঁহি মৰে
 বাগৰি বাগৰি ।

● গিহাতীঃ— ন পুৰুষ এৰাৰ পিছত ভাগি গৈ গিহাতীত পৰিণত
 হয় । বিয়া, মৃতকৰ শ্রাদ্ধ, হাইহাল দিয়া আদি কাষাত গিহাতীয়ে
 বিশেষ স্থান পায় । মৃতকৰ শ্রাদ্ধৰ ভোজৰ ভাতত গিহাতীয়ে
 দায়েল, কোমোৰা আদি দায়াৰ উপৰিও যাচাগুৰা আৰু তেল নিব
 লাগে ।

ঘুন'চাঃ— তিৰোতাই চুলি বন্ধা কলা বঙা সূতাৰ ফিটা ।

নাচ'নীজৰীঃ— তাত'শানৰ নাচনীত ব ওলোমাই ধৰি থকা
 জৰী ।

পাটেনীঃ— বিয়াৰ তাৰিখ খাটাং হোৱাৰ পিছতহে দৰাঘৰে
 ভাল তিথি, বাৰ চাই, বিাৰ দিনা কইনাই গা ধোৱাৰ আগলৈকে
 পিছলৈ অনাকটাকৈ বুই উলিওৱা এই মাস্তিক কাপোৰখনকে
 তেল পাট্ৰি বোলা হয় । এই কাপোৰখন কইনাৰ নখ কটা নাপিত
 জনক দিব লাগে ।

কহন— ক'ত । জ'ল্লা ধৰা— ভেঁকুৰ ধৰা

দা'ৰকানা— উচ্চশালৰ ৰাচৰ এটা কণিত তিনিডাল সূতা

একেলগ হলে দা'ৰ কানা হোৱা বুলি কয় ।

(৪৯)

চক্ষু পদ্য পদ্য ভৰি পদ্য পদ্য
 পদ্য জেন তুখেনি হাত
 মাইৰ— পদ্য জেন তুখেনি হাত
 চেনেহৰ বায়েও মিঠেৰ টপনা দিছে
 লাহেকে হাত তুখেন পাত
 মাই— লাহেকে হাত তুখেন পাত ।
 চক্ষু পদ্য পদ্য ভৰি পদ্য পদ্য
 পদ্য জেন তুখেনি হাত
 মাইৰ পদ্য জেন তুখেনি হাত
 চেনেহৰ ভাগ্নেও সিন্দুৰ পিঞ্চে দিবো
 লাহেকে কৰ জোৰ হাত
 মাই লাহেকে কৰ জোৰ হাত ।
 চক্ষু পদ্য পদ্য ভৰি পদ্য পদ্য
 পদ্য জেন তুখেনি হাত
 চেনেহৰ নন্দেও হাৰ পিঞ্চে দিছে
 বুকোৰ মাই বোলি মাত
 মাই বুকোৰ মাই বোলি মাত ।

— x —

(৫০)

উষা চেৰেকী— গাঞা মেলকি

বহি কৰা কি
 আন্‌ছা যদি সোণাৰ গহনা
 আইদেউক পিন্ধাং দি।
 উহা চেৰেকী গাঞা মেলেকি
 বহি কৰা কি
 আন্‌ছা যদি পাতৰ কাপোৰ
 আইদেউক পিন্ধাং দি।

— x —

(৫১)

এক টেক্‌লি পাইনা গাখীৰ ও
 ও মন নীলা ও আনে আক নেই ও
 তাকে খাবা পাই মায়ে ও
 ও মন নীলা ও পাঠশালাতে দিলা ও।
 এক জোৰা ডাব নাৰিকল ও
 ও মন নীলা ও আনে আক নেই ও
 তাকে খাবা পাই মায়ে ও
 ও মন নীলা ও পাঠশালাতে দিলা ও

(দৰাঘৰে কইনালৈ অনা বস্ত্ৰৰ বৰ্ণনাৰে গীতটো দীঘল কৰি
 গাব পাৰি। উল্লেখযোগ্য যে দৰাঘৰে কইনা ঘৰলৈ অনা খোৱা
 বস্ত্ৰবোৰক সমানে হুভাগ কৰি এভাগ এখন অনাকাটা কাপোৰত
 বান্ধি দৰা ঘৰলৈ দি পঠাব লাগে। কিছুমান ঠাইত নিজৰ ঘৰৰ
 পৰা মিঠাই, নাৰিকল আদি দৰা ঘৰলৈ পঠিয়াই দিয়ে।)

— x —

(৫২)

প্রাণধন ও আমি আইহলু কিসের কারণ
ও সীতা দেখু বামবে বরণ, প্রাণধন ।
(পুখুরীবে পারে পারে খাগরীবে বেবা— প্রাণধন
ও দলি মাঝি ফেলে দিলা ফটিকবে মালা ।
এই পদটো গাব পাৰি ।)

(৫৩)

সোৰ্ ঘৰটু বান্ধিলু ধুন চতি লগলো ও
বৰঘৰত লগলু শিৰি নালো
নগৰে নগৰে কইনা চাই ফুৰিলু ও
এললু সমনৰ গিৰি নালো ।

- সোৰ্, ঘৰটু— সৰু ঘৰটো, শিৰি— শিৰিম গছৰ খুটা,
সমনৰ— সমানৰ ।

(৫৪)

সীতা হৰাইলা বনে
জনেকৰ ঘৰতে সীতা থাকা বোলি
বামক জনাইলা কুনে ।
বাম লক্ষণ— সীতা হৰাইলা বনে
ভৰত— চতুৰঘন— সীতা হৰাইলা বনে
কশৈল্যা শৈলন্ত আইহে সীতা হৰাইলা বনে
জনেকৰ ঘৰতে সীতা থাকা বোলি

বামক জনাইলা কুনে ।
 দশৰথ রাজাই— সীতা হুৰাইলা বন
 জোৰন দি পঠৈছে সীতা হুৰাইলা বনে
 কইনা স্মৃধিবাকে যাইছে সীতা হুৰাইলা বন
 জনেকৰ ঘৰাত সীতা থাকা বোলি
 বামক জনাইলা কুনে ।

— x —

(৫৫)

ও হাট চাচা বাট চাচা
 বাটবে তুবেৰি
 ও মণিৰাজ কুৰাৰক লাগ
 ডালিমা স্মৃদ্ধেবী ।

— x —

(৫৬)

চানহৰ বৌষেকে বাপুকে স্মৃধা ঐ
 বাপু তই জ্বলি কিয় নীলা
 আনন্দে বহিলা ।
 কি স্মৃধা বৌ কবাৰো লাজ লাগে
 পকেটত টাকা নাই
 হাৰতে হাজাৰ যাই
 আনন্দে বহিলা ।

(মনাক দিয়া বিভিন্ন অংকাৰ আৰু দামী কাপোৰ আদিৰ বৰ্ণনাৰে
গাছটো দৌন্দলৈ গাব পাৰি।)

(৫৭)

মায়েৰাৰ অংকাৰ থোৱাহে জানকী ও
পিতাৰাৰ অংকাৰ থোবা নালা
বামে দি পঠৈছে বিচিত্ৰ অংকাৰ ও
হাত জুৰ বৰি লোৱা নালা।
দাদাৰে অংকাৰ থোৱাহে জানকী ও
বোয়েৰাৰ অংকাৰ থোৱা নালা
কি কৰে সোৱামী অংকাৰ পঠৈছে
হাত জুৰ কৰি লোৱা নালা।

●সোৱানী—স্বামী।

(৫৮)

ও পান শিলিখা, আইদেউৰ কাৰণে কি বস্তু আনিছা
আইদেউৰ কাৰণে ও পান শিলিখা
হাৰ ডাল আনিছা ও পান শিলিখা
সমাপ্ত মাজতে থোৱাহে
ও পান শিলিখা, আইদেউৰ কাৰণে কি বস্তু আনিছা
আইদেউৰ কাৰণে ও পান শিলিখা
মাছটু আনিছা ও পান শিলিখা

সমাজৰ মাজতে থোৱাহে ।

ও পান শিলিখা, আইদেউৰ কাৰণে নি বস্তু আনিছা

(১৯)

ভেলৰ ভাৰ আছিলে বৈ আছে বাটত

আইদেউ লুই আছে সুবৰ্ণৰ খাটত ।

লাহে লাহে কৰি মাকে জগায়

উঠাচোন আইদেউ অলংকাৰ পিন্ধায় ।

(২০)

বেহৰৰ চাকেলি নাউমাঠ আকলি

ঐ ৰাম বাপুকে খুজিছা হাৰ হে

আমাৰে বাপুৰে মাষেকৰ অৰীন

ঐ ৰাম কেনেকে দিব তোক হাৰ হে ।

বেহৰৰ চাকেলি নাউমাই আকলি

ঐ ৰাম বাপুকে খুজিছা থাক হে

আমাৰে বাপুৰে দাদেকৰে অৰীন

ঐ ৰাম কেনেকে দিবো তোক হাৰ হে ।

●বেহৰ - সৰিয়হ, চাকেলি— সৰিয়হ তুলি আঁটি বাঁহে থোৱাকে
চাকেলি বন্ধা বোলে ।

ভেলৰ ভাৰ দি উভতি আহোও গোৱা গীত—

(২১)

আজিছে দেখি আইহলু মনোমতী মইনা

পোৰহিদ্না লৈ যাম বেদনা ।

তোমাৰো মায়েও ৰাখিবা নোৱাৰে
পোৰ্হিদ্‌না লৈ যাম বেদনা ।
তোমাৰো পিত্তও ৰাখিবা নোৱাৰে
লগতকে লৈ যাম বেদনা ।

●পোৰ্হিদ্‌না— পৰহিদ্‌না ।

— x —

(৬২)

নয়ন জুৰাইলোৰে
ৰাম সুন্দৰী, সীতাক
দেখি আইহলু ৰে ।
নয়ন, জুৰাইলো ৰে ।
বেদ নিধিক বোলে বাপু উপকাৰ কৰা । নয়ন
দ্বাৰকাৰে চিৰি কৃষ্ণক আনি দিব পাৰা । নয়ন
এতি বুলি কক্‌মিণীয়ে কান্দে ঘনে ঘনে
কৃষ্ণক পাবাক লোগি গুণ মনে মনে ।
লাল পাগ্‌ৰী বলাই ধূতী
কথায়ে ৰহিলো
কইনা সুধি ঘৰক আইহলু
নয়ন জুৰাইলো ।

(৬৩)

উলু বুন চত্‌কি
চাই আইলু ৰচেকী

চাই আইলু বচেকী ভাল হে বাম ।

হে নাট বাপু চিন্তা নকাৰিবি

তোৰ বৌয়েত কৰি ভাল হে বাম ।

● চতুৰ্কি— গচৰ্কি বচেকী— বচকী ।

— x —

পানী তোলা গাঁহ— (এখন কাঁঠী বা চালনীত এগছি চাকি
জ্বলাই বাতৰিখনৰ ওপৰত এফোৰ তামোল-পান, এটা কড়ি নাটবা
অৰু চীছা, এখন খটাৰী, এখন অনাকটা থক-কাপোৰ, সেন্দূৰৰ
কোঁটি দিয়া এৰা সূতা মাৰেবা এট কলহ, টেকেলি বা ঘট তিনিটা
নৈ পৰেকি নিশাতে নৈ বা পুখুৰীৰ পাৰলৈ আয়তী সকলে পানী
তুলিবলৈ মাৰ লাগ । নৈ বা পুখুৰী দূৰণিত হ'লে কিছুমান ঠাইত
বিশেষ নামঘৰ আদি ধৰ্ম্মানুষ্ঠানৰ বাজতৰা নাদতো পানী তোলে ।
এই মাৰণে গোটেই গাঁৱ বা চুবুৰীৰ আয়তী সকলে পানী
লৈ গৈ পানী লয়োগ দিয়া তিৰোতা বা ছোৱালীয়েহে পানী
তুলিবলৈ নি । নজ্ঞাক ঘট বা টেকোল লব পাৰে ।)

(৬৪)

ভিতৰত অদি হিগ এমজিয়াৰে বাতি

কি কৰা বৰৰ মায়েক পুৱে যাই বাতি ।

পদ — বিহানে উঠিলা কৃষ্ণ এ ঘুমোটিৰ জাগে

আখুটি ধৰিলা কৃষ্ণই তন খাবা নাপে ।

মইলু অভাগিনী আৰো এ কি ভৈলা মনতে

নেদিলু কৃষ্ণকে তন নলৈলু কলাতে

আয়ো বোলু মায়ে বোলু এ গোপী সকলোকে
 কৃষ্ণই গেইছে কহ কৰি আনি দিয়া মোকে ।
 বিচাৰি বিচাৰি কৃষ্ণক এ গোপীৰ ঘৰে ঘৰে
 একো দেখি নেদেখিলু পুৰ দামোদৰে ।
 উলটি চাপিল কৃষ্ণ এ কদম্বৰে তলে
 মাথাৰে পাগুৰি ভিজে নিয়াৰে তলে ।
 উঠা উঠা বান্ধৱ কৃষ্ণ এ লেণ্ট পাৰি দেউ
 শুকিলা ঘোঁৰাতে উঠি গৃহে চাল যাওঁ ।
 বহিষ্যক দিছু আনি গামেৰীৰ পীৰা
 ভোজন কৰিবা দিছু ভোগ ধানৰ চিৰা ।
 মুখ ধুবা দিছু আনি উত্তম গজ্জাৰ জল
 মুহুদি কৰিবা দিছু কপূৰ মিঠা পান ।
 দাঁতন কৰিবা দিছু কুশৰে নিশ্চন
 উপাৰে টানিয়া দিছু কপাৰে মহৰি
 বিচিবাক দিছু আনি সোণাৰে বিচেনী ।

— x —

(৬৫)

চলোৰে চলো বাধিকা
 ও ষাউ যমুনাৰ জলেছে ।
 সপাৰে শিকিয়া জৰী কপৰে বান্ধুকাৰে
 কইনাৰ কাঙ্ক্ষত ভাৰ দিয়া চলিছে বাধিকাৰে,

ভাৰ বৰতে ভাৰ বৰতে কান্ধৰ গৈলা ১৭
 হেন মতে ভাৰ বোইলি বাধাৰ মনস্ত ভাল
 ভাৰ বৰতে ভাৰ বৰতে কান্ধ গৈলা ফুটিৰে
 পাহে পাছে বলোৰান কৰি যাই তুতি হে ।
 কানাই বলে বাধে মই বৰ দুখ পাওঁ
 কদম তলে ভাৰ থৈ খানিক জিৰাও ।
 বা নাই বাতাহ নাই কদম কেন হালে
 চন্কা কদমৰ ঠানি ডাল ভাঙি পৰে ।
 কানাই বেচে দধি দুধ বাধে গণে কাঁড়
 এক কড়া ঘাটি হলে মাৰি শংখ বাৰী,
 বাধে ব'লে কানাই মই কিনো তপ খাইলো
 জগতৰ গুৰুক মই ভাৰ ববা দিলো
 দৈ নাই দুধ নাই ভাণ্ড শাৰী শাৰী
 সুদা ভাণ্ড লাৰে চাৰে বাধিকা সুন্দৰী ।
 কহয় মাধৱ দাসে বাধা ভাগ্যবতী
 জনমে জনমে হৈবো কৃষ্ণতে ভৰ্জিত ।

(৬৬)

উঠাৰে জেশাজ, উঠা পেহী শাহ এ হায় মোৰ কৃষ্ণ এ
 ও উঠা মাকানদেনী বৌ এ বাম দৈৱকী নন্দন কৃষ্ণ হে
 পানী ভুলিবাকৈ যাবি না নাযবি এ হায় মোৰ কৃষ্ণ এ
 ও আই সকলোৰে আগতে কো এ বাম দৈৱকী নন্দন কৃষ্ণ এ

একজেনী ধৰিছে ইগল সিগল কোৰ্বা এ হায় মোৰ কৃষ্ণ এ
 ও একজেনী লগৈছে বাতি এঁ বাম দৈৱকী নন্দন কৃষ্ণ এ ।
 আতালতে আছে কুমাৰৰ টেকেলি এ হায় মোৰ কৃষ্ণ এ
 তাৰে এক জুৰি লৱা এঁ বাম দৈৱকী নন্দন কৃষ্ণ এ
 ঠাণী আমৰ ঠানি কুমাৰৰ টেকেলি এ হায় মোৰ কৃষ্ণ এ
 তুলে বালাঘাটৰ পানী এঁ বাম দৈৱকী নন্দন কৃষ্ণ এ
 একফালে ফুটিছে মধুফুল মালতী এ হায় মোৰ কৃষ্ণ এ
 ও একফালে ফুটিছে তাৰা এঁ বাম দৈৱকী নন্দন কৃষ্ণ এ
 বৰৰে মাথকে কুৰি ডুব মাৰে এ হায় মোৰ কৃষ্ণ এ
 ডাণিনো পাতালৰ বালা এঁ বাম দৈৱকী নন্দন কৃষ্ণ এ
 মাকাল দেনী— শকত আৱত নাইবা ককাল দাঙি শব্দাটা
 মাকালদেনী হোৱা যেন অসুমান হয় ।

— x —

(৬৭)

এ পূৰাৰাইতা ভটা ও অলৈছে দেৱতা
 লগৈছে গন্থেৰ চাতি হে ।
 এ যাওঁ কত বেলি নাপং হাত মেলি
 আকেশী গগ্গাৰে জল হে ।
 কত দেখো নদীৰ গভা
 ওচৰতে পালেঁ। বে,
 বৰৰ মায়েক অলৈ আহিছে

কামতে কলসী ৰে।
 এ কাউৰী হাগিলা নলে
 ইটো দুপৰ বেইলা কোনে পানী তুলে
 তেলি কদমৰ তলে।

— x —

(৬৮)

জয় এ ফেঁত দিলা জালি
 “ ” উঠা বনমালী
 “ ” বজনী পোহৰ হৈলা
 “ ” বুনৰে ইৰিণা
 “ ” বুনতে লুকাইলা
 “ ” পক্ষী দশো দিশে গৈলা ;
 “ ” তুলিবা নাপালু
 “ ” বাইহা বিচনাখিনি
 “ ” নিকাৰা নাপালু ঘৰ
 “ ” নন্দৰ নন্দনে
 “ ” কাঁহীত ফুক মাৰিলা
 “ ” সকল আয়তী লৰ

বাইহা বিচনা— বাহী বিচনা। নিকাৰা— পৰিস্কাৰ কৰা,
 ঘৰ মচা।

(৬৯)

তাম কলহ এঁলে দিয়া এ

ভাঙা ফুটা চাওঁ

ও বাপুৰ বিবাহৰ প নী

তুণিবাকৈ যাওঁ ।

পদ— ভীষ্ম ৰাজ্যৰ ঘৰত আজি কঠিন উপজিলা

ভীষ্ম ৰাজ্যৰ মনত আৰো বৰ বঙ্গ ভৈয়া ।

সপাৰে খালতে মাৰে হে ধুৱে বগাত নৈলা

বস্ত্ৰৰ পহৰোত কইনাই চকু নেলি চাইলা

পাছ দিনাৰ মূৰত আৰো এ গগন মাতিলা

গণে পিতে নাম থৈলা দময়ন্তী কইনা

এহি বোলি ভীষ্ম ৰাজাই বৰ বিচৰি গৈলা

দময়ন্তীৰ সদৰৰ বৰ বিচাৰি নাপাইলা,

বৰ বিচাৰি ৰাজাই এ কৰে ছাটি স্ফুটি

দময়ন্তীৰ বিয়া দিলা বাচা কল কাটি ।

(৭০)

মাথাত দিগ্ৰে বজা

এলোছ স্তম্ভৰী ৰাখা

ও মাই ৰাপা যমুনাৰ ঘাটে ।

যমুনাৰ ঘাট পাই ঠগ্ নৰি আছে চাই

ও ঘাটোৱাল আহি পাহা নাই ।

ও আহিছে কানাই উদ্ধক বজাই

ঘাটোৱাল বোলো তোক আগে পাৰ কৰা মোক
 যি লাগে দিও বেচ কড়ি ।
 নালাগে তোৰ বেচ কড়ি অন্য ঘাটে যোৱা চলি
 তই ৰাখেক নকৰং মই পাৰ ।
 যাযে কৰবো মোক পাৰ
 তাক দিম গলৰ হাৰ
 আৰো দিম মই সোণাৰ মাদেলি
 ঘাটতে নাও নাই, হাততে বঠা নাই
 কিমতে কৰাম পাৰ,
 যেনেতেনে মতে মোকে কৰা পাৰ
 আৰো দিম মই সণাৰ মাদেলি,
 আগচুপি বহা ৰাধা গুৰি চাপি ৰোৱা বোজা
 ও উচল কৰিয়া বান্ধা খোপা
 খালী নাওঁৰ নাজত বহি মুচুকি মাৰিলা হাঁহি
 ও খেঁহু উঠে খেঁহু তল যাই ।
 পচোৱাই মেলিছে বাঘ
 কানাই মেলিছে খেঁহু
 ও ভাটি মুখে মাৰি দিলা খেঁহু
 হায় ৰাধে কি কোৰিলি মোৰ বেচ হকটালি
 তোক নিবা খুজে নাব পাকে
 সত্যে সত্যে বহুপতি ভোমাক ভজিলো আমি

ও তুমি মই ইম গৃহবাসী ।

— x —

(৭১)

ইযোৰে মোৰ ষমুনাৰ বালিতে
 ইযোৰে মোৰ কানাই বহি আছে
 মূৰৰে মূৰকুটা চুলি বাপুৰ বিয়া ।
 ইযোৰে মোৰ ইপাৰৰে পৰা
 ইয়োৰে মোৰ ৰাধে মাত দিছে
 মোকে পাৰে কৰা বুলি বাপুৰ বিয়া
 ইয়োৰে মোৰ ঘাটতে নার নাই
 ইযোৰে মোৰ হাততে বৈঠা নাই
 কিমতে কৰিম মই পাৰ বাপুৰ বিয়া
 ইয়োৰে মোৰ নাও হেঙুলীয়া
 ইয়োৰে মোৰ বঠা হেঙুলীয়া
 আৰো হেঙুলীয়া চৈ বাপুৰ বিয়া
 চৈৰে ভিত্তাৰে ৰাধিকা বহিছে
 সোণাৰে কলসী লৈ ।

— + —

পানী কটা গীত— আয়তী সকলে নৈ বা পুখুৰীৰ পাৰ পালে
 পানীত তামোল পান, কড়ি বা পইচা দি প্ৰথমে কাটাৰীৰে পুৰ

পৰা পশ্চিমলৈ আৰু পিছত দক্ষিণৰ পৰা উত্তৰলৈ পানীৰ ওপৰত
এটা চিন দি পানী কাটে। কুৱাত পানী তুলিলে কুৱাৰ ওপৰতে
ঘূৰলীয়াকৈ কটাৰীখন ঘূৰাই পানী কটা নিশ্চয় পালন কৰে।
পিছত কলহ আৰু টেকেলি বা ঘটি বিলাক তিনিবাৰ পানীৰ
আবখালি নৈহে পানী ভৰাই লয়।

(৭২)

যমুনা যমুনা ও আই যমুনা
যমুনা আছা ঐ ভৰ
জল এৰি দিয়া আই জল কুৱাৰ
মুঠিতে আনিছো কড়ি।
জল এৰি দিয়া আট জলকুৱেৰী
তামোল পান ফেলে দি নেওঁ
জল এৰি দিয়া আট জল কুৱেৰী
কাটেৰী মাটি দি নেওঁ।
পাৰতে দেখিলু হাঁৰ,
ভলতে দেখিলু জল নাৰায়ণ
অনন্ত শযাতে কৃষ্ণকে দেখিলু
চতুৰ্ভুজ মূৰ্তি ধৰি।

— + —

(৭৩)

জলে নামিলে অল্কাৱতী (অমৰাৱত)
পাৰে বস্ত্ৰ ২খ

কদম গছে উঠে কৃষ্ণই
 বাধেৰ বস্ত্ৰ লৈ ।
 আমিৰ বাধা মুণ্ডনিলে ।
 মনৰ দৰপে দৰপে
 সেই কাৰণে বস্ত্ৰ চুৰি
 কৰলাক নাৰায়ণে ।
 যমুনাৰ পাৰে পাৰে
 বসন ধৈইলু
 বস্ত্ৰ চুৰি কোৰলাক কুনে
 দেখিও নাপালু ।
 কানাইৰ বাঁহী বাধাৰ বস্ত্ৰ
 থলা ঠাই ঠাই
 গহীন গম্ভীৰ জলে
 বৈলো আমি পৰি ।
 আমি ছয় গোপী প্ৰভু
 নিদাক্ষণ ভূমি
 আমি ছয় গোপী প্ৰভু
 কৰিছোঁ মিনতি ।
 কহয় মাধৱ মোৰ
 পদে মোৰ

(৭৪)

ইচ্ছাময় পুখুৰীৰ চম্পাময় পানী
 তাত গা ধৰে বাধিকা বাণী ।
 পাৰে বাধিকাই গা পাখ্লে
 সিফালে কানায়ে কদমফুল পাৰে
 আই বাপাক ধৰি নাপাৰিবা গালি
 তোমাক আনি দিম মই পাটৰে শাৰী ।

— x —

(৭৫)

যমুনা যমুনা ও আই যমুনা
 ঐ বাম যমুনা আছাহাই ভৰিছে
 যমুনাৰে জল হৈ আছে নিম্নল
 ঐ বাম আহিছে সাগৰৰ চৌহে ।
 জল্ভৰি যশোদা জলতে নামিলা
 ঐ বাম সাত ডুব দিলা গৰিছে
 গুৱা পান দিয়া হাতে চুৰি লৈয়া
 ঐ বাম যমুনাৰ নাচি কাটিল।
 একফালে ডেকাডেক্ হেৰে বৰৰ মায়েক
 ঐ বাম কোন ঘাটে তুলা তই পানী হে
 কন্যাক বৰক আশীৰ্বাদ কৰি

ঐ বাম মুঠিতে আনিবা কভিহে ।
 মিঠা আমৰ ঠানি কুমাৰৰ টেকেলি
 ঐ বাম গৌৰী সাগৰৰ পানী হে ।
 কাষতে কলচী লোৱাহে দৈৱকী
 ঐ বাম আঙুলে লৈ যাবা ঢাকি ।
 বাঁহৰে আগতে বেলি জিকি মিকি
 ঐ বাম মই বোলো কিবা ফুল ফুলে
 আলিৰ কাষে কল শাৰী শাৰী
 ঐ বাম বাঙলী ওলমি খাইছে
 বাম চন্দ্ৰৰ হাততে মুঠি কাডে ধেমু
 ঐ বাম বাঙলীক গুলীয়াই খাইছে ।
 শিলিখা তলতে বাধেৰ অত বেলি হ'ল
 ও পানীৰে তলতে বাধে ডুব মাৰি বল ।

— x —

(৭৬)

বাধে ও, ও কাটেৰী ধৰিবা টানি
 ও মুঠি টান কৰি ধৰিবা কাটেৰী
 আনিবা পাতালোৰ পানী ।
 কাটেৰী কাটেৰী
 পানী কাট্ কাটেৰী

মুঠি টান কৰি ধৰিবা কাটেৰী
 আনিবা লুইতৰ পানী ।
 দীঘল লান্দোৰ খাটা জৰী
 বহি তুলে পানী
 আপুনি গঠেছে সখা
 বেৰ টানি টানি

—+—

(৭৭)

খচকে আহা ৰাধা ৰাণী
 ঘেইহুৰালে নিষো টানি
 নিষক তোক টানি চো দেখি ডৰং আমি ।
 নিচলা মাছে লাগাল পাই
 ঠহ্ ঠহ্কে ফেল্‌বা খাই
 কাৰ ঘৰৰ এইবা চাপৰি
 জনতে নামিলা বে
 চো দেখি এইবা চাপৰি
 ভবৰি উঠিলা বে ।
 ৰাধে ও তাতে অঙ বেলি হ'ল
 ও বৰেৰে মায়েকৰ ফুটকী মেখেলা
 মাদালৰ পাছতে ৰ'ল ।

ষাথে ও তাতে অভ বেলি হ'ল
 ও বৰষে বোয়েকৰ ফুটুকী মেখেলা
 হিঁদালৰ গাছতে, ব'ল ।
 খচকে আহা বাধা বাণী
 নাগ্নীয়ে নিব টানি
 নিয়ক তোক টানি, চৌ দেখি ডবং আমি ।
 লানদোষ বেঙে আছে চাই
 থহ্ থহকে ফেলবো খাই ।

● হৈইহাল—ঈৰিয়াল, ডবং—ডব খোৱা ।

—+—

(৭৮)

বাম কৃষ্ণ নদীৰ সিপাৰে
 বাম কৃষ্ণ ধান গুঠি ফেললু
 হৰি মোৰ ঐ বাবাই খচি খচি খাই
 বাম কৃষ্ণ কইনাৰে মায়েকক
 বাম কৃষ্ণ বাধিবাক খেদিলো
 হৰি মোৰ ঐ বাম হস্তিন্তি গাছতে যাই
 বাম কৃষ্ণ আপ দি উঠিলো
 বাম কৃষ্ণ মূদৈৰে নাৰ্হতে
 হৰি মোৰ ঐ পাৰ্হ দি বাহিলা চুলি,

বাম কৃষ্ণ হলি কি নহলি
 বাম কৃষ্ণ মুঠদেৰে গিট্‌গিনী
 হৰি মোৰ ঐ সৰ্ব্বদেৰ নহালি গিৰি ।

হত্ৰিত্তি গোৱা— ইফালৰ পৰা সিফালে ঘূৰি ফুৰা
 গিট্‌গিনী— গিৰীহঁতনী ।

— + —

(৭৯)

আহাঃ ডালিমৰ ফুল,
 ও সগৰে কলচি নাই বুবহে
 যমুনা কত্থু দূৰ ।
 অম্লবী ৰাধিকা মিছা নামাতিবা
 ঐ বাম কি দাৰ কিনিলা পানীহে
 দিছু পাচ কডি আনু কলহ জৰি
 ঐ বাম গোৰী সাগৰৰ পানী হে ।
 জল জৰি কশৈল্যা পিঠলৈ নাচাবা
 ঐ বাম সাগৰ আহিবো ঢলিহে
 সাগৰ আহিবো, জগৰ লাগিবো
 ঐ বাম নিবো ই ৰাইজক ধৰিহে ।
 পঞ্চ বৰণৰে পাচোঁটি টেকেলি
 ঐ বাম গোৰী সাগৰৰে পানীহে ।
 আজি বামৰ ঘৰে কিবা যজ্ঞ কৰে
 ঐ বাম আনিছ যমুনাৰ পানীহে ।

হাথিৰ পাল খেদিলু শাকাৰে ছকাৰে
 ঐ বাম মুইহোৰ পাল খেদিলু বগেছে
 বাপুৰে নিমিত্তে হাউৰোক গৈইছিলু
 ঐ বাম আনিলু কানাইকে ভঙে হে
 লগে থৈ গৈইছিলু সগাৰ থুটি গাছা
 ঐ বাম এতিয়াই আহা যাউ বুলিহে
 জলৰ কূৰেবীষে ভুঙ্কে ৰাখিলা
 ঐ বাম মই ও লগত যাউ বোলিহে ।
 কই থৈ গৈইছিলু ডাব নাৰিকল
 ঐ বাম তুলি নৈ আছিলু পানী হে
 অন্যৰে গোলীতে অইন গকই ভোমলৈ
 ঐ বাম বাপুৰে গোলীতে গাইহে,
 ইটো ছপৰ বেলা কুনে পানী তুলে
 ঐ বাম বাপুৰে চেনেহৰ আইহে ।
 কন্দেৰ গছতে কন্দে নাইকা
 ঐ বাম ডালিমৰ গাছতে আছে হে
 থৰকে যোৰাগৈ দেউতাকক কৰাগৈ
 ঐ বাম ৰাখে যমুনাত আছে হে ।

— x —

(৮০)

পানী তুলি ৰাখে বনোহো
 উলটি নাচবা বনোহো

সাগৰ পৰিবো ঢলি খোলৰ বাজনা ও বনোহো।
 সাগৰ সমুদ্ৰ বনোহো, ঢৌ খেলি আছে
 বাধে নাচইবা কিৰি খোলৰ বাজনা ও
 চাহেবৰ আলিতে বনোহো জাহা ধান গজিছে বনোহো
 হাতী শুব মেলি খাই খোলৰ বাজনা ও।
 হে হাতী ধৰা বনোহো, হাতী কাষাৰ কৰা বনোহো
 বধে পানী তুলি খাই খোলৰ বাজনা ও।
 হাতীকো খেদিলু বনোহো অৰণ্যে অৰণ্যে বনোহো
 মুঠে জোকে খেদিলু বধে খোলৰ বাজনা ও
 আমি যে গৈছিলু বনোহো পানী তুলিবাকৈ বনোহো
 উলুকা বুনৰ মাজে খোলৰ বাজনা ও
 আগতে কৈছিলু বনোহো, হে কইনাৰ বাপেক বনোহো
 চমুকৈ চাচিবি বাট খোলৰ বাজনা ও
 পানী তুলা তিৰি বনোহো, উজোটি খাইবো বনোহো
 উজোটিত চিহিবো ডৰি খোলৰ বাজনা ও
 কুননো বাহোইছে বনোহো, সিন্দূৰৰে আলি বনোহো
 বাপে পেখন ধৰি যাই খোলৰ বাজনা ও বনোহো
 বাপুৰে বাৰীতে বোবোহো, ভোলকা বাহৰ শাচী বনোহো
 দাংলকে কাটিবা চৰি খোলৰ বাজনা ও
 সেই চাৰত উঠি বনোহো, মায়ে পানী তোলে বনোহো
 বাপুৰে বিবাহক লাগি খোলৰ বাজনা ও।

(৮১)

ৰাতিতে তুলিলা পানী এ আতি বৰি গুৱা
 পুৱালী পাৰিবো পক্ষী জল যাবো চুৱা ।
 বিয়াধে পাতিছে ফাগু মাটিৰ আৰাল কৰি
 নাজানিহে হৰিণীয়ে ফাগু দিছে ভৰি ।
 যাণ্ডে পৰি হৰিণীয়ে কৰে হায় হায়
 অন্যোহে নবধে মোক বধিলা গৌঁসাই
 এৰি দিয়া প্ৰভু মোক এ ধৰমকে চাই
 ছুনাই যদি ঘূৰি নাহো গেলি পচি যাই
 এক সত্য খালো মই এ দুই সত্য খালো ।
 তিনি সত্য খাই মই চাৱাৰ কাষে গেলু
 অন্য দিনা আই তুমি এ আহা সোনকালে
 আজি দেখু আই তুমি নাহা অতপৰে ।
 বিয়াধে পাতিছে ফাগু এ মাটিৰ আৰাল কৰি
 নেদেখিহে বোপা মই ফাগু দিলো ভৰি
 যাণ্ডে পৰি আই তোৰ এ দেহা গেইছে চুৱা
 দুগ্ন নাথং আই তুমি ছুনাই ফিৰি যাবা
 চানাই মাকাই লগ লাগি কান্দন জুৰিলা
 চিৰি কৃষ্ণই আহি আৰো উপদেশ দিলা ।

— x —

(৮২)

ষাটে কৰা তেলি কদম বাটে লাগাল পাই

পন্থ চাৰি দিয়া কানাই বাধে চলি যাই।
 বিশ্বভাষু স্মৃত বাধে মাথে মৈৰা পাখী
 কানাইক নেদেখি বাধে আকুল পৰাণ
 ঘনে ডঠি ঘনে বহি ঘনে ফিৰি গাই
 কাষতে কলচী লৈ যমুনাকে যাঃ।
 ইদেখি সিদেখি কানাই চতুৰ্দ্দেশে ফুৰে
 কদম্বৰ ডালে বহি বাসুৰী বজাণ।
 কদম্বৰ ডালে বাত বাহীত দিছে টান বে।
 সন্তিব নোবাবে বাধে অভাগিনী প্রাণ
 যমুনাকে যাই বাধে পাইলা কদম তলে
 তুষ্ট কানাই লাগাল পাই বাট আঙুৰি ধৰে
 কোথাৰ পৰা আইলি তই কোথাৰে কপসী
 তোৰহেন কপসীৰে মাটিৰে কলসী
 এই কলসীযেদি নিতে আনা পানী
 এই যে মোৰ মাটিৰ কলসী তোমাৰ কিবা হানিৰ
 যমুনাক যাবাক লাগি আক বাট্টা নাই
 যুন্ঘাটে বাধিকা যায় সেই ঘাটে কানাই
 যমুনাকে যাবাক লাগি এ মায়ে দিছিল বাধা
 সেই কাৰণে মোৰ নাম কলঙ্কিনী বাধেহে
 যমুনাকে যাই বাধে জলক কৰ্ণলাক থিয়ানৰে
 জলৰ নগে পৰি আছে কলঙ্কিনী নামেৰে।
 কহয় মাংৰ দাসে বাধা ভাগ্যবতী

জনমে জনমে হোক কৃষ্ণতে ভকতিৰ ।

— x —

(৮৩)

হেম পৰে থপা থোপি এ

কদম ফুলে ৰাতি

গছৰ ছায়া দেখি জিৰৈ

ডাঙৰীয়াৰ বেটি ।

আগত চাতি পাছত চাতি এ

পানী তুলে ৰাতি

এ গাছৰ ছায়া দেখি জিৰৈ

ডাঙৰীয়াৰ বেটি ।

ও দেহি পানী তুলি ৰাধে

টুলটি নাচাৰা

ও দেহি সাগৰ পৰিব চলিহো

ও দেহি উত্তম বিৰিথকে হাত মেলিবা

ও দেহি অলপতে পুত্ৰ পাবিহো ।

ও দেহি কুনেলু বান্ধিছে সিন্দূৰেৰ আলি

ও দেহি ৰাধে ঠগ্ ধৰি বুলে হো

ও দেহি গুয় নকৰিবি ৰামৰে ঘোৰনী

ও দেহি দেং দি চেৰ্বা পাৰিহো

ও দেহি পয়াল মণি থপা তাতে বহি আছে

ও দেহি আমি পানী তুলি আহুইলো ও ।

— + —

(৮৩)

কি এ, আমি বাঙা পাখি বাঙা

ও বাঙা কন্ধেৰ ফুল এ

কি এ, ভাটিবাক নৰে বাণাই

ও ভৰিত শেম্পুৰ এ ।

ও কামতে কলচী এ

কি ও ইফালে সিয়ালে হায়ৰে হৰি

কি ও ডানৰ ভিতাৰে হায়ৰে হৰি

টিয়াট কুটি খেলৈ টেঙা বলোৰাম

কি ও মগৰা ঘাটকে হায়ৰে হৰি

কি ও বাধে আহিছে হায়ৰে হৰি

কানাত পাতি থৈছ ভেঙা বলোৰাম ।

— + —

(৮৪)

ডালিমৰে টিয়া হায়ৰে হৰি

ডাল ভাঙি দিয়া হায়ৰে হৰি

হৈ খাওঁক নাউ বাপুৰ বিয়া বলোৰাম ।

তামোলৰ আগেলি হায়ৰে হৰি তামোলৰ আগেলি হায়ৰে হৰি

মাণিক ভৰি ভৰি লাগে বলোৰাম ।

আলি ঢাকি পৰে হায়ৰে হৰি চুতীয়া শালিকা হায়ৰে হৰি
 পাখাৰ ঢাকি পৰে টীয়া ।
 একফালে ফুটিছে হায়ৰে হৰি
 মধুকল মালতি হায়ৰে হৰি
 একফালে ফুটিছে তাৰা বলোৰাম
 বৰৰে মায়েকে হায়ৰে হৰি
 পানী তুলিবা গৈইছিল হায়ৰে হৰি
 উপাৰে কাৰ্শালা টানি বলোৰাম ।

— + —

(৮৬)

তুৱাৰ মেলা তুৱাৰ মেলা এ
 কাঠৰ হাড়ৰ বাৰী
 আনিছ গজাৰে জল
 নিয়া আগবাঢ়ি ।
 ঠাইখিনি মুচা কাচা এ
 ও জলটুপি ধোৱা
 কলসীৰে মুখ ঢাকি
 জোলা কাপোৰ দিয়া
 আম কলি জাম কলি এ
 কলহ থলি ক'ত
 কলহ থলি দক্ষিণ ফালে

শ্বেকন দিবি কৈত

চালত পানী দিবৰ মন্দিৰে সোমাবা

এ বাম মঙ্গল চাই টেকেলি থবাছে

পূব পশ্চিম উত্তৰ দক্ষিণ

এ বাম মঙ্গল চাই টেকেলি থবাছে

ও দুৱাৰ মেল দুবেৰি কুয়েৰী, ও

ও দুৱাৰ ঘুৰুচা কৰী এ বান।

ও শিল পাৰে দুৱাৰ মেলা বজাৰ কুৱাৰ

ও কলসী ভিতাৰে নেওঁ এ বাম।

— + —

দৰা কইনাৰ মূৰত পানীচতিওৱা গীতঃ— পানী চলি
অহাৰ পিছত দৰা বা কইনাই নতুন অনা কটা কাপোৰ পাঞ্চ
ঘৰৰ আগ চালৰ পিৰালীত ঠিক দুৱাৰ মুখতে এখনি পোৰাত
পাৰা পাৰি বছৰাই লৈ লঘোণ দিয়া তিৰোতা সকলে দৰা বা
কইনাৰ হাতত অলপ পইচা দি মূৰত তিনি চশু পানী দিব পাগ।
দৰা কইনাক মূৰত পানী দিয়া হলে গাঁ ধূলৈ অনা পানী অলপ
ঘৰৰ চালত চতিয়াই দিয়ে।

(৮৭)

আহা চটো বাপু, বহু আনন্দত

সাদৰে মাতিছ আমি

গয়াৰ জল আনিছ গজাৰ জল আনিছ

মাখাত তুলি লবা আহি।

হৰি মোৰ চোলত পানী দৰা
 হৰি মোৰ ধাৰ নিচিঙিবা
 হৰি মোৰ স্থান চাই-টেকেলিঃ থৰা
 হৰি মোৰ চোলত পানী দৰা
 হৰি মোৰ ধাৰ নিচিঙিবা
 হাৰ মোৰ নাইবে শব্দৰ বিৰা।

—*—

শলা বটা গীতঃ— পানী ভৰাই অনা কলহ, ঘট আৰু
 টেকেলি কেইটা বৰফৰ পুৰ কু দক্ষিণ ফালে লৈ, লঘোণ দিয়া
 তিৰোতা দুগৰাকীয়ে দৰা আৰু কইনা ঘৰত বিন্ধাৰ দিনাখন পুৱাৰ
 পৰা ৰাতি পৰলৈকে জলি থকা জাপ চাতিৰ বাবে শলিতা তৈয়াৰ
 কৰিব লাগে। দৰা হলে কলহৰ ডিঙিৰ পৰা এছাত জুখি ১০০
 বাৰ আৰু ছোৱালী হলে কলহৰ ডিঙিৰ পৰা এক টকৰ (এবেগেত)
 জুখি যত বত শলা কাঠিত মছৰা এটি লৈ ৫০ ডাল এৱা নুতাৰে
 শলা বটা কাম সমাধা কৰি পানী ভৰাই অনা কলহটোৰ মুখখন
 জ্বোলা কাপোৰ অথবা অনা কটা কাপোৰ এখনেৰে ঢাকি দিয়ে।
 কিছুানে মুখখনক এখন কৰি দৌলকৈ বোৱা অনা কটা থক-কাপোৰেৰে
 নংহৰ মুখ বিলাকো ঢাকি দিয়ে। উল্লেখযোগ্য যে প্ৰধান কলহটো
 লোৱা গৰাকীয়ে পিছলৈ নোঁচোৱাকৈ 'কলহটো' এখেৰাহে ককালত
 একাষে লৈ আহিব লাগে।

(৮৯)

মায়ে নাউ দিছে হালা
 বাপে নাউ দিছে
 ঐ চন্দ্র কালাহে
 শালা বটিবা পাৰা ভালে ।
 মায়ে নাউ দিছে সিকি
 বাপে নাউ দিছে কুটুগামুখী হে
 আঙুলি নধৰে ফিকি ।
 শালা বটিবা ভালে
 চাৰা বাতি অগ্নি জলধো
 বিবাহৰ কালে ।
 মায়ে নাউ দিছে হালা
 বাপে নাউ দিছে ঐ চন্দ্র কালা হে
 শালা বটিবৰ হল বেলা ।
 মালেনী এ বিনা সৃতা বিনা জৰী
 শালা বটিবা কেনে কৰি
 শালা বটা শালা বটা
 আপোনাৰে আইছে বাম
 ভাল কৰি শালা বটা
 বিবাহকে যাই হে বাম ।
 ভালকে লো শালা কাঠি

পেপেৰি অলবোৰে

ভালকে লো শালা কাঠি

চকুত' বিস্বাবাৰে ।

● 'পেপেৰি— আঁত হেৰুৱা ।

— x —

নান্দী মুখ শ্ৰাদ্ধৰ গীত— (নান্দীমুখ শ্ৰাদ্ধৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰী সমূহ হ'ল— ফুল, তুলসী, বেলপাত, ছবৰি, কলগছ এডাল, ডাল কলপুলি, মাটিৰ বেদী এটা (দীঘে পুতলে ২' ৩' হাত) খলৰ পিঠাগুড়ি, পঞ্চগুড়া যেনে— চাউলৰ গুড়া আধা কেজি, হালধিৰ গুড়া ১২৫ গ্ৰাম, ৰঙা ফাবু ১২৫ গ্ৰাম, বেলপাতৰ গুড়া ১২৫ গ্ৰাম, প'তান দাহাৰা ছাই ১২৫ গ্ৰাম, বেষ্টন কাপোৰ, এৰামুতা, আম পত, পাজী, সৈন্দৰ, ঘট ছটা, জাপ চাকি এজোৰ, সৰু চাকি ১০ টা, কুমেক চক এটা, দধি চন্দনৰ ঘুটা ২ টা, বগৰী ১৬ টা, শিলিগা এটা, ধূপ-ধূনা, মাঁ, দৈ, ছধ, চেনী, ঘটৰ বগা কাপোৰ ১ খন, আমৰ আগ ছটা, ছনি এটা, কল এক আধা, চাউল, দাইল, আলু, নিমখ, তেল, পান-তামোল আৰু অলপ দক্ষিণা দি সজোবা ভোজনী এটা, প্ৰসাদৰ বাবে মূগ বুট ৩ কেজি, কল ৩ আখি, নাৰিকল, ফলমূল, তিল ইত্যাদি ।

অপ্ৰিবাসৰ বাবে— এখন কাছীত দাপনী, চুৰি, আৰ্চি, গোক্ৰতেল, তামোল এটা, চন্দন, পানৰ শিহ বা শালিধান, এটা সোণৰ আঙুঠি অঙ্কন, দৰা-কইনাই পিদ্ধা হাড, জাপ চাতি ১ টা, সৰু চাকি ৫টা,

সক শিল এটা, নান্দী আন্ধৰ চাউল ২০ কেজি, পিণ্ডৰ বাবে
চাউল ৫ পোতা, মালভোগ কল ৮ টা, আন্ধৰ গামোছা ৪
পুৰোহিত বৰণৰ ধুতী, চাদৰ, ঘিউৰ চাকি ৫ টা ইত্যাদি।

(৮৯)

কি এ— ওপৰে বডা তলে হৰি সডা

আজি চানা বাপুৰ বিয়া হে

বি এ ধূপৰ গন্ধ পাই, নাৰদ আছে বাই

নাৰায়ণ নাৰায়ণ বুলিছে।

কি এ— বমঙী ফুলৰে মই ঘৰ সাজিলো

জয়ন্তী ফুলৰে বেৰাছে।

কি এ— তাৰে ভিতাৰে বাপুই আন্ধ কৰে

সাত পুৰুষৰ নাথছে।

— x —

(৯০)

ইথেন চাইনা পাত্ছে কুনে ফুলা জুলা কৰি

চাদেকৈছে ডাঙি ফেলৈ নতৰ লাগবো বুলি

ইথেন চাইনা পাত্ছে কুনে খুটা হৈছে বেকা

তাৰে তলত বহি আছে লখোণ দিয়া ডেকা।

ইথেন চাইনা পাত্ছে কুনে বাহঁৰে ভেকেনী

বিচিঞ কৰিয়া থৈছে সণাৰ গুণা টানি হে বাম

— x —

(৯১)

চাইনাৰ তলতে চাৰি কলৰ পুলি
 কিও— তাৰো বাঙা বাঙা পাত হ'ব বাম
 চটো বাপুৰে শ্ৰাদ্ধত বাহিৰে
 কিও -- লাজতে নেমেলে হাতত বাম ।
 চাইনাৰ তলতে জালিকাটা জাপি
 কিও— তাৰো বাঙা দৈ হৈ বাম
 চটো বাপুৰে শ্ৰাদ্ধত বাহিৰে
 কিও— লগত পুৰোহিতক লৈহে বাম ।
 আত্মকৰ দিনৰে কৰীয়া মৰীয়া
 কিও— সহলৰ পাখাৰত চৰে হৈ বাম
 পিতৃকৰ দিনৰে বাঙলী দলিচা
 কিও— বাপুই বহি শ্ৰাদ্ধ কৰে হৈ বাম ।

(৯২)

কি পূজা গছে পূজা
 হাতীৰ মূৰত উঠিছে
 তকৰা কদমৰ মালা বাঙলীয়া পুতৌহ ।
 কি পূজা কৰে অকণ চধেৰী
 বকৰ পীৰাতে বহিছে ।
 বাহী ফুল থকা বাপু
 মাজ ফুল লবা

সি মেনি ফুল লাগ
দাদৰ আগত নবা ।
কলা বাঁহা নগা ফুল
আকনৌ ভৰিলা
সাগৰ'ৰ জল আন
আচপ্ত কৰিলা
এবেপাটি ছুঁসৌৰ গহোন পুতলা ।

- x -

(২৩)

দেৱগণ আকিতে বহিছে ৰাজ্য
পূজাৰ কাৰণ ।
ৰান ৰাজ্য স্থায়ি ৰাজ্য
ক'নক ৰাজ্যৰ দ'ৰ
আক ৰাম ধনু দাঙ'বা
।। থা'ন নগ ৰ ।
দাননছিল যজ্ঞেচ্ছিন
দ'ৰথ ৰাজ্যহে
। ব'লাক নৰহোকে
দুৰ্গে কৰে পুত্ৰাভ ।

(২৪)

কান্ত উপদেষ্টী ভৈয়া দুৰ্ভাগ্য
নাগে অনিলা পুষ্প পাৰিজাত

দিলন্ত কুম্ভার হাতেহে ,
 কুম্ভ নিশা তাক পৰম সাদৰে
 দিল কক্‌মিগীৰ হাতেহে ।
 শূনি সত্যভমাঈ পৰম বোখাত
 কহ হবে পনি বৈলাহে ।
 কুম্ভ তাক ভাবি
 মাতি সত্যভমাক
 স্বৰ্গ হস্তে লৈয়া গৈলাহে ।
 দিবা পাৰিজাত উভালি আনিয়া
 কলা সত্যভমাৰ গৃহোহে ।

— x —

(৯৫)

লাল পাটৰ ভূনি ও
 ও চনা শ্রাদ্ধত বৈইছে কুনি ও
 অসামান্যৰে পৰা শূনি
 চনা দক্ষিণ পৰগনা ।
 কাংৰে জুম্‌কা ও
 ও লতা সুবৰ্ণৰ ভুমকা ও
 দাদা বলোৰামে সাজে ।
 উঠতে বহোতে ও
 ও লতা শ্রাদ্ধ কৰোতে ৫

বাপুৰে কাঙ্কাল হালে ।
 নালাগে উঠিবা ও
 ও লতা বহি শ্রদ্ধ কৰা ও
 সাতো পিৰি নামি আহে ।
 বামুণৰ গুৰিতে ও
 ও লতা বাপুৰে বহিছে ও
 দ্বাৰকাৰে কৃষ্ণ হেন দেখি ।
 দ্বাৰকাৰে কৃষ্ণ ও
 ও লতা পৃথিবী পয়োভৰ ও
 শ্রদ্ধতে বহিছে ৰাজা
 চনা দক্ষিণে পৰগনা ।

— x —

● চনা— সোণা,

(৯৬)

আইছে নাৰায়ণ বহিছে পতন
 ঞ্জলহাদক পৰীক্ষা কৰি
 উপাৰোৰে পৰা হৰি নামি আহ
 নৰসিংহ ৰূপ ধৰি ।

টিক্, ধৰা বা ভেল চাবহা গীতঃ—

(৯৭)

মাইৰে মুৰতে পাতকু ধৰিছে এ

তেল ধাৰে ধাৰে দিয়া হৰি হৰি
বামুণে লাগিছে বাক্য বোলিবাকৈ
সগাৰে আঙঠি দিয়া হৰি হৰি ।’

— x —

টিক্ প্ৰৱাৰ পিতৃত গোৱা গীতঃ—

(৯৮)

উঠা সীতা শাস্ত হোৱা
ৰামৰে বাতৰি লোৱা
কত কান্দা ধূলাতে বাগৰিছে ।
সুবাহু ৰাক্ষসক মাৰি
মুনি গৰুৰ যজ্ঞ কৰি
আইভো, ৰামে মিথিলা নগৰেছে । উঠা
শিংখপা বিৰিষৰ তলে
আছে সীতা মন দুখে
কবা হুঁ ৰামৰে বাতৰিছে । উঠা
জটায়ু পক্ষী ৰামৰ মিত্ৰ
বাটতে লাগিব যুদ্ধ
কবা হুঁ ৰামৰে বাতৰিছে । উঠা—
সিন্দূৰে দগো মগো ও
ও হৰিছে কাজলৰ ৰেখা
কলিয়া মেঘৰ আঁৰে ও

চলুই দিছে দেখা ।
 কৃষ্ণকপে দৈবকীত ও
 ও ইৰিহে ঠৈলা অৱতাৰ
 শঙ্খ চক্ৰ গদা পদ্ম ও
 কৰত ভোমাৰ ।

- + -

(৯৯)

শিংখপা বিৰিষৰ তলে সীতাদেৱী ও
 আছে মন তুখ ক বহে ।
 নাকান্দা মন্দোদৰী নেমু ৰাজ্য কাটিও
 ৰাৱণক নঙজো মই এ
 বাপা হনুমন্ত ডালৰে বান্দৰ
 চিৰিকল দেউ ধৰাভে ।
 ৰাঙ্গকৰ নগৰে বঞ্চে কিমতে
 ৰাম স্বামীৰ আগত কবাহে
 ৰাম আহিবো, ৰাৱণক মাৰিবো
 লৈ যাব অযোধ্যাক লগিহে ।

- + -

(১০০)

সীত'য়ে বোলন্ত বাপা লৱ কুশ
 কি বৰিলা বিধি অকালতে মোৰ ।

বাণিকী বনতে বহুত লোকৰ শব্দ
 শুনিয়া আছু মোৰ কাণ ।
 মই অভাগিনী বাঁধাও নকোঁল্লু
 যুঁহুবা বামকে মাৰে ।

— x —

(১০১)

সীতা অচেতন সোপনত বৰ পাই
 হৰিষ বদন, সীতা অচেতন ।
 সূৰ্য্য বংশে উপজিলা বাগ মহাবাই
 তান অবিহনে মোৰ দিনে যুগ যাই ।
 নিদাকণ পিতৃ তুমি থৈছা ধনু পাতি
 কি মতে ভাঙিব ধনু বাম মহামতি ।
 লক্ষণ সহিতে বাম আহিবো কেতিয়া
 দিনে বাতি বামৰ কথা আছোঁ যে চিন্তিয়া
 গাঁঠি থৈছো পদা মালা গোন্ধে বিমোহিতে
 প্ৰভুৰ চৰণত মালা দিম কেন মতে ।

— x —

(১০২)

শাস্তী-বাৰম্বাহী

আঘোৰ মাসতে শাস্তী দুতীয়াৰ জোন ।
 চৈধ্য বছৰতে শাস্তীৰ ভৈলন্ত যৌৱন ॥

আঠাৰ বছৰে শাস্তীৰ বহুদে দিলা ভাটি
 বুঢ়া ভৈলী, বাখা ভৈলী হাতে লৈলা লাঠী ॥
 পোষৰ মাসতে শাস্তী আতি বৰিকুঁৱা ।
 প্ৰাণনাথে জীউনাথে খেলে পাশা-জুৱা ॥
 পাশা খেলে, জুৱা খেলে পাশাই নেদে ঢাল ।
 কৈক এৰি গৈলা প্ৰভু বিনন্দ গোপাল ॥
 মাঘৰ মাসতে শাস্তী ধৰমৰ তিথি ।
 চিলানক গৈলা শাস্তী ভাগনীৰ সহিত ॥
 আগহাতে জল-ফুল অণুৰ চন্দন ।
 জনত নামিয়া শাস্তী কৰিলা চিলান ॥
 ফাগুনৰ মাসতে শাস্তী দেউল যাত্ৰা ।
 দেউল উপৰে আছে মঠ যে মগৰা ॥
 মঠ নোহে, মগৰ নোহে, জগতৰ হৰি ।
 আলানি-বিলানি কান্দে ধৰণীত পৰি ॥
 চৈত্ৰৰ মাসতে শাস্তী পকে সৰে বেল ।
 সেট বেল লৈ সাউদে বণিজক গেল ॥
 বণিজকে যাই সাউদে কিবা পালা নিধি ।
 ডাক ডালিম পকি আছে খাইতে নেদে বিধি ॥
 বৈশাখৰ মাসতে শাস্তী দেৱতাৰ গৰ্জনি ।
 দেৱতাৰ গৰ্জনি শুনি মাছে দেয় উজানি ॥
 সিও মৎস্যে উজনি দেয় বছৰে একবাৰ ।

আমি অভাগিনী নাৰী সেই পটন্তৰ ।
 জেঠৰ মাসতে শাস্তী জেঠুতা বাৰ খৰ ।
 বনৰ ইৰিণা পশু সিও চাপে ঘৰ ।
 যাকে দেখেঁ আপোন সিও হৰে পৰ ।
 বিবুদ্ধীয়া সাউদৰ কোঁৱৰ যিৰি নাহে ঘৰ ॥
 আষাৰ মাসতে শাস্তী আগতীয়া বান ।
 খেনে উটে খেনে বুৰে, পুষ্পৰ পালঙ্কখান ॥
 পুষ্পৰ পালঙ্কত শাস্তীৰ নাহিলা ঘুমটি ।
 এতদিনে সাউদৰ কোঁৱৰ নাসিলা উদ্ভতি ॥
 শাওণৰ মাসতে শাস্তী ৰোবাণৰ দিন
 যিটো নাৰীৰ পুৰুষ নাইকা সকলোতকৈ হীন ॥
 আকাশতে চন্দ্ৰ নাইকা নিভিলিকে তৰা ।
 যিটো নাৰীৰ পুৰুষ নাইকা জীৱন্ততে মৰা ॥
 ভাদৰ মাসতে শাস্তী ভাদৰ বাৰে খৰ ।
 নদী শুকাল, নালা শুকাল, পৰিল বাৰ্ণলৰ চৰ ॥
 কাইমে বাৱে, কোটাই বাৱে, বাৱে ৰাজহাঁহ ।
 হাঁসিতে খেলিতে গৈল বাৰিষা ছয় মাহ ॥
 আহিনৰ মাসতে শাস্তী দেৱী পূজা খায় ।
 হাঁহ পৰে, ছাগাল পৰে, পাৰৱাৰ লেখ নাই ॥
 হাঁহ পৰে, ছাগাল পৰে, পাৰৱাৰ জাকে জাকে ।
 যৈতে আছে সাওদৰ কোঁৱৰ তৈতে ভালে বাকে ॥

কাতিৰ মাসতে শাস্তী কাটি আন ধানৰ থোৰ
 বাৰ মাসৰ তেৰ গীত গাইতে নাপায় ওৰ ॥
 বাৰ মাসত তেৰ গীত লওৰে গণিয়া ।
 ইটো গীত গাহছে কোন ফুলৰস্তী কন্যা ॥
 ফুলৰস্তী কন্যা নোহে জগতৰ আই
 সিৰা গাৱে, যিৰা শুনে দুৰ্গতি খণ্ডায় ॥
 হাতে বাৰে ঢাক-ঢোল, মুখে বাৰে বাঁহী ।
 এই গীতৰ নাম হৈছে শাস্তী বাৰমাণী ॥

(১০০)

কি কি ফুলৰ মালাহে ডেকাদেউ
 ঐ বাম কি কি ফুলৰে মালাহে
 ঐ বাম ওপৰে গুপ্তৰে ভোমোৰাহে ।
 চাই আছিলু চাই আছিলু
 মাৰ ঘূন্টা লৰে,
 দশৰথ ৰাজাৰ পুত্ৰ
 ঐ বাম ৰূপে জিল্মিল্ কৰেহে ।
 কুৰুৱা কুৰুৱা ৰাঙলী কুৰুৱা
 ঐ বাম লুইতৰ বালিতে চৰেহে
 আভেকৰ দিনৰে ৰাঙলী দলিছা
 ঐ বাম বাপুই বহি শ্ৰাদ্ধ কৰেহে ।

(১০৪)

হৰ শ্ৰাদ্ধতে বহিছে
 শিৱে আহিছে
 সৰে দেখিছে । হৰ
 ৰাম ৰাজা ঋষি ৰাজা
 জনক ৰাজাৰ ঘৰে
 আজি সৌভাগ ৰিয়া দিবো
 অশেষ্য নগৰে ।
 কোবাত্ত ৰাজে ৰিণু ৰিণু
 কোবাত্ত ৰাজে ৰেণু
 আকাশে উৰু ৰাজে
 আহে ৰাম কামু ।

— x —

(১০৫)

ফুল ফুলিছে কেভেৰী
 ফুলৰ নাম বাগীচী
 ৰামক লগি গাঁথ্ছে মালা
 ভবানী পাব'তী । ফুল...
 ফুল ফুলিছে পাবিজনত
 ফুলৰ নাউ নানান জাত
 ৰামক লগি গাঁথ্ছে মালা

শুদা গন্ধৰাজ । ফুল—

— + —

(১০৬)

লখাই লখাই প্ৰাণে লখাই
 বামৰে কমিষ্ঠ ভাইহে বাম ।
 বিলম্ব নকৰি শীঘ্ৰে যোৱা চলি
 বাম দাদেক বান্ধসে খাই হে বাম ।
 আমাৰ বাম দাদাৰ ঈশ্বৰ ভৰ্তি
 কোনোবা মাৰিচৰ মায়াহে বাম ।
 বুজিলো বুজিলো বাপু লক্ষণ
 বুজিলো তোমাৰ আসন্ন হে বাম ।
 বাম দাদাক মাৰিহা তোমাৰ বৰি বন্ধ
 নোকে তই হাবিলাত্ কৰাহে বাম ।
 কি বাক্য বুলিলি মোকে হে জানকী
 ছৰ্গাক্য বুলিলি মোকে হে বাম
 দাদাক দেখু মই পিতৃৰ সমান
 চৰণতে কৰো পূজা হে বাম ।
 তোমাক দেখু মই মাতৃৰ সমান
 চৰণতে কৰো সেৱা হে বাম ।

(১০৭)

শিশু স্নাত গীত —

বাঙী গাইব গাখীৰখিনি

থৈছু যতন করি
 আমার বাপুই পিণ্ড সানে
 সাত পুৰুষক লগি ।
 দৈ সানা হুঙ্ক সানা
 আরো সানা কল
 বাপুৰ নামে তুট্ট হবো
 দেৱতা সকল । বাউী ..

— x —

(১০৮)

সাত পুইৰা সাৰদৰে ও
 ও হৰি হে, সাত সাত খালি,
 সাত সাত পুৰুষকে ও
 দেই পিণ্ড ঢালি ।

— + —

(১০৯)

ফুলি আছে পদুৰ চাকা এ
 সাগৰৰে মাজে
 শাৰী পাতি ঋষি সবে
 থৈছে ভাগে ভাগে ।

— x —

দৰা কইনাৰ নথ কামৰা বা নথ কটা গীতঃ—(নান্দী মুখ
 আন্ধ হৈ যোৱাৰ পিছত আবেলি গা ধোৱাৰ আগে আগে
 বা কইনাক- বঙাতলিৰ সোঁমাজত থকা কল পুলিৰ সম্মুখত বহু
 এখন বিচনীৰ ওপৰত দুটি ধানখেৰৰ 'সপ্তি'ত ভৰি দুখন
 থব দিয়ে। আগৰ দিনত নিৰ্দিষ্ট বেজ বা নাপিতে দৰা-কইনা
 নথ কাটিছিল। এতিয়া কিন্তু দৰা কইনাৰ সম্বন্ধীয়া সকলো
 নথ কাটে। উল্লেখযোগ্য যে এই নথ কটা নাপিতজনক কইনা
 বা দৰাই পিন্ধি থকা তেল পাটুনি বা তেল গামোছাখন দান কৰা
 লগতে চাউল আৰু পইচাও দিব লাগে)

(১১০)

কি এ নথ কাম্ নথ কাম্,
 বেজৰে ছোৱালী
 দুয়ো ভৰিৰ মাজত আছে
 টকাৰে টপ্লি।
 কৰ পৰা আহিলি বেজ
 মাথাত দিলি হাত
 কিবা জাজ্জি কিবা কুল
 নকলি আমাক।
 নথ কাম্ নথ কাম্,
 নথৰ ওলাল তেজ
 কৰ পৰা আহি পালাক

নাপ্টি মুখা বেজ ।
 আমাৰ মাই সৰু স্ত্ৰী
 বেজ হৈছে বুঢ়া
 বেজকে দক্ষিণা লাগে
 জালুকৰে গুড়া ।

(১১১)

ইও বোলে সিও বোলে
 বেজৰ মনা সৰু ।
 চাউল ধৰে চক ধৰে
 ধৰে দাম্ৰা গৰু ॥
 লাউটু কাটিলু দুই ফাল্লা কৰিলু
 ঐ বাম কুন ফাল্লাক
 বোলিম মই সৰুহে
 বেজৰ ঘৈণেকে তেলনি মাৰিছে
 ঐ বাম নখন্দা পাখাবোৰ গৰু হে ।

— x —

দৰা কইনাক গা ধুওৱা গীত—

(১১২)

সখী এ আহা কইনা জাক লাগে ধুৱাইবাকৈ
 " " ডৈলা নখ কেশ কাটা হে ।
 " " যজ্ঞ কলৰ পুলি মাই আছে ধৰি

- " " ধুৱাইবো ধুৱাইবো বোলিছে ।
- " " সণাৰে বাতিতে মাহ হালধি
- " " ৰূপাৰে বাতিতে তৈলছে ।
- " " গন্ধ তৈল আনি ঘঁহিলা ৰোহিনী
- " " মাইৰে লাহৰে চুলিছে ।
- " " থৰ্থৰ্ কৰি কাশ্পে হাত ভৰি
- " " কলছে ঢালিলা জনছে ।
- " " গা ধুই মাই ও মায়েক সোধা এ
- " " কি বস্ত্ৰ পিন্ধিব পাইছে ।
- " " হাঁতে শুকোৱা মুৰ্ত্তি লুকোৱা
- " " সেই বস্ত্ৰ পিন্ধিব পাইছে ।
- " " গা ধুই মাই এ পিতেকক সোধা এ
- " " কি বস্ত্ৰ পিন্ধিব পাইছে ।
- " " পুৱেতী ধুৱেতী ৰূপে পাৰৱতী
- " " সেই বস্ত্ৰ পিন্ধিব পাইছে ।
- " " গা ধুই মাই ও মামেকক সোধা এ
- " " কি ফুল পিন্ধিব পাইছে ।
- " " সাগৰৰে মাছে আছে পাৰিজাত
- " " সেই ফুল পাবাৰে নাইছে ।
- " " মৰমৰ ভায়েকে নৌকা সাজিলে
- " " পাৰিজাত বিচাৰি বাইছে ।

সৰী এ জাৰে কল্যে হিয়া বস্ত্ৰ আনি দিয়া
 ” ” বস্ত্ৰ আনি শুৰিত থকাহে
 ও নিলো কোন কাৰিকৰে
 কলপুলি গাটছিলি ও
 মাই ধৰ্শ্বলি হালি পৰে নিলো বকসী ও ।

— x —

(১১৩)

কলৰ শুৰিত ঠিয়া দিছে এ
 চিৰামচ ধৰি
 ধুৱাইবাকৈ অলৈ নাহে
 মায়েক পটেশ্বৰী ।
 আকাশৰে হুমুমন্তাইহে
 নামে দিছে পাতা
 বাপুকে ধুৱাব লাগে
 অপেশ্বৰীক মাতা ।
 প্ৰথমতে হাত দিবা এ
 মাহ ঘিলাহে
 হালধিৰ বস আনি
 ঘৰিবা গাৱতে ।
 বাপুথৈৰ পাছফালে
 হালি আছে বল

কলহে কলহে চালে
 যমুনাৰে জল ।
 সগাৰে বাতিতে মাৰু হালধি
 ঐ বাম কপাৰে বাতিতে তেলহে
 আখাক বিখাক কৰি অলৈছে দৈৱকী
 ঐ বাম বাপুকে ধুৱবা গেলহে ।

— + —

(১১৪)

বাপুকে ধুৱবা কলপুলি পুতিছে
 ঐ বাম ওপাৰে হুমান তুলিহো ।
 বাম লক্ষ্মণ ভৰত শত্ৰুঘন
 ঐ বাম আহন হৈলা চাৰি ভাইহো ।
 ক্ৰমে দেখিলন্ত পুত্ৰৰ মুখক
 ঐ বাম পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰহেন জ্বলেহে ।
 দেখি দশৰাজাই আনন্দ কৰিলা
 ঐ বাম সগা কপা দান দিলাহে ।
 বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰে তুমিলা ব্ৰাহ্মণ
 ঐ বাম দেৱলোকে চাই বৈলা হে
 আকাশৰে পৰা ইন্তে পানী চালে
 ঐ বাম চাইবো ভাই আনন্দ কৰেহে ।

— + —

(১১৫)

হৰি মোৰ যজ্ঞ কলপুলি
 " " মাই আছে ধৰি
 " " ধুব ধুব বুলি ।
 " " ধুৱন্তে ধুৱন্তে
 " " আয়তীক মাতন্তে
 " " বেলি গেল ভাটিয়া পৰি ।
 " " বেলি গেল ভাটিয়া
 " " পক্ষী গেল উৰিয়া
 " " কেধেৰ ধুৱবি আই ।
 দেখি মোৰ আকাশৰে পৰা
 " " ডিমা ভাঙি পৰে
 " " লেচেৰি আছে জল ধাৰে বৈ
 " " সেই জল ধৰি
 " " মাইকে ধুৱাই
 " " লেচেৰি যজ্ঞ কলৰ গুৰিত থৈ ।

— x —

(১১৬)

হালধি মাছে নিদিবা হালধি
 সোণ ৰূপৰ গাৱএহে ।
 ও কিছু পৰ্বতৰ গহবৰত

ও কিছু আছিল হালধি
 তাৰো ডাঙৰ ডাঙৰ পাত কাষমৰ পাখি ।
 ও কিছু ইজৰা কাপোৰ
 ও কিছু বাপুকে মুত্তায়ে
 আৰো একজৰা লাগ কাষমৰ পাখী ।
 ও কিছু দাউৰি যোৱাগৈ
 ও কিছু কাকেকক কোৱাগৈ
 ভাট্টেলী কাচনা লাগে কাষমৰ পাখী
 ও কিছু নাএ বুই থৈছে
 ও কিছু সৰু সূতাৰ ধুতী
 ডেৰ তোলা সূৰ্ণৰ পাৰী কাষমৰ পাখী
 ও কিছু চতুৰী মাইমেও
 ও কিছু চেলাখন বুই থৈছে
 বৰপেইণ লতা তুলি কাষমৰ পাখী ।

— x —

(১১৭)

মাহ বঁটা পাটা বটাখিনি এ
 হালধি বটা পাতা
 একে বাপু কুন্দত কাটা
 আৰো ব'দৰ ছাতা ।
 হালধি বতিছে কুনি এ

ডাঙৰা বহিছ

উছলীয়া গা পাই

পিচলি পৰিছে ।

অলপ পানীত মাত হাল্দি ঘিলা

অলপ হেলচী মাত হালধি ঘিলা

পানী স্থি চালিলা

কাৰ কাৰণে বাপু তুমি

ইমান কষ্ট কৰিলা ।

মাত হাল্দি ঘিলা

পানী কলত চালিছো

মনৰ মতন কটনা পাবলৈ

ইমান কষ্ট কৰিছো ।

— + —

(১১৮)

চাকা আছে বাঙা পৰি এ

পোট লাগে ভোক

কিৰিয়া ফিৰিয়া চায়

মায়েকৰ মুখ ।

পচতীয়া হালে জাল

মাই হালে কিয়,

মাইৰ দেখু মাকে আছে

গোধূল্ কৰে কিয় ?
 পিতালৰে কাকৈ
 কলৰ শুৰিক আংগ মাই
 ধুৱাবাকৈ লাগে ।
 একডেলি কলৰ পুলি
 সব তুলে মাটি
 কুচিৰ মধ্যে আমাৰ মাই
 কোকিলৰে খাটি

— + —

(১১৯)

গা ধুই বাপু তোৰ পটুৱাতে শুৰি
 তোৰ আঁঠু ডাঙৰ গামে, নিবো কনাত কৰি
 গা ধুই বাপুটো আলাগ নিলাগ কৰে
 ঐ ৰাম কাপোৰ চিৰিবাৰ ডৰে হে
 চিৰক চিৰক তোৰ লাহোৰ কাপোৰ
 ঐ ৰাম মায়ে বুই দিবা পাৰেহে ।

— x —

(১২০)

খোঁপা গলৰ তলত
 আমাৰ মাই গা ধুৱে কলৰ তলত ।
 ভেঁট ফুল হালা

আমাৰ মাই খোপাত মাৰ্ছে
 চম্পা ফুলৰ মালা । খোপা
 মাই বহি কৰা কি
 বহুইলা বৰ আইছে
 গৰুৰ গাড়ী দি । মাই --
 জোন বেলি মাহ লেতেৰা
 " " হালধি লেতেৰা
 " " ও লান্দোৰ পানী
 " " লেতেৰা মাইমেও
 " " ধুবো লাগছে
 " " ও লেতেৰা পেতেৰা কৰি ।

— + —

(১২১)

জোন বেলি যজ্ঞ কলৰ পুলি
 " " মাই আছে ধৰি
 " " ও ধুবো ধুবো বুলি ।
 " " মায়ে নহু বাছা
 " " কলত ধৰি আছা
 " " ও বেলি হ'ল গোখুলি ছায়া
 " " মায়ে থাকিলাই
 " " ধুয়ে ভুলিলাই

জোন বেলি ও কপালত নাহিলি সাধি ।

” ” আগন্ত খেবৰ পুঁজি

” ” ধুৱৈ কলী কুঁজি

” ” গাৱৰে নেগ্‌লা মল ।

” ” বৌ মাছৰ ঘাৰ্দনা

” ” খাবাৰ জুতি জানা

” ” কইনাটু ধুৱা নাজনা ।

কি এ নাকত খৰে খাৱা

দেখি বুঢ়া মূৱা

তই আইছা ভাগনেকে মিৰাহে ।

কি এ নাকত খৰে খাৱা

তিৰিৰ ঠক্‌না খাৱা

তই আইছা ভাগনেকে মিৰা হে ।

— x —

(১২২)

দেহি মোৰ হালধি হালধি

দেহি মোৰ তই বৰ হালধি

দেহি মোৰ লেচেৰি হালধি নিদিয়া গায়ে

দেহি মোৰ ভোৰে খিয়েতী

দেহি মোৰ গোকুলত নথৰে

” ” আৰা বিয়া যৰে বাঁহ ।

আকাশতে মাতে সৰী এ
 হাঁহে মুচুকাই
 ক'ত বোলি ধুই বাধে
 বাপুই জাৰে দুখ পায় ।
 বুটৰ দালিৰ আজ্ঞা বিলাচী ও
 খাবাৰ জুতি জানা বিলাচী ও
 বৰটোক ধুৱা নাজনা নালো
 লাচকে বিলাচী ভাচখেলো ।

—+—

সুৱাগ ভোলা আৰু সুৱাগ জাৰা নিয়ম— গা ধোৱাৰ পিছত
 দৰা বা কইনাক বডা তলত বহুৱাই থৈ আয়তী সকলে গীত-পদ
 গাই নৈৰ খাট, পুখুৰীৰ পাৰ নাইবা কোনো গৃহস্থৰ কুৱাৰ পাৰলৈ
 গৈ এই অমুঠানটি সমাধা কৰে । বডা তলত থকা কাঁহী বা সৰু
 ফুলাখনত ধান, চাউল, মাহ আদি পঞ্চ শস্যৰ লগতে এখন কাটা
 তামোল, অলপ গুটি থকা কপাহৰ জোলা, কড়ি বা পইছা এটা
 পকা কল, এৱা সূতা, পানীৰ ঘট, এখবাহী ধুই ধোৱা আউড
 চাউল, এবাতি দৈ কমলা ইত্যাদি লৈ যায় । পুখুৰীৰ পাৰত কইনা
 হলে পুখুৰী আৰু দৰা হলে এটি সৰু দৌল কৰি দৌল বা পুখুৰীৰ
 চাৰিও ফালে খৰিকা পুতি তাত এৱা সূতা মেৰিয়াই দি এৱাসূতাৰ
 গাত কপাহ ওলোমাই দিব লাগে । দৌল বা পুখুৰীৰ মাজত
 পইছা, তামোল-পান আদি দিয়াৰ পিছত লম্বাণ দি থকা এগৰাকীয়ে

পুখুৰী বা দৌলৰ মাটিৰ ওপৰত পূৰণ চিনৰ দৰে হাতখন দি থাক
আৰু এগৰাকীয়ে আমৰ ঠানি বা কৰচেনীৰে (বাঁহৰ সৰু বাটনি)
হাতৰ পিঠিত কোবাই কোবাই সোণে কাৰ বিয়া ? অমুকৰ বিয়া ।
কি শুনিছা ? ঢোলৰ কোব ইত্যাদি । নিয়ম মতে দৰা বা কইনাৰ
মাৰ্গ নদী বা পুখুৰীত ডুব মাৰি নদীৰ তলৰ মাটি আনি মূৰ
ওপৰেৰে ঘূৰাই সুৱাগ তোলা কাঁহীখনত থব লাগে । কিছুমান
ঠাইত সুৱাগ তোলাৰ পিছত দৰা বা কইনাৰ মাকে গা ধুব লাগে ।
লক্ষ্য দি থকা মানুহ এগৰাকীয়ে লগত নিয়া কলহটোত অলপ
অলপকৈ তিনিবাৰ পানী তুলি খৰাঙীত চাউল কেইটা পিছমুৱা
হৈ চাৰিও ফালে আঁজলি আঁজলিকৈ দলিয়াই দিয়ে আৰু বাকী
আইসকলে চাদৰৰ আচলেৰে সেই পৰিষ্কাৰ চাউল ধৰি সুৱাগ তোলা
কাঁহীত থা । বিভিন্ন ঠাট্টা-মন্ত্ৰৰে সুৱাগ তোলা হলে এজন
সৰু লৰাই বাস্তাই বাস্তাই এটি সৰু সৰু গাত থান্দি আহি থাকে
আৰু এজনী ছোৱালীয়ে বাতিৰোতাই সেই গাঁতত অলপ অলপ
দৈ কমলা দি আছে । এজনীয়ে আকৌ কৰচেনী ডালেৰে সেই দৈ
তুলি লৈ সুৱাগ তোলা কাঁহীত লৈ আছে । সুৱাগ তোলাতে লৈ
অহা চাউলৰ টুটিমান দৰা বা কইনাক খুৱাই দিলে একো অমঙ্গল
নহয় বুলি এটা লোক বিশ্বাস আছে ।

(১২৩)

কি এ বছি থাকা হৰি
মনে বজ কৰি

আত্ম গৈ স্মৰাগ তুলিহে ।
 বাত্ৰ থাকা চান্দা বাপু
 মাটিৰ মৈলাম চাই
 তোমাৰ মায়েৰ সাদৰ লাগছে
 হাত্ৰা দিবা যাই ।
 ইন্দু বান্ধে দৌল
 ঘনচাক বিয়া দিয়ে
 বথকে সাজিছে কৃষ্ণই
 নিমগ্ন পাই ।
 গায়ন আইছে, বায়েন আইছে
 আইছে ওজাপালি
 বঙ্গমানে আইছে কৃষ্ণই
 ঘনচা নগৰা
 দৌল বান্ধে আঁটি উটি
 ওৰ লো গুৱাহাটীৰে
 গুৱাহাটীৰ চধেৰীয়ে ওৰ
 নেদে আমাক মাটিৰে ।
 দেউল বান্ধে আঁটি উটি ওৰে
 দেউলত মুঠে কণাৰে ।
 দেউল বান্ধা তিৰিটুৰে ওৰে
 কণত নাইকা সগাৰে ।

(১২৪)

বাঁটা ভৰা কাটা ভামোল
 বিহা ভৰা পান
 খাবেহ ভৰা চাউল আমি
 জলক কৰ্ণো দাম।
 সূৰাগ তোলা সূৰাগ তোলা এ
 নাবাঙ্কিলা আলি,
 পুখুৰী প্ৰতিস্থা কৰে
 নাবাঙ্কিলা আলি।
 সূৰাগ তোলা সূৰাগ তোলা এ
 আপোনাৰে আই
 ডাল কৰি সূৰাগ তোলা
 বিবাহকে যাই।
 সাগৰৰ জলে নামে কত হালে
 এ বাম সূৰাক তুলিবাক গৈলাহে
 হাতজোৰ কৰি মাটি তুলি আমি
 এ বাম পুখুৰী খান্দিয়া খলাহে।
 দেউল নাবাঙ্কিবা হৰি এ
 দেউ নাবাঙ্কিবা আলি
 সগাৰ বাটা জালি কাটা
 পৰে হালি হালি
 গোসাই ও

(১২৫)

ও গান্ধীৰ ধূতী
 বৰৰ মায়েকে স্মৰাগ তুলে
 চাইকেলত উঠি ।
 ও গান্ধীৰ চলা
 বৰৰ মায়েকে স্মৰাগ তোলে
 চৰদিঙিৰ ঘোঁৰা ।
 বাপুথৈৰ পাছৰ ফালে
 ধপা টেঙাৰ শাবী
 আজি দেখু বৰৰ মায়েকৰ
 লেঙুৰ গৈছে বাচি ।
 হেৰ্, হেৰ্, বৰৰ মায়েক
 লেঙুৰ কচে থো
 আজি দেখুন পুতেৰ বিয়া
 আমাৰ কথা লো ।

— x —

(১২৬)

আলিৰে সিপাৰে বৰা ধান কইছিলো ও
 বৰাই খচি খচি খাই মাই আজলী ও
 কইনাৰে মায়েকক বৰিবা খেদিল ও ।
 হুটিভি গাৱতে বাই মাই আজলী ও

চাৰ্দ্দিনৰ আগৰ পৰা বায়েকক মাতৃছিল
ও বাই তই মোৰ ঘিয়াক যাবিহে
দোলা নাই ঘোৰা নাই, ভিনেহুও ঘৰত নাট
ও মই সাম কাৰ কান্ধত উঠি হে ।
বাপুৰ বায়েক কেনেকৈ আৰ্হিলি
কুকুৰৰ কান্ধত উঠি আইছা
বৰ দুখ পালি ॥ বাপুৰ
পালি বৰ দুখ একো কথা নাই ।
বেমাৰ আত্মাৰ গুচুবা তোৰ দৈ খাবা পাই ।
চুলায়া কালীয়া হুতুচিৰি যাবা
কিও ঢোলত কুৰ নামাৰা কিয় হে ৰাম
সুৰাগ জাৰা তিৰি কেটোক
কিও চকু টিপঅ কিয় হে ৰাম ।

— x —

(১২৭)

ঐ পৰে ধাপাং ধুপুং ও প্ৰাণ সন্যাসী ও
ও কেইটা লাগে কো প্ৰাণ সন্যাসী ও
বৰৰ মাহেকৰ কেইটা ভাতাৰ ও প্ৰাণ সন্যাসী ও
ও আমাৰ আপত কো প্ৰাণ সন্যাসী ও ।
এটাৰ নাম হুলিৰামা, এটাৰ নাম বলি
মি ও এটা স্বৰত আছে কিও নাম কবানোৰি ।

আহাৰে পানী চল্, চল্,
দৰ দোখ নাযাবি
ঠিয়াই যাব তলহে
দৈহ ৰালে মেলি আছে গল ।

— x —

(সুৰাগ জাৰা গীতঃ— সুৰাগ তুলি অহাৰ পিছত দুজনী ভিৰোতাই
দৰা বা কহনাৰ মূৰৰ ওপৰত উত্তৰ-দক্ষিণকৈ এখন কাপোৰ মেলি
দৰা । ইয়াৰে পূৰ আৰু পশ্চিমে দুখন পাৰাৰ ওপৰত উঠি দুগৰাকী
ভিৰোতাই সুৰাগ তোলা কাঁহীৰ ওপৰত পঞ্চ শস্যৰ লগত দৰা বা
কহনাৰ হাতৰ আঠুটি এটা দি, বস্তুখিনি কাপোৰখনৰ ওপৰত পেলাই
দায । আন এজনীয়ে দোঁফালৰ পৰা বাওঁফালে তিনিপাক ঘূৰি
বস্তুখিনি পুনৰ কাঁহীত থব লাগে । এনেকৈ তিনিবাৰ বস্তু সলনা
সলনি কৰাৰ পিছত সুৰাগ জাৰা কাম শেষ হয় ।)

(১২০)

নাচে কুলা বুঢ়ী নাচে
ওৰে নাচে কুলা বুঢ়ী নাচে
বৰেৰে মায়েকৰ
কি সাদৃশ্য লাগিছে
সমাজৰ আগতে নাচে ।
নাচে কুলা বুঢ়ী নাচে
ওৰে নাচে কুলা বুঢ়ী নাচে

বৰৰে মায়েকৰ লাজো নাইকা
 সমাজৰ আগতে নাচে ।
 নাচে কুলা বুঢ়ী নাচে
 ওৰে নাচে কুলা বুঢ়ী নাচে
 নাচে কুলা বুঢ়ী দেই দলি মাৰি
 বাপুই কুচ পাতি আছে ।
 নাচে কুলা বুঢ়ী নাচে
 ওৰে বাৰীতে বিডালী হাচে
 বৰৰে মায়েকটু কোন ৰাজ্যৰ জীয়াৰী
 পুতেকৰ আগতে নাচে ।
 কঁৱৰ বহলো খালি খালি কৰিও
 উতলি উতলি পৰে হাৰ হৰি
 তলে বাহু আহা ৰাজ্যৰে কুহাৰ
 ওপাৰে সুরাগ জাবে হৰি হৰি ।
 সগাৰ চাৰি কড়া কড়ি
 ওৰে কপাৰ চাৰি কড়া কড়ি
 বৰৰে মায়েকে সুরাগ জাৰিছে
 মৈৰাৰ পেখন ধৰি ।

— x —

কইনাৰ কামত গোৱা গীত—

(১১৯)

গছৰে খুলুঙত ও পহুঁম লতা

আছিলি মাই তুই ও পহুম লতা,
 গছৰ কঁড়িপাত খাই পহুম লতা
 ইডেলি বিৰিখত কিয় মেৰাই আছা ।
 পানী বাটনে ও পহুম লতা
 বাঢ়িলি মাই তুই ও পহুম লতা,
 বিবাহৰ বাতৰি পাই পহুম লতা
 ইডেলি বিৰিখত কিয় মেৰাই আছা ।
 বিবাহৰ বাতৰি ও পহুম লতা
 ৰামে দি পঠৈছে ও পহুম লতা
 আহিব মটৰত উঠি পহুম লতা
 ইডেলি বিৰিখত কিয় মেৰাই আছা ।
 ৰেলে আইছিলি ও পহুম লতা
 মটৰে গৈছিলি ও পহুম লতা
 আৰো তোৰ বাৰাৰে মন পহুম লতা
 ইডেলি বিৰিখত কিয় মেৰাই আছা ।

— x —

(১৩০)

প্ৰাণেৰ সখী আজি লগৰী সকলক কিয় মাতিছা
 মাতিছা লগৰীক দেখা হৈইবা
 হাওঁ আজি মই ৰাম ভজিবা ।
 প্ৰাণেৰ

ফুল তুলি তুলি মালা গাঁঠি
লগৰী আজি কাক পিঙ্কাৰা
প্ৰাণেৰ .

— x —

(১২৭)

যাবাহু অললা কোক্ হে লগৰী
যাবাহু অললা কোক্
ঐনে গাছতে মোঁৱে বাহা লনে
দাদা পাৰি দিয়া খাওহে লগৰী' ।
বো নিদাকণী পৰেৰে জীয়াৰী
তাই নিহৰ দৰদ জানে ও লগৰী'
শাছৰি খাটিলে দাউৰ মাৰি আছিল
আইকো নাপালু ঘৰে ও লগৰী
জাক্ৰা নামাৰ্‌বি হে বুকোৰ বো
আমি জিৰণীয়া মো ।

●জাক্ৰা— কেটেৰ্ জেঙৰ কৰা ।

— x —

(১৩২)

আমি তিনো বহ্নী
ৰাতিতে উঠিলো ও
পুখুৰীৰ পাৰতে

গা চিলান কৰো লগৰী ও
মাইৰ চুলি কোঁচা ৷
বামৰ ভৰি মুচা ও
শাহেকোৰ ঘৰ মুচা লেচা
নন্দেৰ বাল্য লগৰী ও

—+—

(১০৩)

বুক্ৰে লগৰে আছা ফুল তুলিও
মনে মালা গাঁথি লোহে লগৰী
মনে মালা গাঁথি লো।
আজি আমাৰ আগত কো।
আগতে কৈছিলো হে বুকোৰ আই
দুইহাতে নেদেৰি বিয়া ও লগৰী
মনে মালা গাঁথি লো।
আহতে পুৰিৰো, দুখানি চৰণ অ
যাতে পুৰিৰো হিয়া ও লগৰী
মনে মালা গাঁথি লো।
আগতে কৈছিলু হে বুকোৰ পিতাও
বাঁবাৰীত নিদিৰি বিয়া ও লগৰী
বাঁহবাৰীত নিদিৰি বিয়া।
বাঁহৰে জেকেনী মোৰ পিঠি চিঙিব ও
মোৰে কুমলীয়া হিয়া ও লগৰী

মনে মালা গাঁথি লো ।

— x —

(১৩৪)

কাঠিবে কণাৰে ফুটকা চেঙেৰী
মাইৰ গাৰ বতাহে হালে নালো
আমাৰ মাই যেনে বৰ নাপং সেনে
মন চিলো চিলো কৰে নালো ।

— x —

(১৩৫)

ঔ ফুলে চাকা চাকি
কদম ফুলে ৰাতি
আমাৰ মাইক বিয়া দিলি
লগত যাবো কুনি ।
লগত যাবো হাতী ঘোঁৰা
আৰো যাবো দোলা
আমাৰ মাইৰ জাঙেক দিবো
সুৱৰ্ণৰে ঘোঁৰা ।
লগত যাবো ডায়ে বইনে
আৰো যাবো কুনি
চেনেহৰে আইবে যাবো
পিঠাগুৰি খুন্দি ।

— x —

(১৩৬)

কাউৰৰ ছোৱালী কাউৰে পালিলা
গাছৰে আগ শুৱেনী কৰি
আমাৰ আই বাপাই আমাকো পালিলা
পৰৰ ঘৰ শুৱেনী কৰি ।

— + —

(১৩৭)

ও চৰে আলি ঢাকি পৰে
" চুটীয়া শালিকী
" পাখাৰ ঢাকি পৰে টীয়া
" চৰে অল্লি কাৰ ঘৰে ।
" জাকে জাকে অলৈ
" চুঙাৰে বাতুলী
" জাকে জাকে অলৈ টীয়া
চৰে অল্লি কাৰ ঘৰে ।
ও চৰে জাকে জাকে অলৈ
" মাঠৰে লগৰী
" পিত্তেকৰ পুৰি যাই হিয়া
চৰে অল্লি কাৰ ঘৰে ।
ও চৰে আইৰ বুকোৰ মাজত
ও চৰে মই ডাঙৰ হৈছিলু
" বামে নেউ নেউ কৰে

চৰে অললি কাৰ ঘৰে ।
 ও চৰে বামে লৈয়া যাবো
 ” পৰে কৰা ধাণো
 ” আইনো কি ফল পাবো
 চৰে অললি কাৰ ঘৰে ।
 ও চৰে আগতে কৈছিলু
 ” হে বুকোৰ আই
 কি চাবা ফিৰি ফিৰি
 এৰ্‌লি মাৰৰ গা ।

— × —

(১৬৮)

মোৰ বুকৰ আই তুমি কলৈ গুচি যোৱা
 এবাৰলৈ আমাৰ পান চকু মেলি চোৱা
 মইনা পুহিলো আই মাতৰে নিদানে
 কালকে পুহিলো আই অবৰ্তা দিনতে
 পক্ষী যেন বাঁহা বাঁহা উৰা মাৰি যাই
 নিশ্চয়ে জানিবা আই আমিও তেনেই ।
 সৰুৰ পৰা ডাঙাৰ কৰলু
 হুধে ভাতে খাই
 এখেত পক্ষী উৰি যাই
 বুকুে যন্ত দি ।

— × —

(১৩৯)

কোন দেশের চুটি শালকী
কোন দেশে বাসি
যুক যুক দেশক বাসি শালকী
আইকো লাগাল পারি।
আইব আগত কবি শালকী
ভাত বান্ধি থবো
পিতার আগত কবি শালকী
মোক নিবা আইহ্‌বো।
আইহ্‌বো আইহ্‌বো মোকো নিবা
কান্দিও যে যাবো,
মই হৈছু পবর অধীন
কুনে এবি দিবো।
দাদার আগত কবি শালকী
মোকে নিবা আইহ্‌বো
নকবি নকবি শালকী
আইয়ো কান্দিবো।
একলা ঘরত বিয়া দিছে
কিয় যাবা দিবো।

— x —

(১৪০)

যোব আই হুধুদী আলিলা অগনি

বুকতে লগলি জুই হে।
সকলৰে পৰায়ে তোক ডাঙাৰ কৰিলো
এথেন কুনে লৈয়া যাই হে।

— x —

(১৪১)

কন্দেৰ গাছতে কন্দে নাইকা ও
কৰ নো ধৰিছে কিয়
নীলা আনন্দে বঙিলা।
মাই আছিল আমাৰে লগত
তোক পিতে বিয়া দিলাক
মিথিলা নগৰত
মাই আছিল আমাৰে লগত।

— x —

(১৪২)

আমাৰ মাই বহি আছে
ফুল তুলি তুলি,
পিতেকেহে মাতৃপা লাগছে
ফুলেতী আই বোলি।
কিয় মাতা বুকোৰ পিতা
মনে লাগে শোক,
শিশু কালে বনবাসে
নাচং বাঘৰ মুখ।

আমাৰ মাই বহি আছে
চন্দন কাঠৰ পীৰা
বিনে বিনে কান্দা লাগছে
হুইহুইত বিয়া দিলা।
নই নেহু বিয়া মাই
দিছে নাৰায়ণে
সুখ হুখ লেখি আইছা
তোমাৰ কপালে।

— x —

(১৪০)

নানান হুখে প্ৰাণেশ্বৰী পালিলো তোমাকে
নাৱৰক স্বামী পাই ভেজিলি আমাকে।
এক লগে একে সজে আছিলো ওমলি
তামাক এৰি কলৈ যোৱা বুকোৰে লগৰী।
আই বোলি মাতিছিলো আদৰুৱা মাতে
লব মাৰি নহিছিলো পিভেৰে কোলাতে
এখনে আই আমাক এৰি কলৈ গুচি যাই
হৃদয় জুৱাত আই কাৰ মুখ চাই।
সকৰে পৰা ডাঙাৰ হলো তোৰে ভাত খাই
এখনে আই চাই খাকা পৰে লৈয়া যাই।

— x —

(১৪৪)

আদা খালো তিনি চাক্‌লা ও মোৰ
 জবাব খালো জিম
 জন্ম দিওতে মায়ে কৈছিল ও মোৰ
 অচিন গাৱত দিম ।
 আচন গাৱৰ পাৰি টোপা ও মোৰ
 বাইতে লাগে মিঠা ।
 বাইহৰ ছমাহ আন'বা নাই ও মোৰ
 থাউনি নাপ্‌ পাৰী
 খৰ'লিৰ ছমাহ আন'বা নাই ও মোৰ
 ধুলা উৰ্ আলি
 লুৰা দিছো পাৰি পাৰি ও মোৰ
 গাজাল দিছো মাৰি
 তাৰে ওপূৰে চলি যাবো ও মোৰ
 দশ'টা বাজাৰ গাড়ী ।
 দশ'টা বাজাৰ গাড়ীখনে ও মোৰ
 দলো দপো কৰে
 মাই উঠা গাড়ীখনে ও মোৰ
 গহীন মতে চলে ।

— x —

(১৪৫)

মোৰ মইনা মাই ডাঙাৰ হবাব

মোৰ মইনা দেখিও পিতাকে

" " দেখিও নগৰে বিচাৰে বৰ

" " অৰ্থমেধ বজাৰ ও

" " পাতিছে পিতেকে ও

" " দেখিও মাইক দান কৰিছাৰ ঙ'ল।

" " সৰুতে মাই তোক ও

" " পিতে গালি পাৰ্ছিল ও

" " দেখিও ভাখেবীৰ একফাল্লা খাই

" " আজি হে মাই তোৰ ও

" " পিতে কান্দ'বা লাগছে ও

" " দেহাৰে এক ফাল্লা যায়।

— + —

(১৪৬)

ও চৰে কোনে আনি দিবো

" " ছুইহুৰেৰ লান্দোৰ পানী

কোনে বান্ধি দিবো ভাত

চৰে .

ও চৰে বাজাৰেৰে পৰা দাদে আহি পালি

মাই বোলি মাত দিবো কাক

চৰে ...

ও চৰে মাই বোলি মাত দিবো

" " আছে সৰু ভণ্টী

মই হলো পৰবে জন

চৰে .

ও চৰে ঠৰে গাহতে

" " মোঁ বাঁহ লৈছে

" " দাদা পাৰি খাওঁ

চৰ ।

" " বেপাৰৰ টাকাইদি

" " চাদৰ কিনি দিয়া

দাদা মই শোহ্ৰীক যাউ ।

— + —

(১৪৭)

মালতীৰে মালা মাই চিকন কালা

মাই ও চিন্তাতে শুখ্লা চিত ।

মায়েৰে আছিলি এহেনৰ পেহেনৰ

ও মাই পিতেৰে হিয়াৰে বিত্ ।

আজি বাৰি এৰি, পিতেৰে আদেবী

মাইও মায়েৰে হিয়াৰে বিত ।

তোকে কোলাত লৈ পিতে বিয়া দেই

মাইও মায়েৰে পুৰি যাই চিত ।

— x —

(১৪৮)

মজিয়াতে লুৱাৰ গেছা ছৱাৰত হুৱেবী

বিনে বিনে কান্দবা লাগছে মায়েকৰ আদেবী ।
 নাকান্দিবি আই তই, নকৰিব শোক
 সত্যে সত্যে তিনি সত্যে দূৰত নেহু তোক
 নাকান্দিবি আই তই গোলিৰ দেখি চাই
 পিত্তেৰ যদি মৰম আছে দিবো কলী গাই
 নাল্গে পিতা কলী গাই গোৰৰ ফেল্‌বা নোক
 দিয়া যদি বাজন গৰু আৰ্জন খাবা পাক ।
 চাইনাৰ তলত বহি মাই মায়েককে মাতে
 জুহু আৰো বুকৰ আই শাহুই গালি পাৰে ।
 চাউল দিবা চকু দিবা, জুই দিবা বাটে
 বিনা দোষে তোমাৰ শাহে কিয় গালি পাৰে ।

— x —

(১৪৯)

আজিহে মাই তোৰ মলিন বদন
 নাকান্দ্ পাৰহতী পৰে ধন ।
 মায়েৰে আছিলি আদৰৰ বেটি
 দুইহুৰেত বিয়া দিল কি হব গতি
 দুইহুৰেত বিয়া দিলি আনন্তা নাই
 একলা মায়েহে থাকিবো চাই ।
 ও দেহি সিচুপিৰ বগবী লাগে থপা থপি
 „ „ মাই পাৰি পাৰি খাইছে
 „ „ ইচুপিৰ বগবী লাগক বা নালাগক

ও দেহি মাই শোহ্‌রীকে যাইহে।

● সিচুপিৰ— সেইবাৰৰ, ইচুপিৰ— এহঁবাৰৰ।

— x —

(১৫০)

সীতা অচেতন

সপোনত বৰ পাঈ

হৰিষ বদন। সীতা,

মোৰ প্রভু স্বামী বাম জুখনীৰ নাথ

কি দোষ কৰিলো প্রভু দিলা বনবাস।

ভজিলো তোমাক দেৱ জনক সন্মাত

হৰ ধনু ভাঙি হলা জগত বিখ্যাত।

বথৰে ওপৰে মোক আনিলা আশাধাকে

দেৱগণে বৰসিলা পুষ্প পাৰিজাতে।

পিতৃ সন্ত্য পালিলাহা জুগিলা নিকাৰ

ব'বণ বধিয়া মোক কৰিলা উদ্ধাৰ।

হে প্রাণেশ্বৰ বাম অৰুলাৰ পতি

জনমে জনমে হোক তোমাতে ভকতি।

— x —

(১৫১)

শিঙিপাল নাপাতা জুগাল

কক্কিণীকে হৰি নিবা

আহিবো গোপাল।

কক্সিগীয়ে বোলে মোৰ
 বার বাহু লৰে
 কৃষ্ণ স্বামী আইছবো বোলি
 মোৰ মনে ধৰে ।
 আহিলা আহিবো বুলি
 আছু বাট চাই
 নাছিলন্ত বেদ নিলি
 নাছিল কানাটে ।
 আচলাৰ দক্তি কাটি
 লগাই থৈছু বাতি
 দ্বাৰকাৰে চিৰি কৃষ্ণই
 আইছবো কুন বাতি ।

— x —

(১৫২)

পদ পুখুৰীৰ মই পানীক গৈছিলু ও
 দোহাতে অটলু পুনী মাই কায়েমৰ পাখী ও
 বঘুনাথ আহিষাৰ বাতৰি পাইছু ও
 চলনে চতিয়াই আলি মাই কায়েমৰ
 হাৰিয়া মেঘতে চন্দ্রই দেখা দিছে ও
 কৃষ্ণই টাটা ঐ আলি মাই কায়েমৰে ॥
 অটলু— উটুৱাই দিয়া, হাৰিয়া মেঘ— কলীয়া মেঘ

— x —

কথা সজোৱা আৰু বিবাহ মাত্ৰাৰ গীত—

(১৫৩)

চাইনাৰ তলতে বাপু কঙ পঢ়া পুথি
জানকীৰে আঙা আইছে যাবা লাগে উঠি।
ইচেনী বিচেনী বাপু ঘূৰণীয়া দৈ
কোকে যাবা নাউ বাপু অভ সমাজ লৈ।
মাত খিনি থানি থনা
কাঙ্কাল খিনি সৰু,
তোমাৰ পিতে পাতি থৈছে
বজ্ৰশীলা ধেনু।
বজ্ৰশীলা ধেনু ভাঙ্গবা
মায়ে দিছে হাক,
জনেকৰ নন্দিনী সীতাই
ভজিবো তোমাক।
আপোনাৰে চতলতে আপুনি সজাইছে
জনেকৰ নন্দিনী সীতাই বাট চাই আছে।
চতলতে বহি বাপুই কঙক পঢ়া পুথি
মায়ে পিতেৰ আঙা লৈ যাবা লাগে উঠি।
পাগ্ৰী মাৰা পাগ্ৰী মাৰা
ওৰে পাগ্ৰী মাৰা টানি
অচিনা ৰাজ্যকে যাবা
ওৰে মুখুজিবা পানী।

(১৫৪)

মটরখেন আহিছে, বাস্তাতে লগৈছে
 বাপুই উঠি বাজৈ বাচীৰে
 আহা সখী সবে যাউৰে ।
 বাচীৰ মাত শুনি, জনেকৰে জীয়াবী
 মালা লৈ আহিছে যাচি বে ।
 মাইৰে মায়েকে চিয়াৰ দি স্মৃতিবো
 মায়েকো নানিলা লগে বে,
 আমাৰে আইও পিতাৰে বান্ধেনী
 মোৰ লগে আহিবো কিয় বে ।
 বাচী— বাঁহী

—x—

(১৫৫)

বাপু অলল্ বিবাহকে
 মায়ে মাতে ঘনে ঘনে ।
 কিয় মাতা আই মোকে
 মইভো অল্ল বিবাহকে ।
 বাপু অলল বিবাহকে
 বোঁৰে মাতে ঘনে ঘনে
 কিয় মাতা বো মোকে
 মইভো অল্ল বিবাহকে ।

—x—

(১৫৬)

বাম অল্ছে বিয়াকে
 হাবিৰ মাজে ঘোঁৰা দাউৰে
 মাত্তে লক্ষণকে ।
 বাম অল্ছে বিয়াকে ।
 দশৰথ ৰাজ্যৰ বাম অল্ছে বিয়াকে
 প্ৰথম তনয় " " "
 ৰূপে জিলিমিলি কৰে বাম অল্ছে বিয়াকে
 সেই ৰূপ দেখি বাম অল্ছে বিয়াকে
 সমাজৰ লোকে বাম অল্ছে বিয়াকে
 দূৰতে প্ৰণাম কৰে বাম অল্ছে বিয়াকে
 কৈশল্যা স্মিত্ৰা বাম অল্ছে বিয়াকে
 মাতৃ কৈকেশী বাম অল্ছে বিয়াকে
 মুখ ভৰি চুম্বন দিলাহ বাম অল্ছে বিয়াকে
 স্বৰ্গৰ দেৱতাই বাম অল্ছে বিয়াকে
 বথখান সাজিছে বাম অল্ছে বিয়াকে
 লক্ষণে সাৱধি হলাহে বাম অল্ছে বিয়াকে
 মিথিলা নগৰে বাম অল্ছে বিয়াকে
 জনেকৰ জীয়াৰী বাম অল্ছে বিয়াকে
 মালা গাঁথি আছে বৈহে বাম অল্ছে বিয়াকে
 ধৰকৈ ঘোঁৰাগৈ বাম অল্ছে বিয়াকে
 প্ৰভৃ চিৰি বাম বাম অল্ছে বিয়াকে

আকাশৰ চন্দ্ৰহেন হৈ বাম অশ্চে বিয়াকে ।

— x —

(১৫৭)

হৰি মোৰ টোলত কুব মাৰি

- “ “ ওলাল চিৰি হৰি
 “ “ পিত্তেকক নমস্কাৰ কৰি ।
 “ “ আগতে যাবা গৈ
 “ “ ঢুলীয়া কলীয়া
 “ “ পাছতে যাবা ঐ হাতী
 “ “ মাজতে যাবা গৈ
 “ “ সীতা বাম বকৰা
 “ “ হিলে মাৰে গাজি গাজি ।
 “ “ পান কাটা দোলা
 “ “ তাতো হাতী ঘোৰা
 “ “ কেনেকে উঠিবো দৰা ।
 “ “ সাদৰৰ ভিন্‌হ্‌কে
 “ “ দোলাত ভুলি দিবা
 “ “ বাইজখেন লগতে চলা ।
 “ “ আলি নাযাবা
 “ “ কণ্টকে বিদ্ধিবো
 “ “ পাখাবে নাযাবা ডেকা
 “ “ গাবৰ মাজে যাবা

হৰি মোৰ গা খেলে দিবা

” ” নজৰ লাগিব চাবা।

” ” আলি নাযাবা

” ” বালি বিক্ষিব

” ” পাখাৰে নাযাবা ডেকা

” ” দোলাই দি, যাৰা

” ” ফিলু হেন দেখিব

” ” বায়েনথৰ আজলা ডেকা

” ” স্মৃতৰৰ ঘৰৰে

” ” মাকোঁ হৰি হৰি

” ” স্মৃতৰৰ ঘৰৰে মাকোঁ

” ” ভয় নকৰিবা

” ” আমাৰ চুটো বাপু

” ” লগতে অলৈচু ডাকু।

ডেকা— বোকা।

— + —

(১৫৮)

কি চাবা অলে অলে

কলৰ তলে তল,

আমাৰ বাপুই বাবা লাগছে

গা খেলে খেলে।

কি চাবা অলে অলে

কান্ধত চেলাং লৈ
 আমাৰ বাপুই যাৰা লাগ্ছে
 সূয়াৰ সমান হৈ ।
 কি লৰে কি চৰে
 হাৰৰ গুদাম লৰে
 আমাৰ বাপুক কি চাইবি
 আপে জিন্মিল্ কৰে ।
 কি চাবা অলে অলে
 বেৰা কাষৰীয়া
 আমাৰ বাপুই যাৰা লাগ্ছে
 পেখন ধৰিয়া ।

— x —

(১৫৯)

বনে বাই বাম্ মন হুখে
 কৈশল্যা স্মিত্তা মার
 কান্দিছে দীৰ্ঘৰাৱ
 কৈকেয়ীৰ বচনে বামে
 যাৰা অল্লাক বনকে ।
 কাক লগি কাটিলো পাত
 কাক লগি বাঙ্কিলো ভাত
 কাক লগি কাটিলো চিৰিফল
 যাৰা অল্লাক বনকে

বনে...
— x —

(১৬০)

তাৰাৰে মাজৰে তাৰাৰে গাঞ্জলা
কাটেৰী জিন্দকে ডাবে বে।
জিল্কি আইহ বা লাগছে
ন নোকাখনি,
জিল্কি আইহ বা লাগছে নীলৰে
জিল্কি আইহ বা লাগছে
আমাৰ নাউ বাপু
ইন্তেৰি কাপোৰৰ চিনৰে।
কোবাত বাজি ৰিণ ৰিণ
কোবাত বাজে বেণু
আকাশত ডুম্‌ডুমী বাজি
আহে ৰাম কাণু।
সকল ফুলে ফুলি আছে
নাই ফুলা ঘাস্থক
আকাশতে চিৰি কৃষ্ণই
বাজেছে ডুম্বক।

— x —

(১৬১)

ও বে বকরা আহি মাৰি পালা ও

ও বে বকরা কীৰ্ত্তন ঘৰৰ চ'ৰা ও

" " তাতে নাগেশ্বৰৰ খুটা

" " বাম লেখিছে ও

" " লক্ষণ লেখিছে ও

" " মাজতে লেখিছে সীতা ।

" " পশ্চিমৰ খুটাতে ও

" গুৰুজন লেখিছে ও

" " চাই থাকিবাবে ইচ্ছা ।

আগমুখে চাৰা বাপু

আগত কীৰ্ত্তন ঘৰ

ভলমূৰকে সেৱা কৰ'লি

গছে দিবো বৰ ।

— x —

(১৬২)

কিয়নো ফুলিলি বাপা এনে উলাহত

মই যে ফুলিছো আই

মনৰে বেগত আই, মনৰে বেগত

ইন্দ্রদ্যুমে বান্ধিছে দৌল

ঘুনচাক বিয়া দেই

নিমজ্জন পাই বাপুই

বথকে সাজাই ।

পায়েন বাৰো, বায়েন বাৰো

যাবো খেলি কৰি
 বঙ্গমনে বাপুই যাবো
 গাহ্ন বাজন কৰি
 বাপুই গাহ্ন বাজন কৰি ।

— + —

(১৬৩)

বথ সাৰথি ঘোঁৰা সাজে
 নানান ৰূপে বাদ্য বাজ
 মূৰিগণে কৰে জয় ধ্বনিছে ।

(১৬৪)

ও হৰি এ কোহোকে অললি ৰাম
 মমবাতিৰ পোহৰত
 সূৰুজ হেন অলিছে
 গৰাইদি বৈ যায় ঘাম ।
 (“কৃষ্ণ ৰূপে দৈৱকীত ভৈলা অৱতাৰ” পদটোৰে
 গাব পাৰি)

— x —

(১৬৫)

হৰি মোৰ ঢোলত কুব মাৰি
 ওলাল চিৰি হৰি
 ৰাইজকে নমস্কাৰ কৰিছে ৰাম ।
 আগে সেৱা কৰে

পিতৃ মাতৃকে
পাছে সেৱা কৰে বাইজকহে ৰাম।
আয়তী সকলে
আশীৰ্বাদ কৰিছে
আনান্ধে কল্লিগীক হৰি হে ৰাম।
অলেকেনে বাপু ভূমি
মাৰি যাবা খুটি
যত যেনি লেঠা আছে
যাবো পানী উঠি।

— x —

(১৬৬)

ও নিলো শুমুত্কে অলনা ও
" " বাপু চিৰি হৰি ও
মায়েকে নমস্কাৰ কৰি নিলো বকসি ও
ও নিলো খাবাৰ চাৰি খৰছ ও
" ' লগতে নলনা ও
বিবাহত পুৱাৰ ৰাতি নিলো বকসি ও
ও নিলো— ভুখো লাগবো ও
" " পিয়াহো লাগিবো ও
পানী খুজি খাবা কাক নিলো বকসি ও
ও নিলো— গাখীৰ মুগৰ গাজী ও
" " মায়ে ৰান্ধি লৈছে ও

তারে এক মুঠি খাবা নিলো বক্সি ও ।

ও নিলো বাটত লাগাল পাই ও

" " শৌহুর চুমা খাই ও

বাপা তই এলপেচ্ মাৰা নিলো বক্সি ও

ও নিলো এলপেচ্ মাৰিবা ও

" " বিগাতে বহিবা ও

বি, এ পাছ কইনাকে পাবা নিলো বক্সি ও

ও নিলো যাবিতো যাবিতো ও

" " কলবারী পাবিতো ও

তাতে নাকাটিবি পাত নিলো বক্সি ও ।

ও নিলো শৌহুরেখৰ জাঙলাত ও

" " অইন মাত নোধৰ বি ও

জানা তই ইংৰাজী মাত নিলো বক্সি ও

ও নিলো দাউৰি নাযবা ও

" " হাউৰি নাযবা ও

উজ্জ্বলিত চিঙবো ড়ৰি নিলো বক্সি ও

ও নিলো মামাবে পাগুৰী ও

" " নিয়াৰে জিকাৰ ও

খুডশালে ধুব ড়ৰি নিলো বক্সি ও ।

নিলো গাধত কলা জামা ও

" " কাণে বাঙী সগা ও

দাবকাৰ কৃষ্ণ হেন দেখি নিলো বক্সি ও ।

ও নিলো দ্বাৰকাৰে কৃষ্ণ ও
 ,, ,, কইনা বৰ লুভীয়া ও
 বাৰ্ণা পাই আহিছে যাচি নিলো বক্সি ও।
 ও নিলো হাতৰে আঙুলি ও
 ” ” লিহিৰা লিহিৰি ও
 ভৰিৰে আঙুলি ঘন নিলো বক্সি ও
 ও নিলো আবেৰী যশোদাই ও
 ” ” কি পুত্ৰ সাজিছে ও
 চাই থাকিবাবে মন নিলো বক্সি ও।
 ও নিলো টাকাকে চেৰিওঁ ও
 ” ” আঁজুলি আঁজুলি ও
 কড়াকে চেৰিওঁ ডুলি নিলো বক্সি ও।
 ও নিলো পিতালৰ খালীতে ও
 ” ” মায়ে ধান বহৈছে ও
 খাগৰা খৰিৰে জাল নিলো বক্সি ও।
 ও নিলো খাগৰা খৰিকে ও
 ” ” খৰি জ্বলিবা ও
 তৰাপ^২ পুৰে নিলো বক্সি ও
 ও নিলো আমাৰ বাগুকে ও
 ” ” আজলা নবোল্‌বা ও
 দেউ দি চেৰবা পাৰে নিলো বক্সি ও।
 ও নিলো ৰৌ মাস বগনে ও

ও নিলো ঘোৰা যায় গমনে ও
 বাপু যায় বিবাহৰ মনে নিলো বক্সি ও ।
 ও নিলো ইটো দস্তগ বাতি ও
 ” ” মায়ে ঐলৈ দেই ও
 সীতা মাগনীয়া কৰি নিলো বক্সি ও ।
 ও নিলো অতো জুমা জুমি ও
 ” ” ততো জুমা জুমি ও
 বাপুকে চাইবাক লগি নিলো বক্সি ও
 ও নিলো একে অপেশ্বৰা ও
 ” ” সণাৰ গিলিপ মাৰা ও
 কালিহে চাইবা পাৰা নিলো বক্সি ও ।
 ও নিলো মালাই জলো মলো ও
 ” ” কথাই চলো ভলো ও
 অতক মালা পালি ক'ত নিলো বক্সি ও
 ও নিলো অতক মালা পালি ও
 ” ” শৌহ্বেথেৰ জাঙলাত ও
 লোক লৈ বহিবি ক'ত নিলো বক্সি ও ।

- বক্সি— এটা উপাধি । এলেপেচ— এম, এ পাচৰ
 অপভ্রংশ ৰূপ । গুমুত্কে— ততাতৈয়াকৈ, লবালবি কৰি

— x —

(১৬৭)

হৰি মোৰ বাহুৰে উৰিছে

হৰি মোৰ বাইজ বৰ কাপোৰ
 " " বাপুৰে উৰিছে তাল
 " " তালৰে ভিতাল
 " " চাৰা বাইজ সকল
 " " তিয়াহৰ জালি হেন গাল ।

— + —

(১৬৮)

বাপুৰ বিবাহে আগমণ
 যতমানে লোক আছ
 কৰে নিমন্ত্ৰণ ॥ বাপুৰ ।
 (পুখুৰীৰে পাৰে পাৰে পদটো দি গাব পাৰি)

— x —

(১৬৯)

আমি দোভাই অলং বনকে
 সীতা অলল লগতে
 কৈকেয়ীৰ বচনে ৰাজ্য
 দেই ভৰতকে । আমি । "
 ('কৃষ্ণ ৰূপ দৈৱকীত' — জাতীয় পদ দি দীঘলকৈ
 গাব পাৰি ।)

— x —

(১৭০)

ৰাম বনেৰে

সীতাৰ নিমিত্তে ৰাম
যুদ্ধ লগিছে । ৰাম বনেৰে ।

— x —

(১৭১)

সীতাৰ সন্মুখৰে ৰাম চন্দ্ৰ যাই
ধেমু ৰাখি সীতাই ভাছে বাট চাই ।
ধেমু ভাঙিবলৈ ৰাম মাৰো নাঁৰি
কাটিলে ৰাম চন্দ্ৰই আহিৰো ঘূৰি ।
শৈলেশ্বৰীৰ বচন ৰাম বনে যাহ
বিলাপ কৰিয়া কান্দে কৌশল্যা আই
কৌশল্যা আইকৈ কান্দিয়া বৈলা
দশৰথ পিতাই মোৰ ঢলি পৰিলা ।
ৰাম লক্ষণ থাকিল গৈ বনে ।
ও বাপু লক্ষণ তোমাক দাদে মাতে
শীঘ্ৰে চলি যাবা কিবা বিপদে ।
লক্ষণে ধেমু লৈ তিনি আঁক দিলে
আঁকৰ বাহিৰ হৈ নাযবা অকলে ।
মায়াবী ৰাক্ষকে মায়া ধৰিলে
বুঢ়া বামুণ হৈ ভিক্ষা মাগিলে ।
এঘটি ভিক্ষা দিয়া দয়াৰে আই
অজি তিনি দিনে অন্ন খাবা নাই ।
উত্তৰৰে পৰ সীতাই ভিক্ষা দিলে

মায়াবী ৰাৱণে ভিক্ষা নললে ।
 তিনি আঁক পাৰ হৈ সীতাই ভিক্ষা দিলে
 থাপ্ মাৰি ৰাৱণে ৰথত তুলিলে ।
 প্ৰাণৰ স্বামী বুলি সীতাই কান্দি যাহ
 বনৰ মাজত সীতাক মাতস্তা নাই ।

— x —

(১৭২)

শৌৰ্বেথৰ জাঙলা পকিছে কমলা
 লো বাপু ভাল ভাল বাচিৰে ।
 কমলা চিঙতে, আঙঠিটু হৰলাক
 লো বাপু বৰগিৰেক সাধিৰে ।
 শৌৰ্বেথৰ জাঙলা পকিছে কমলা
 লো বাপু ভাল ভাল বাচিৰে
 কমলা বিচৰতে হাৰডেল হৰলাক
 লো বাপু খুৰশালেক সাধিৰে ।
 আহাহে চম্পা নাগেশ্বৰ
 কি চাইবি শৌৰ্বেথৰ
 জালিকাটো স্বৰূপে
 ভাৱে পৰা-হাতজোৰ কৰ ।
 পকি কৰা কইকাৰ মায়েক জিতাবত
 জাঙত জৰা প্ৰাণক নিয়াবত
 চকুত সুজাৰ, চলেথনি

নিয়াৰে ভিজ্‌লাক গটেখিনি ।

— x —

(১৭৩)

আঠাছা ৰাম পাখা লৈ উকুৰাই
 ৰোহ্‌ৰোথৰ চকল পাই
 পাখা থৈ জিৰাইলা ৰাম ।
 বনে বনে যাই কৃষ্ণই বনৰ মালা গোঁথি
 পদূলিতে পদূলিতে আছা দেখু ৰাখি ।
 ভাতে ধনু, মুখে বেণু মাথে মৈৰাৰ পাখী
 পদূলিতে পদূলিতে আছা দেখু ৰাখি ।
 লোকৰ বাচা ডাঙাৰ দৌঘাল, আমাৰ বাচা সৰু
 বাঘে সিংহে যুদ্ধ কৰে তাতে চাৰে গৰু ।

— x —

দৰা বৰি নিয়া গীত— (দৰা আছি কইনাৰ পদূলিমুখ পালে
 কন্যা দাতাই এগন ডাঙৰ শৰাই বা বঁটাত আঙঠি, বৰ কাপোৰ
 ধুতি, অনাকটা গামোছা, গেঞ্জী, কমাল আদি ৭ খন, ৫ খন বা
 তিনিখন কাপোৰৰ ওপৰত এডাল ফুলৰ বা তুলসীৰ মালা এগছি
 ঘিউৰ চাকি জ্বলাই, দৰাৰ কপালত চন্দনৰ ফোঁট দি চোৱৰ নাইবা
 খুঁত নথকা পানেৰে বৰি আনিব লাগে । উল্লেখযোগ্য যে দৰা
 আছি কইনা ঘৰৰ পদূলিমুখ পালেই দৰাক বৰণ গছৰ পীৰাৰ
 ওপৰত থিয় হবলৈ দি কইনাৰ সৰু ভায়েক বা ভনীয়েকে দৰাৰ
 ভৰিত কল, পিঠা গুৰি আৰু দৈ গাখীৰেৰে প্ৰস্তুত কৰা 'দৈ কনলা

দিয়াৰ পিছত কাঁহ বা পিতলৰ ঘটত পানী লৈ দৰাৰ ভৰি ধুৱাই
দিব লাগে।) বৰপেটা জিলাৰ বৰনগৰৰ লোকাচাৰ অগুসৰি দৰা
কইনা উভয় পক্ষই পদূলিৰ মুখতে পান-তামোল সাল-সলনি কৰে।

(১৭৪)

চৈৰে উপাৰে চৈ হৰি, হৰি ও,
চৈৰে উপাৰে চৈ নালো,
চৈ গুচে দিয়া জাঙেক বৰি নিয়া
ছকুৰি গায়েন বায়েন নালো।
মিঠে নাথৈ মিঠা বুলি
ও মোৰ গাখীৰ নাথৈ দৈ
ৰামৰ ভায়েক লক্ষণ আইছে
ও মোৰ বৰি আনা যাই।
জাঙলাৰ নাগেশ্বৰ
আহিছে ছোট বৰ
ঘিলা খেলিবৰ মনেহে
ও দেহি নিয়া আগবাটি
চাতি বস্তি লগেহে।
হাতীৰ পৰা নামি
কাঠিতে বহিবি,
ঘিলা চামতীয়া পীৰা।
ভৰিত তালি মাৰি,
চিকন কইনা নিৰি

বাপু তোৰ কপালৰ বাহি ॥
কোবাত বাজৈ বিণু বিণু
কোবাত বাজৈ বেণু
আকাশ ডুম ডুমী বাজৈ
আহে বাম বাপু !

— x —

(১৭৭)

কি, এ, বায়ণ আহি- আগে
ও বতৰা সূৰ্য্য পাছে
বৰফ কি দূৰত আছে হে ।
জিল্কি জিল্কি আত্ৰে জিল্কি দানা মাজি
ঐ বাম জিল্কি জিল্কি আহে নীল হে,
জিল্কি আইহুবা লাগছে, অঁচন গাৰা বাপু
ঐ বাম মাথাৰে মালা ডেল চিনহে
সীতাট বোলে আই মোৰ
বাৰ বাহু নখে
অমোধ্যাৰ বাম চন্দ্রই
আইহুবাৰ মনে ধৰে ।
এ— ওৰে শৌহুৰেৰ চ'ৰা
জাপি কান্তি শৰা
শৌহুৰে মালা দেই, ধৰা দিহেঁই তলাত

— x — চাণী চন্দ্র চক্ৰ

(১৭৬)

এ বৰি আনি বইহঁ বা দিলাক
বকণৰে পীৰাহে
হালা গাছৰ ফালা পীৰা
বহিছে বকণা বে ।

এ কি পূজে গছে পূজে
বড়িয়াল কলি
নৰসিংহ ৰূপ ধৰি
বহিছে আপুনি ।

এ মূৰ হালে কিয় বাপুৰ
মালাৰ ভৰতে
হালিয়া জালিয়া পৰে
চায়েনাৰ ভলতে ।

এ গল হালে কিয় বাপুৰ
হাৰৰ ভৰতে
হালিয়া জালিয়া পৰে
চায়েনাৰ ভলতে ।

এ গাৱ হালে কিয় বাপুৰ
চোলাৰে ভৰতে
হালিয়া জালিয়া পৰে
বামুণৰ কাষতে ।

এ হাত হালে কিয় বাপুৰ

দাপনৌৰে ভৰতে
হালিয়া জালিয়া পৰে
মাইৰে কাষতে ।

— x —

(১৭৭)

টেকেলিৰে গলে গলে
বঙিয়ালৰ মালা বে
আঙিছে প্ৰেমৰ বৰ ধোঁগাৰে ।
বৰি আনি পাৰি দিলা
বকগৰে পীৰাৰে
আঙিছে ।

● ধোঁগা— ধুনীয়া ।

— + —

কৰা বৰণৰ গীতঃ— (উত্তৰ্গাঁৱ গীত)

(১৭৮)

ও পকা কাপাহৰে তুলা
ভালকে বহিবি দাঁতেনী মুৰা ও
শৌহৰেখেৰ গাজাল মাৰা পীৰা ।
ও পকা কাপাহৰে, তুলা
ভালকে বহিবি দাঁতেনী মুৰা ও
শৌহৰেখেৰ চন্দন কাঠৰ পীৰা ।
আহি মাৰি পালি হোমৰ সডাখনি
বহি মাৰি পালি কাঁহী হে বাম ।

উচর্গাতে পালি জাগ্রতী কইনা
 বাপু তোৰ কপালৰ বাহিছে বাম।
 জনক বাজাৰ ঘৰে আজি
 কৰে কন্যা দান
 ধনেৰে বান্ধিছে দৌল
 পৰ্বত্তৰ সমান।

— x —

(১৭৯)

কিনো ভাগ্যবতী স্নুড্ৰা স্নন্দৰী
 অজু'নকে পালা বৰহে
 বৰক দিলা বৰ কাপোৰ
 কইনাক দিয়া শাৰী হে
 ভাল ভাল ভাৰা কাহা
 আৰো দিলা ঝাৰীহে।
 এ অজু'ন মহাবথি বথে গৈলা চলি
 স্নুড্ৰাক লৈ যায় হৰি হে।
 ভাৰা দিলা কাঁহা দিলা
 পিতুলৰে লটাছে
 ভেঙে জাঙে দিবা খুজে
 জনমৰে খটা হে।
 কালি পুৱাই এলে দিম মই
 সাত্ত সেইৰা লটাছে।

সুভদ্রা সুন্দৰী কইনা নাই নগৰোত্
 অজু'ন নামে বৰ আছে পাণ্ডৱৰ ঘৰোত্
 ভামা দিলা কাঁহা দিলা
 আৰো দিলা পান হে
 লাখ টেইকা বেটি দিলেঁ
 জাঙেৰ অপমান ।
 আদা কলো শাৰী শাৰী
 তাৰো মাজে পান,
 হেঙুলীয়া পীৰাত উঠি
 বৰে মাগে দান ।

— x —

(১৮০)

আহিলোৰে, লাল বিলান কৰি বহিলোৰে
 (পুখুৰীৰ পাৰে... জাতীয় পদ দি গাব পাৰি)

● লাল বিলান— লাহ বিলাহৰ অপভ্ৰংশ ৰূপ ।

— x —

(১৮১)

দেশেৰ গোবিন্দ ৰাম, ওৰে আহিলি নগৰে
 শৌহ'বৰ দলিছা পাই বহিলি চোতালে ।
 সণা ৰূপাৰ পীৰা, তাতে চাৰি খুৰা
 দেহি ও দেহি বহিছে সণাৰ চেকুৰাহে ।
 বৰ কলহ কৰলু দান

তেওঁ জাঙেৰ উপমান এ
 এ লৈ জাঙে হাত পাতি
 থো জাঙে থাক পাতি
 পুৱা নিবি ভাৰ বান্ধি এ।
 এ হাৰ পানী লৰ পানী
 কোম্পানী মহাৰাণী এ।

— + —

(১৮২)

মাইৰে দাদেকে ডাবৰ দান কৰিছে এ
 এ তাতো লেখিছে কি গোপী দ্বাৰকা এ
 এ „ „ বাঘ ভালুক্ এ
 এ বিয়াৰ মানুহ ধৰি খাই গোপী দ্বাৰকা এ
 এ মাইৰে দাদেকে কলহ দান কৰিছে এ
 এ তাতো লেখিছে কি গোপী দ্বাৰকা এ
 এ „ „ ছয়কুৰ চিপাহী এ
 বিয়াৰ মানুহ ধৰি নেই গোপী দ্বাৰকা এ।
 মাইৰে মামেকে কাঁহী দান কৰিছে এ
 এ তাতো লেখিছে কি গোপী দ্বাৰকা এ
 এ „ „ দাংকাটি ছাগেলী এ
 এ চায়নাৰ কলৰ পোলী খাই গোপী দ্বাৰকা এ
 এ মাইৰে দাদেকে লতা দান কৰিছে এ
 এ তাতো লেখিছে কি গোপী দ্বাৰকা এ

এ ভাতো লেখিছে কবীয়া ববীয়া এ
 এ পেখন ধৰি ধৰি যাই গোপী দ্বাৰকা এ ।
 এ মাইবে দায়েকে কাপোৰ দান কৰিছে এ
 এ ভাবো ভিতাবে পাঁজী গোপী দ্বাৰকা এ
 এ বাপুই উঠি বলে সেই কাপোৰ নালাগে এ
 এ শাহত্বে আমাৰ আই কাজী গোপী দ্বাৰকা এ
 কইনা চাপ্ৰা চুহুৰে পছলা
 কৃষ্ণ ককুণীৰ বিয়াহে ।

— x —

(১৮৩)

হোম পতা গীত—

চালবে ধৰিকা টানি আনিলা
 জিল্মিল নাগেশ্বৰ মাটিকে জুখিলাহো
 বাবীৰে পছলা আনি
 হোমকে জুখিলা হো
 যজ্ঞ পাত্তা যজ্ঞ পাত্তা
 নাপাত্তা বিধিনিহো
 ববোধেৰ বাবীৰে মিঠা আম এজুপি
 ভাবন্তকে নানিলা কিয় হো ।

— x —

(১৮৪)

কাচা আমৰ ঠানী বায়ুণে পুবে

মণিৰাজ কুৱাৰে দনয়ন্তীক হবে
চাই আছে পিতেকে বাখিবা নৰে? ।
কইনাথের বায়ুণে, ববোথের বায়ুণে
কিও কেহেনি বান্টিলি সখিহে বায় ।
বিহা বিহি কবি হোমত্ জুই নেদা,
কিও থৈছা সণামুৱাক বাখিহে বায় ।

— x —

(১৮৫)

হোমত পুণ্য দিওঁবে
ব্রহ্মা ৰূপ ধৰি,
বিষ্ণু ৰূপ ধৰি
উঠিছে অগনি কুৰা
দলো দপো কৰি ।
বিশ্বামিত্ৰই বলে বাজাও
বায় কেনে সক?
বতাহতে হালি পৰে
হবেব ডহক ।

— x —

হোমত গুৰিলে কইনা উলিয়াই অলা শীত—

(১৮৬)

ও ফুলেশ্বৰী অলে আহ লগৰী
মায়েৰে মৰম চাবি হে,
কেন্কে যাওঁ লগৰী, আইৰ মৰম চাবি

বুকে অগনি, জ্বালি হে ।
ও ফুলেশ্বৰী অলে আহ লগৰী
(কইনাৰ সম্বন্ধীয় বিভিন্নজনৰ কথা নৰ্ধাট দীদলৈক গাব
পাৰি ।)

— x —

(১৮৭)

জয় এ চতলৰ আগতে
" " চাবুক ধৰা বেৰা
" " ঘৰতে কপেহী তাৰা ,
" " কাপোৰী তাৰাকে
" " এলে আনবা নৰে
" " দাদেকক খাটেনি ধৰা ।

(১৮৮)

চাফন'ৰ তলতে বাম মাতে
আহা হ জানকী মোৰ কাষে ।
আহা হ জানকী হুয়ো লগ হও
হুয়োৰ মুখকে হুয়োয়ে চাউ ।
দেখিতে জানকীৰ চন্দ্র মুখ
জুৰাইলা জানকী বামৰে বুক ।

— x —

(১৮৯)

বাপু থগেশ্বৰ অলৈছে থগেশ্বৰী

কাপোৰ দাঙি ধৰ।

বাগু ---

বাগু ধৰেধ্বৰ অলৈছে ধনেধৰী

কাপোৰ দাঙি ধৰ। বাগু ..

বাগু ছলালী

অলৈছে ধনেধৰী

মন ছলালি।

বাগু ছলালী।

— x —

(১৯০)

আহাহে কলপাত খুৰি

ককুণী অলৈছে ধেনু ভাজ ধৰিছে

বায়ণে হৰি নিৰো বুলি।

আহাহে কলপাত বেখা

ককুণী নলৈ মেরি হুণ্ডৈ সজা হে

ও হৰি বাম।

— x —

(১৯১)

আজিহে মাই ভোৰ

মায়ে কান্দবা লাগছে

চেহাৰ কাকেও আঁৰ কাপোৰ টানিছে।

আঁৰ কাপোৰৰ ভিতাবে হয় গগা বগৰী

ভালকে বহিবি বামৰে কাষাৰি ।
 বামৰে কাষাৰত সীতাই গেল বাগৰি
 বামে হাত পাতি ধৰে বালা ইংৰাজী ।

— x —

(১২২)

মাই অৱলা ও
 নবহিৰা তলে বালা মাটি
 তোমাৰ শৌহত্ৰে আনি দিবো
 কাষেম ৰাঙা পাটী । মাই
 মাই অৱলা ও
 নাযাবি তই বামৰে লগতে
 মহিং ৰাৱণ বৰ চুৰি
 হৰি নিবো তোকে । মাই...
 হুমন্ত ভালমতে থাকিবা ছুৱানী
 মহিং ৰাৱণ বৰ চুৰি
 লৈ যাবো পাতালে হৰি ।
 মাই অৱলা

— + —

(১২৩)

ও চান্না মাই নজৰে
 আমাৰ নাউ মাই
 একাৰতে স্নলে ।

অলেকে চান্না মাই
 বৰটুকৈ স্মৃথিলা
 মূৰলীৰ কেইটামান পাছি ।
 পাঠশেইলা বৰে
 একো কবা নৰে
 মুখ চাই তুলিলা হাঁহি ।
 অলেকে নাউমাই
 বৰটুকৈ স্মৃথিলা
 তোমাৰলৈ কি জ্ঞাত কুল ।
 পাঠশেইলা বৰে একো কবা নৰে
 চাই থাকে মেখেলাৰ ফুল ।

— x —

(১৯৪)

আৰু কাপোৰৰ ভিতৰে দময়ন্তী কইনা
 নাচাৰে স্বামীৰে মুখ
 নাচাৰা কৰিয়েই আল্ চাউল চিত্তায়ে
 দৰাৰ মনে বৰ দুখ ।

(ওৰণিৰ আঁৰত কইনাৰ মুখখন লুকাই থকা বাবে দৰাঘৰৰ
 বিভিন্নজনৰ কথা কৈ গীতটো দীঘলকৈ গোৱা হয় ।)

— x —

(১৯৫)

কান্দে গোসানী এ

জনেৰে জীয়াবী বামৰ ঘোষণী এ
(বামাণৰ পদ দি দীঘলকৈ গাব পাৰি ।)

লগুণ গাঠি দিয়া গীত—

(১৯৬)

সাঙুৰুবি সাঙুৰুবি ভালকে সাঙুৰুবি
কি ও গহেথৈৰ পকা ধান খাই হৈ বাম ।
সাঙুৰুবি সাঙুৰুবি ভালকে সাঙুৰুবি
কি ও বৰ কইনাই পকা ধান খাই এ
লগুণ গাঠি বান্ধি দিয়া
বৰ কইনাক সাঙেৰি
লগুণ গাঠি বান্ধবা নাজনা
ভাল মানুহৰ জীয়াবী ।

— x —

আঠৈ তোলা গীতঃ—

(১৯৭)

আঠৈ তুলি দিয়া, আঠৈ তুলি দিয়া
ভই বৰ সদৰৰ ভাইহে বাম ।
আজিৰে পৰায়ে, আঠৈ তুলি দিয়া
সম্বন্ধ চিঙিয়া যাইহে বাম ।
সণামুৱাই আঠৈ তোলে
কি ও কপায়ুৱাৰ বিয়াহে বাম
মুঠি মুঠি আঠৈ আনি

কি ও ধৰ্ম' কৰি দিয়াছে বাম ।

ইমান ডাঙাৰ বৰে

কইনা নিবা নৰে

বামুণৰ লেংটিতে ধৰেছে ।

আমাৰ মাইৰ আচলতে

মলা ভাম্‌খু আছে

তাকে খাবা পাই বাপুই

কুৰে পাছে পাছে ।

— x —

(১৯৮)

কুশ চিঙা বা টিক্‌ ধৰা গীতঃ—

হে টিক্‌ ধৰা টিক্‌ ধৰা

টিকৰ মূৰত কি এ

হে টিকৰ মূৰত হাঁতী ঘোঁৰা

শুঁৰত ধৰি নিছে ।

টিক্‌ ধৰা টিক্‌ ধৰা

টিকৰ মূৰত কি এ

টিক্‌ৰ মূৰত সপাৰ আঙঠি

জাঙেক দিবা নিছে ।

টিক্‌ ধৰা টিক্‌ ধৰা

চিকণ কলীয়া

কুশ কাটি বলোভুজই

গোত্ৰ চিহ্নি দিলা ।
ফুলে পাতে পৰি আছে
চায়েনাৰ তলতে
দিলো আই কুশ কাটি
বামৰে লগতে ।

— x —

(বিয়াৰ বাতি কইনাৰ খোপাৰ বাওঁফালে দীঘলকৈ গুঠি ৰখা
বেণীৰ লগত এডাল কুশ বনেৰে দৰাৰ চুলিৰ লগত সংযোগ কৰি,
সংযোগ স্থলত অন্নৰ প্ৰতীক ধানৰ শিহ, বস্ত্ৰৰ প্ৰতীক পাঁজী, ধৈৰ্য্য
বা সংযমৰ প্ৰতীক শিল, অমৃতৰ প্ৰতীক এটি কুশ বনৰ ত্ৰৈপাত্ৰ,
সোণৰ আঙুঠি নাইবা টকা এটি দি টিকৰ চুলি বন্ধাৰ পিছত দৰা
আক কইনা উভয় পক্ষই উচৰ্গা কৰা সামগ্ৰী সমূহ চুলিৰ সংযোগ
স্থানত স্পৰ্শ কৰাট পুৰোহিতে মন্ত্ৰ মাতে ।)

— x —

পুৰোহিতক খিচা গাভ—

(১২২)

বামুণ আতা দীঘল পেটা
উল্টে মাৰা ভূনী হে বাম
খাটা খুটা তিৰি আনছা
ঐ বাম ভূনী বুৰো কুনি হে বাম ।
বামুণ আতাই বাক্য বলে
মাজে মাজে এৰে

ঘৰত আছে গাজী খাইতি
 তাইকো মনত পৰে ।
 তামোলৰ ঢকুৱা বায়ুটু থকুৱা
 কি খাউ কি নাখং কৰেহে ৰাম
 নদীৰ পাৰৰ পৰা কচুৰ পেটা আনি
 বায়ুণে ভোজন কৰেহে ৰাম ।
 ঐ ৰাম আমাৰ বাম গৌৰ চুলি কোচা
 মহাৰাণী দিছেহে
 ঐ ৰাম তাহাৰ বায়ুগৌৰ চুলি কচা
 ইন্ৰে কাটি নিছেহে ।
 ঐ ৰাম আমাৰ বায়ুণ বহি আছে
 উমোলি-জুমোলি হে
 তাহাৰ বায়ুণ বহি আছে
 ফুটুখাৰৰ টেকেলিহে ।
 ● ইন্ৰে— এক ৰে

— x —

(২০০)

আমাৰ বায়ুণ হ বদি
 আমাৰ কথা লবি
 দশ টকা নেদে গেনি
 বিধি এৰি নেদ্বি ।
 দশ টকা লৈ বায়ুণ

বটনা পাৰাক যাবি
 বটনা পাৰাক যাই বাগুণ
 হাৰ গটে নিবি ।
 হাৰ গটে নি বাগুণ
 ঘন্মেক পিঙ্কলি দিবি,
 হাৰ পিঙ্কলি কেনে দেখি
 আমাৰ আগত কৰি ।
 হৰি মোৰ বাগুণট আহিছে
 " " লেপাংকে বহিছে
 " " লেংটিতে লাগিছে গু
 " " সকল গোপিনী
 " " হাট দি পাৰনা
 " " নখান্দাৰ পাৰতে ধু ।
 আৰিমাছৰ তিন্‌ডেল কাটা
 কুনো বাচ্পা নৰে বে
 বৰ ৰবৰ বাগুণটুকে
 কুনো বলে নৰে বে ।

— x —

বিয়া সযাপ্ত হোৱাৰ পিছত গোৱা গীত—

(২০১)

বিয়া হ'ল কুশলে উঠা নাৰায়ণে
 কিও ভাল হ'ক কুশল হ'ক বুলিছে বাম ।

কইনাই সেৱা কৰে
 বৰে তুলি ধৰে
 কিও ভাল হ'ক কুশল হ'ক বুলিছে বাম ।
 হাতৰ মুঠিত ধৰি সিপাৰ কৰি আন'লাক
 সমূহ সমাজৰে মাজেহে বাম ।
 মাই কাটা ভামূল খিনি
 বাপুই নাঠৈ লাজে,
 হাতত ধৰি সিপাৰ কোব'লাক
 সমাজৰ মাজে ।

— x —

(২০২)

বিয়া হৈলো বিয়া হৈলো
 বিয়া হৈলো ভালে হৰি এ'
 আমাৰ বাপুৰ বিয়া হৈলো
 এক চাতি ভেল হৰি এ ।
 আগফালৰ ভটা তাৰা
 পাছফালে বাই হৰি এ
 কইনাথৰে চতুলতে
 বাতি পুৱে বাই হৰি এ
 এক পইচা 'লাগে যদি
 দুই পইচা দিম হৰি এ
 ভেঙু আমি ধগেধৰীক

বিয়া কৰে নিম হৰি এ ।

— x —

(২০৩)

ও দেহি আলিৰ মুৰৰ তেলি কদম

” ” কেঁচাৰ মুৰৰ ঘিউ হো

” ” আজিৰ পৰা পালি বাপু

” ” তোৰে বুকোৰ জীউ হো

” ” নামাৰিবি নধৰিবি

” ” নাপাৰিবি গালিহো

” ” চিৰদিনে থাক্‌পো বাপু

” ” তোৰে সেৱা পালিহো ।

” ” ছন বাৰীত বিয়া দিলি

” ” ছাগে বাঘে খাইহো

” ” শাহে থকা ঘৰত দিহু

” ” ধৰমকে চাইহো

” ” বেহৰৰ চাকেলি

” ” স্বামী আকেলি

” ” লুপুংকে কৰিলি সেৱাহে ।

কিও তামুলৰ মানিক

মাইক পাই আহিল

বাপুৰ মুখত পাৰী হে

চাতি লগে চাই থাক খানিক ।

— + —

(২০৪)

কাউরী কবিছে কলো কলো
কইনাটি সন্কালকে অলো ।
মেকুরী কবিছে মেউ মেউ
কইনাটি সন্কালকে নেউ ।

— x —

(২০৫)

হোল বিয়া হোল
বাপুর চকুরি হাতী,
দোল চিঙি গ'ল
হোল বিয়া হোল ।
বাক্সি আন'লু বাক্সি আন'লু
বাক্সবার নাইকা থল
শহুরেকে দেইখে দিলাক
বকুলর ফল ।

— x —

(২০৬)

কইনাথেরে দাদা খুড়া
সবে বৈলা চাই
ধেনু দাড়ি বামচন্দ্রই
সীতাক লৈয়া যাই ।

— x —

(১০৭)

আগ দিয়া গীত—

(আগ চাউল দিয়াৰ সময়ত লগা সামগ্ৰী সমূহ — পাহৰৰ বাতি
হুটা, মূৰীয়া তামোল, পানীৰ ঘটি এটা, চৰিয়া এটা, ডাঙৰ
বাতিৰে চাউল এবাতি, ছলি, ঘট, ভঙনীয়া পইচা ৭,২/১১ টা)

জাঙলাৰ মূৰতে তিনি শইত খাইছিল।

শৌহৰেৰ ঘৰ নচত্ৰু বোলিছে বাম

জানকী টেটেৰী ভুৰুকে লৈ গেল

আহা পাখা খেল বোলিছে বাম ।

শহুৰেৰ বৰঘৰ

বেভেদি চাত্ৰা

কিও বাপু ভই চাপৰি যাবিছে বাম

মায়ে বুই দিয়া

মাচৰাজৰ চেলাংখেন

কিও মোচ খাই চিৰিবা চাইবিছে বাম ।

ভিতাৰৰ বাটেতে ও শুনবে বাজাও

শাহু বহি আছে ও শুনবে বাজাও

হাত জুৰুকে নমস্কাৰ কৰাহে বাজা

চেলাঙে ঘুগুৰা গাঁঠা ।

আঠুও নাকট্ৰা ও শুনবে ..

পেটও নেফলবা ও

হাতজুৰকে নমস্কাৰ কৰাহে বাজা ।

— x —

(২০৮)

জয় এ চাউল চিতা মাৰি

” ” ফুলাম পাটী পাৰি

” ” আনান্গৈ হাকিমক মাতি ।

” ” হীৰা ঘৰৰ চক

” ” থগে সৰু সৰু

” ” এক মুঠি মলিখা ধৰে ।

” ” কীৰো বহালো

” ” থালি থালি কৰি

” ” উতলি উতলি পৰে ।

● মলিখা—নভঙা চাউল, ।

— x —

(২০৯)

ৰাম বাজাৰ ফুলাম পাটী

মাজে বাঙা দৈ

বহিছে জানকী সীতাই

বহুনাথক লৈ ।

— x —

(২১০)

বৰ ধৰা বাহুহট্টকে চিহ্ন চিহ্ন কৰে

তই আইছা বৰ ধৰ্বা
 ঘন্মেক নিলাক চুৰে।
 কোক্ নিলাক কোক্ নিলাক
 কোক্ নিলাক টানি,
 বেকীৰ পাৰত পৰি আছে
 চিৰা মেখলাৰ কানি।
 বৰ ধৰা মানুহটুকে চিনু চিনু কৰে
 তই আইছা বৰ ধোৰ্বা
 ঘন্মেক নিলা টানি।
 কহে নিলাক কহে নিলাক
 কহে নিলাক টানি
 সিদ্ধিৰ মুখত পৰি আছে
 চিৰা মেখলাৰ কানি।
 তোমাৰ ঘন্মেক চুৰে নিঙতে
 আমি আচু চাই,
 তোমাৰ ঘন্মেক চুৰে নিলাক
 সিদ্ধিৰ মুখত পাই।

● কহে—কলৈ।

— x —

(২১১)

আলিঙ্গ, মুখত কঁহি, বুন
 আয়তী কৰে গান গুন এ

এ চলাৰ জেপত টাকা ব'ল
 বৰ ধৰা ঢকা ব'ল এ।
 আলিৰ মুখত কাঁহি বুন
 আয়তী কৰে গান গুন এ
 এ চলাৰ জেপত টাকা ব'ল
 কইনা ধৰইতি ধেম্‌না গ'ল এ
 আহাহে কাৰ মাছ কুকুত
 বৰ ধৰা মানুহটুক
 সান্দাহ দিম চুকোত হে
 ও হৰি বাম।
 আহাহে হাজ্জেইলা কলহৰ কাণ
 বৰ ধৰা মানুহটুক
 কাণত ধৰি আন হে
 ও হৰি বাম
 আহাহে ঢোল ধম্‌ ধম্
 বৰ ধৰা মানুহটুক
 তুইত পুতি ধম

● ঢকা—চপনীয়া, কুকুত—খালৈত।

— x —

(২১২)

লো দানা গাঠি লো
 নিৰ্মাৰ্জি দি আৰ্জি দিছে

চলাৰ জেপত ভৰে লো।
 লো দানা গাঠি লো
 খৰ্‌মাই দি আগ দিছে
 চলাৰ জেপত ভৰে লো।
 লো দানা . . .

— x —

(২১৩)

জানি শুনি কইনাৰ মায়েকে
 ছনিতে ধৰিলা
 আগ হাতৰ সণাৰ বাল
 উচৰ্গা কৰিলা।

আগদেই আগদেই
 গৃহস্থৰে ভাল,
 ছখী নহৈ কাঙাল নহৈ
 হাখী জমিদাৰ

হেৰ কইনাৰ বৌয়েক^১
 আমাকে কৰিবি মান
 পছিন খেন কদলৰ

কেক গচে দিবো

জাকেবি কুৰিবি কাণ।

আহাহে কইনাৰ বৌয়েক নাগে

ও কদল খেন এলে দিলা কুবাকৰ আগদেই

তাইক বোলে সগাৰ কেঁক লাগে।

ও কাচা কলৰ দনা

লালেকু মৰে টাকাৰ দেনাত

তাইক লাগে সগা।

● কদল—কোদাল।

— x —

(২১৪)

কাচা কলৰ ভাবে

আগদিবা নৰে তাই

লালেকৰ জনম বাৰে। কাচা

ও আদ্‌ছা লাউ

কইনাৰে বোয়েকৰ

জিল্‌কেনী চাউ।

চালত উঠা পুঁই

আগদিবা অলে আইছে

বান্ধেৰী মুইহে।

ও হৰি বাম।

আহাছে আগলা পানৰ লুৰা

আগ্‌ দেউতিৰ গিৰেকৰ নাউ

মোথ্‌ফল খাৱা বুঢ়া হে

ও হৰি বাম।

কি এ, উপাবে উৰে খেল ছাই

আগ দিৱা ডিবিটুই
মেকুৰী ভাজা খাইহে
সানিবাৰ মুন ভেল নাই

● মোথফল—মথফল, মুন—নিমখ।

— x —

(২১৫)

পাটীতে বহি এ কিহৰ খচো মচো
ঐ বাম বোপাই তোৰ হেৰাইছে কিহে
পকেটৰ পৰা কমালখেন হেৰাইছে
ঐ বাম বাইদেউ বিচাৰি দিহে
পাটীতে বহিয়ে কিহৰ খচো মচো
ঐ বাম বাইদেউৰ বা হেৰাইছে কিহে
ফুলন্তী বাইদেউৰ ফুলচেৰী হেৰাইছে
ঐ বাম বোপাই তই বিচাৰি দিহে।

— x —

(২১৬)

আগ দেইতী আগ দেইতী
কৰে আগ পাছৰে
আগ দিবা বৰে কৰি
ধুম কলৰ গাহৰে।
আহাবে মাছৰ মাগুৰী
আগদিবা বৰে কৰি

ভিতাৰ হাঙ্গনী হে ।

ও হৰি বাম ।

আহাৰে মাছৰে দিঙি

আগদিবা এৰি তাই

উঠি মাৰে বিঙিহে

ও হৰি বাম

আহাৰে মাছৰে শোল

আগদিবা এৰি তাই

উঠি বাঁজৈ ঢোল হে

ও হৰি বাম

আগ দেইতীৰ গালে

মৰা সিদ্ধুৰ জ্বলে

কিও ভেকেলী চৰে যাই গালে হে বাম ।

এটা অলৈছে খাতিৰে খুতুৰা

ঐ বাম এটা অলৈছে লেঙী ও

তাৰে মাজতে বোয়েকটু অলৈছে

ঐ বাম সাক্ষাৎ চুইলা হেন দেখি হো ।

চালৰে কুমুবা

মৰাটো ধুমুবা

কিও কইনাটু তিৰাহৰ জ্বালি হে বাম ।

জুই যে যোৱা সৰু কালৰ কাঠৰ পুতুলা

লুকাই আহিলি ক্লিয় দেখা নেদিয়া ।

পাশা খেলৰ গীত—

(২১৭)

পাশা খেলাইলোৰে, ওৰে আঁকিলন্ত ঘৰে
 সীতা সঙ্গে খেলে পাশা বাম গদাধৰে ।
 লগৰীয়াই সাজি কাচি বান্ধি দিলে চুলি
 দেউতাই প্ৰতিজ্ঞা কৰে বিয়া দিম বুলি ।
 বাঁহ সাজি পক্ষীজাকে উৰি গুচি যায়
 নিশ্চয় জানিবা পিতা নাৰীও তেনাই ।
 নাকান্দিবা পিতা তুমি নাকান্দিবা আই
 আজিৰ পৰা তোমাৰ লগত গোট হিঙি যাই ।
 নাকান্দিবা দাদা তুমি, নাকান্দিবা বো
 তোমাৰ ঘৰত জিৰাইছিলু, জিৰণীয়া মো

— x —

(২১৮)

পাশা খেলাইলোৰে বাম মহাবীৰ
 গমন ধীৰে ধীৰে,
 আজি যদি পাশাত ঘাটে
 বামত কাৰ্য্য নাই । পাশা
 ওৰে পাশাই ধৰে শাৰী
 বামচন্দ্ৰৰ ফুলাম পাশা
 সীতাই নিলাক কাটি । পাশা
 ও ফুলে চাকা চাকি

কদম ফুলে ৰাতি
 বাপুৰ হাতৰ চিৰি আঙঠি
 মাই থৈছে ৰাখি ।
 দকনৰে আৰ্চি ফণি
 দকনৰে উণ
 আমাৰ মাইৰ বিয়া হলি
 লগত যাব কুন ।

— x —

বৰক নেঙঁতা দিয়া গীত—

(২১৯)

মায়ে কুটি থৈছে ভোগ ধানৰ চিৰা
 শাহে কুটি থৈছে কণৰে গুডা
 নাথবি বাপু তই আমাৰে কিৰা ।
 শাহেথৰ পাছফালে ইটাৰে গড
 শাহে কৰি থৈছে দালিৰে বৰ
 থচ্ থচ্ কে থা বাপু
 থোৰ্কা ডেল ধৰ ।
 শাহেথৰ পাছফালে দৰ্থেৰা আলু
 শাহে কৰি থৈছে মতিচৰ লাড়ু
 থচ্ থচ্ কে থা বাপু
 কৰিবো দাক ।

● থোৰ্কা—খৰিকা, দৰ্থেৰা আলু—কাঠ আলু, দাক—ওষধ ।

(২২০)

ধেহু চাবৰে চাম চুম বাচী
জাহা চাউলৰ ভাত কেইটা দেই আৰু নেই
আহ চাউলৰ ভাত কেইটা কাঁহী ভৰে দেই ।
ছৰাবে ছৰাবে বাপুক কইনা দেই যাচি
ধেহু
মুগৰ দালিৰ আঞ্জাখিনি দেই আৰু নেই
মাহৰ দালিৰ আঞ্জাখিনি বাতি ভৰে দেই
ধেহু
তাকে খাই আমাৰ বাপুৰ
পেট ধৰ্লাক্ টানি
দাউৰা দাউৰিকে হাগ্ বা যাই
গাউৰাত পানী নাই
ধেহু

● গাউৰা—পায়খানাত ব্যৱহাৰ কৰা পিতলৰ বাটি ।

— x —

(২২১)

ওলেদি বাক্সিলা ভোল হৰি হৰি
ওৰে ওলেদি বাক্সিলা ভোল হে,
হাতীৰে শু'বডেল টেঙাইদি বাক্সিলা
ওৰে জাঙেকে নাপ্লাক জোল হে ।

— x —

(২২২)

বাপুক বহইহঁ বা দিছে কঁহীয়া
 ভোজন কোৰ্ বা আনি দিছে
 জাহা ধানৰ চিৰা ।
 বাঁহৰ আগৰ ভেদেলতা
 ফুলে কি ফুলে
 আমাৰ বাপুই মান্দাহ খায়
 গিলে কি নিগিলে ।
 কঁহি এবাৰ পাত বাপু
 কঁহি এবাৰ পাত
 আগে বাপু খাই থৈছা
 মাই বান্ধা ভাত ।
 জুন জুন টুইলা টেঙাৰ গুটি
 আগে বাপুই পিঙ্কি থৈছা
 মাই বুৱা ধুতী ।
 ন ঘৰৰ নকুচা বাৰী
 পুৰণ ঘৰৰ কানীৰে
 নালাগে বাপু ডলমূৰ কোৰ্ বা
 আগে দেখ্ ছু আমিৰে ।
 ওলি ওলি পকাদলি
 দলি বাগাব খাই
 বিয়াৰ বৰে হাঁহি প্ৰকা

কতো দেখা নাই ।

● ভেদেলতা—ভেদাইলতা ।

— x —

(২২৩)

শাহেথের বৰগিৰি

গাই ছুৱে চকুৰি

কিও—পানী দি পায়হে ভাত ৰান্ধেহে ৰাম ।

দহৈৰা মাতে আনি

শৌহ ৰে গাখীৰ ৰাখে

কিও—শাহে জকুৰা ভাতে খায়হে ৰাম ।

শাহে উঠি ব'লে হে বুকোৰ বাপা

কিও—শৌহ ৰে মিছা কথা কয় হে ৰাম ।

পলৰ চাব মাৰি গা ধুবা গেইছিনু

কিও—কলীয়া মেকুৰী খায়হে ৰাম ।

জাপিৰ খিচোমিচো দৈ হৰি হৰি

কিও—জাপিৰ খিচো মিচো দৈ হে ৰাম

খাৱাৰ খিচোমিচো নাপাতৰি বাপা ডই

কিয়—ভকতক নিয়াবত থৈ হে ৰাম ।

● পায়হে—পায়স, দহৈৰা—গাখীৰ বেচা জামুহ

— x —

(২২৪)

ভিতাবৰ বাটতে ও গুনৰে ৰাজা ও

সান্দহৰ ডুকুলী ও শুন্বে ৰাজাও
 অলপমেন তিনমুঠা লবাহে ৰাজা
 চেলাঙে ঘুগুৰা গাঁঠা
 ফাইককে নলবি অ'
 শাহে গালি পাৰবো
 অলপমেন তিনমুঠা লবাহে ৰাজা ।
 ভিতাবৰ বাটতে ও শুন্বে ৰাজা ও
 গাৰীৰে বেইৰা ও " "

অলপমেন, এক লাকুৰা লবাহে ৰাজা ।

● ডুকুলি—ডুলি, ফাইককে—বেছিকৈ লাকুৰা-নাৰিকলৰ কোবোকা ।

— x —

(২২৫)

ৰাজাবোত অলৈছে, একজৰা মাগুমাছ
 একজৰা মাগুমাছ ও
 শৌহৰে আনি দিবো
 শাহে ৰাজি দিবো ও
 মোৰ বাপাই ভাল খাৰা বুলি তলোবলো
 বুৱেনী মাই তই মাকু চলো ।

(দৰাই খাই ভাল পোৱা বিভিন্ন বস্তুৰ কথা ঢাঁলৈথ কৰি গীতটো
 দীঘলকৈ গাব পাৰি ।)

— x —

(২২৬)

পৰ মনৰ গন্ধ পাই
 অলে নাহে যছুৰাই এ
 বাতিৰ খিনি চেল্‌কি খায়
 পাগৰ দেখি চকু যায় এ ।
 ভাজা মাছৰ গন্ধ পাই
 অলে নাহে যছুৰাই এ
 পাতৰ খিনি চেল্‌কি খায়
 চকুৰ ফালে চকু যায় এ

— X —

● পৰ মন—পায়স ।

(২২৭)

আজি বাতি থাক বাপু
 কালি পুৱাই যাবি,
 শাহে বান্ধা জুকা ভাত
 পেট ভৰে খাবি ।
 বাপু যাবিতো যাবি
 শাহে দিয়া পিঠা পৰ মন
 আমাকো দিবি ।
 আমাকো দিবি বাপু
 এবিও নাখাবি ।
 হে মোৰ বুকোৰ শাহ

পলম নকোবিবা ।

বাইজ সকল উঠি গেলি

একলাই নোক যাবা

— x —

(২২৮)

বাপু আকাল পবা

গাখীৰ খাবা খুজা

ঐ বাম—শাহেখের নাইকা গিলাচ হে বাম

বাবীবে মাজবে জাতি বাঁহ এজুপি

ঐ বাম—ভাবে কাটি আনে চুঙাহে বাম ।

বাপু আকাল পবা

গুড়া সান্দাহ খাবা

কিও—শাহেখের নাইকা বাতিহে বাম

বাবীবে মাজবে আইঠা কলৰ চুপা

কিও—ভাবো কাটি আনে দনাহে বাম

বাপু আকাল পবা

সান্দাহ খাবা খুজা

কিও—শাহেখের নাইকা সান্দাহহে বাম

বগল পাতা পিঠাঙবি

কিও—তাকে আনি দেই খাবা হে বাম ।

● আইঠা কল—ভীম কল, দনা—কলপট্টাব খোল ।

— x —

দৰাই মান ধৰা গীত—

(২২৯)

বাপু তই নাযবি নাযবি অকলে
খুডশালে ৰাখি থব
চিৰ দিনৰ কাৰণে ।
খুডশালে কমাল দিবো
লো বাপু পকেটে
লগৰ লগবীয়াই
খুলি চাইবো বাটতে
বাপু

(বিভিন্ন জনে বিভিন্ন বস্তু দিয়াৰ বৰ্ণনা কৰি গীতটো দীঘলকৈ
গাব পাৰি)

— x —

(২৩০)

ও গাভীৰ চাকা
হাত জুৰুকে সেৱা কৰ
শাহে দিবো টাকা ।
ও মন বগৰী
হাত জুৰুকে সেৱা কৰ
শৌহৰে দিবো ঘড়ী ।
কীডান ঘৰৰ কাঠি ।
হাত জুৰুকে সেৱা কৰ

বোঁয়ে দিবো আঙুঠি ।
 আমি কৰো খচোমচো
 বাপুই কৰে বাতি হৰি এ
 শাহেকথৰ ফুলা বিচনাভ
 বাপুই হয় কাতি হৰি এ ।

— x —

(২৩১)

ভিতাৰতে আদি গদি এ
 মজিয়াতে বাতি
 অলে আহা কাঞ্চনমতী
 আমাৰ হৰে বাতি ।

কইনা বিদায়ৰ গীত—

(২৩২)

চাউল খাৰ কৰি কুটলু পিঠাগুৰি
 বাৰীৰ মনোমতী কল
 মাই লাম্বাণে নাযবা ।
 মাইৰে আগতে একেখৰা বস্তি
 কুন্‌মু কুমাৰৰ চাকি
 মাই লাম্বাণে নাযবা
 জতুৰা কুমাৰে ও মাই ······
 চাতি গটে দিছে ও মাই·········
 পহু পুখুৰীৰ মাটি । ও মাই ······

পদ পুখুৰীক ও মাই
মই বাধে গৈছিলু ” ”
তৌ দি অত্‌লু পিন্দ ” ”
কাষৰে কলসী ” ”
টলো বলো কৰে ” ”
বঘুনাথ আহিব বোলি ” ”
বঘুনাথ আহিব ও মাই
কি বান্ধা পাইবো ও মাই... ...
চন্দনে চিতাৰ গাৱ মাই

● পিন্দ—পিঙ ।

— x —

(২৩৩)

মুৰ চুটি ফোট মাৰি
আইনা এৰ্‌লি কোত,
চেনাহৰে মায়ে পিতেক
এৰি গেলি কোক ।
পিতেক এৰ্‌লি চায়নাৰ ভক্ত
মায়েক এৰ্‌লি ঘৰত
মৰমৰে বোয়েক এৰ্‌লি
পাপ্‌ঘৰৰ ভিতাবোত ।
চাইবোকালে চাবডেল জ্বৰী
মাই আছে খৰি,

কাঠিৰ কণাত
 বহি কান্দে সমনীয়া ভাই ।
 নাকান্দিবি ভাই মোৰ
 নকৰিবি শোক
 ছয়মাহে বছৰ দিনে
 দেখা পাবি মোক ।
 মূৰ চুটি ফোট মাৰি
 আইনা এৰ্‌লি কোত
 এই পুৱাৰাতি মাই
 যাবা অল্‌লি কোক ।
 যাম যাম আই মই
 পুৱনীয়া বাঙি
 কি কৰিম আই মই
 সংসাৰৰ বীতি ।

— x —

(২৩৪)

কঁহি এবাৰ পাত বাপু
 কঁহি এবাৰ পাত
 চিক্‌ চিক্‌ ব'দ উঠ্‌লি
 মাইক লাগবো ভাত ।
 মায়েৰ আগত কৰি বাপু
 ভাত বাঙি থবো

আমাৰ মাই আদৰুৱা
 পুৱাই পাচ্‌টি খাবো ।
 শাল টানা খিল । বাপু
 চেলাং টানা খিলা
 কিছু বাপু ভাগ্যবান
 আমাৰ মাইক পাল ।

— x —

(২৩৫)

আঠতৰ গাছৰে বাঙী চিলা
 আমাৰে মাইকে দুইহ্ৰেত দিলা
 নাকান্দিবি মাই তই নোক্ৰবি শোক
 মাহে পষে দাদে আনিবো ভোক ।
 আহতে যাওঁতে দেখিবি গাওঁ
 মায়েৰে পিতেৰে ৰাখিবি নাউ ।
 একলা মায়েহে মাৰিবো গেৰি
 কি মতে আহিবি একলাই চলি ।

— x —

(২৩৬)

যাবিতো যাবি মাই
 হাৱাৰ গাড়ীত
 একেদমে মাই পাবি
 শহৰৰ বাৰী ।

হাৰাৰ গাটী পিপ্ পিপ্
বতাহত চলে,
ইযো চাৰে, সিয়ো চাৰে
অলে অলে ।

— x —

(২৩৭)

সন্কালে অলো মাই
সন্কালে অলো,
চাযনাৰ তলত জ্বলছে বাতি
আমাৰ দেখুন পুৱৈ বাতি
কান্দান খো মাই
কান্দান খো ।

কইনা আহি দৰাৰ ঘৰ পাঙতে গোৱা গীত—

যাওঁতে কলীয়া কদম কই গৈছিল
আহোতে মেলিলা পাহি হে ৰাম
তাৰো এক পাহি মাই এ পিঙ্গিলা
ৰামচন্দ্ৰই কই যোৱা বোলি হে ৰাম ।

— x —

(২৩৯)

একলাই গৈছিলি বাপু
ছকলাই আহিলি,
কাৰেনো বুকোৰ বাছা

কাটিও আনিলি ।
কাটি নানো চুহি নানো
নামাতিলো লাজে,
আপুনি বহিছে আহি
সমাজৰে মাজে ।

— x —

(২৪০)

ওপাৰে উৰে গেল ছাই
কিনো বাপু কইনা আন ছা
মুখৰ জল্-তি নাই ।
নহক নহক মুখৰ জল্-তি
সৰগৰে তাৰা,
পিতে চাৱা কইনা বাপু
ঘূৰে দিবা নৰা ।

● জল্-তি - উজলতা ।

(২৪১)

ক'ৰ পৰা আহিলি জনেকৰ জী
স্বামীৰ ঘৰ বুলি তই কেন কে চিন্-লি
চিনিলা জ্ঞানকী ভালে কৰিলি
শাহেকে মাতিবি আই বোলি
দেখ-তে শাহেৰে লাগিব' দয়া
স্বামীৰ চৰণ চাই কৰিবি সেৱা

সোণাৰে কলগুলি ৰূপাৰে পাভ
আহি কি জানকী মাত দিছা কাক ।
আহি কি জানকী মতিচৰ লাডু
শাহে কৰি থৈছে মন পৰা দাক ।

— x —

(২৪২)

জলপে খাইতি নাউ মাই
গুটি ফেললি কোত
ও বাতি যিচা সৈথে কেইটাক
এৰি আইহ্লি কোত ।
ও বগবী খাইতি নাউ মাই
গুটি ফেললি কোত
ও গীত গাৱা লগৰীকে
এৰি আইহ্লি কোত ।

অলপ পানীতে বান্দাবৰ পোৱালি
অলপ হেলচী বান্দাবৰ পোৱালি
আমি দিয়া ঋটি কাপ্‌বোত
তেল সিদ্ধুৰ লগলি ।

● সৈথে—সখী ।

— x —

বিয়াৰ বাতি গোৱা বিভিন্ন গীত—

(২৪৩)

ৰাম ৰাম ৰাঁজা কলৰে আবে

জনেকৰ ঘৰতে সীতা থাকা বোলি

জানলাক কুনে ।

(পুখুৰীৰ পাৰে পাৰে জাতীয় পদ দি গাব পাৰি)

— x —

বাম যতে সীতা ততে^২ ।

লগতে নলবি সীতা তই,

ছুখুনী মারক বুজোত। নাই ।

কৌশল্যা সুমিত্ৰা মোৰে আই,

বাম বনে যাই বাখলতা নাই ।

ৰাজ পোছাক সোলকাই থোৱা ।

গছৰে বাকলি সারতি লোৱা ।

গছৰে বাকলি পিঙ্কিলা বন্ধে

পিতৃ সত্য পালন কৰিবা লাগে ।

ছুখুনী মারব মন ছুখে

কৈকেয়ী মারব মন বন্ধে ।

ভবত শত্ৰুশ্লক থাকিবা চাই

নিশ্চয়ে জানিবা বনক যাম মই ।

— x —

(২৪৪)

বামৰে ঘৰৰে পটেশ্বৰী

কান্দে কি বামৰ গুণ কৰি ।

মিথিলা নগৰে বিয়া কৰে

থাকিবা নাপলু বজ্জমনে ।
 উৰত ব শিথানে ঘুমোটি গ'ল
 উঠিয়া লক্ষণে এৰি থৈ গ'ল ।
 এবিলা বাম মোক কি কাৰণে
 বনবাস দিলা তপোবনে ।
 আৰো সীতা নাৰী গৰ্ভৱতী
 দণ্ডুকা বনতে খপিলো ৰাতি ।

— x —

(২৪৫)

বাৰীত কান্দে বাৰীৰ বেৰা
 ঘৰত কান্দে সীতা,
 ৰাখো নাৰায়ণ, ককণা সাগৰ হৰি ।
 আগতে কৈছিলু হে বুকোৰ আই ও ।
 গছত পোকপা নেদুৰি লাউ
 লাউও সৰিবো, জীয়েক লৈ যাবো ও
 তোৰ ঘৰ হৈ যাবো সাউ ।

● পোকপা—পকিবলৈ, সাউ—উদং ।

— x —

(২৪৬)

আগতে কৈছিলু হে বুকোৰ আই ও
 থৈকাৰা নিদিবী ভাতে
 আজৰা সিজিবো পাজৰা সিজিবো ও

পবন গেজনীয়া মাতে ।

চজনাৰে শাল গাভী চজনাৰে মাকু

চজনাৰে বেঞ্চিঙ বহি

মাই বোৱে কাপোৱ ।

● থৈকাৰা—থেকেৰা টেঙা, চজনা—চাঙিনা গছ ।

— x —

(২৪৭)

বুটৰ দালিৰ আজ্ঞা বিলাচী ও

নাবান্ধবি আই তই বিলাচী ও

মোৰ মুখত বটুৱা লাগে, নালো

লাচকে বিলাচী ভাচ খেলো ।

শহুৰৰ পুতেকে বিলাচী ও

চিঠি দি পঠিছে বিলাচী ও

ভেঙক বোলে কমাল খেন লাগে

লাচকে বিলাচী ভাচ খেলো ।

● বটুৱা—বেয়া ।

— x —

(২৪৮)

মহাদেৱ কিবি যোৱা ঘূৰি

পাৰ্বতীয়ে কৈছে আজি বিয়াতে নবহে ।

শিৱৰ মুৰত সব সৰ্প চক্ৰ ধৰি

গলে দেখো সৰ্পৰ মালা গায়ে ভৰ খুঁটি ।

কমলু চিম্ভা কাটা ত্ৰিশূল আছে হাতে
 বাঘৰ ছালে পিঙ্কি নিৱে ধুনীও বহি আছে।
 সণা নাইকা, থাক নাইকা, নাই অলংকাৰ
 পিঙ্কিৰ বাঘ নাই পিঙ্কে বাঘৰ ছাল।
 পিঙ্কিৰ বাঘ নাই নিৱে পিঙ্কে বাঘৰ ছাল
 আগফালে টামিনিলে উদি হয় পাছফাল।
 চুচুৰী পাবাৰ তিবি কেইটাই বহে শাৰী শাৰী
 তাৰো মাজে ভাঙু নাই বহে বাঘৰ ছাল পাৰি

— x —

(২৪৩)

কৰ পৰা আহিলি জটীয়া ভাঙুৰা ও

সৰপে বান্ধিছে হিয়া ও বকুৰা

তোৰে কপ দেখি মেনকাই ডবলুক ও

ও নেছ পাৰ্বতীক হিয়া ও বকুৰা।

অহৰ্নিশে মহাদেৱে হৰিকে হিয়াই

কিনো হিয়াই থাক বোল্লি ধৰণা মাৰি যায় এ

অশ্বৰ ছাল কান্দিলা গিঠা পৰমান পায়

মোৰ ছাল কান্দিলা খুদ কণো নাই

মনা খান এলে দিহা খুজিবাকৈ বা

খুজি মাগি আনি মই ছলিক বান্ধি দে।

সিংহৰ পিঠিত উঠি আৰো বাঘৰ পিঠিত পায়।

ধ্যান কৰিবা যায় আৰো গণেশৰ মায়।

● বোৰণা মাৰা—খেদি খোজা

(২৫০)

মহাদেৱ বহি যা চোভালে
দক্ষ ৰাজ্যৰ জী আজি কোনে বিয়া নেদে ।
পহিলৰ জাঙেই বুলি বৰিবাকে গেলু
হাডি হেন পেট দেখি উলটি আহিলো ।
হাডি হেন পেট আৰু বেৰা হেন দাঁত
চকু দুটা তাল, তাল, তুল তুল থানি থূনা মাত ।

— x —

(২৫১)

সীতা সয়ম্বৰ পাতিছে
জ্ঞানকী বিবাহক লগি
ৰাজা গণ আহিছে ।
যিজন শিৱৰ ধনু ভাঙ্গিবাক পাৰে
সীতা নামে কন্যা আনি সমৰ্পিবো তাৰে ।
ভাঙ্গিব শিৱৰ ধনু ভয় হয় মনে
মনে মনে কান্দে সীতাই অকাৰণে ।

— x —

(২৫২)

আইমোৰ সন্ধিয়া পৰতে
আইমোৰ আহিছে অভিজি
আইমোৰ নবৰূপী নাৰায়ণ,
আইমোৰ দিয়া অন্নদান

আইমোৰ শুদ্ধ কৰি মন
আইমোৰ তুট হৈবো ভগৱান ।

— x —

(২৫৩)

মায়েকৰ গলে কান্দে ধৰিও কান্দে বাৰম্বাৰ
বাখা বাখা বুকোৰ আই আৰু একষাৰ ।
কেনেকৈ বাখিম আই হ'লি পৰৰ ধন
এতিয়া লৈ বাবো ছাৰকা নগৰ ।
মোকে চেনাহ্ নাই আই ও মোকে দয়া নাই
চায়নাৰ তলত ঐলে দিলিঃ সমন্ধ চিঙি যায় ।
পিতেকৰ গলে ধৰে " "

— x —

(২৫৪)

আয়া ও চোতালৰ ধূলাকে ধূলা ছুবুলিবা
" " বাটনীৰ আগতে যায় আয় চাম্পাও ।
" " আপোনাৰ বেটিকে বেটি ছুবুলিবা
" " মোৰ বেটি পৰৰ তাক যাই ।
" " সৰুৰ পে বাঢ়ালু বকুল ফুল ফুটলু
" " ভেঁও বেটিক বাখিবা, নবলু ।
" " বেটিৰে লগত নানান বস্তু যাই
" " ভেঁও বেটি গালি দাত খায় ।
" " বেটিকে ছুখ্‌বা, বেটিকে নেদিবা

আয়া ও বেটিকে নেদিবা লাই ।

— x —

(২৫৫)

কি ফুল ফুলে

আমাবো মাইও লাইটত জ্বলে ।

আমাবো মাইও লাজেতি কাজেতি

লাজতে নৈমেলৈ হাত নালা ।

চায়েনাৰ ভলতে মাই হালি পৰে

পিতেকে হাত পাতি ধৰে নালা ।

নহওঁ মই আজলী নপৰো বাগবি

বামকে মনতে পৰে নালা ।

পিতেকৰ কলাতে মাই হালি পৰে

মামেকে হাত পাতি ধৰে নালা ।

নহওঁ মই আজলী নপৰো বাগবি

মাকে মনতে পৰে নালা ।

মোঁৱাৰ গাডী গাডী

ফুৰে হাৰা খাই

খন্তৰা বামকে চাই নালা ।

— x —

(২৫৬)

আজি অত দিনে উৰা কুৰবী

হাতে দেখি আজি চিঠিৰে ।

সেই চিঠি খানি
 দিলা সখীর হাতত
 আনা চিত্রলেখাক মাতিহে ।
 চিত্রলেখাই বলে সখী
 ভই বব আজলী হে
 সপোনতে বব পাই
 হৈ গেলি পাগলীহে ।
 উপবেদি উবে যায়
 ধঞ্জনীয়া পক্ষীবে
 থাপ মাঝি ধরি আনি
 পাটাতে বতিলা বে^১
 সেই ফোটা থিনি
 পিন্ধি চিত্রলেখাই^২
 গগনে মাঝিলা উবাহে ।
 ছয়মাহর বাট সাতদিনত পালা
 পাই গেল ছাবকা নগরীবে
 লোহাঝে ঘর লোহাঝে বাবান্দা
 তাতে বহি আছে অনিচ্ছ ।

— x —

(২৫৭)

কর্দৈর ভলতে মাই প্রাণেশ্বরী ও
 বহি বুই আহিলা তাঁত ।

তাঁতৰ মাত শুনি শহুব পুতেকে ও
 কাটি দি পঠলাক মাকু ও লগবী
 সেই মাকু পাই মাই চেলাং লগলাক ও
 গহইনা গাহকে চাই ও লগবী ।
 গাওঁত হইছে সভা, বাপুই গেইছে চাইবাও
 সেই চেলাং কান্ধতে লইও লগবী ।
 লগবীয়াই সুধা ঐ, সঁমৈবাই সুধা ঐ
 এই চেলাং পালি তই ক'ত ও লগবী
 কি সুধা ভাই কবাবো লাজ পাইও
 শহুব জয়েবী দিছে ও লগবী
 শহুব জীয়েবী অদ্ভুত বুয়েনী ও
 চেলাং দি পঠিছে মোক ও লগবী ।

● সঁমৈবা—সমনীয়া

— x —

(২৫৮)

নাৰিকলৰ মুখে মেলিলা পাহি
 আজিহে নাউ মাইব মুখত নাই হাঁহি ।
 পিভেকে বলে আহি ভাতকে খাহি
 মায়েকে বলে স্কুলক খাহি ।
 ন্যায় মই ইচ্ছুকলক মন বয়া কৰে
 অক কোববা নবলি মাষ্টবে মাৰে ।

● খাহি—খোৱা আহি ।

(২৫৯)

যোব মইনা আগতে কৈছিলু ও
 " " ছে বুকোব বো ও
 " " দেহি ও
 " " চালতে হুববি পুঁই ।
 " " পুঁই সবি যাবো ও
 " " নলেক লৈ যাবো ও
 " " দেহি ও
 হামাংকে উঠিব জুই
 " " আই দি পঠৈছিল ও
 " " থইকাবা টেঙাটু ও
 " " দেহি ও
 বোউ ই দি পঠৈছিল ছুন
 " " শাবীবে আচুলত ও
 " " বাক্সি দি পঠৈছে ও
 " " দেহিও এফিমেণ নাউমাইব গুণ ।

● এফিমেণ —অলপমান

— x —

(২৬০)

মাইও লং দিলি নাথবা
 মাইও জাইকল দিলি নাথবা
 চকুৰ ঠাঁকত বামে মাতুলি
 আধাক এৰি নাথবা

— x —

বৰশী বোৱা গীত

- ১। শিঙৰাৰ মায়েক জ্ঞাণেৰী,
তই হুনি মাছৰ গিৰি।
ধৰ শিঙৰা ধৰ—
একে খুটে তল কৰ,
মাৰি দেও বামতে পৰ।
- ২। ধৰ মাছ ধৰ,
মোৰ বৰহত ধৰ।
কাৰাৰ যদি চক্ষু লাগছে
চক্ষু অলে পৰ।
- ৩। গেলিতো গেলি
লগৈবাৰ আগত কৰা যদি
ভায়ে বাপেৰ মূৰ খালি।
- ৪। দাঁতনীৰ দাঁত
ভুতুনীৰ ভুত—
আল চাউলৰ খুদ,
যায় যেনি দাঁত দিছে
আমৈতা বাঢ়নী দি কুৰ।

● বৰহ— বৰশী, কাৰাৰ—কোনোবাৰ, লগৈবাৰ—লগৰীয়া, যায় যেনি—
যি সকলে, আমৈতা বাঢ়নী অন্ধুৰাচীৰ সময়ত পেলাই দিয়া চুৱা
বাঢ়নী

ধুব্ৰেতীৰ গীত [তোলনী শ্ৰিয়াৰ গীত]

(১)

এ ঘৰ দেখু বিহু বিহু
 বেৰা দেখু হালা হৰি এ ।
 এ গাজীৰ মূৰত দেখু আমি
 ও চম্পাকুলৰ মালা হৰি এ
 কি এ লুৰ্ণৰে ঘাট বাট
 ফটিকৰে আলি হৰি এ
 কাষতে কলসী লৈ
 বাধে পানী বয়ে হৰি এ
 ধূপগুইবা ডকডক মেৰে মেৰে ঘৰ
 আমাৰ গাজী বাবা লাগছে নাম ধনেশ্বৰ ।
 পুৰণ আলি চাই চাই নতুন আলি বান্ধে
 তলে দিয়ে বালা মাটি থহি থহি পৰে ।
 আগে বাবো হাতী ঘোঁৰা পাছে বাবো দোলা
 দোলাৰ ওপৰে নাচি থাকিবো চম্পাকুলৰ মালা

— x —

(২)

গাজী বোবৰা আইছা কুনি ও মোৰ
 গাজীক বেদৰি হাতে,
 ও সখা কপাই বান্ধাই আনছ মোৰ

মৈলান পৰ্বা গান্ধে ।
 দলি মাৰি দিয়া গৈ ও মোৰ
 গাজীৰ মূৰত মালা,
 আজিহে গাজী বাপুই' ও মোৰ
 ভৰিত তুখ পালা ।
 পাৱক পাৱক ভৰিত তুখ ও মোৰ
 বাইজ আইছে ,ভৰি,
 আইবেক বৰি নিবো সগাৰ চক্ৰ ধৰি ।
 আহাৰে ভাঙা কাটেবী
 গাজী ৰাম আহিছে নদী সাঁতুৰি হে ও হৰি ৰাম.
 আহাৰে বাঁহৰ পাত লেকু
 গাজীৰ আইবেক হাৰিত খায়
 এৰে পৰা দেখু হে ও হৰি ৰাম ।
 আহাৰে কামাৰৰ বেবী
 গাজী বোৰ্ৱা আইবেক নাহে
 ভাতৰ গাৰাঙ্ এৰি হে ।

— x —

(৩)

কান্দে গাজী ৰাম
 আইবেক লাগে ৰাম ৰাম
 হাতযোৰ কৰি পিৰ্ৱটো মাগে ।
 কান্দে গাজী ৰাম ও

আতেকক লাগে বাম বাম

আতা মোক পিঙ্কিবা ধুতীখন লাগে । কান্দে

— x —

(৭)

ঘূৰে মাই ঘূৰে মাই

ঘূৰে কি কাৰণে,

আমাৰ মাই ঘূৰ্ণা লাগ্ছে

ও মোৰ গাজীৰে কাৰণে ।

অইলা চৰলা বালা

স্বামী নহু পুত্ৰ পালা ।

কান্দে মাই প্ৰেমলতা

কান্দে মাই হেমলতা

কান্দে মাই মায়ের মুখ চাইৰে ।

— x —

(৫)

কি এ নৰকৰে কইনা

আছিলি গহ্বৰে,

গোপিনী উদ্ধাৰ কৰেহে ।

ইবি মোৰ আজি চাৰি দিনে

” ” নাই অল্‌ ন্লাউ মাই

” ” শয্যাত খেলিলা পাশা

” ” চকুৰ টিপ্‌ মাৰি

- " " মাষেক শূধা এ
 " " কেইদিনা পালো মই যোগ ।
 " " যোগে যুগন্তি
 " " মই শূকৰ কান্দি
 " " সাত দিনাৰ পালি তই যোগ

● অল্—ওলোৱা

—x—

(৬)

- হৰি মোৰ দিনৰে দিন খানে
 " " গাজী বাট বুলিছে
 " " আছে পতুলিতে বৈ,
 " " দাউৰি যাবা গৈ
 " " আইবেকক কোৱা গৈ
 " " আহক ঘিঁউৰ গাছা লৈ ।
 " " গাজীৰ মূৰৰ মালা
 " " ব'দ পাই লেহুৰা
 " " নিয়ৰ পাই মেলিছে পাতি ।
 " " গাজী বামৰ আঙেকৰে
 " " বাবুৰে গাক এ বাম
 " " গাজী বামক গিছে আনচু
 " " বাখৰ কাটা কেক হে বাম ।

হৰি মোৰ জাপাবে ভিতাবে গাজী
 " " নেমেলিবা হাত হে বাম,
 " " লেভেবা হাতেৰে চুলে
 " " মৈলান পৰ্বো গাত হে বাম।

(৭)

হৰি মোৰ তুইহুৰেৰে নাতিহে
 " " ডালিম কই গেইছে
 " " ডালিমে ধৰিছে থপা,
 " " আজিহে নাতিহে
 " " ঘৰকে আহিছে
 " " ডালিম পাৰি দিয়া এটা।

চত্ৰলৰ আগৰ ডালিম ডেলিত
 জাকে পৰে টিয়া হে বাম,
 গাজী বামে বলে আতা
 বন্দুক সাজি দিয়াহে বাম।
 আতেকেহে ব'লে বাপু
 কতক মাৰিম হিলে হে বাম
 একশ টাকাৰ বন্দুক আনুছ
 এটাও নচলে হে বাম

— x —

(৮)

দেৱ বসে চালত আছে জালি ফুৰা

দেৱ বসে যত'বত আছে পাঁজী কি এ দেৱ বসে
 " " কিতাপ চাই আছিল গাজী
 " " ৰাতিতে হৈছিল গাজী ।
 " " ৰাতিতে হৈছিল গাজী
 " " মাঠৰ হুঁ বুলি,
 " " আবেৰি যশোদাট কলাক ।
 " " পুৱাই হুৱা বুলি কি এ দেৱবসে
 " " শাওঁণ মাহা হ'ল গাজী
 " " ডাক্তৰ হুঁ বুলি
 " " ৰাতিতে হৈছিল গাজী
 " " মণ্ডল হুঁ বুলি ।

— X —

(২)

হৰি মোৰ আগত ভৰা লটা

" " তুমিৰ প্ৰথম বেটা
 " " খেঁকেছি নল'বা কলা (কোলা) ।
 " " লৰা উপজিবৰ
 " " হ'ল চাৰি দিন
 " " আজিহে মায়েকে জানে ।
 " " ডাক্তৰ লৰা দেখি
 " " বাপুৰে মায়েকে
 " " বিহাবে আলে ঢাকে ।

চম্পা নাগেশ্বৰ সুভদ্ৰা মনোহৰ
 অজুনক পালি তই বৰাভ ।
 অজুন মহাবলী বথে গৈলা চলি
 সুভদ্ৰাক লৈ গেল ভৰি হে ।
 শাল কাঠৰ চইলা
 আছিলি ফুল কঠিনা
 হলি বিখাৰ কঠিনা ।

● চইলা— কাঠৰ সৰু টুকুৰা ।

— X —

(১০)

আয়া ও গাছৰে খুৰুত আছিলি মাই তই
 „ „ গাছৰ কঁড়িপাত খাই আয়া চম্পাও ।
 „ „ চাৰা কাতি কৰি অলে আহ্ লগৰী
 „ „ ভোৰে লগৰীয়াই মাতে আয়া চম্পাও ।
 „ „ ভোৰে লগৰীয়া জানকী বকৰা
 „ „ কত লগৰীয়া আছে ।
 কাজুবীৰ পাততে ভোমোৰা^১ পোকা
 মাইৰ লাহৰ চুলি কাকালে পৰা ।
 একপোৱা তেলেও চুলিতে নাটে
 হাতী দাঁতৰ ফনি কাকেকক মাগে
 হাতী দাঁতৰ ফনি আনিব কিনি
 মাইৰ লাহৰ চুলি চুচে নেই কুনি ।

চুচে দেই, মাজে দেই, বান্ধি দেই খোপা
খোপাৰ ভিতৰে মালতীৰ খোপা ।

— x —

(১১)

মাইৰে কাপোৰত বিলাতী' ৰং
খাজ আনা বুলি কোৰ্ছিলা খং ।
খুজিও আনা নাই ঘৰতে' আছে
বুৱেনী মাথতে বুট থৈছে আগ ।
মাইৰ মেখেলাতে বিলাতী' ৰং
খাজ আনা বুলি কোৰ্ছিলা খং ।
খুজিও আনা নাই ঘৰতে আছে
বুৱেনী খুইৰেও বুট থৈছে আগে ।

(কঠনাই পিন্ধা বিভিন্ন কাপোৰৰ বৰ্ণনা দি দীৰ্ঘলৈকে
গাব পাৰি)

— x —

(১২)

লাল পদ্মৰ পাতে
চাৰ্দ্দিনাৰ লগোণে মাইৰ
মুখে নলৈ মাতে ।
লাল পদ্মৰ গুটি
চাৰ্দ্দিনাৰ লগোণে মাইৰ
শ্রাণ যাই ফুটি ।

লাল পদুৰ ঠাৰা
চাৰ দিনাৰ লঘোণে নাই
হলি জ্বালা কাল।

— x —

(১৩)

আয়া ও চিৰা জোকে খালাক
মায়ে বেৰি থলাক,
বিয়া হ'ল বিয়া হ'ল বুলি আয়া চম্পা ও ।
আয়া ও যোগেশ্বৰীৰ বিয়া হৈছে বৰেৰ পুৱা
ধুৱৈ বেলি ভাটী দিয়া চম্পা ও ।
আয়া ও দোলাৰ কুন্দবাৰী, ভাল মান্‌হোৰ জোয়াৰী
" " নাঙলাৰ সুবতে মাতে থগেশ্বৰী ।
" " শাহু আই শাহু আই বুলি আয়া চম্পা ও ।
" " কিয়নো মাতা ঐ হে ফুলেশ্বৰী
" " মই আছো কলৰ গুৰিত বহি অ'য়া চম্পা ও

— x —

(১৪)

চাৰি পিনে কলৰ পুলি ভাতে আমৰ ডালি
আইদেউই স্নান কৰে জয় দুৰ্গা বুলি ।
আইদেউৰ পদূলিতে হালি আছে বল
কলহে কলহে চালে যমুনাৰে জল ।
গা ধুই আইদেউই মাখাত দিছে হাত

স্বৰ্গৰ পৰা চিৰি কুকুই দিলা পাৰিজাত ।
 গা-ধুই আইদেউ কম্প ধবধৰি
 আনিচো পাটৰ বস্ত্ৰ পিচ্চা লাহ কৰি
 গা-ধুই আইদেৱে গঙ্গাক ধুজে বৰ
 জন্মে জন্মে স্বামী হবো বদুৰ

— x —

(১৫)

গাজী বোলে আবু আবু ও
 পিয়াহতে মৰো ৰাম
 চম্পাকুলে বলোৰাম ।
 আভাৰ দিৱৰ কাৰী লতা ও
 দাঙিবাকৈ মোক ৰাম ।
 গাজী বোলে আবু আবু ও
 আভা গেইছে কোক,
 আভে দিছে গক এৰি
 ৰোধ্বা দিছে মোক

— x —

(১৬)

গাজী মামেথেকে চো
 ওৰে মামেথেকে চো
 আভে দিয়া সণাৰ মালা
 গলে পিচ্চিলো গাজী ।

পদ— “প্ৰথমে প্ৰণামো ব্ৰহ্মকণী সমান্তৰ”

(এই জাতীয় পদেৰে গীতটি দীঘলকৈ গাব পাৰি)

● চো— বলা ।

— + —

(১৭)

ঘোষা— গাজীও আমাকো নানাবা এৰি

আতেথৈৰ নাঙলাত বহুল ফুলৰ শাবী

বান্ধকে ধৰিব বেৰি ।

(‘জয় জয় গোপাল গোবিন্দ বনমালী’ জাতীয়

পদেৰে দীঘলকৈ গোৱা হয় ।)

(১৮)

আহাছে খুদ্না শাক দলে

আমাৰ গাজী বাবা লাগছে

বধৰ ওপৰে হে

পৃথিৱী দলদপ্ কৰে ।

(বাৰাহণ বা মহাভাবন্তৰ পদেৰে দীঘলকৈ গোৱা হয় ।)

— x —

(১৯)

ও দেহি লাউৰ গুটি গিলে চাবদিয়াৰ লঘোণে

” ” কি চাইবি জীয়েৰেৰ বিলে হো ।

” ” দিভিলি নৱ বেদুছিলি আলৰ পিঠাওৰি

” ” বাইছিলি নৱ বাইছিলি লাজে ।

ও দেখি ঠেকে নাখলা তিনি খলপীয়া
 " " ডালিমক নাখলা বহে হোঁ;
 " " বোয়েকৰ আগতে কান্দি কান্দি কৰে
 " " মিছা পানী ঢালা বিয়াহো।
 " " আজি চাৰি দিনে বোহ ঘৰৰ ভিতাবে
 " " লম্বাতে খেল্‌লা ঘিলাহে,
 " " চাৰি দিনাৰ লম্বাণে চক্কাৱতী
 " " যেন কেতেকীৰে ডিলা হো
 " " আকাশে লম্বিছে কলৰ ঝুঁৰি পাত
 পাতালে লম্বিছে চুলি হো
 আতি চেনেহৰ দহাৰে স্বামীয়েক
 ধুৱে লাহ-বিলাহ কৰি হো।
 যজ্ঞকলৰ গুৰিত বাট আছে ধৰি
 ধুৱব ধুৱব বুলিহো,
 চৰে গেল চুটিয়া, বেলি গেল ভাটিয়া
 কেথেনে ধুৱবি আই হো
 আকাশৰে পৰা ভিমা ভাঙি পৰে
 আহে জলধাৰে বৈ হো।
 সেই জল ধৰি বাইকে ধুৱব
 যজ্ঞকলৰ গুৰিত থৈ হো।
 মাহো লেত্‌ৰা, হালধি লেত্‌ৰা
 লেত্‌ৰা লান্দোৰ পানী হো

লেত্ৰা খুইৰেহে ধূৱা লাগিছে
 গাৱে নগৈলা মল হো।
 আগতে পুখুৰী, ধূৱো ভোখুৰী
 গাৱে নগৈলা মল হো।
 গা ধুই মাইহে অইন দেখি নাচই বা
 উত্তম বিৰিষকে চাইবা হো।
 উত্তম বিৰিষকে হাত মেলিবা
 অলপতে পুত্ৰ পাবা হো।
 গা ধুই মাই আলাগ নিলাগ কৰে
 কি কাপোৰ পিন্ধিবা লাগে হো।
 ও দেখি ছাতে শুকোৱা মুঠিতে লুকুৱা
 „ „ সেই কাপোৰ পিন্ধিবা লাগে হো
 মায়ে বুই থৈছে সৰু সূতা খিনি
 খুইৰে বুই থৈছে তাৰি হো
 চতুৰী মাইমেহে শাৰী খেন বুই আৰ্হে
 দেৱ ভোলা সূৰ্গৰ পাবী হো।

● (তাৰি— দাঁঠকৈ বোৱা)

— x —

(২০)

চালত পৰি আতাই পাৰে ও
 পোহনীয়া মইনা হো
 সাত দিনা যোগ পাইলা ও

পদ্মমনি কইনা হো।
 চালত পৰি আতাহ পাৰে ও
 পোহনীয়া টুনী ও
 সাত দিনা যোগ পাটীলা ও
 বহা বোল্‌বা বুলি হো

— x —

(২১)

এক আঠ পানীতে হাল ফুল কুলিছে
 ঢেঁকী হেন হৈ আছ ঠাৰা হে।
 মাজ চতুলতে বাজে
 গাজীকে নৈনা বা বাজে
 চিলাই থাপ মাৰি নিবোহো
 চিলাই থাপ মাৰ বাজে
 বিৰিষত তুলিব বাজে
 আন্তেক বাউল হবো এ। বাজে আৰো.....।
 আন্তেক বাউলা বাজে
 আইবেকে পাগলী বাজে
 পাগলা হবো এ। বাজে আৰো ...।

— x —

(২২)

গাজীক বৈইহ্‌বা দিছে পীৰা
 ভোজন কোৰিবা দিছে ভোগ ধাৰৰ চিৰা।
 গাজীক বইহ্‌বা দিছে খল

ভোজন কোৰিবা দিছে দুটি মন্থোৰ কল।

ও দেহি গাজীক দিছে মেজ মাইচা

„ „ আমাক দিছে মাটি হো

” ” আমাক লাগ আকাল লাগছে

” ” বেগ্না বুৰৰ আটী হো।

” ” কাল গাজীক থৈ আহুছ

” ” আঠ কাগ কাৰ হো,

” „ আজ গাজীক লৈ আইছে

লেহ শেহ কাৰিহা।

আগতে কৈছিলু হেৰে গাজীৰ আইবেক

ও দেহি গাজীক দিবিনো কিহো,

” ” পিঠা দিছ, লাভ দিছ

” ” আৰা দিছ পাস।

„ „ গাজীক দিছ চিষাৰ বেছি

” ” কেৰাম খেল্‌বা বুলি।

„ „ কটু বঁহৰ তলে

” „ জাপা সাই নহাল

„ „ বিচাৰি আনগৈ ঘৰে হো।

„ „ দাউৰি যাবাগৈ

” „ মায়েকক কট্টাগৈ

” „ গাজীক বৰি নিবা লাগে হো

(২৩)

কি জাপাৰ মুৰৰ মালা
 ব'দ পাই লেহেৰা
 নিয়াৰ পাই পাহি হো
 গাজী বোৰ্বা আইছে কুনি ও মোৰ
 গাজীৰ মুৰৰ মালা ।
 আজিহে চোট গাজী মোৰ
 বৰ দুখ পালা ।
 মাত খিনি থানাং থুমুং
 ও মোৰ কংকাল খিনি সৰু
 বতাহতে হালি পাৰ মোৰ হাৰৰ ডম্বক

— x —

(২৪)

আইছে গাজী ঘোঁৰাতে ।
 বৈছে গাজী চৰাতে
 খবৰ দিছ মামেকে
 আইছে গাজী ঘোঁৰাতে ।
 ও গাজী পিতাম্বৰ
 ,, ,, দিগাম্বৰ
 আভেথৰ লানদোৰ পানীত
 গা চেলান কৰ ।

গাৱ চিলান কৰলি
 হৈবো কি কি
 দশটা কুপাৰ টাকা
 গাজীৰ আগত দি
 ও দেহি গাজীক দিছে পীৰা পানী
 " " আমাক দিছে মাটি হে
 " " আমাক দিছে আটাৰ লাড়,
 " " বেয়া বুনৰ আটি হো।

গাজীৰাম লিকিৰা
 থাইছিলি টিকিৰা
 পাইছিলি চাহেবৰ ঘোঁৰাহে বাম
 চাহেবৰ ঘোঁৰাতে দাপনি মাৰিলি
 পালি যাই আভেথৈৰ চ'ৰা হে বাম

— x —

(২৫)

জাপা লো বাঙ চো এহে
 কি এ জাপাৰ সক কাঠি,
 জাপা বান্ধে আটি
 জাপা যায় নগৰ চাটিহে।
 কি চাৰা অলে অলে
 বাইৰ ভলে ভলে
 আমাৰ গাজী বাৰা লাগ লু

সূৰ্য সমান জ্বলে।
কি চাওা অলে অলে
কাকত চেলৈং লৈ
আমাৰ গাজী যাবা লাগছে
সূৰ্য্যৰে সমান হৈ।

— x —

(২৬)

গাজী আইছে ঘোঁৰাই দি
বৰি নিবো চ'ৰাই দি
দানা মালা গলে দিবো
গাজী আইছে ।
আহাৰে কুমাৰৰ চাক
জাপা বৰিবাক লাগি
কুনে দিছে হাক,
বিদায় দিয়া উলটি যাওঁ।

● চ'ৰা—বাহিৰৰ ঘৰ

— x —

(২৭)

কান্দে গাজী বাম গাম থাক লাগে
বাম গাম থাক লাগে
হাত জোৰ কৰি আইবেকক সাধে বাম
কান্দে গাজী বাম ও।
নাকান্দা গাজী বাম, নকৰা শোক বাম বাম

আতে নাজনা কবি গটে দিম তোক বাম ।
 কান্দে গাজী বাম ছাতা লাগে বাম বাম
 মানেক নাজনা কে
 ছাতা দিম তোক বাম ।
 কান্দে গাজী বাম ও ।

— x —

(১৮)

আজি চাৰিদিনে নাই অল কস্মিণী
 শুনা নাই বজ্জাৰ মাত হে
 আজি চাৰি দিনে ওকা খোৱা নাই
 এ বাম আছে ধৰমকে চাইছে ।
 আজি চাৰি দিনে নাই অল কস্মিণী
 নাই অল কলৰে পাত হে
 সেই কথা শুনি মায়েকে দাদেকে
 সিঙ খাৱা নাই ভাত হে

— x —

(২৯)

কঁহি এবাৰ পাত গাজী
 কঁহি এবাৰ পাত
 সণাৰ মালা নেদে মেনি
 নেমেলিবা হাত ।
 দিৰো দিৰো সণাৰ মালা

কামাৰ চাপি যাবা
 আন্তে দিবো চিকা টকা
 হাব গঢ়ে লবা।
 গাজীৰ হাতত কলম বহী
 ৬চৰাত থানা
 গাজীক যদি কলম কবা
 কাৰম জৰিমানা।
 ঠিগাই নাৰিলো আম
 ঠিগাই মৰিলো বে,
 ভাজ মাইকী ব'লৰ তাপত
 লেব্লেৰ্ণ পা পৰি লা বে।
 আহাহে দাবুই কাটা খাব
 গাজী বাম আহিছে আমাৰ লগৰী হে
 আইবেকৰ জ্বৰ উঠা বুলি।
 আহাহে দাবুই কাটা খাব
 গাজী বাম আহিছে আমাৰ লগৰী হে
 আইবেকৰ আঙুল লাগা বোলে।

—+—

(৩০)

জাপাজবী চিৰি হৰি যাই আনন্দ কৰিহে।
 আলি আলি শাবী শাবী চম্পাকুলৰ গাহবে
 জাপাত কৰি গাজী আনচু নাম ধনেশ্বৰ।

গাজী বোৰ্‌বা আইছা কুনি ও মোৰ
গাজীক নেন্‌বি টানি,
আইবে গুধলি কবি গাজী মোৰ
আইছু গাহন কৰি।

হাত দুখন লেতাৰ পেতাৰ ও মোৰ
গাজীৰ উঠ্‌বো হাঁহি।

আঁচুসুতা লেবা কেবা ও মোৰ
কলা সূতাৰ জৰী,
আইবে গুধলি কবি গাজী মোৰ
আইছু গাহন কৰি।

ঘিউৰ জৰা চাতি, আইভেক নিয়া বৰি
ও মোৰ জুৰি গায়ন বায়ন লৈহে বাম।
কাউৰে বধুকল খাই হে বাম।
মামেথেক গৈছিলি বাপু
জেল্‌কা লাগা কাঠি
আঙেথেক আইছা বাপু
উঠ্‌বা বোজা হাতী।

— x —

(৩১)

আজিৰো কলিয়া কি কাজে আছে
দুবন্তে দেখিয়া তাঁতী বই হাঁহে।
আহিছে তাঁতী বই নকট মই লাজে

মোৰ বাধিকাক পাট কাপোৰ লাগে ।
 দীঘলে কুৰিহাত পখালি চাৰি
 সণাৰে কান্দি কাটিবি বাটি
 কপালত তুলিবি শূকজৰ চাতা
 ধোপাতে তুলিবি পুৰতি ভোটা ।
 বুকুতে তুলিবি বন্দুদেৰ পিতা
 পিঠিতে তুলিবি নন্দ যশোদা ।
 সোঁ বাহুত তুলিবি দৈৱকী আই
 বাওঁ বাহুত তুলিবি বলভদ্ৰ ভাই
 ককালত তুলিবি কৰীয়া মৰীয়া
 আঁচুলত তুলিবি নেজাল মৰীয়া ।

(ছোৱালীজনীক গা ধুওৱাৰ পিছত কাপোৰ পিন্ধাওতে
 বৰনগৰ অঞ্চলৰ ঠায়ে ঠায়ে এই গীতটো গোৱা হয়)

— x —

বাট বুলনিৰ গীত

(অতি পুৰণি কালৰ পৰাই অসমীয়া সমাজত প্রচলিত
 হৈ আছে বিভিন্ন গীত-মাতবোৰৰ ভিতৰত বাট-বুলনিৰ গীতো
 অন্যতম । আইসকলে বিভিন্ন ভিধি, পৰ' উপলক্ষে থান-সত্ৰ,
 সমূহ দৰ্শন কৰিবলৈ গ'লে ওৰে বাটে এই গীতবোৰ গাই যায় ।)

১। ঘোষা— কি এ জগতৰ কক জন্তৰ মাথৰ এ ।

পদ— যাটে নৌকাখনি শিলে কৰা দিলা

নৌকা ডুবু ডুবু কৰে

নৌকা ডুবা দেখি শ্রীমন্ত শঙ্কৰে
 আপুনি কাণ্ডাৰী ধৰে হৰি এ
 নাৱ হেঙুলীয়া বৈঠা হেঙুলীয়া
 আৰো হেঙুলীয়া চৈ হৰি এ
 চৈৰে তলাত শুকজন বহিছে
 চকুৰি ডকতে লৈ হৰি এ
 আগতে শঙ্কৰ, গুৰে দামোদৰ
 মাথৰে ডৈলা কাণ্ডাৰী হৰি এ
 মধ্যতে বহিলা নাৰদ মহামুনি
 ৰাজদিল নাৱ সাজি।

ডটিয়াই যাওতে শ্রীমন্ত শঙ্কৰে
 বালিতে লগালে নৌকা
 চকুৰি ডকতে চাপৰি ধৰিলা
 আপুনি লগালা ঘোষা।
 ডটিয়াই যাওতে শ্রীমন্ত শঙ্কৰে
 বালিতে লগালে চাতি হৰি এ
 চাতিৰে কাণ্ডি তেল ঢালি দিৱে
 তুপুৱৈ বজনী বাতি হৰি এ।

২। ঘোষা— পাইলো পাইলো ৰাম শুকজনৰ থান গুণৰ
 নিধি ৰাম।

পদ— ইকালে জালুৱৈ, সিকালে জালুৱৈ
 মাছেদি বৈ যাই নৈ হৰি এ।
 শ্রীমন্ত শঙ্কৰে গাঁৱ চিলাৰ কৰে

সোণৰে কলসী লৈ হৰি এ।
 দণ্ডৰকুইছাৰ চক সৰাতকৈ সৰু
 একমুঠি সলিখা ধৰে হৰি এ
 ত্ৰিগুণক শঙ্কৰে অথমুঠি বঠ
 উতলি উতলি পৰে হৰি এ।
 তুমিভো ডলালা বৈকুণ্ঠকে যাবা
 আমিও মৰিবো কান্দি।
 বাঙা চৰণৰ দুপাটি খৰমে
 থাকিব হিয়াতে বান্দি।

৩। ঘোষা— মহাপ্ৰভু এ ওৰে দয়ালু বাম
 কত ভাগ্যে হৈলু দৰশন।

পদ— আত অনন্তৰ সাধুজন শুনা কথাহে
 গৈলন্ত মধুৰা দাসে মাধৱৰ তথা।
 তাহান্ত মাধৱদেৱে পুন পুছিলন্ত,
 ভালে আছে কামৰূপে সমস্ত ভকত।
 তাহান্ত মাধৱদেৱে তুৰাই পুছিলন্তহে,
 বৰপেটা ধানে কত ভকত আছন্ত।
 জৱকুৰি ত্ৰিশ শ মানে ভকত আছন্ত
 তাহান্ত মাধৱদেৱে পুনঃ পুছিলন্ত।
 চৌহুৱ প্ৰসঙ্গ কক কথা হুইন্তুই এ,
 কহিলা মধুৰা দাসে কক কথা হুই।
 সজ সজ ইটো ধান মধুৰা নেৰিবাহে
 আমাৰ প্ৰসাদে তুমি ভয় নকৰিবা।

- ৪। ও হৰি সেৱাচুৰ বুলি নধৰিবা দোষ
ইবাৰ ক্ষমা কৰা মোক
- ৫। জয় এ ৰাম পতিতে
পতিতে ডাকৈ ৰাম
পৰম আনন্দ মনে ।
- ৬। পতি পুত্ৰ এৰি তোমাকে ভজিলা
যাওঁ কোন সন্তে এৰি
- ৭। আমি যে গৈছিলু বৃক্ষাবনকে
গকুলে নচলে ভাৰ
- ৮। দয়াৰ কানাই এ
লোক দেখো বকুল বৰণ হে
- ৯। আহিকে দেখিলু কীৰ্ত্তন ঘৰৰ কাঠি
তাতে নাগেশ্বৰৰ থুটা
- ১০। ককণা ৰাখো ৰাখো প্ৰাণ,
নেৰো হৰি চৰণ জোমাৰ ।
- ১১। ককণা হৰি আছো আমি চৰণতে ধৰি
নিয়া হৰি আমাকে উজাৰি ।
- ১২। যাদৱ এ মাধৱ ৰাম
দিয়া দেখা হৰি কৰো প্ৰণাম ।
- ১৩। যাদৱ এ নাৰাৰা এৰি
গোপিনীৰ লগতে আহিছে হৰি ।
- ১৪। শঙ্কৰ মাধৱে এ ভৈলা অৱতাৰ

ইবাৰ কৰিয়ো প্ৰভু জগত উদ্ধাৰ ।

১৫। বনে পঠাইলা ৰামক, কৈকেয়ী

১৬। ৰামানন্দ এ ও নিল পুত্ৰ তুমি

বৈকুণ্ঠক যাই পিতে সৰ্বহ লোবা খুজি ।

১৭। কুসুম্বৰ ঘৰে ও সত্যানন্দ্ৰাৰ উদ্ধাৰ

শঙ্কৰদেৱ অৱতাৰ ৰাম হৰে ।

(ওপৰত উল্লেখ কৰা ঘোষা সমূহত দশম কীৰ্ত্তন ঘোষা, নানঘোষাত থকা বিভিন্ন পদৰ লগতে ৰামায়ণ, মহাভাৰত, পুৰাণ, গুৰু চৰিত আদিৰ বিভিন্ন কাহিনীৰ ভেটিত প্ৰচলিত মুখ পৰম্পৰা ৰূপে চলি থকা গীতবোৰও গায় ।)

তুলসীৰ নাম

(১)

ও আনিলা তুলসী প্ৰভু এ

এ ৰাম ৰাম মনুষ্যৰ নগৰে

এ আনিলা তুলসী প্ৰভু

ৰাম গদাধৰে । ও আনিলা

হে কালা তুলসীৰে ও

এ ৰাম ৰাম চিৰোলিয়া ... ।

কি দিয়া পুজিম গছে

চিৰি জগন্নাথ ॥ ও আনিলা ।

হে ইয়ো তুলসীৰ গুটি আৰো

সিয়ো ৰাজ্যত নাই.

ও সিয়ো তুলসীৰ গুটি আছে
 ব'ম ৰাজ্যৰ ঠাই। ও আনিলো ।
 হে সিয়ো তুলসীৰ গুটি আৰো
 ই ৰাজ্যতে নাই
 সাগৰতো সেহু বাদি
 আনিলো গোঁসাই। ও আনিলো ।
 ভাল মন্দ বুলি আমি ও
 এ ৰাম ৰাম নচিঙিলো আৰে,
 ও পুৱা বেইলা উঠি গ'হ
 জুৰিলাক হালে। ও আনিলো . . . ।
 হে আগৰ চাহ ভাল পাত ও
 এ ৰাম ৰাম পাছৰ চাহ নৈ
 ও তুলসী গাজিয়া উঠিল
 দুখো পাত হৈ। ও আনিলো ।
 হে এক পাত দুখো পাত
 এ ৰাম ৰাম হৈলা চাহ পাত
 ৰাম চন্দই ভিৰ্হা খুন্দ
 বান্ধিলেক তাৰ। ও আনিলো ।
 আগহুৱাৰে কইলা তুলনী ও
 এ ৰাম ৰাম ওলাই সোমাই দেখে
 তাৰ সাতামপিৰি আৰো
 থ'কে পদম স্নেহ। ও আনিলো ।

হে পাছ দুবাৰে কইলা তুলসী
 এই বাম বাম পৰে ধূলা চাঁই,
 তাৰো সাতামপিৰ আৰো
 নৰককে যাই। ও আনিলা .. ।
 হে বামে কৰা তুলসীতে ও
 এই বাম বাম লক্ষণ চাপে পানী
 চান গোবৰ দি য়াও আনে
 বামৰে মৰোণী। ও আনিলা ।
 ইনামে যতনে তুলসী ও
 এই বাম বাম মৰিয়া মাথ —
 মাথাত কৰিয়া তুলসী
 সাগৰে ভাসাই। ও আনিলা . ।

● ভিৰ্হা— ভেটি, ইমান— ইমান।

— x —

(২)

নাথং গয়া নাথং বানাবসী
 ও তাতে বহি নাম লো
 দুবাৰে তুলসী।
 ইনামে যতনে তুলসী ও
 মৰিয়া আৰো যাই
 মাথাত কৰিয়া তুলসী
 সাগৰে ভাসায়।

হে উঠি ডুবি কৰি তুলসী
 কাষৰ চাপি যায়,
 ও চিলান কৰন্তু বামুণে লাগাল পায়।
 হে তুমি তুলসী আছিলিহি
 বাম ৰাজাৰ ঘৰ,
 কি কাৰণে তুমি তুলসী
 ভাহিলা সাগৰে।
 সিয়ো বাম ৰাজাট মোক
 কৰিছ পতি যতি
 ও সাগৰে ভাঙিছে। মই
 মৰিবাক লগি।
 হে চিলান কৰন্তে বামুণে
 তুলি থৈলা তৰে
 গা পা ধুই বামুণে
 তুলি আন'লা ঘৰে।
 তুলসী কই দিলা
 গহ্বৰ খানে খানে
 সিয়ো তুলসী হৈ গেল
 ৰাজ্য বিদ্যামানে।
 বৰ বৰ গিৰি গিলাই
 তুলসীক কৰে দান
 গোলীভ বাঢ়ে পক গিলা

ভাঙ্কীত বাঢ়ে ধান ।

কাল। কাল। তুলসীৰে

বগা আৰো জাতি

ও তাহাৰ তলতে গছে

খপে এক ৰাতি ।

আঁহিন কাতি পৰিলি

তুলসীৰ গুৰিত মাটি,

আকাশৰে বাম চক্ৰই

তুলি ধৰে চাকি ।

— x —

(৩)

তুলসী আনিল। প্রভু বাম গদাধৰে ।

তুলসী আছিল। প্রভু মনুষ্য নগৰে ॥

প্রথমে বৃন্দাসতী হৈ গল পাত

প্রথমতে জন্মিল। শিৱৰ মাখাত ।

গঙ্গায়ৈ বোলন্ত প্রভু শুন। শিৱৰায়

আজি দেখোন তযু শিৱত কিবা গোন্ধ পাই ।

বাম গঙ্গাৰ বচনে জঁটা বাবে পশু পতি,

ঝাৰিলা মাত্ৰকে গোন্ধে মোহে বশুমতী হৰি এ

বাম— জঁটাকে ঝাৰিলা দেখি পৰিলা মহিত

অতি বিতোপন গছে ভৈলা পৃথিৱীত,

বাম— আচম্বিত গাছ ভৈলা শিৱৰ ওচৰে

নিৰীক্ষে চাইলা শিৰে চিনিতে নাপাৰে ।
 ৰাম— ধ্যান কৰি জানিলাহা কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ
 তুলসী কৰিয়া অজিলাহা পৃথিৱীত ।

— X —

(৪)

তুলসী, তুলসী কাল তুলসী
 পাত্তে জকোমকা কৰে
 নামে জকোমকা গোপিনী সকলে
 গা হালি হালি পৰে ।
 ৰামে কৰে তুলসী ডেলি
 লক্ষণে চাল পানী
 চান গোবৰ দি মাট আন
 সীতা আই গোঁসানী ।
 কাৰ ঘৰৰ জীয়াৰী আই তই
 কোন ঘৰৰ বোঁৱাৰী,
 ও জনেক ৰজাৰ নই প্ৰথম জীয়াৰী ।
 দশৰথ ৰাজাৰ মই
 প্ৰথম বোঁৱাৰী,
 মোৰ কৰি অভাগিনী
 নাই কলঙ্কিনী ।
 তুলসী বোলন্ত মোৰ
 সক সক পুলি

মহন্ত সকলে মোক
মাখাত লয়ে তুলি।
তুলসী বোলন্ত মোৰ সৰু সৰু পাত
মহন্ত সকলে মোক কৰে জোৰ হাত।
তুলসী বোলন্ত মোৰ মোৰ বৰ্ণ কলা
মহন্ত সকলে মোৰ গাঁঠি লৱে মালা।

ভাঃনি— তুলসীৰ তলে ভোমোৰাই গুঞ্জৰে
গহ্ৰে মৈৰা চালি ধৰে ও বাম বাম।
আগতে দেখি আই তুলসীৰ উঠি মুখ দেখে
সাত সাত পুৰুষ তাৰে পৰম সুখে।
পাছৰ দেখি তুলসী পৰে ধূলা ছাঁই
সাত সাত পুৰুষ তাৰ নৰকক যাই হে বাম।
যিজন তুলসী চিঙে, চিঙে পাতক পাতে
সাত সাত পুৰুষ তাৰ থাকে বৈকুণ্ঠতে।
যিজন তুলসী চিঙে চিঙে চুচা মাৰি ও বাম বাম
সাত সাত পুৰুষ তাৰ নৰককে যাই।
তিথিৰ মধ্যো বন্দী হৈছে আই একাদশী
নামৰ মধ্যো বন্দী হৈছে আই তুলসী।
মৰি গৈছে আই তুলসী ফেলবাৰ নাপং ঠাই
নখৰ ঘাঁহত মৰি গৈছে তুলসী আই।

(৫)

কাল তুলসী এ এ চিৰলীয়া পাত
 বেহে আইহ্লু আমি ম বাৰ ঘাট। কাল ...
 ব্রহ্মাই বলে গঙ্গা তুমি জিজ্ঞাসা কৰিলা
 বিষ্ণু হেন তুলসীক স্বৰূপে জানিবা।
 ব্রহ্মা বিষ্ণু মহেশ্বৰ যাৰ থাকে তলে
 যাৰ জল প্ৰাণে জীৱ তৰয় সকলে।
 লক্ষ গান্ধী দান কৰ্ণি যি ফল পাবে
 এক পত্ৰ তুলসীয়ে হোৱে সমুদায়ে।
 তুলসী কলেও সব ধৰ্ম ফল পাই
 পাপত মুক্তা হই স্বৰ্গে চলি যাই।
 তুলসীক যিজন বাঢ়েক অটা কৰে
 সিজনৰ ওচৰক যম নাহে ডৰে।

ভা-নি— হাতে লো কৰন্তি

মাথে লো মালা।
 কলিযুগে তুলসী জনে হৰিৰ নাম
 হৰিৰ তুলসী প্ৰিয় হৈলা পুণ্যকাম।
 তুলসী দানত ভুট হোৱাবে নাৰায়ণ
 এনেনো তুলসী ধন হৰিৰ কীৰ্ত্তন।
 ব্রহ্মাই কয় তুলসীৰ ম হিমা গঙ্গাতে
 হৰি বাক্যত জন্ম আছে শিৱৰে মাথাতৈ।

ভাঙনি - তুলসী হৰণ হৰি এ নাৰায়ণহে ॥

কাতি মাইহা তুলসীৰ গুৰে গুৰে চাতি
 আকাশতে শ্ৰীৰামচন্দ্ৰই লগে থৈছে বাতি
 ছোৰে ভাঙিলা দ্বন্দ্ব ব্ৰহ্মা প্ৰজাপতি
 বন্দল এৰিয়া ছয়ো ভৈলা মিত্ৰবৰ্তী।
 গঙ্গা তুলসীয়ে ছয়ো একপ্ৰাণ ভৈলা
 পৰম আনন্দে হৰে ছয়োকো আশ্বাসিলা
 এদশ দেৱতা সবে একচিত্তে গুনে
 তাৰো পাপ লুপ্ত হয় ভগীৰথে ভনে।

— x —

(৬)

আত্নি কাতিৰ তুলসীৰে ও অৰে গুৰে তুলে মাটি
 আকাশৰে দেৱগণে ডাল ধৰে চাতি।
 ও- ইয়ো তুলসীৰ গুটি আৰো ও
 এ এই ৰাজ্যতে নাই
 সিয়ো তুলসীৰ গুটি আছে
 ৰাম ৰাজ্যৰ ঠাই।
 সাত দিনে সাত ৰাতি
 তুলসীৰ গুটি বিচাৰে,
 সিয়ো তুলসীৰ গুটি আছে
 ৰাম ৰাজ্যৰ ঘৰে।
 ভাল মন্দ বুজি আৰো
 নিচিৰিলা আছে,

বিহানে উঠিয়া গহে
 হালধিনি জুৰে ।
 আগৰ চাহ হাল পাত
 পাছৰ চাহত থৈ
 সিও তুলসী গজি উঠিল
 দুটি পাত হৈ ।
 বামে কৰা তুলসী ডেলিত
 লক্ষণে ঢালে পানী
 মাটি গোবৰ দিয়া মুচে
 সীতা গোঁসানী ।
 ইমান যতন কৰি তুলসী গেল মৰি
 মাথাত তুলিয়া নি সাগৰে ভাসালি ।
 তুমিতো আছিলো তুলসী বাম ৰাজ্যৰ ঘৰে
 কি কাৰণে ভাহি আইছা সাগৰৰে পাৰে ।
 ৰাৱ লক্ষণে কৰ্ছে পৰম পতি
 সাগৰে ভাসিছেঁ আমি মৰিবাক লাগি
 ভাল পাই তুলসী উঠি ডুবি কৰে
 চিনান কৰন্তে বায়ুণেও লাগাল পাই ।
 গা পাই ধুই বায়ুণ ভুলি থৈলা তৰে
 মাথাত কৰিয়া নিলা গছৰ ধানে ।
 সিয়ো তুলসী কই দিল গছৰ ধানে ধানে
 সিয়ো তুলসী হৈ গেল ৰাজ বিদ্যামাৰে ।

(৭)

এ কাল তুলসী এ নাথায়ো চাৰিয়া
ও দেৱকাৰ্য্য পিতৃ কাৰ্য্য থাকিবো পৰিয়া।
আহা আতা তুলসী মনুষ্য দিবো ঠাই,
তুমি নাথাকিলে আমাৰ কোনো কাৰ্য্য নাই।
ভাসি গৈলা তুলসী মথুৰাৰ ঘাটে—
চতুৰ্ভুজী নাৰায়ণে তুলি আনে হাতে।
পুনৰুপী তুলসীক থাপনা কৰিলা
কাতি মাহত নৰ্ মনুষ্যে পূজা পাতিলা।
তুলসীৰ তলে গোপীসৱে নাম ধৰে
হালি জালি আকাশবাতি জক্ মক্ কৰে।

— x —

(৮)

তুলসীৰ ওপৰে ভোমোৰাই গুলবে
গোসাই মৈৰাৰ চালি ধৰে এই বাম বাম।
কাতি মাহত তুলসীৰ গুৰ দেই মাটি,
আকাশত বাৰচক্ৰই তুলি ধৰে বাতি।
কাতি মাহত তুলসীৰ গুৰ ধৰে নাম
আকাশৰে সাত পুৰুষৰ পুৰে মনকাম।
কাতি মাহত তুলসী ২ গুৰে ধৰে নাম
খণ্ডোক তুৰ্গতি সৰে বোলা বাম বাম।

— + —

(৯)

ঘোষা— তুলসী চৰিত্ৰ কথা বাম হৰি এ হে ।

পদ— শিৱয় বোলয় গঙ্গা তুমি জিজ্ঞাসা কৰিবা
 লক্ষী হেন তুলসীক স্বৰূপে জানিবা ।
 ব্ৰহ্মা বিষ্ণু মহেশ্বৰ থাকয় যাৰ তলে
 যাৰ জল পাতে তুষ্ট হোৱা নাৰায়ণে ।
 হোম যজ্ঞ পূজা তপ আছে যত মান
 এক পাত তুলসীৰ লুভিকে সমান ।
 লক্ষ ধেনু দান কৰি যিটো ফল পায়
 একপাত তুলসীতে হোৱে সমুদায় ।
 তুলসীক থৈলা নিয়া বৃন্দাবনৰ মাজে
 পিতৃ সত্য পালি বামে লৈ গৈলা বনমাজে ।
 দণ্ডকা বনত বামে বাহি লৈলা ঠাই
 বৃন্দাবনৰ কাল তুলসীক আনিলা নমাই ।
 বামে কৰে কাল তুলসী লক্ষণে টালে পানী
 স্থান গোবৰ দিয়া বৃচে সীতা গোসানী,
 চাম গোবৰ দিয়া সীতাই বৃচে দিনে দিনে
 কাল তুলসীয়ে সীতা দেৱীৰ পৰিচয় সোধে
 অপৰূপা দেখো ভোক
 ও আই দিগা পৰিচয় মোক
 কাৰ ঘৰৰ জীয়াৰী আই তই কাহাৰ বোটাৰী
 কাহাৰ ঘৰৰ নিজ নাৰী দিয়া পৰিচয়
 সীতাই বোলন্ত মোৰ কিবা সুখা পৰিচয়
 মোৰ সম পাপমত্তী সংসৰতে নাই ।
 বজাৰ জীয়াৰী মই বাজাৰ বোটাৰী
 জনক বাজাৰ মই চেনেহৰ জীয়াৰী

দশৰথ ৰাজ্যৰ মই প্ৰথমা বোৱাৰী
 পিতৃ সত্য পালি মই হৈলো বনবাসী
 ৰামচন্দ্ৰৰ ভাৰ্যা মই লক্ষণ হোৱে দেওৰ
 কশৈল্যা শাহু আই আছে অযোধ্যা নগৰ,
 তেনেসী বোলন্তু মই পালো পাৰিচয়
 তোমাৰ গৃহত আসি মই লৈলু ঠাই।
 অতি শুদ্ধ মতি মই আলমুবা নাৰী
 সদাশ ৰাখিবা মোক ভাল ঠাই কৰি
 যিটো জনে মোৰ পত্ৰ টেপা মাৰি তোলে
 পুত্ৰ পৰিবাৰে সবে জয় জয় কৰে।
 যিটো জনে মোৰ গাত নখৰ লগায় ঘাঁৱ
 শত শত পুৰুষ তাহাৰ হৈ যায় নাশ।
 আগফালে তুলসী কবা পুৱা দেখিবা মুখ
 খণ্ড যুগ্মত তাহাৰ হোৱে পৰম সুখ।
 পাছফালে তুলসী কলে পৰে ধূলা চাঁই
 শত শত পুৰুষ তাহাৰ নৰকলৈ যায়।
 বিধিৰ নিবন্ধ দেখা খণ্ডন নাযায়
 সীতাৰ নখৰ ঘাঁ লাগি তুলসী মৰি যায়।
 ৰামক চাহিয়া সীতাই লাগে কহিবাক
 নখৰ ঘাঁ লাগি তুলসী মৰিলাক।

(১০)

দিহা— মৰি গেল তুলসী এ সৰি গেল পাত
 তাকে দেখি সীতা দেৱী লাগে কান্দিবাক।
 পদ— মাথাত তুলসী লৈয়া ৰামে গজ্জাত উঠাইলা
 ৰামে বোলে কি কৰিলি কনক ৰাজ্যৰ জীয়া।
 দশ নখৰ ঘাঁ লাগি তুলসী মৰি গৈলা

মহা শোকে তুলসীক মাধাত তুলি লৈলা।
 পিছে পিছে লক্ষণে শঙ্কৰ ধ্বনি দি গৈলা
 গঙ্গাত পৰিয়া তুলসী উজনি মুখে গৈলা।
 তাহাক দেখিয়া বাম শোকাকুল মন।
 চতুৰ্ভুজ নাৰায়ণে হাসি মনে মনে।

—x—

ঐশ্বৰ্য্য বা লগুন। দ্বন্দ্বীৰ গীত—

(১)

সণাৰ তিনি কড়া কড়ি,
 ও মোৰ ৰূপাৰ তিনি কড়া কড়ি
 বৰবে মায়েকে পানী তুল্‌বা লাগছে
 হস্তীৰ গমন ধৰি ॥
 বাধেও কাটেৰি ধৰিবা টানি
 জলভৰি ৰাধিকা মিছা নামাতিবা
 কি দৰত কিনিলা পানী,
 আমি ও লগৰী জানো ভাল কৰি
 কানাক দি আহিলা ভেটি ॥
 ও দেহি কেহেনি কৈছিলু
 হেৰে বাপুৰ পিতেক,
 ও দেহি ও ঠাককে চাচিবা আলিহো,
 ” ’, আমি যে গৈছিলু পানী তুলিবাৰে
 ” ” বিচাৰি নাপালো আলিহো।
 ” ” আলি বিচৰতে, বাস্তা বিচৰতে
 ” ” সূৰ্জিলাৰ বাঙালীৰ বাৰীহো ॥
 ” ” নদীৰে সিপাৰে ধড়া ধড়া দেখু

" " কোনে অন্ন ৰান্ধি খাই ও,
 " " আমাৰ ৰাখেও বাট বুলি আহিছে
 " " কাষাব কৰি থৱা হাতী হো ।

● ঠাককে— ধুনীয়াকৈ, লুৰ্‌কিলা— সোমাল ।

(২)

কৰচীয়াই মাতে হৰি ও কৰচ কৰচ কৰি
 বৰ ঘৰতে হিলে ৰাৰি ওলাল পটেশ্বৰী ।
 ৰাম ৰাম হাতে চাতি লৈ,
 " " ওলালা দৈবকী
 " " জলকে কামনা কৰিছে ।
 " " পঞ্চ আয়তী
 " " পঞ্চ টেকেলি,
 " " বাপুৰ লগুণদেনীৰ পানীহে ॥
 " " অতি সুস্বাদু,
 " " তুলি লৈ আহাগৈ,
 " " আধুগৈ আনিবা ঢাকিছে ।
 " " গঙ্গাৰ জল আনিহোঁ,
 " " গয়াৰ জল আনিহোঁ,
 " " আবেলি পৰতে,
 " " ৰোপাকে ধুৱাব,
 " " অষ্ট টেকেলি ঢাকিছে ॥
 " " অষ্ট টেকেলি,
 " " নৱ বৰণে,
 " " মাৰাই ধুৱাব ঢাকিছে ।
 " " মাৰাব আছিলো,
 " " মৰমৰে লৰা,

বাম বাম তনি লগুণ লবা আজিহে ॥
 " " আবেলি পৰতে,
 " " যজ্ঞ সূত্র লবা,
 " " ঋষি সকলকে মাতিহে ।
 " " বাপাট লগুণ লবো,
 " " আশীৰ্বাদ দিবো,
 " " বাখিবো ধৰ্মমত ভৰিহে ॥
 " " একে ডালি পালাহ্,
 " " লবা ব্রহ্মচাৰী,
 " " একে ডাল শমিধ লোৱাহে ।
 " " দাঙিব নোৱাৰি,
 " " বটু ব্রহ্মচাৰী,
 " " পিত্তেৰে কাষতে থৱাহে ॥
 " " মৰমৰ পুৰোহিত,
 " " তেওঁ যে কৰে হিত,
 " " থাকা চৰণতে ধৰিহে ।
 " " কান্ধবাক্য মনে,
 " " গায়ত্ৰী জপিব,
 " " গুৰুৰে আৰ্জাকে ধৰিহে ॥
 " " বাপু গ্ৰীহৰি,
 " " ধৰ্মমতে ভৰি,
 " " বোন্ধ খোন্ধ কাটিব লাগেহে ।
 " " ভোমাবে লগুণত,
 " " সপাৰে আত্মৰ্ত্তি,
 " " মামে পঠৈ ভাগে ভাগেহে ॥

● পালাহ্— পলাশী ।

(৩)

বাপুই হালে জালে ও বাম জানকী
আবলি বতাহে ও বাম জানকী
লফা হালে জালে পাতে বাম জানকী
ডালিমৰ ফুল হেন আমাৰ বাপুক দেখি ।
চায়েনাৰ তলতে ও বাম জানকী
বস্তি জ্বলিছে ও বাম জানকী
লগৈছে সহস্র গছা বাম জানকী
ডালিমৰ ।

সোণৰ খটি গছা ও বাম জানকী
কলত ধৰি আছা ও বাম জানকী
মায়েএ ধুবাব বোলি বাম জানকী
ডালিমৰ ... ।

তোমাবো মায়েও ও বাম জানকী
কিনো অপৰাধী ও বাম জানকী
ধুবাকে অলে নাহে বাম জানকী
ডালিমৰ ফুল ।

বাপুধেৰ পাক্ষবত ও বাম জানকী
ভাতৰে খিচাৰি ও বাম জানকী
মায়েক বহি আছে তাতে বাম জানকী
ডালিমৰ কলি ।

বাপুৰে মায়েকে ও বাম জানকী
অলে আইহুবা নাৰ ও বাম জানকী
মেখেলা বিচাৰি নাপে বাম জানকী
ডালিমৰ ফুল .. ।

গা ধুই উঠিছে ও বাম জানকী

দাদেকক মাতিলোঁ ও বাম জানকী
ফুলৰ মালা তেল আনা বাম জানকী
ডালিমৰ ফুল ।

তোমাৰ পিত্তেও ও বাম জানকী
মালা গাঁঠি থৈছে ও বাম জানকী
সেই মালা মূৰতে লৰা বাম জানকী
ডালিমৰ ফুল ।

গা ধুই বাপুয়ে ও বাম জানকী
মায়েকক স্মৃতিলা ও বাম জানকী
কিদৰে পিঙ্গিম ফটোহে বাম জানকী
ডালিমৰ ।

তোমাৰ পিত্তেও ও বাম জানকী
ফটাৰ অধিকাৰী ও বাম জানকী
ফটাতে তুলিব লতায়ে বাম জানকী
ডালিমৰ ফুল ।

● ফটা — ফোটা ।

— x —

(৪)

কি পূজা কৰে অকণ চণ্ডেবী
বকণৰ পীৰাতে উঠিছে ।
বসুন্ধৰা পূজা কৰে নাৰায়ণে
ঋষি সমাজকে মাতিছে ।
বসুন্ধৰা পূজা কৰে, দক্ষিণতে পিঠি,
বসুন্ধৰা পূজা কৰে বৰ পীৰাতে উঠি ।
বাৰীৰে বগৰী আউলাৰ পিঠা শুভি
বসুন্ধৰা পূজা যোৱা ভেইগা কৰি ।

গোবৰ্দ্ধনক কৰে পূজা, ইন্দুক মূৰ্ত্তিজলা
সেই কাৰণে ইন্দুৰাজে, সাথ বৰাষলা ।
সাত দিন সাত ৰাত সাথ বৰাষলা
নাৰাষণে গোবৰ্দ্ধন বাম কৰে লৈলা ।
ইন্দুক মূৰ্ত্তি নন্দই গোবৰ্দ্ধন পুজে
বসুম্ভবা পূজাৰ্থিন থৱা ভাগে ভাগে ।

● সাথ— নেৰানেপেৰা বৰাষণ ।

— + —

(৫)

জগত জননী মাতা বসুমতী আই
যজ্ঞ কৰিবাক লাগি দিয়া মোক ঠাই ।
জগত জননী মাতৃ আৰু বসুমতী
যজ্ঞ কৰিবাক লাগি দিয়া অন্তমাত ।
হৰি মোৰ বটু ব্ৰহ্মচাৰী
" " পিতৃৰ আজ্ঞা কৰি,
" " নাষবা বৈৰাগী হৈ হৈ ।
" আজি তোমাৰ পিতৃ
" " কিবা যজ্ঞ কৰে
" " ঋষি সকলকে লৈ হৈ ।
" " হোমৰ জুই কুৰা
" " আকাশে লক্ষিলা
" " চাইনা ফালি দিয়া বাই হৈ ।
" " হোমৰ জুইৰ তাপে
" " কয়্যাবুৰ কঁপে
" " বাইজো আহা এ চাইহে ॥
" " আজি দেৱগণে,

হৰি মোৰ জয় জয় কৰে,
 " " বৰযিলা পুষ্পৰ মালাহে ।
 " " আজি বাপুৰ ঘৰে,
 " " মিলে স্নানলৈ,
 " " ধৰ্ম্ম ধৰি লগুণ দিনাহে ।
 " " বুদ্ধ নন্দ ৰাজাই
 " " কিবা পুণ্যৰ বনে
 " " তোমাক পালে পুত্ৰ ৰূপেহে,
 " " কৃষ্ণ যত্নমণি,
 " " মায়েৰ চকুৰ মণি,
 " " থাকিবা মায়েৰ কাষতে ।

— X —

(৬)

ও বাপা শঙ্কৰ
 পিত্তে লগুণ দিবা,
 লোৱা, বোপা শঙ্কৰ ॥
 হাতজুৰ কৰি— ও বাপা শঙ্কৰ
 ব্ৰহ্ম আৰ্জা ধৰি " " "
 ব্ৰাহ্মণৰ বেদ বচনে বাপা শঙ্কৰ
 পিত্তে .. ॥
 নৱগ্ৰহ আহি ও বাপা শঙ্কৰ
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্য সাক্ষী ও বাপা শঙ্কৰ
 সবেও হোৱিলা সাক্ষী বাপা শঙ্কৰ
 পিত্তে... ॥
 নন্দেৰ ঘৰত ও বাপা শঙ্কৰ
 আছিল বাহু " " "

খাট্টিলা টেঙা লৈ বাপা শঙ্কৰ
 পিত্তে ।
 সেট কাৰণে ও বাপা শঙ্কৰ
 পিত্তে বান্ধে " " "
 কুশৰ ওৰা লৈ বাপা শঙ্কৰ
 পিত্তে ।

— x —

(৭)

১৫২১ -- অদল বে কুমা তানি নে খায়া জাজিলা,
 নিদাকণী পিত্তে তোনাৰ ককালে বান্ধিলা
 পদ— দশুৰুখ; বোলে ঝয়ি চৰণতে ধৰো ।
 ষ্মীম লক্ষণক মই যাবা দিবা নোক ॥
 বিগ্ৰামিএ মুনি বোলে শুনা মগ্ধদৈ ।
 বামেহে বাখবো যজ্ঞ জানিলো নিশ্চয় ॥
 যজ্ঞ বাখিন, বান্ধস বাধম জানবা নিশ্চয় ।
 বামে বলে পদ ভূমি নকৰিবা ভয় ।

— x —

(৮)

ঘূৰে বাজা ঘূৰে প্রজা
 ও মোৰ ঘূৰে কি কাৰণে ।
 ঘূৰিবা লাগিছে বাপাই
 ও মোৰ লগুণৰ কাৰণে ।
 ঘূৰিবা লাগিছে আমাৰ চানা বাপু
 ঐ বাম ঘূৰিবা লাগিছে কুনি
 ওচৰতে আছে গুৰু পুৰোহিত
 ঐ বাম বেদৰে ধনিকে শুনি ॥

ঘুবিবা লাগিছে আঁনার চানা বাপ
 ঐ বাম জনর অঞ্জলি নৈ ।
 ওচরতে আঁচ মরমর পিতেকে
 ঐ বাম লগুণর কাঁধে পৈ ।

(১)

লগুণ লোরা লগুণ লোরা এ
 বোপা বনমা-টা ।
 ধর্ম্য কবি লগুণ লোরা
 অগুণ চবাঁলি ॥
 দিগে দিয়া লগুণ বাপা এ
 সেবা কবি লবা ।
 গুকেই দিয়া লগুণ বাপা
 হাতজোর ববা ॥
 এক দণ্ড ছুই দণ্ড এ
 নর দণ্ড আছে ।
 নর দণ্ড গুকেই দিলা
 বৃহস্পতি পাছে ॥
 এক ছুই কবি বাপুই এ
 ঘুবিবা লাগিলা ।
 যোজ্ঞ খোজত ব্রহ্মচারী
 লগুণকে ললা ॥
 পিতে দিয়া লগুণ বাপা এ
 হাতত তুলি লবা ।
 চন্দ্র সূর্য্যক সাক্ষী কবি
 প্রণাম জমোরা ॥
 চন্দ্রই দিলা লগুণ বাপা এ

গুৰুই দিলা আনি ।
নৱ গ্ৰন্থই লগুণ দিলা
গুণকে বখানি ॥

— X —

(১০)

এ বাপু ব্ৰহ্মচাৰী ও খৰমতে ভৰি
এ নাযবা বৈৰাগী হৈ এ ॥
ও বাপু মইনা আনি দিম কইনা
নাযবা বৈৰাগী হৈ এ ॥
ও বাপু ধাৰ্মিগণে আগবাঢ়ি যাই
আনিবো পিতাকে ধৰি এ ।
মুৰে চাতা ধাল, যোৱা খৰ কৰি
পিতাকে আনিবো ধৰিহে ।
ও আহা বাপা বৈৰাগী নহবা
তোকে পৌহৰম আৰ্হিহে ।

● পৌহৰম— পচুৰাম ।

— X —

(১১)

ভিক্ষা মাগিলোৰে, ওৰে হাতে কুশ ধৰি ।
তোমাৰ পুৰাই ভিক্ষা মাগে অতি শীঘ্ৰ কৰি
ভিক্ষা দেহ ভিক্ষা দেহ মাতৃক ৰোজে অন্ন ।
মৰম কৰি ভিক্ষা দেই চিৰদিনৰ কাৰণ ॥
আজি নৱ কালি নৱ, দিনে বাঢ়ে গুণ
লগুণৰ কাৰণে ভিক্ষা আছে বৰ্জিণ গুণ ।

— X —

(১২)

চাকা আছে বাঙা পৰি এ

পেটে লাগে ভুখ ।
 ঘূৰি ঘূৰি চাৱে বাপুই
 মায়েকৰে মুখ ॥
 নন্দেৰ ঘৰৰ বাহু তুমি
 ধেনু চাৰ্‌বা যাবা
 ধেনু চাৰি আহি বাপা
 ফল ভাগে খাবা ॥
 কি চাই আছা বাপুৰ মায়েক
 লগুণ দিয়া নাই ।
 বাৰ বহুৰৰ কথা আজি
 ভাবি পোৱা নাই ॥
 ব্ৰহ্মচাৰী হ'লা বাপু
 ব্ৰহ্মচাৰী হ'লা ।
 বাৰ বহুৰৰ লগুণ বাপা
 পনৰ বহুৰোত ললা ॥
 লগুণ ললা বাপা তুমি
 কাকত অলমে ধোৱা
 মায়ের কালৰ মেথলা বাপা
 বগৰীতে ধোৱা ॥
 বোপাই গলত লগুণ ললা
 শুচি হ'লা আজি ।
 ভোমাব অন্নৰ আজি
 মায়ের গেল আজি ॥

● পনৰ বহুৰোত—পোন্ধৰ বহুৰত, অলমে—ওলোমাই

(১৩)

ইখেন চাযনা পাত্ছে কুনি ও সযাম্বৰ ।
ও ফুলা জুলা কৰি বামো শ্যাম বৰণ ॥
তাৰে তলত পূজা কৰে ও সযাম্বৰ ।
কাৰে সগামুৰা বামো শ্যাম বৰণ

—+—

(১৪)

বাপুথৈৰ বাৰীৰে কাচা হোমৰ থৰি ও
জুইও নজ্জনা কিও কি হৰি
বাপুই আছে বঙ্গ কৰি ।
মায়েথৈৰ বাৰীৰে শঙ্কা ডমক ও
ভাৰত্কে লৈ নাহে কিয় কি ও হৰি
বাপুই ।
লাই হালে জালে অং বলি বতাহে ও
লফা হালে জালে পাতে কি ও হৰি
বাপু .. ।
চান্দনাৰ তলতে বাপুই হালে জালে
চান্দনাৰ লঘোণে পাতে কি ও হৰি
বাপু .. ।
চালতে শুকালে ঐবঙ্গ মালতী ও
ভাণ্ডতে শুকালে দৈ, কি ও হৰি
বাপুই .. ।
দিনৰে দিন মান বটকে শুকালে ও
ভাণ্ডতে লয়নু ধৈ কি ও হৰি
বাপুই আছে ... ।

● ঐবঙ্গ — বট। ভাৰত্কে — ভাৰ বাকি অন্য :

—x—

(১৫)

ও বট ব্ৰহ্মচাৰী, কাৰে আজ্ঞাকাৰী
ও মোৰ ভিক্ষা মাগি মাগি খাই ও ।
ও আজি তিনিদিনে ভিক্ষাকে মাগিলা
ও মোৰ, ভিক্ষা মাগি ভন্ন খাই ও ॥
ও ভন্ন মাগ মাগ আনলা বটুয়ে,
ও মোৰ আনলা মাতৃকে খুজিও ।
ও লগুণৰ কাৰণে ভিক্ষাকে মাগিলা,
ও মোৰ নাজানিলা কুনিও ॥
ও বাৰীৰ বুশ আন মেথলা সাজিলা
ও মোৰ সাজিলা সণাৰে লগুণ ও ।
ও সন্ধ্যা গাংৱী জপা ব্ৰহ্মচাৰী
ও মোৰ লগুণতে নৱ গুণ ও ॥
ও সন্ত দিনে আঁঠুলা বটু
ও মোৰ অৰণ্যৰ মাজতে ও ।
ও, আজিকে অললা বটু ব্ৰহ্মচাৰী
ও মোৰ তপৰ বলতে ও ॥
ও বৃহস্পতি গুৰুই দিলা সণাৰ লগুণ,
ও মোৰ নৱগ্ৰন্থে আছে চাই ও ।
ও বাপুৰে মূৰত ধৰি আশীৰ্বাদ কৰিলা
ও মোৰ বাপুৰে চেনাহৰ আই ও ॥

— + —

(১৬)

আন্ধ সাজিলোৰে ওৰে ইৰিশচন্দ্ৰ বাজা
আকাশতে পাত্তি থৈছে দেৱতাৰে সজা ॥
শ্ৰীদ্ধ— ... ।

পিতৃ সত্য পালি শ্ৰদ্ধ, গৈলা অৰণ্যত
 যিৰাই আনিবা তাক চলিলা ভৰত। শ্ৰাদ্ধ ।
 আলিঙ্গন দান কৰি স্নয়ং স্থয়ীকেশ
 ভৰতক আশ্বাসিয়া পঠাইলেক দেশ। শ্ৰাদ্ধ . . ।
 কতো ক্ৰণে গুণি গান্ধি পাছে মাৰায়ণ
 পিতৃৰ শুদ্ধিৰ কৰ্ম কৰিবাক মন ॥ শ্ৰাদ্ধ ।
 আলচ কৰিয়া কাখা লক্ষণ সজিত
 আহা আমি কৰো গৈয়া যত গয়া কৃত।
 গয়া পিণ্ড দেও, পিতৃ সৰ্গলোক পাওক,
 পনৰপি আহো আমি এহিসে থানক। শ্ৰাদ্ধ ... ।
 তীৰ্থৰ তীৰত নিয়া ধৈলম্ব সীতাক
 বাম চন্দ্র গৈলা শ্ৰাদ্ধ দ্ৰব্য আনিবাক।
 ধনুশৰ ধৰিয়া চলিলা তুই ভাই
 শিশুকপে খেলে খেলি জগতৰে আই। শ্ৰাদ্ধ ।
 তীৰ্থৰ তীৰত তুলি বালি মহাশাস্তি
 পিণ্ডৰ আকৃতি কৰি খেৰি খেলারজি। শ্ৰাদ্ধ
 কায় ক্ৰেশ কৰি আছে কষ্ট ব্ৰতধৰি
 দেখি দশৰথ আইলা মহাবঙ্গ কৰি ॥ শ্ৰাদ্ধ

(গীতি বামায়াণ)

—+—

(১৭)

কোমত পুণ্য দিওঁবে
 ব্ৰজা কপ ধৰি
 বিষ্ণু কপ ধৰি
 উদ্বিছে অগনি বুৰা
 দলো দপো কৰি।

চাই আহো চো - বাম কেনে সৰ
 বতাহতে হালি পৰে হৰেৰ ডহক ।
 আসি আছে বিশ্বমিত্ৰ ও ভোমাক নিৰাক ২
 বান্ধক মাৰিণা লাগে বজ্জ বাধিবাক ।
 শুনিয়া বাম চন্দ্ৰৰ ও, হৰিষ ভৈলা মনে ২
 পিতৃক বোলন্ত পাছে প্ৰসন্ন বদনে ।
 ক'ত ভাগ্যে পাইলু মই ও, ইখিনি কাৰ্যক ২
 মোৰ প্ৰতি চিন্তা নকৰিবা মহাভাগ ।
 পুত্ৰদুহৰা নাপালয় ও, পিতৃৰ বচন ২
 চিৰকাল নবকত পচে সিটো জন ।
 বামৰ বচনে বাজা ও, ভৈলা কৰিমিত ২
 মৰাৰ মুখত যেন পৰিল অমৃত ।
 ঋষিৰ হাতত বাজা ও, পুত্ৰ সমৰ্পিলা ২
 নমস্কাৰ কৰি বাজা বচন শুলিল ।
 বামে মোৰ ধন জন ও, জীৱন প্ৰাণ ২
 বামে যিনে গতি! মোৰ নাহি নাহি আন ।

—x—

(১৮)

ও বেলৰ ফুল,
 বহিছে আদি ফুল ॥
 নানা ৰূপে পূজা কৰে
 বিষ্ণু নাম শ্ৰৱি,
 নানা ৰূপে পূজা কৰে
 বাপু চিহ্নি হৰি । ও বেলৰ ।
 হৰকে পূজিলি তুমি
 ফলদাৰ পাৰা,

হুৰ্গা দেৱীক পূজা কৰলি
বৰ দান পাবা। ও বেলৰ ।

ভাঙনি— ও বেলৰ পাত

বহিছে শিৱনাথ ॥

পূজা কৰা, পূজা কৰা

দক্ষিণতে পিঠি,

লক্ষী দেৱীক পূজা কৰলি

গৃহে লাব খিতি। ও বেলৰ ... ।

গণেশকে কৰলি পূজা

বিঘ্নি হোৱে নাশ,

সৰস্বতী আই দিৰো

বেদবাণী দান। ও বেলৰ পাত ।

● খিতি— খিতাপি নোৱা।

(১৯)

ও বাম পাত, খোপাতে পাৰিজাত ।

ঘৰ নিবন্তৰে, মৈবাই পেখন ধৰে ॥

চত্ৰৰ আগতে হুইডেলি শিলিখা,

ভাৰো একডেলি কাছা হে ॥ বাম পাত ...

মাথাবে নিৰ্মালি, চালে দলি মাৰি।

যজ্ঞৰ খলিতে বহা হে ॥ বাম পাত ...

পিণ্ড সান্না পিণ্ড সান্না।

সান্না দৰি হুঙ হে ॥ বাম পাত ..

সপাৰ ধালন্ত পিণ্ড সান্নি

ধৰা ভাগে ভাগে হে। বাম পাত ...

হুপৰ পৰিলে, নদীৰে পাৰলৈ।

পিণ্ড অট্ৰা যাৰা হে ॥ বাম পাত ...

সগাৰ থালত পিণ্ড সানি।
 গজাত দিবা পূজা হে ॥ বাম পাত ..
 ককৰা ককৰা তই বৰ কুৰৱা
 ডাবকে পৰকে ডাকাহে। বাম পাত ...
 পিণ্ড লঙতে তই কিয় ডাকিলি
 পিণ্ড এৰি আহিল ঘাটে হে ॥ বাম পাত ...
 পৃথিৱীতে দিবা, কুশ পাৰিবা,
 তাতে দিবা পিণ্ড দান হে ॥ বাম পাত ...
 বাপুৰে মাযেকে কি কাম কৰিছে,
 ভিক্ষাৰে সজুলি আন হে। বাম পাত ...

— x —

(১০)

হৰি মোৰ ন কুৰি নদিনত বাপুৰ ভাত চুৱেনি,
 " " আঢ়ে বছৰত চুড়া নাৰায়ণে।
 ' " বাৰ বছৰত বাপুৰ লগুণ দেনী
 " " ষোল্ল বছৰত বিয়া নাৰায়ণে ॥
 " " নন্দেৰ ঘৰেৰ বাহু ভুমি,
 " " খাইছিল দ্বধে ভাতে নাৰায়ণে।
 " " সেই কাৰণে মায়ে বান্ধে
 " " নানান কাৰণে নাৰায়ণে
 " " নন্দেৰ ঘৰেৰ বাহু ভুমি,
 " " বহি কৰা কি নাৰায়ণে
 " " নাভাৰে, নিচিন্তে কিয়
 " " নন্দেৰ ঘোকণী নাৰায়ণে ॥
 " " ৰাতি সূতা কাতি মায়ে কাপোৰ বুইছিল
 " " শুদ্ধা চিঙীয়া দাৰ নাৰায়ণে।

হৰি মোৰ মায়েকটু বুৱেনী, জেইঠেকটু বুৱেনী
 " " বোয়েকটু পুৱনত চাৰ নাৰায়ণে ॥

● চাৰ— পাৰ্গত ।

— X —

(২১)

গুৱাহাটীৰ গুৱামুৰি, বাৰিৰে চৰলি^২ ।
 মণ্ডলতে তুলি থবা স্বৰ্গৰ অপেশ্বৰী ॥
 আতৰ দিনৰ বাৰী লটা
 থবা কাষৰ কৰি,
 তোমাৰ মামে, আঙুঠি আনছে
 লবা হাতে তুলি ।
 মামেথৰ ঘৰত বটু
 কিছু বস্তু নাই,
 গাখীৰ আনছে, মিঠে আনছে
 আৰো আনছে দৈ ।
 চাউল আনছে, চিৰা আনছে
 আনছে পকা কল,
 লাড়ু আনছে, পিঠা আনছে
 আনছে পকা ফল ।

— X —

(২২)

বাপু ব্ৰহ্মচাৰী, পিতৃক আজ্ঞাকাৰী
 থাকিবা চৰণত থৰি হৰি হৰি
 যোদ্ধা বহুৱন্ত পিতৃক লগণ দিৰো,
 বাগ যজ্ঞ কৰি হৰি কৰি ॥
 বাপু ব্ৰহ্মচাৰী, পিতৃক আজ্ঞাকাৰী ।

নাযাযা এই ঘর এৰি হৰি হৰি ॥
 ব্রাহ্মণৰে পুত্ৰ স্বৰ্কে যজ্ঞসূত্ৰ ।
 দেৱ দেৱী আছে অন্তৰে হৰি হৰি ॥
 ব্রহ্মমন্ত্ৰ দিবো শিৰে তুলি লৰা
 থাকিবা চৰণত ধৰি হৰি হৰি ॥
 মায়ে ভিক্ষা দিবো অতি বহু কৰি
 পঞ্চ ভাগতে থবা হৰি হৰি ॥
 ব্রাহ্মণৰে লৰা, বেদ পাঠ কৰা ।
 কাকতে সগাৰ লগুণ হৰি হৰি ॥
 ব্রহ্মা বিষ্ণু হৰ, আছে পুৰন্দৰ ।
 যজ্ঞ চাইকাক আসে হৰি হৰি ॥
 গড়ুৰৰ স্বৰ্কে, আছে মাৰায়ণে ।
 আই লক্ষী আছে পালে হৰি হৰি ॥
 যিজন ভগৱান, জীৱৰ কাৰণ ।
 তেওঁকে প্ৰণাম কৰা হৰি হৰি ॥

+ —

(২৩)

হে ভিক্ষা দিও বামৰে ঘৰলী,
 আপুন খুচি ভিক্ষা দিও ॥
 লয়ৰো বে সন্নাসী বে
 হে ভিক্ষা দিও বামৰে ঘৰলী ।

(“আয়ো বোলু বায়ো বোলু গোপী সকলোকে কৃষ্ণই গেইছে
 কহ কৰি আনি দিয়া মোকো” —এই পদটো ইয়াৰ লগত
 মিলাই গোৱা হয় ।)

(২৪)

বাপু বৰহমচাৰী খৰমতে ভৰি
ও বাম নায়ব! বৈৰাগী হৈ ও
আধা বাটৰ পৰা পিতে মাতি আনে
ও বাম কাণি থিয়া কৰে দেউ ও
কেনেকৈ দিবি তই কালি বিয়া কৰে
ও বাম জীষ আচে মাকোথেৰ ঘৰে ও
দিম টাকা ফেল আনিম বিয়া কৰে
ও বাম কি বোৰবো মাকোথেৰ ঘৰে ও

বাপু বৰহমচাৰী খৰমতে ভৰি
ও বাম নায়ব! বৈৰাগী হৈও ও
আধা বাটৰ পৰা খুট্টে মাতে আনে
ও বাম মই পোচং মই পোচং বুলিও ।

● জীষ— ছোৱালী, খুট্টে— খুৰাক,
মাকোথেৰ — মাকহঁতৰ ।

— × —

(২৫)

দ ভূঁই পাখাবোত পিতে খেতি কৰে
ও বাম বচৰে হুই ভাপুৰী ধানহে
আজি বৰহমচাৰী ভিক্কা মাগি খাই
ও বাম পিত্তেবো নুপুৰে মন ও ।
পকী পিত্তাঘৰ বঙ্গে এহৰে এহৰে জাগে
মনীষ পদে অৱণ কৰে নাহে মৰম একবাৰ
হৰি বোলো মন ।

— + —

আই নাম—

(১)

ঠাইখিনি মুচা-কাচা ফুল মল্-মল্ কবে
 তাতে বহি ডাঙাব আই, মাজু আই, সৰু আই
 প্রাণ্-চামেৰি আই শ্রৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।
 ঠাইখিনি মুচা-কাচা ফুল মল্-মল্ কবে
 তাতে বহি কুম্টিয়া, ডুমুখোশা, লাফামুইৰা, বাহমুইৰা
 গৰ থই জা আই শ্রৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।
 ঠাইখিনি মুচা-কাচা ফুল মল্-মল্ কবে
 তাতে বহি বনমালা, পনমালা, খংমালা, জুবমালা
 ৰূপেশ্বৰী শ্রৱণ কীৰ্ত্তন কৰে ॥
 ঠাইখিনি মুচা-কাচা ফুল মল্-মল্ কৰে
 তাতে বহি বাউলা মালা, বৰধট্না, লাঞ্চেৰিহে, জববহি
 উকুতি বাক্-তি আই আৰু শ্রৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।
 ঠাইখিনি মুচা-কাচা ফুল মল্-মল্ কৰে
 তাতে বহি সণা ফুলি, ৰূপা ফুলি, চম্পা ফুলি, লাউ ফুলি
 জিকা ফুলি শ্রৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।
 ঠাইখিনি মুচা-কাচা ফুল মল্-মল্ কৰে।
 তাতে বহি মণামায়া, দুৰ্গাদেৱী, শীতলা, কাচা বাইতী
 গুগৰতী আই আৰু শ্রৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।
 ঠাইখিনি মুচা-কাচা ফুল মল্-মল্ কৰে
 তাতে বহি জাগুৰী, কাঙলী, মুগ মোচুৰী, ডমক
 কান্দুৰী আই আৰু শ্রৱণ কীৰ্ত্তন কৰে
 ঠাইখিনি মুচা-কাচা ফুল মল্-মল্ কৰে

তাতে বহি কহেখৰী, বহেখৰী, পেট ফিকি, পেট কামুৰী
খিচমিচি আই আহি শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।

ঠাইখিনি মুচা-কাচা, ফুল মল্ মল্ কৰে
তাতে বহি লাল্ গুটি, কালগুটি, শেল্ গুটি, গভা'গুটি
ছেইঠাপাইতা আই আহি শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।

ঠাইখিনি মুচা কাচা ফুল মলমল কৰে।

তাতে বহি খেঠেৰী, ভাষেৰী, খৰিকটী বন্ধাকৰি
কেটেৰী আই আহি শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।

ঠাইখিনি মুচাকাচা ফুল মলমল কৰে

তাতে বহি সাত বইনী, নবইনী, বাৰবইনী
পৰিসদৰ দাস দাসী আই আহি শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।

ঠাইখিনি মুচাকাচা ফুল মলমল কৰে

তাতে বহি কাণী, কুঁজী চঙলি, ভঙলি বুঢ়াগহে
বটগুৰুই আই শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।

— + —

(২)

কৈলাসৰে পৰা আই নামি আহে

হৰবে মন্দিৰ চাই হৰি এ

ডাঙাৰ আই আহিছে আসনে বহিছে

বালেকক ফুল দিবা লগি হৰি এ

ভাঙনি—

নাম ধৰিয়ো ও আই ইচৰীৰ সেৱা

সাতো বইনী লগ লাগি পিতৃৰ তাকে গৈলা

মনিষৰ নগৰক যাওঁ আমাক আজ্ঞা দিয়া

মনিষৰ নগৰক বাৰি মোৰ নাম ৰাখি

কেহো জুখী কেহো জুখী সমান দেখুবি
 ফুলে জলে পূজা খাই তুই হৈ আইহুবি।
 পিতেকৰ আজ্ঞা লৈ চিলানকে গৈলা
 চিলান কৰি সাতো বহিনী পাৰে উঠিলা
 লাভৰে চুলি কচা জাহুৰি বাঙিলা
 গুৰু বইয়া শাৰীখেন মেৰ দি পিঙিলা
 পূব, পশ্চিম, উত্তৰ দক্ষিণ দৃঢ় কৰি চাইলা
 সাতো বহিনী লগ লাগি বখত উঠিলা
 মনুখাৰ নগৰক যাই জিৰণ জিৰাইলা
 সপনে সচিতে আই মনিষক দেখা দিলা
 এক দিন, দুই দিন, তিনি দিন, জ্বৰাইলা
 চাৰি দিনাৰ দিনে আই মুখে দেখা দিলা
 পাচ দিনাৰ দিনা আই গাৱে দেখা দিলা
 ছয় দিনাৰ দিনা আই পাৱে, দেখা দিলা
 সাত দিনাৰ দিনা আই ভোগক ভোগাইলা।
 আঠ দিনাৰ মূৰত আই মুখে চিত্ৰকিলা
 ন দিনাৰ মূৰত আই গাৱে চিত্ৰলিলা
 দহ দিনাৰ মূৰত আই পাৱে চিত্ৰকিলা
 এঘাৰ দিনাৰ মূৰত আই চকলি ধৰিলা
 বাৰ দিনাৰ মূৰত আই চিলান কৰিলা
 চিলান কৰি সাতো বহিনী বিদায় মাগিলা।

— x —

(৩)

কৈলাশৰে পৰা নামি আছে ৰাম গোসাঁই এ
 এ শিলৰে শঙ্কট ভাঙিহে নাৰায়ণ হবে হবে ৰাম
 আইবে মূৰতে ইজাবৰে জাপি ৰাম গোসাঁই এ

এ বিজ্জেলী বাহাৰ দৈ এ নাৰায়ণ হৰে হৰ বাম
আইৰ মূৰতে এৰান্ন মালতী বাম গোলমুখি এ
আই হাঁহে খল খলিছে নাৰায়ণ হৰে হৰে বাম
আইৰে হাততে ডাবুৱা কটাৰী
আইৰে বুলন পাতি এ

ভাঙনি - হাততে লাথুটি সূৰ্গৰ মুঠি

আইৰ পত্নিক যাই

পত্নি পত্নি ডাঙৰ আই, মাজু আই. সক আই
ফুৰে বালকক ৰাখে হাৰ এ ॥

(বাপী বিলাক আইৰ নাম বৰ্ণাই গাব লাগে)

— | —

(৪)

কি দিয়া পূজিম আই চৰণতে তোমাৰ
বাস্ত দিয়া পূজিম আই ব্ৰহ্মাই আগে খাই
তেল দিয়া পূজিম আই বাস্তি আগে খাই
ধূপ দিয়া পূজিম আই গোন্ধে আমোল মোল
অন্ন দিয়া পূজিম আই চক্ৰাই আগে খাই
দুধ দিয়া পূজিম আই বাচৰে আগে খাই
ফুল দিয়া পূজিম আই ভোমৰাই চুহি খাই ।
কল দিয়া পূজিম আই বাদলি আগে খাই
পান দিয়া পূজিম আই মাকৰাই চাঙি আছে ।
ধন দিয়া পূজিম আই আপোনাৰে আছে
মন দিয়া পূজিম আই মনত নাই স্থিৰ
যিহে ফুল পূজিম আই সিয়ো ফুল চুৱা
তোমাৰ নামে পূজিম গধূলি পুৱা ।

ভাঙনি - সাতো আই বনে নধৰিবা দোষ,

তোমাৰ নামে বস্তি দিছো মনে সন্তোষ ।
(পূজাৰ অন্যান্য সামগ্ৰীবোৰৰ এটা এটাকৈ উল্লেখ কৰিব লাগে)

— x —

(৫)

হে নাম ধৰিও ও আই সৈথেৰীৰ সেৱা
এ স্বৰ্গ আসন, স্বৰ্গে বসন, স্বৰ্গে সিংহাসন
স্বৰ্গ পুৰীতে হৈছে আইৰে জনম ।
নামতাল শূনি আইৰ বঙ্গ শৈলা মন
পৃথিৱীতে উদ্ভৱতে কৰিশা গমন ।
সক জেনী উঠি বশে ডাঙ্গাৰ জেনী বাই
মলুয়াৰ নগৰ খেন চাই আহো যাই ।
পিতোৰ আগত আই চা আই সাত সহিত খাই
যাহাৰ ঘৰত দেখা আই গবোৰ চিতা
তাহাৰ ঘৰত নেদুই আই তোৰ ফুল কটা ।
যাহাৰ ঘৰত দেখা আই চন্দনৰ চিতা
তাহাৰ ঘৰত দিবি আই বজ্জৈ ফুল কটা ।
আগবাতি আই ভূমি পাগ দিয়ে যাবা
মলুয়াৰ চা-চলিক সপোন দেই খবা ।
মাজা বাতি আই ভূমি ভিৰিয়ে বহিবা
শালি ধানৰ টপাত আই শয়ন কৰিবা
পুৱাৰাতি আই ভূমি পাগ দি যাবা
ভাঙনি — নুহু দেখু আই জুনা নাৰিকল
চুল কচা দেখু আই হাৰিয়াৰ চোৱাৰ
এ তাতে ঘহিছে আই সবিয়হ তেল ।
হাঁতীৰ দাঁতৰ ফণি আনি কেশে লাগাই
কেশৰ বাজে নুজা পাঁঠে শাবী শাবী

উচলকে বান্ধে আইৰ মালতীৰ খোপা
 খোপাৰে ভিতাৰে আই গুপ্তৰে ভোমোৰা।
 কাপাল খেন দেখু আইৰ পূৰ্ণিমাৰ চান্দ
 তাতে পিঙ্কিছে আই আগাৰা চন্দন।
 চকু দুটা দেখু আই চৰগৰে তাৰা
 নাকটো দেখু আই চুঙাৰ কাকাৰা।
 কাণ দুখন দেখু আইৰ মলয়াৰ বান্দ
 মুখখন দেখু আইৰ সোণাৰ সঁফুৰা।
 জিভাখন দেখু আইৰ আলতা বৰণ,
 তাতে থাইছে আই কপূৰ মিঠা পান।
 দাঁত দুই পাৰি দেখু আই চম্পা ফুলৰ কলি
 গলটো দেখু আইৰ হংস বৰণ
 তাতে পিঙ্কিছে আই সাতে সেৱী হাৰ
 বাহু দুখন দেখু আইৰ 'ঐৰাণ কদলী
 তাতে পিঙ্কিছে আই সোণাৰ জাপ ভাড।
 বকট দেখু আইৰ শুকুৰ চাটা
 পিঠিখন দেখু আইৰ ধবাৰ ধুৱা পাটা।
 তাতে উৰিছে আই শীতল পাছাৰা।
 পেটটু দেখু আইৰ আমোল ভাঙাৰি
 নাভিটু দেখু আইৰ সবল পুখুৰী।
 ৰাজ হংসই আহি আই তাতে কৰে কেলি,
 কমাৰধান দেখু আই গোটে সৰু সৰু,
 আটিতে উটিতে হল হৰেৰ ডঙ্ক
 তাতে পিঙ্কিছে আই শুকলি পাটৰ শাৰী
 ফেৰাহ দুখন দেখু আই ঐৰাণ কদলী
 ডিমা দুটা দেখু আই কেকতী ফুলৰ ডিলা

ভৰি তুখান দেখু আই পকতাব খুটি
তাতে পিকিছে আই সগাৰ ভৰি বুটি
ঝাণাৰ বুণুৰু কৰি আসনক যাট
আসনকে যাই আই লাহৰী খেলাই ।

— x —

(৬)

আইৰ নাম লৈয়ো, লৈয়ো নাম নিৰলে বহিয়া
ডাঙাৰ আই, মাজু আই, সক আই নাম দিছে জগত জুৰিয়া
(বাকী কেইগৰাকী আইৰ নাম বৰ্ণাই গাব লাগে)

ডাঙনি— আকাশে বৈবাহু এ সূৰ্য্যৰ গুলি

ডাঙাৰ আই, মাজু আই, সক আই, নাম আছে হোৰ্ধনি কৰি
(বাকী কেইগৰাকী আইৰ নাম বৰ্ণাই পাব লাগে ।)

এ ফুল ফুটিছে কৈলাশৰে পাৰে
নানান বৰণীয়া ফুল ফুটে কি কাৰণে,
কাণীয়া কাঠন্দা ফুলি আছে আইৰ কাৰণ ।
ভয়হে কি ফুল ফুটিছে ঋষিকাময়

ও হৰি এ নাৰায়ণ

আই অহিবাৰ বাতৰি পাই

কাণীয়া কাঠন্দা ফুলে আছে জকে মকাই

আহাবে আই গেইছে কৈলাশক ফুল আনিবাবে

(তগৰ, চম্পা, পহুম ইত্যাদি বিভিন্ন ফুলৰ নামেৰে
গীতটি দীঘলকৈ গোৱা হয় ।)

সিপাৰে কোনে সাই এ নাৱৰীয়া লোক

ডাঙাৰ আইৰ নামক যাওঁ পাব কৰা মোক ।

(বাকী বিলাক আইৰ নাম উল্লেখ কৰি গোৱা হয় ।)

— + —

(৭)

হে জগত জৈৱী আই
ও আইহে আমাকে কৰিবা দায়া
তোমাৰ চৰণে কৰি আছো সেৱাহে ।
যদিবা ডাঙৰ আই, সৰু আই, মাজু আই আহিছে
ফুলতে আনন্দ কৰে ।

— x —

(৮)

এ ধন মূৰাৰী এ হৰে হৰে ৰাম
১৪ গোৰি পাৰ্বতী কৈলাশৰ গিৰী
একদিনা পাৰ্বতী মাতিয়া আহিলা
পিতৃৰ কাষক গমন কৰিলা
কিয় মাতা পিতা বুলি পিতেকক স্মিলা ।
কাহাৰ জীয়াৰী আই তই কাৰ বোৱাৰী
স্বৰূপ কৰিয়া কহা কাৰ নিজা নাৰী ।
অন্যৰ জীয়াৰী নহং শিৱেৰ জীয়াৰী
সাতো আই আলচ কৰে বিৰিখৰ তলে
সণাৰ জাখলা আমি পৃথিৱীত নামিলা ।
যাহাৰ ঘৰত আই খপিবা ৰাতি
তাহাৰ ঘৰত আই খপিবা ৰাতি
যাহাৰ ঘৰত আই মায়াৰ খিজাল
তাহাৰ ঘৰত আই নাৰ্হা এককাল
কাছৰীয়া মনুষ্যক নধৰিবা দোষ
আপুনাৰ নামে গুণে আপুনি সন্তোষ ।

— x —

(২)

ডাকি ঐ বথ খান সন্ধ্যা হৈ যায়
 ডাহাৰ আই, মাজু আই, সক আইৰ বথ খান গগনে উৰায়।
 ভাঙনি— এ আসনৰ গুৰি গুৰি আইৰ ছুটি চলি
 বালেকক ফুল দিয়ে এটি ছুটি কৰি।
 গোধূলি হ'ল আৰু গোধূলি হ'ল
 মল্লয্যাক পিঠি দি কৈলাশক গ'ল।
 আইৰ পৰ্হাদ মুঠি খাই ত লাগে মিঠা
 ডাম কলসীত পানী নাই নাথৈ হাত মুছা।

— + —

পাঁচতিৰ বাঘ

(বৰনগৰ অঞ্চলত প্ৰচলিত)

(১)

হৰষে গোপিনী পুছয়ে ঘৰে ঘৰে
 শুন শুন সখীগণ,
 চলছ সবে বাই জনম সাক্ষলো
 পেখোছ নন্দৰ নন্দন।
 পদ— এমন মধুৰ যুৰতি বালেক
 নাহি জ্বিভূৱৰ মাজে,
 হামাৰি সুদিন নন্দৰ ভৰণে
 আনন্দে হুন্দুভি ৰাজে
 নানান ভূষণ বলন পৰি অৰ্জে
 হৃদয়ে গজমতি লুলে।
 কুণ্ডল জলমল বয়ৰ কাজল

আকুল ভবিষ্য ফুল ।
 ক্ষেত্ৰৰ ক্ষণ কৰত বণ্ বণ্
 চৰণ মঞ্জীৰ বাবে ।
 মঙ্গল মহোৎসৱ কীৰ্ত্তন হৰি-বৰ
 শব্দ দশোদিশে পূৰে ।
 নানান উপায়ন সন্দেশ ধৰি সৰে
 প্ৰৱেশ নন্দকু ঘৰ,
 জয়াত জয় জয় মঙ্গল বোলয়
 উৰ্দ্ধত তুলিয়া কৰ ।
 কহয় গোপাল নন্দ নন্দন পাৰ
 ওহি মন মোৰ আশ,
 ত্ৰৈলোক্য বধূৰ চৰণ বেণু গৰে
 হৈবো দাসক দাস ।

— X —

(২)

ধ্ৰুঃ— আলো ভাট গোকুল আনন্দ জয় জয় ।
 মিলিছে পৰম মহোদয় ।
 যিতো নিগমৰ গুপ্ত বিস্ত ।
 হেন হৰি গোকুলে বিদিত ॥
 শুনিতো কৌতুক অম্ৰপাম ।
 ব্ৰাহ্মৰ বৰণ ঘনশ্যাম ॥
 পৰমাত্মা যিটো লক্ষীপতি
 জয়া আছে গোপেৰ সংগতি ॥
 গোকুলেৰ ভাগ্যেৰ মহিমা ।
 কেবা কহি কৰিবেক সীমা ॥
 কহয় মাধৱ মুঢ়মতি ।

হরি পাদপদ্মে মোর গতি ॥

--+--

আলোভাই গোকুলে উদ্ভয় যজ্ঞমণি

আনন্দে নন্দেব পুর ছানি ॥

গোপীগণ আসিয়া হরিষে ।

কৃষ্ণ শিরে কুসুম বরিষে ॥

হালধি গোবস মোট ভরি ।

অন্যে অন্যে সিক্ত বজ্র করি ॥

মোটজলে শরীর ভিজায়া ।

বজ্রে নাচে হাসে গোপজায়া ॥

কৃষ্ণ যশোদার মুখ চাই ।

শ্রেয় ভবে নয়ন জুড়াই ॥

গোপীগণে উঠিয়া হরিষে ।

দধি দুগ্ধ সিক্তে দশো দিশে ॥

বসে ঘৃত ঘোলে মাৰি চাটি ।

দলি মাৰে লহণুর পিণ্ড বাতি ॥

ঋষি গণে বেদধ্বনি করি ।

সযনে স্তম্বে হরি হরি ॥

দেবগনে গমণে হরিষে ।

নাচে হাসে কুসুম বরিষে ॥

শিঙা শব্দ ভেবী ঢাক ঢোলে ।

গগন পুৰিল হরি বোলে ॥

সভ্যত যতেক বৃদ্ধ আছে ।

উঠি বজ্রে সরে হাসে নাচে ॥

অন্যে অন্যে ধবাধরি করি ।

কুবে সরে মাটিত বাগরি ॥

সৰে উঠি ক'ব জয় জয় ।
উপজিল নন্দৰ তনয় ॥
মাধৱক পদ পথ বিনে ।
ধৰিয়া গোপাল দীন ভনে ॥

(২)

ঘোষাঃ -- আজি নন্দৰ ঘৰে বাজনা বাজে
এ বৈকুণ্ঠৰ নাথ জন্মিলা ব্ৰজৰ মাজে ।

পদঃ— আহিলা গোপ সৰ মঙ্গল গায় ।
ও আশাস দিলা যশোদাক চাই ॥
ৰাম ঋষিগণ তাত সত্ৰ উচ্চাৰ ।
এ পণ্ডিত তাতেহে কৰে জয় জয়হে ॥
ৰাম গাণি পঢ়ি বেদ কাৰণ বিচাৰ ।
এ থৈলা কৃষ্ণ নাম জগত সাৰ ॥
ৰাম সুগান্ধ তেল ঢালে বাৰ বাৰ ।
কপূৰ তাশ্বল দিলা অপাৰ ॥
ৰাম অনেক ধন ধান দিলেক নন্দে ।
এ কহুত গোপাল গতি গোবিন্দে ॥

ভাঙনি— আজি নন্দৰ ঘৰে আনন্দ বোল ।
এ মুণ্ডনি কেৱে কাৰো মাতবোল ॥
উপানন্দ আদি যত শুভাল ।
আনন্দে এসে হাতে কৰতাল ॥
যশোদা নন্দৰ স্নানৰী বাণী ।
কৃষ্ণক গোপীৰ মধ্যক আনি ॥
আনন্দে বটাইলা যত মঙ্গল ।
দেৱগণে দিলেক অশেষ ফল ॥
নাট ভাট যত ককড় জয় ।

যশোদা নন্দৰ সান্ত্বামিলা মন ॥
 বাম সৰস্বতী ভনে দ্বিজ শিশুমতি ।
 ভনে হৰিৰ পদে কৈলা সমাপতি ॥

(৫)

আইলা গৰ্গক্ষ্মি গোপন কৰি ।
 দেখিয়া নন্দে প্ৰণামিলা পৰি ॥
 কৃষ্ণক গণনা কৰিবাব মনে ।
 গৰ্গক নিলা নিজৰ্ন ভ্ৰানে ।
 দীপ ঘট ছুঁনি পাতি মঞ্চল ।
 তাহাৰ ওপৰে দিলা পঞ্চফল ॥
 গ্ৰহপাতি গৰ্গে ধৰিলা খতি ।
 গণিবে লাগিলা আনন্দ কৰি ॥
 গণি পতি গৰ্গে বুলিলা বাণী ।
 তোমাৰ পুত্ৰৰ শুনা কাঙ্ক্ষিনী ॥
 সত্যত শুক্ৰ ত্ৰেতাৰ বাতুল ।
 এ দ্বাপৰত শ্যাম তনু উজ্জল ॥
 বাম আন মানা কাম কৰিবেক হৰি ।
 এ তাতেহে আছে অৱতাৰ ধৰি ॥
 কৰিবেক হৰি ধৰ্ম যতেক ।
 তোমাৰ আগত কৈবো কণ্ঠেক ॥
 যন্ত্ৰ অলংকাৰ দিলা গৰ্গক ।
 মেলানি মাগিয়া গৈলা গৃহক ॥
 নিজ গৃহে গৈলা আনন্দ কৰি ।
 কহতু গোপাল গতি গোবিন্দ ॥

বৰাপটা জিলাৰ প্ৰায়লোৰ অঞ্চলত কাতি মাহৰ কৃষ্ণ
একাদশীৰ দিন। পালন কৰা পঁচত্ৰিশ গীত—

(১)

গোৱালেনী বাই নন্দেথৰ গৃহক লগি ধাৰ বাত যায়।
যমুনাকে অলল ৰাখে, উচল পিচল বাটে,
পিচল খাই ভাঙিল ৰাধাৰ কলসী তাতে।
ভাঙক ভাঙক ধাৰাৰ কলসী থোৱা কাষাৰ কৰি,
কানাই কাটা তামোল, নোৱা হাত পাতি।
নলং নলং হাত পাতি, নোজোকাৰা মোকে,
শান্ত আইৰ আগত কৈ, গালি খুৱাম তোকে।
বাৰ নাই, বতাহ নাই, কদম কেনে হালে,
ঠুমুকা কদমৰ ঠানি ডাল ভাঙি পৰে।

— x —

(২)

মাথাত দধিৰে বোজা
অলৈছে সুন্দৰী ৰাধা,
ও বাই ৰাধা মধুৰাৰ হাতে।
সোণাৰ শিকিয়া জৰী
ৰূপাৰে বামুকা,
কানাইৰ কান্ধে ভাৰ দিয়া
চলিছে ৰাধিকা।
কানাই বলে ৰাধা মই
বৰ দুখ পাও,
কদম তলে ভাৰ থৈয়া
খানিক জিৰাও।
বাৰ নাই, বতাহ নাই

কদম কেন হালে,
 ঠুটুকা কদমৰ ঠানি
 যুগু ভাঙি পৰে ॥
 ভাৰ বৰন্তে ভাৰ বৰন্তে
 কান্ধৰ গৈলা ছাল,
 এনে মতে ভাৰ বৈইলি
 বাধেৰ মনত ভাল ।
 ভাৰ বৰন্তে ভাৰ বৰন্তে
 কান্ধ গৈলা ফুটি,
 এনেমতে ভাৰ বৈইলি
 বাধাৰ মনত ফুৰ্তি ।
 ভাৰ বৰন্তে ভাৰ বৰন্তে
 কান্ধ গৈলা ফুটি,
 পাছে পাছে বলবামে
 কৰি যায় স্তুতি ।
 সপাৰ বাটাত কাটা তামোল
 কপাৰ বাটাত পান,
 হাত বোৰকে লোৱা বাধ
 কানাইৰ তামোল পান ।
 নাল্গে মোক কাটা তামোল
 নকৰো অপমান,
 ভেও কানাই হবা ধোজে
 বাধেৰ সমান ।
 বাধাই বেচে দখি দুক
 কানাই গণে কড়ি,
 এক কড়া ঘাটি হৈলে

মাঝে বেগুৰ বাৰি ।
 দধি নাই দুধ নাই
 ভাঙ শাৰী লাৰী
 শুদা ভাঙ লাৰে চাৰে
 কিসেৰ পোহাৰী ।
 পুৰি গেল বৃন্দাবন মোৰ
 উৰি গেল ছাই,
 ভালেহে গোপিনী কান্দে
 কৃষ্ণৰ গুণ কৈ ।
 কহয় মাধৱ দাসে
 বাধা ভাগ্যৱতী,
 জনমে জনমে হোক
 কৃষ্ণতে শুকতি ।

— × —

(৩)

জলে নাযাইও কলঙ্কিনী বাধা
 কদম গছে কাৰাই আছে
 শাৰুই দিছে বাধা ।
 কাষতে কলচী লৈ
 যাবিনো কলৈ তই,
 মই যাম যমুনালৈ
 পানী ভৰাবলৈ ।
 কোমল দেহাত আজাৰ পাৰি
 নালাগে যাবলৈ ।
 কাষতে আছে ভৰা কলহ
 ভৰিতে উজুটি,

কোনে কয় মোৰ বাধেক
 কলঙ্কিণী বুলি ।
 ঘনে ঘনে মনে মনে
 কদম পিনে চাৰে
 কদমৰে ডালে বহি
 কৃষ্ণট বাহি ৰাৱে ।
 গাৱ গুৱনি ও গাৱ গুৱনি,
 কদমৰ তলতে গুনে
 বংশীৰ ধ্বনি ও বংশীৰ ধ্বনি ।
 খেজু চাৰ্‌বা অলঙ্কে বুলাবনে
 ৰাজ মন্দিৰে ৰাধা আছে,
 তাতে দৃষ্টি পৰে ।
 পাছ ফালৰ ঝাটা ডেলিঙ
 এটা ঝাটা চৰে
 কোন দিৱা আইভো কাহু
 অভাগিনীৰ ঘৰে ।
 তুমিভো স্নানৰ কাহু
 আমি যুৱা নাৰী,
 ভোমাৰ হাতৰ মোহন বাঁহী
 আমি লৈবো কপটি ।
 ভোমাৰ হাতৰ মোহন বাঁহী
 খাবো না লৈবো,
 ভোমাক লোগি মনত পৰ্‌লি
 হিয়াই ৰাকি লৈবো ।
 আগফালৰ ডালিম ডেলি
 মনে খেঁচু চান্দি,

তুমি যাবা দূর দেশে
আমি মরিম কান্দি।

— + —

(৩)

দিহা— কানাই ও, ও বোলাই জী

বাধাকে লৈ গেল দকন দি।

পদ— যমুনাকে যাবাক লাগি শাড়ই দিছে বাধা

বাধাও মৃগান গেশু কলঙ্কিণী বাধা ॥

তোমার দেশত আৰো কংসক রাজা পাতে

কি করিবা পারে আৰো যাওঁ রাজার ঘাটে।

দৈ নষ্ট, দুগ্ধ নষ্ট, আৰো নষ্ট ঘোল।

হৃদযত কামে নষ্ট, ঘামে টল বল ॥

তুমি যাবা নারে নারে আমি যাবো তরে।

দুয়ো জনে লগ হৈবো কদম্বর তলে ॥

কাষতে কলচী লৈ বাধে পানীক যাই।

টেণ্টন কানাই আছে মোর কদম গহত চাই ॥

— + —

(৪)

হে হালুয়ে গো।

মথবার হাটলৈ যাবো কুন বাটে ॥

বাম এই বাটে যাবা চলি

নাই কোনো সংঘাত

পাবা যাই মথুবার বাট হে।

হে হালুয়ে গো - ।

(শিশুলালার পদেবে দীঘলকৈ গোৱা হয়)

— + —

(৬)

ভজো গোবিন্দর পায়ে ।
 এ মন বাতুল হে ॥
 সারলী বোলন্তু সখী,
 আজি দেখো একাদশী,
 আজি হাল বাইবা নাপায় হে ।
 কি কারণে হাল বায়,
 তাবো মহা পাপ হয়,
 যাএ দেখে তাবো মহা পাপ হয় হে ।
 বাধিকার কথা শুনি,
 সারলীয়ে মনে গুণে
 সেই কারণে গক এৰি দিয়েছে ।
 ইটো ঘোর অবশ্যতে
 জন্তু আছে অসংখ্যাত
 যদি বাঘে গক হাল খাই হে ।
 যদি গক বাঘে খাই,
 উগ্র শাস্তি দিম মই
 কুব্বে এইবম পিঠিবে ছালহে
 বাধিকাই বলে সখী
 কি কার্য করিলো আমি,
 ইটো দোষ কি মতে এৰাও হে ।
 যি হয় সেই হ'ক
 দধির পাহার নমাশোক,
 আহা গক বিচাৰি যাও হে ।
 এহি বুলি দ্বয়ো সখী
 কুবিলা যে বনে বনে

ঘোৰ বনে প্রৱেশিলা যাই ।
 ঘোৰ বনে বিচাৰিলা,
 তবু গৰু নাপাইলা
 সৰ্ব' গাৱে চৰাতে দাঙিলা হে
 বাধাই বোলে বাপা মোৰ,
 গৰু নাপাইলু তোৰ,
 যি ইচ্ছা তাকে কৰা মোকহে ।
 বাধিকাৰ বাক্য শুনি
 চিৰি কৃষ্ণই মনে শুণি
 হুয়োকো আনিলা টানিহে ।
 দুয়োৰে হাতত ধৰি
 লগাইলা জেঁটনি জৰী,
 তুলি দিলা যুৱলী কান্ধত ।
 ষাঠিবাক নাপাৰিলা,
 চাপৰিতে কাটি দিলা
 তাৰো দুটুকো বিক্কাইমাৰে কুবছে ।
 মৰিলো মৰিলে বুলি
 কান্দে বাধাই হাওে বাৱে,
 শুনি নন্দই আহিলা দাউৰিয়াহে ।
 নন্দই বোলে আচৰিত,
 ইটো কথা আছে কৈত
 মানুহক জুৰি হাল বায় ।
 জেঁট জৰী কাটি দিলা
 হুয়ো সখী মুকলি হৈলা
 ইয়ো শীত মানুহদেৱে গাৱে ।

(৭)

কানাই পাৰ কৰাহে যেলিৰ পৰিল ছাঁয়া ।
 নষ্ট হৈলা দধিৰ ভাণ্ড বাজাৰ হৈলা বয়া ॥
 যমুনাৰ ঘাট পাই ঠন ধৰি আছে চাই
 ঘাটোৱাল আহি পাবা নাই ।
 ঘাটোৱাল বোলো তোক আগে পাৰ কৰা মোক
 যি লাগে দেও বেচ কড়ি ।
 নালগৈ শৌৰ বেচ কড়ি, মোৰ নাৱত নেদুৰি ভৰি
 অন্য ঘাটে হৈ যাবা পাৰ
 অন্য বাধেক পাৰ কৰিলি
 লঙ আনা আনা
 তই বাধেক পাৰ কৰিলি
 লম কাণৰ সণা ।
 যি জনে কৰে পাৰ
 তাক দিম মই গলৰ হাৰ
 আৰো দিম মই সণাৰ মাদেলি ।
 আগৰ দেখি থকা বোজা
 গুৰি চাপি বহা বাধা
 শাৰীৰে আকুল চিৰি
 নৌকা বাতি লৱা ।
 কাঠৰে মাজতে ধাকা
 কাঠৰ কিবা তুথ
 ভাঙা নৌকাত পাৰ কৰি
 কিবা পাবা নুথ ।
 ভাঙা নাই, চিঙা নাই
 গামেৰীৰে সাৰ,

হস্তী ঘোৰা পাৰ কৰো মই
 বাধা কিমান ভাৰ।
 ভাটী মুখে মাৰলো খেয়
 উজান মুখে যাই।
 কানাইৰে গলতে ধৰি
 জবৰা জবৰি কৰি
 খেহু উঠে খেহু তল যাই।

— x —

(৮)

(পাঁচভিত্তি বাধা কৃষ্ণই ঘিলা খেলোৱা গীত)

চিকো চিকো আৰে আইলা পচু
 চিঞসেন গোৱালৰ জী নালো,
 তইহে বাধিকা এনেহু চুকণী
 ঘিলা চুৰ কৰিলি কিয় নালো।
 আই খাং ভাত খাং
 লাজতে মৰি যাওঁ,
 ও মাই নকৰো ঘিলা মই চুৰি নালো।
 যমুনাৰ পাৰতে
 কানাই বহি আছে
 ও মাই ঘিলা চুৰ ধৰিলা মোক নালো।
 চুকণী চুকণী বুলি
 আধুলে ধৰিলা
 স্তম্ভৰ্ণৰ তুটি ঘিলা
 নৈ বাই পৰিলা

— x —

(পাঁচতিত পোহাৰীৰ পোহাৰ ঘূৰোৱা গীত)

(৯)

পাহেৰী লৈ আইছে মাছৰ পাহাৰ
কোনে কোনে মাছ ৰাখিবো
পাহেৰী দেই ডাক ।
মাছ ৰাখিবো না এ
বামুণ পাৰা
নতুন বিলৰ মাছ আনচু
কালি মাৰা ।
সৰু জেনী উঠি ব'লে
ডাঙৰ জেনী বাই
জাখা কুকি এলেদি
মাগুত মাছক যাই ।
মাছ মাৰ্তে মাছ মাৰ্তে
শামকে কাট্লাক ভৰি
লালেকক কয়ে তাই
জব উঠা বোলি ।

— x —

(পাঁচতিত পুতনা বধ কৰা গীত)

(১০)

পুতনা মৰিছে আজি
কুনি দিবো খৰি,
মৰক দে মৰক
প্ৰাণেৰ বৈৰী ।

পদ— (শিশুলীলা বা দশমত থকা পুতনা বধৰ পদ দি
দীঘলকৈ গোৱা হয় ।)

পুতনা বিহুৰ স্তন লৈও
বিচাৰি ফুৰাহো তই,
নন্দেৰ ঘৰতে, শকটৰ তলতে
আত শুই আছো মই।

● আতে— ইয়াত।

(১১)

টো দেখি ভালি পৰে গাৱ ।
ওৰে কলীয়া কাষৰি চপাই দিয়া নাৱ ॥
এনে চিকণ বদন ডেলি ও
ও মোৰ এনে চিকণ পাত
এনে চিকণ নন্দেৰ কানাই
বাধেক দেই মাত হৰি এ।

— + —

(১২)

ভৰ ছপৰ বেলা বাঁহী বাজাইছে ভালী
মোৰ হৈছে বন্ধনৰ বেলা,
উকুৰ মুকুৰ কৰি আহিলু বন্ধন এৰি
আমাতে বাঞ্জন দেই গৈলা ।
ঘনে ঘনে অঙ্গীকাৰ কৰো মই বাৰম্বাৰ
নাথ কাৰাইৰ কামক লগি,
থাকিবা নোৱাৰো দাউৰি আহিলু
শাঙ্কক দি আহিলু ফাকি ।
যমুনাৰ পাৰতে কানাই বহি আছে
মাথাত মুকলি চুলি,
সিপাৰৰে পৰা বাধে ডাক দয়ে
মোকে পাৰ কৰা বুলি ।

বিহানে উঠিয়া নাৱকে মেলিলা
মাজ সাগৰৰে চৌ,
পাৰো কি নোৱাৰো পাৰ কৰিবাকে
কেনেকে ভাৰষা দিও।

দৌলৰ গীত

কীন্তান ঘৰ ছোপদী, মাজে কেউলাৰ হাটি।
গোকুলত কান্দিছে হাতী হে ৰাম ॥
ছকুৰি হাতী গোকুলত বাধিলা।
সমুহক কৰিছে সাক্ষী হে ৰাম ॥
দেউলৰ গুৰিতে ডাব নাৰিকল।
মঠৰে গুৰিতে এৰ হে ৰাম ॥
বৰপেইটা কীন্তান এনে তপেশ্বৰ।
পিতালে বান্ধুআ বেৰা হে ৰাম ॥
মঠৰে চতুলত তুই সত্ৰা বহিছে।
মেল্ কি কৰিছে মেল হে ৰাম ॥
কিবা ধৰ্মৰ ফলত ঈশ্বৰ দেখা দিছে।
মাথায় জাউৰিছে তেল হে ৰাম ॥
কীন্তান ঘৰৰ ভিত্তাৰতে,
কাচাটাকাৰ পেৰা হে ৰাম।
বাখিৰ নোৰি গুৰুজনে,
আগে দিছে এৰা হে ৰাম ॥
কীন্তান ঘৰৰ ভিত্তাৰতে,
জয় বিজয় নাচে হে ৰাম।
বাজাই দিয়া সগাৰ কলচী,
মঠত উঠি আছে হে ৰাম ॥

কীত্তান ঘৰৰ কাঠি
 উই তোলা মাটি হে বাম
 ইখেন চান্দ দিছে কুনে
 শুৱালকুইছা তাঁতী হে বাম।
 ভাঁজঘৰ এৰিলা, কীত্তান ঘৰ এৰিলা,
 এৰিলা সমূহৰ মাটি হে বাম
 গোপ্‌নী আইৰ নিমিত্তে ৰাইজ অললা,
 দেউলত থপিলা ৰাতি হে বাম।
 যাত্ৰীলোকে আহে মেনি,
 ওপাৰ কাণে গুনা হে বাম।
 গোপ্‌নী আইৰ কাণত আছে,
 জলম খুৱ সণা হে বাম।
 বাপ কইলা ঠাকুৰ বাপ কইলা ঠাকুৰ,
 মলিনো এৰিলো ক'ত হে বাম।
 তোমাৰ গলৰ মণি চিনা পাই আহিলু,
 ঘূন্‌চা গোপিনীৰ তোজ হে বাম ॥
 ঘূন্‌চা গোপিনী মদন গোপিনী.
 গচৈছিল কাছাবে হে বাম।
 থগিত কৰি পিণ্ড দেই,
 হাঁহিছে জৈশ্বৰে হে বাম।
 গহেৰে গোপ্‌নী আই,
 খান কাপোৰ লগৈছে
 লাগে কহিকলৰ মাকুহে বাম,
 আহতে যাওতে কইলা ঠাকুৰে,
 খান কাপোৰত মাৰি যায় মাকুহে বাম।
 দুৰৰে পৰায়ে আভাৰ নাতি আইছে,

কেকেনী দলাতে উঠি হে বাম ।
 আধা বাটৰ পৰা লুপ্ত পুচ্ছ,
 বৰপেইটা সুখী না দুখী হে বাম ।
 সুখীও নাইকা দুখীও নাইকা,
 বছৰে কৰিছে তিথিতে বাম ।
 পুখুৰী থাকতে পুখুৰী খান্দিলা,
 যাত্ৰীলোক আহিব বুলিছে বাম ।
 গোপিনী থাকতে গছে বিয়া কৰে,
 লোক ব্যৱহাৰ কৰিছে বাম ।
 হে লক্ষ্মী আই, হে লক্ষ্মী আই
 গহেকে নিদিবা ঠাইহে বাম,
 তোমাৰো গহেও, পাখাৰ ফুৰি আইছে
 তেওঁৰ গাত বিশ্বাস নাইহে বাম ।
 কীভান ঘৰ এৰিলো, ভাঁজঘৰ এৰিলো
 এৰিলো ভকতৰ কাঠিহে বাম,
 গোপিনীৰ নিদান একবাতি খপিলো
 দেউলন্ত পুৱলো ৰাতিহে বাম ।
 ইচুপি গোপিনী সঙ্কটক খাটিছে
 ভাৰিত পৰা কদম লাগে হে বাম ।

(বৰপেটাত দৌলৰ 'গন্ধ'ৰ দিনা গোঁসাইক দৌলত থাপনা
 কৰোতে, স্ত্ৰেৰিব দিনা গোঁসাই নামঘৰৰ চাৰিওফালে ঘূৰোতে,
 আৰু মঠৰ চৌতালত অঁকুঠিত বোলবোল'লি" অনুষ্ঠানৰ সময়ত,
 আই সকলে বিয়া'নামৰ স্তবত এনে ধৰণৰ গীত গায়)

● কেউলাৰ— কেৱলীয়া ভকতৰ, সত্ৰা— সত্ৰাধিকাৰ,
 কেকেনীদলা— কেকোবা দোলা, নোৰি— নোৱাৰি, এচুপি—

এইবাৰৰ, বোল্‌বোল্‌নি— সূৰেৰিৰ দিনাখন মঠৰ চোতালত, ত্ৰিধৰ মন্দিৰ ঘুমুচা কীৰ্তনৰ আধাৰত শুকত সকলে অমুষ্টিত কৰা এক প্ৰকাৰ লোকনাট্যক বৰপেটাত বোল্‌বোল্‌নি, বল্‌-বল্‌নি নাইবা বাদ খেলুৱা বোলা হয়।

পুহন নিয়া বা জেউৰাৰ বাঘ আৰু গীত

(হিন্দু ব্ৰাহ্মণ সম্প্ৰদায়ৰ তিৰোতাৰ প্ৰথম গৰ্ভাৱস্থাত অমুষ্টিত পুহন বিহাৰ নিচিনা, অন্য সম্প্ৰদায়ৰ তিৰোতাৰ প্ৰথম গৰ্ভাৱস্থাত সন্তানৰ কল্যাণ বামনা কৰি পতা অমুষ্ঠানটিক বৰপেটা জিলাত জেউৰা দিয়া বুলি কয়। এই অমুষ্ঠানত প্ৰথমে নাম কীৰ্তন কৰি পিছত কিছুমান গীত পদ গাই ৰং ধেমালী কৰে।)

ঘোষা — ও মন তই ৰাম কৃষ্ণ বোল

হৰি নভাজিয়া মন তই

কেনে গৈলি ভোল। মন ...

পদ— কিও ব্ৰহ্মায়ে প্ৰাৰ্থিলা পৃথিৱীৰ দেখি ত্ৰাস

লৈলা দৈবকীৰ উদৰত আসি বাস

কিও গৰ্ভতে বিধাতাই স্তুতি কৰিলন্ত আসি

দৈবকী দেৱীক বাক্য বোলিলা আত্মাসি

কিও মাৰিবাক কংসে আক নকৰিবা ভয়,

বাখিলন্ত যত্বংশ তোমাৰ তনয়।

কিও পঞ্চ মাহে পঞ্চ দিনে শৰীৰত ধৰে,

ও দিনে মাতৃৰ গৰ্ভে আয়ু শিশু বাচে।

কিও দিন পঞ্চ মাহ ভেদ মাতৃ শৰি চায়,

জানিলাহা মাতৃ, সিটো মৰণৰ সহায়।

কিও নজানো তোমাৰ স্তুতি আমি মুঢ় মতি

নকৰা বঞ্চিত প্ৰভু ইবাৰ সম্প্ৰতি ।
 কিও নমো ২ ভগবন্ত ভকতৰ নিধি,
 নকৰা বঞ্চিত প্ৰভু ইবাৰ সম্প্ৰীতি ।
 কিও নমো ২ নাৰায়ণ চৰণে যুগল
 ইবাৰ আমাৰ জন্ম নকৰা বিফল ।
 কিও কুপাৰ সাগৰ কুপা কৰা একবাৰ,
 কিও কাতৰ কৰিয়া মাগো দিয়া এহি বৰ ।
 কিও ভূমিতে পৰি বাচা শব্দ কোৱলি বৰ,
 কিও অ'মাৰা ধান পুৰা পাই হৰাইলা চেতন,
 কাটিলেহে জীষে গাছ নাকাটিলে মৰে,
 গুৰি কাটি বৃক্ষ ডেলিত আগত পানী ঢালে ।
 কিও গীতা ভাগৱতৰ কথা এহি তহু সাৰ
 শুনা নৰ নাৰী সবে কৰিয়া বিচাৰ ।

— + —

(২)

ঘোষা - দেৱতা সকলে বোলে প্ৰিয় বাণী
 শুনৰে দৈৱকী আই,
 তোমাৰ গৰ্ভত যিটো পুত্ৰ আছে
 মাৰিবো কংসক নিশ্চয় ।

পদ— শুক নিগদতি শুনিয়েক পৰীক্ষিত ।
 বোহিনী নক্ষত্ৰে বেষে ভৈল উপস্থিত ॥
 পৰম শোভন কাল ভৈল সিবেলাত ।
 সুবৰ্ণ শীতল স্নমজল বাহে বাত ॥
 দশোদিশ প্ৰসন্ন নিৰ্মল তাৰাগণ ।
 মধুসৰে গুঞ্জেৰে পুষ্পিত দেখি বন ।
 পৃথিৱীত স্নমজল মিলিল অপাৰ ।

নদ নদী প্ৰসন্ন পঙ্কজে জাতিস্কাৰ ॥
 ভৈল মৰ্হা স্বস্থ আতি সজ্জনৰ মন ।
 আকাশত স্তুতি কৰে সিদ্ধ মুনি গণ ।
 অসংখ্যাত দুন্দুভি স্বৰ্গক ছানি বাৰে ।
 অপেশ্বৰা নাচে বিদ্যাধৰে গীত গাৰে ॥
 বাৰিষন্ত পুষ্প দেৱ মুনি নিৰন্তৰ ।
 সাগৰৰ লগত গজ স্তু জলধৰ ॥
 মধাৰাতি আতি অন্ধকাৰ ভৈল ভয় ।
 সেহি সমগত উপজিলা নাৰায়ণ ॥

— + —

(৩)

মনাই ৰাম সত্য বোল,
 ব্ৰহ্ম হবৰ চিত্তত সদায়
 নামৰে বোল । মনাই ।
 কিও— প্ৰথমে আছিলি মন তই
 ব্ৰহ্মাৰ কুণ্ডতে,
 বসকপে স্থিতি ভৈলি
 মাতৃৰ গৰ্ভতে । মনাই
 কিও— প্ৰথম দিনত গুহ্ৰ শোণিতে মিশ্ৰ হয় ।
 বৰ্তুল আকৃতি পঞ্চ দিবসে ধৰয় ।
 মাহেক অস্তবে হয় আঙ্গুল দুই প্ৰমাণ ।
 হস্ত পদ নাই মাংসপিণ্ডৰ সমান ॥
 দ্বিতীয় মাসতে হব মস্তক উৎপত্তি ।
 তৃতীয় মাসতে হয় হস্তপদ স্থিতি ॥
 চতুৰ্থ মাসতে কেশ লোমৰ জনম
 পঞ্চ মাসতে তনু বাঢ়ে ক্ৰমে ক্ৰম ॥

ষষ্ঠ মাসতে ভ্ৰমে জীৱ মাকৰ উদৰে ।
 চতুৰ্দ্ধিশে ঘোৰ অগ্নি দহে কলেঘৰে ॥
 সপ্তম মাসতে জীৱে নানা ক্লেশে বয় ।
 ক্ষণেকে চৈতন্য পালে উদৰে ভ্ৰময় ।
 অষ্টম মাসতে জীৱে দিবা জ্ঞান হয় ।
 পূৰ্ব জন্মৰ পাপ স্মৰি ক্ৰন্দন কৰয় ॥
 এই ৰূপে দশ মাস অবাধ নিৰ্ণয় ।
 জন্মকালে মহামায়াই জ্ঞান হৰিলয় ।

— x —

(৪)

জয়ে জগ বন্দন দৈৱকী নন্দন,
 ভোমাৰে চৰণে কৰো সেৱ ।
 এককালে দৈৱকীয়ে তপ কৰে বৃক্ষৰ তলে,
 ভোমাক চিন্তিয়া মনে মনে ।
 দৈৱকীৰ স্তুতিত শ্ৰদ্ধা সন্তুষ্ট হৈয়া পাহে,
 বৰ দিয়া হৈলা অন্তৰ্ধান ।
 লক্ষ চক্ৰ গদা পদ্ম চাৰি হাতে চাৰি অস্ত্ৰে,
 দৈৱকীৰ গৰ্ভে লৈলা স্থিতি ।
 কংস কাৰাগাৰে শ্ৰদ্ধা উপজিলা মায়ী কৰি,
 ঘোৰ অন্ধকাৰে ভৈলা বাজি ।
 পালি পহৰীয়া যত সবে নিজা গৈলা তাত,
 বসুদেৱে দেখিলে ভোমাক ।
 ভোমাৰ ৰূপ দেখি হৰি, ভয়ে কম্প ধৰধৰি
 কংস ভয়ে গোকুলত ধলে ।
 ভোমাৰ মতিয়া শ্ৰদ্ধা কিমতে বুজিবো আমি
 ভয় পাবো কৰো শ্ৰৱণাত ।

(৫)

ঘোষা— বাঘৰ বাম এ বঘুৰ নন্দন ॥

পদ— লক্ষণে কৈলা কৰো কমন সাহসে,
 বামৰ আজ্ঞায়ে ভোমাক আনি বনবাসে ।
 মহাত্মাস পাই সীতাই গুনিয়া কাহিনী
 শ্ৰাৱণেৰ ধাৰা সীতাৰ চক্কে পৰে পানী ।
 হে ধৰ্মতে ধাৰ্মিক বামে, সংসাৰে শ্ৰেণঃসা,
 দেশ ৰীতি কেন নাহি কৰিলা জিজ্ঞাসা ।
 এতদূৰে আহি আমাক বুলিলা লক্ষণ
 হে কপটে আমিলি বাল্মিকীৰ তপোবন ।
 হে অগ্নিত পৰীক্ষা দিলা সভাৰে ভিতাৰে
 হে পশু পক্ষী তৰু লতা কান্দে নিবন্তৰে ।
 পাচ মাহ গৰ্ভ আৰো দেখো বিদ্যমান
 আমি মৰলে মাৰিবেক বামৰ সন্তান ।
 যমুনায় ভেজি গ্ৰাণ ভোমাৰ সন্মুখে
 বঘুবংশ কলঙ্ক ঘোষক সৰ্ব্বলোকে ।
 বামহেন স্বামী হ'ক মোৰ জন্ম - জন্মান্তৰে,
 আমি মৰলি কোটি নাবী মিলিব তাহাৰে ।
 সীতাৰ ক্ৰন্দন শুনি ঠাকুৰ লক্ষণ
 দুয়োজনে বহিলাহা বাল্মিকীৰ তপোবন ।

— x —

(৬)

এহি বুলি জানকীক আশ্ৰমকে দিলা,
 স্বৰ্গ পত্নী গণে সীতাক আশ্ৰয়ি ধৰিলা ।
 ভাঙনি— বাম তুমি কি কাম কৰিলা

ও গৰ্ভৱতী সীতাক তুমি বনবাস দিলা ॥

সুখে দুখে জানকীয়ে বহিল সেই ঠাই

বামৰ চৰণ চিন্তি থাকে 'সৰ্বদাস'।

একিমতে কতো দিন পাৰ হৈ যাই,

দশমাহে দশদিনে যেবে পূৰ্ণ ভৈলা,

সুন্দৰ লক্ষণ তুটি শিশু উপজিলা।

ঘোষা— এ ঐবানে পৰিণা বৈল দেহ,

ও কি ভাষেৰে লক্ষণ,

কান্দে সীতা দেখি তপোবন।

পদ— লক্ষণে বিদায় মাগে কৰি জুৰ হাত,

কান্দিয়া বলেন সীতা কোথা বয়ুনাথ,

কান্দিতে লাগিল সীতাইও ছইয়া কাপৰ,

তেন ফালে চতুৰ্দ্দেশে দেখে ভয়ঙ্কৰ

চাৰিদিশে চাই সীতাই দেখে বনচৰ,

ও ভালুক সিংহক দেখি প্ৰাণ বৰ ভয়।

উচ্চস্বৰে কান্দে সীতাই বুৰবে ভিতৰে,

শিষ্য সঙ্কে আইল বাগ্নিকী মুনিবৰে

কাহাৰ জীয়াৰী তুমি কাহাৰ বমণী

আসিয়া সীতাৰ স্থানে, জিজ্ঞাসিলা মুনি।

এহি বুলি মুনিবৰ ধিয়ানে বহিলা,

আদি কাণ্ড পূৰ্ব্বৰ কথা মনতে পৰিলা।

লোক অপবাদে বামে পাইয়া ভ্ৰমাস

বিনা অপবাধে তোমাক দিলা বনবাস।

লক্ষ্মী অংশে জন্ম তোমাৰ লাজল শিবলে,

অমোঘাকাণ্ডে আছে ভাৱে প্ৰমাণে।

জনেকৰ কন্যা তুমি, তুমি বামেৰ গৃহিণী,

দশবৰ্ণ বাজাৰ তুমি প্ৰথম বোৱাবী ।
 পৰম সাদৰে লৈ যায মুনি
 যথাথে আছন্ত তাহাৰ ব্ৰাহ্মণী ।
 সীতাৰে ৰূপতে তপোবন আলো কৰে,
 মুনি পত্নী বোলে লক্ষ্মী আইলি মোৰ ঘৰে,
 জ্ঞানকীয়ে মুনি পত্নী দিলা আলিঙ্গণ,
 সীতা প্ৰশংসিয়া বোলে মধুৰ বচন ।
 মুনি পত্নী বলে লক্ষ্মী আইলি মোৰ ঘৰে
 তোমাৰ দৰশনে মোৰ হৰিষে অন্তৰে ।
 সীতা বোলে কৰ্মদোষে বামৰ বজ্ৰন,
 তোমাৰ দৰশনে সফল জীৱন ।

— x —

(৭)

আজি শুভ দিন, পাচ অমৃত খাই জনেক বাজাৰ জী,
 আয়তী সকলে উকলি জোকাৰে দেৱে কৰে পুষ্পবৃষ্টি ।
 যদি আছে সিংহ বাঘ মোকে খাইবাৰে,
 আজি মই মৰি যাম বনৰ ভিতাবে ।
 ময়ো যদি মৰি যাওঁ কোনো কথা নাই,
 মোৰ লগত মৰি যাবো বাঘৰ তনয় ।
 এহিমতে সীতাদেৱী কান্দিয়া আছিল,
 অনন্তৰে বাল্মিকীও শুনিব পাইলা ।
 কোনে কান্দে বনৰ ভিত্তৰত, ধিয়ানতে বহিলা,
 আদি অন্তৰ যত কথা ধিয়ানতে পাইলা ।
 শিষ্য সহিতে ঋষি চলিলা সত্ৰে,
 উপস্থিত ভৈলা গৈ সীতাৰ ওচৰতে ।

ভাঙনি— বাম তোমাৰ নিদাক্ষণ হিয়া ॥

গড়'বতী সীতাক তুমি বনবাস দিলা ॥
 পাচ অমৃত খুৱে হুয়ো হাতে জনক ৰাজ্যৰ,
 স্বৰ্গৰ অপেন্থৰাই নাচিব লাগিছে স্বৰ্গত বাজিছে ধ্বনি ।
 অৰণ্যৰ মাজে সীতাই কান্দিও আছিল।
 অতি মৰমেৰে ঋষি সীতাক সুধিলা ।
 কৈতে থাকে কি মান্ন ভোৰ দিয়া পৰিচয়,
 কান্দি কান্দি জানকীয়ে ঋষিৰ আগে কৰে ।
 দশৰথৰ বোৱাৰী মই জনেক মোৰ পিতা,
 স্বামী মোৰ ৰামচন্দ্ৰ মোৰ নাম সীতা ।
 নাজানিলো কিয় মোক দিলা বনবাস,
 গড়'বতী নাৰী মই হৈছে পঞ্চ মাহ ।

ভাঙনি— মোৰ প্ৰভু স্বামী ৰাম এ
 কি দোষ কৰিলো প্ৰভু দিলা বনবাস
 এ মোৰ প্ৰভু ॥
 নাজানিলো কিয় মোক দিলা বনবাস,
 গড়'বতী নাৰী মোৰ হৈছে পঞ্চ মাহ
 ঋষি বোলন্তে তোমাৰ কোনো ভয় নাই,
 মোৰ আশ্ৰমে থাকে কোনো চিন্তা নাই ।
 এহি বুলি জানকীয়ে আশ্ৰমকে বিনীত,
 ঋষ পত্নী গণে সীতাক আশুৱি ধৰিলা ।

ভাঙনি— ৰাম তুমি কি কাম কৰিলা,
 ও গড়'বতী সীতাক তুমি বনবাস দিলা ॥
 সুখে হুখে জানকীয়ে বহিল সেই ঠাই ।
 ৰামৰ চৰণ চিন্তি থাকে অৰ্ঘ্যদাই ।
 এহিমতে কতো দিন পাব হৈ কই,
 লাহে লাহে জানকীয়ে গড়'বাতি বাই ।

দশমাহ দশদিনে য়েবে পূৰ্ণ ভৈলা,
মুন্দৰ লক্ষণ দুটি শিশু উপজিলা ।

— x —

(৮)

চোতালৰ আগতে কপাৰে ধালতে,
ঐ বাম তাত পঞ্চ ফল আছে ।
ঘিলাখুঅ পীৰা মাঠে আতি বহা,
ঐ বাম গাত আকুল দিয়াহে ।
আকুলে আকুল দিয়া পঞ্চ ফল,
ঐ বাম হাত জুৰ কৰি লোৱাহে ।
মৰমৰ মাহেক মূৰকে চুচিব.
ঐ বাম শিৰতে দিয়া সিন্দুৰহে ।
সিন্দুৰে দাগা মগো,
ঐ বাম কাজলৰে ৰেপা ।
বিজুলী চমকে আহি,
ঐ বাম দিবো কৃষ্ণই দেখাহে ।
কপালতে জিলিমিলি,
ঐ বাম মানিকৰে জেঠী হে,
দশ আগুলিত জলে,
ঐ বাম হীৰাৰে আঙুঠি হে ।
সাগৰে পৰা মাগুৰ মাছ আনিলা,
ঐ বাম মাইৰে আগতে দিলাহে ।
মাগুৰ মাছে খেলন খেলাই
ঐ বাম আজি মাইৰ পুহন বিয়াহে ।
আয়তী সকলে উকলি জোকাৰে,
ঐ বাম মাইকে উচৰ্গা দিলাহে ।

বাৰান্দা গুৱেনি মইনা চৰাই পক্ষী,
 ঐ বাম পিজিৰা গুৱেনি ভাটৌ হে ।
 মূলঘৰ গুৱেনী প্ৰথমৰ বোৱাৰী,
 ঐ বাম চেনেহে লগানি মাত হে ।
 সকলো আয়তী গৈলা ঘৰা ঘৰি,
 ঐ বাম একলা দৈনকী ৰৈলাছে ॥

- আকুল— (আকল্) প্ৰথম সম্ভাৱন সম্ভৱা এগৰাকী
 মাতৃক পঞ্চমত খুওৱাৰ সময়ত এই কাপোৰখনৰ দৰ্কাৰ
 হয় । মাকে জন্মৰ পিছাতই সম্ভাৱনাটোক এইখন
 কাপোৰেৰে আঁকোৱালি লয় ।

—+—

সাত শাক তোলা গীত

(নামনি অসমত বহাগৰ প্ৰথম দোমাহীৰ দিনা তাইসকলে
 ৮০ বদ্ধ ভাবে নৈৰ পাৰ বা মুকলি পথাৰলৈ গৈ গীত পদ গাই
 বংশধৰালি কৰি নানাবিধ শাক তুলি আনে । কোঁতয়াবা ৰামায়ণ
 মহাভাৰতৰ কাহিনীৰ আশ্রমত বিভিন্ন চাৰিত্ৰৰ ৰূপ দি পথাৰতে
 খুহুতীয়া ভাওনা পাতে । পুৰুষ বজ্জিত এই অনুষ্ঠানত, অঞ্চল
 বিশেষে কিছুমান অঞ্চলী গীত গোৱা হয় ।

(১)

আহাৰে সাত শাকৰ কি কি নাউ
 অ' গুজ্জৰে ভোমোৰা পাৰ্শ্বতী নাউ,
 হে সাত শাক তুলি ঘৰক যাওঁ ।
 তুলি আনিলো গোন্ধ মালতী,
 ধুই আনিলো ঘাটে,
 দাবকাৰে গ্ৰীকৃষ্ণ আহিব কোন বাটে ।

তুলি আনিলো মুন-খুইয়া,
 ধুই আনিলো ঘাটে,
 দাৰকাৰ শ্ৰীকৃষ্ণ আহিব কোন বাটে ।
 তুলি আনিলো লাকা শাক
 ধুই আনিলো ঘাটে
 দাৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ আহিবো কোন বাটে ।
 তুলি আনিলো মানিমুনি
 ধুই আনিলো ঘাটে ,
 দাৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ আহিবো কোন বাটে ।
 তুলি আনিলো হাচতি ,
 ধুই আনিলো ঘাটে
 দাৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ আহিবো কোন বাটে,
 তুলি আনিলো লাই জাবেৰি,
 ধুই আনিলো ঘাটে
 দাৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ আহিব কোন বাটে ।
 তুলি আনিলো নানা শাক
 ধুই আনিলো ঘাটে
 দাৰকাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ আহিবো কোন বাটে ।

— + —

মুন খুইয়া— খুতৰা শাক ।

(বিঃ দ্ৰঃ— শাক তুলিহালৈ বান্ধিতে আৰু শাক তুলি ঘূৰি
 অহাৰ সময়ত সাধাৰণতে বাটতুলনিৰ গীত গোৱা হয় ।
 উক্ত গীতটো জনসাহিত্যিক শ্ৰীবাৰ চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ “মোৰ আইৰ
 আশৰ গীত” পুথিখনৰ পৰা লোৱা হৈছে ।)

জগন্নাথৰ নাম

(বৰপেটা জিলাৰ কিছুমান অঞ্চলৰ গোটেই বহাগ মাহ আৰু কিছুমান অঞ্চলত জেঠ, আতাৰ মাহত, পুৰীৰ বথ যাত্ৰাৰ লগত সংগতি ৰাখি জগন্নাথ মহাপ্ৰভুৰ নাম ধৰা হয়। এই নামক বহুতে “বাইজা নাম” ও বোলে।)

(১)

জগন্নাথ আহে,
উপাৰে কদম, তলে সিংহাসন
জগন্নাথ নামত বহে।

— x —

(২)

জগন্নাথ বৈকুণ্ঠি লোক,
নবলোকে সেৱা কৰে তুমি চৰণত
ও ইবাৰ ৰাখিবা শুকতক।

— x —

(৩)

জগন্নাথ হে, এ জগন্নাথ হে,
অনাথে চাপিছে চৰণ।

— x —

(৪)

বলভদ্ৰ জগন্নাথ সমুদ্ৰৰ পাৰে,
ইন্দ্ৰহাস্য ৰাখি থৈছে শিৱ গজাৰ মাজে।

(৫)

ও হৰি এ সপোনতে দিলা দেখা

ইন্দ্রদ্যুম্ন বাজাই, প্রতিমা সাজিছে
কপালতে আছে বেথা ।

(৬)

বলভদ্র জগন্নাথ স্মৃভদ্রা ভগিনী ।
ভিতাবে একজন, বাহিরে তিনি ॥

(৭)

জগন্নাথ বথরে উপায়ে
অক্রুরে লৈ যাই মথুরা নগরে ।

(৮)

জগন্নাথ নামবে লুভীয়া,
ঘরে ঘরে দেই নাম, যাচিয়া যাচিয়া ।

(৯)

ব্রহ্মা বহিল, বিষ্ণু বহিল
বহিল প্রজালোক,
জগত জুৰি কৃষ্ণ বহে
বাধা বহে ক'ত ।

(১০)

তুলসীবে তলতে ভোমোরা গুহুবে
মাথরে আছা ঐ চাই ঐ বাম বাম ।
মাথরে বোলা ঐ ভয় নকরিবা
বাখিবা আছিছু মই ঐ বাম বাম ।
মাথরে কেদারে কহা গারা কবে
জগন্নাথ বরপেটাক যাই ঐ বাম বাম ।

(১১)

ও হরি এ ওবেষাব আবিপতি প্রভু জগন্নাথ

চৰণে ৰাখিবা মোক, মই বৰ অনাথহে ও হৰি ৰাম,

(১২)

নামি আহে জগন্নাথ এ

হৰি হে মাৰি আহে খুটি

ৰাইজৰ উপচক্ৰ যাট পানী উটি হে ৰাম এ ৰাম

জগন্নাথে বোলা হো ৰাইজক চাম ।

(১৩)

জগন্নাথৰ আলি আলি এ

হৰিহে কদম ফুলৰ শাৰী

ফুলি আছে থপা থোপি

পাৰি দিবো কুনি এ

ৰাম হে ৰাম ।

(১৪)

জগন্নাথে অন্ন খাই এ

হৰি এ এটি কুমেৰ চক

অসুৰক খেদি নেই

হাতে সগাৰ লক এ

ৰাম হে ৰাম ।

(১৫)

জগন্নাথৰ দুইডেল বেত এ

হৰি এ একডেল আছে পৰি,

আই সকলে বান্ধে দেই,

সগাকুইলা কৰিছে ।

ৰাম এ ৰাম ।

(১৬)

ধুলাই লুতুৰ পুতুৰ হৰি এ
 হৰি এ ধুলাই লুতুৰ পুতুৰ
 আইসকলৰ মাজে মাজে
 কুৰে ধুতুৰ, মূতুৰ, এ বাম হে বাম
 জগন্নাথে বোলাহো বাইজক চাম ।

(১৭)

ভাঙা ঘৰৰ তলে তলে এ
 হৰি এ মনিষৰ কায়া,
 জগন্নাথে বাখবো বোলি
 আমি কব্‌লু আশা ও
 জগন্নাথে বোলাৰে
 বাইজক চাম ।

(ওপৰৰ মুখ জোৰণি দিহাৰ লগত কীৰ্ত্তন ঘোষাৰ
 "উৰেঘা বৰ্ণন"ৰ পদ সমূহ গোৱা হয় ।)

— + —

পৰিশিষ্ট

সংবাদৰ সূত্ৰ—

বৰগৰ— সৰ্ব্বত্ৰী সবলা দাস, লীলারতী দাস, কুঞ্জলতা দাস, পাকল দাস, যুতিলা বাজবংশী, ভেৰতী দাস, নামেশ্বৰী দাস, বোহিৰী চৌধুৰী, মন্টু চৌধুৰী, বেবতী দাস, বাসন্তী দাস ।

মোটুপুৰী— সৰ্ব্বত্ৰী শাওনী দাস, চক্ৰী দাস, লাচে বালী দাস

খাটালপাৰা— সৰ্ব্বত্ৰী অচলা দাস, শৈল্যাবলা দাস, শিবদা কাকতি, মেমো বালী দাস, অলকা দাস, মময়ন্তী দাস, লীলা দাস, বিজয়া দাস ।

বুন্দাবন হাটী— সৰ্ব্বত্ৰী অজিত দাস, দেবতী দাস, অনিমা দাস, গীতা দেৱী ।

চুলিয়া পাৰা— সৰ্ব্বত্ৰী অম্বিকা দেৱী, বীলিমা দেৱী, বামিনী দেৱী ।

ধুপগুৰি— সৰ্ব্বত্ৰী এমিলিয়া দাস, অচেতী দাস, শুকেশ্বৰী দাস, বাজো দাস, দেবেন দেৱী দাস, বীলা দাস

গণককুছিৰ-- সৰ্ব্বশ্ৰী চাক বায় চৌধুৰী, লাহণ্য দাস, শ্ৰদ্ধা
দাস, জয়মতী দাস, কুন্সুম সুব্ৰত, অমিয়া
সুব্ৰত, বেণুকা কাকতি, বিমলা বায়চৌধুৰী,
আৰু ৬ ছব্বালা দাস ।

গলিয়া হাটীৰ— সৰ্ব্বশ্ৰী যশোদা দাস, যোগমায়া বায়ন, কুঞ্জ
লতা বায়ন, জয়মতী দাস ।

গৈৰান্ধাৰা সত্ৰৰ— কীৰদা পাঠক, শৈব্যা দাস, মালতী শ্ৰিয়া দাস,
হিৰণ দেৱী, বোহিনী দাস, মোক্ষদা দেৱী ।

পোৰাভ'ৰালৰ— সৰ্ব্বশ্ৰী যশোদা নাথ, কনকলতা দাস, বোহিনী
দাস ।

বৰ তাপাৰ— সৰ্ব্বশ্ৰী সাৱতী দাস, কল্লিণী তালুকদাৰ, সান্নো
দাস, গনো দাস, ওপিনী কলিতা, বগদা
তালুকদাৰ, প্ৰমিলা নাথ, প্ৰতিমা দাস, আৰু
তাৰদা দাস ।

হটা পাৰাৰ— সৰ্ব্বশ্ৰী স্মৃতিজা বৰ্মণ, সত্যৱতী ঠাকুৰীয়া ।

গাভি গাওঁৰ— সৰ্ব্বশ্ৰী কাজে বালা মেধি, শৈব্যা বালা মেধি,
ফুলনা দাস, বাজা বালা ভেকা, চৰো দাস,
আৰু ভাবতী দাস ।

টাঙলা গাওঁৰ— পৰদা বৰুৱা, বঙিলা বৰুৱা, অপতী তালুকদাৰ
বামিনী বৰুৱা, বিমলা তালুকদাৰ, বিমলা বৰুৱা,
শ্ৰদ্ধা তালুকদাৰ ।

বৰপেটাৰোডৰ— সুমিত্ৰা দেৱী, চাক দেৱী, সাবিত্ৰী দাস, ভৰু
 দেৱী, নিক দাস, বৰিতা দাস, দেৱলা দাস ।
 ডালিমী শীল, জয়মতী মেধি, অলকা মেধি,
 লক্ষ্মী শৰ্ম্মা, বিবি বৰা, ভাবতী দাস, অমিয়া
 দাস, বেণু ভালুকদাৰ, বীণা দাস, ভাবিণী দাস,
 নীলিমা দেৱী, নীলিমা বৰুৱা, গোলাপী পাঠক,
 প্ৰতিমা বায়ন, পদ্মিনী ওজা, ভাবিণী দাস,
 অলকা শৰ্ম্মা, কিৰণ দাস, বাসিনী নাথ,
 সবমা নাথ, মোক্ষদা কলিতা, সাবিত্ৰী মুদৈ

(বিঃ দ্ৰঃ— লোক কৃষ্টি উদ্ধাৰৰ ক্ষেত্ৰত আগ্ৰহী ব্যক্তি সকলে
 বিভিন্ন গীত পদ উদ্ধাৰ কৰি আমাৰ লগত যোগাযোগ কৰিলে
 পৰৱৰ্তী সংগ্ৰহ গ্ৰন্থত সেইবোৰ প্ৰকাশ কৰা হ'ব ।)

যোগাযোগৰ ঠিকনা—

ফুলকুমাৰী কলিতা

কলিতা ভৱন

চন্দৰপুৰ, বৰপেটাৰোড

পিন নং— ৭৮১৩১৫

জিলা— বৰপেটা

ফোন নং— ২২০০